

România 2010.

Sectorul neguvernamental

– profil, tendințe, provocări –

București

Acest material a fost realizat în cadrul proiectului „Catalogul Societății Civile“
implementat de Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile
și finanțat de Trust for Civil Society in Central & Eastern Europe

Trust for Civil Society
in Central & Eastern Europe

România 2010. Sectorul neguvernamental – profil, tendințe, provocări

Coordonatori

Mihaela Lambru
Ancuța Vameșu

Coordonator metodologic

Mircea Kivu

Colectiv de autori

Ștefania Andersen	Mihaela Lambru
Viorelia Avram	Radu Meiroșu
Diana Berceanu	Silvia Petruța Mișu
Valentin Burada	Anca Nicovescu
Oana Calenciuc	Adriana Popescu
Simona Constantinescu	Ionuț Sibian
Ștefan Constantinescu	Andreea Sorescu
Aurelia Alina Grigore	Codrat-Alin Teclu
Mircea Kivu	Ancuța Vameșu

Realizarea acestui raport nu ar fi fost posibilă fără sprijinul membrilor comitetului științific, al colaboratorilor, susținătorilor, voluntarilor noștri și al participanților la focus grupurile și interviurile derulate. Mulțumirile și aprecierile noastre se îndreaptă în mod special către:

Comitetul științific implicat în etapa de dezvoltare a bazei de date „Catalogul Societății Civile“ și în etapa de planificare și structurare a lucrării de față: Mircea Kivu, Mihaela Lambru, Ioan Mărginean, Dumitru Sandu, Ancuța Vameșu

Colaboratori și susținători: Direcția de Relații cu Mediul Asociativ (actualmente Serviciul Politici de Cooperare cu Mediul Asociativ, Comunicare Publică, Transparență Instituțională), Asociația pentru Relații Comunitare, Forumul Donatorilor din România, CIVEK – Federația Organizațiilor Civile din Județul Covasna; Gabriel Alexandrescu, Mariana Ciomârtan, Ciprian Ciucu, Patricia Iftene, Oana Nae, Dolores Neagoe, Andrei Pasăre, Claudia Petrescu, Iuliana Rada, Octavian Rusu, Adrian Secal, Adrian Sorescu, Alin Teodorescu

Voluntari: Aurora Butnicu, Elena Cărbunaru, Andreea Damian, Crina Georgiana Holban, Elena Lavinia Năstase, Ruxandra Ioana Palade, Simona Daniela Tomopol, Ștefana Murgu, Cristina Ștefănescu, Anca Vânăsilă

Consultanță editorială: Editura Litera

Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile

Sediul social: Splaiul Independenței nr. 2K, Scara 1, etaj 4,
Sector 3, București, România

Adresă de corespondență: strada Orzari nr. 86 A, sector 2,
București, România

P.O. Box 22-219, București, România

Tel: +40-21-310 01 81 Fax: +40-21-310 01 80

E-mail: office@fdsc.ro

Pagini web: www.fdsc.ro; www.stiriong.ro

Toate drepturile asupra acestei lucrări aparțin Fundației pentru Dezvoltarea Societății Civile (FDSC).

Orice reproducere integrală sau parțială, indiferent de mijloacele tehnice utilizate, fără consimțământul scris al FDSC, este interzisă.

Părți din această publicație pot fi reproduse în scopuri necomerciale doar cu precizarea sursei.

Dedicăm acest raport profesorului Dan Gabriel Manoleli, fondator și președinte al FDSC vreme de 16 ani.

În tot acest timp, pentru noi toți, cei care am contribuit la acest raport, a fost o sursă de inspirație și un model de atitudine civică consecventă și lipsită de ostentație. Moștenirea sa se reflectă în conținutul acestui raport care sperăm să aducă lumină asupra unei lumi de multe ori ignorată și care abordează multe dintre temele care l-au preocupat – eficiența de acțiune a organizațiilor neguvernamentale, posibilitatea unor acțiuni comune, constituirea de rețele și federații care să amplifice această acțiune, relația noastră cu sfera politică și exercitarea influenței organizației noastre pentru ca în România politicile publice să răspundă mai bine problemelor cetățenilor.

Autorii

CUPRINS

Introducere	7
Metodologie	11
1. Tipologia și dimensiunea sectorului neguvernamental	13
1.1 Definiții legale și tipologie.	13
1.2 Dimensiunea sectorului neguvernamental și dinamica acestuia.	21
1.3 Distribuția teritorială a organizațiilor neguvernamentale.	23
1.4 Activitatea organizațiilor neguvernamentale	26
2. Structuri de sprijin și cooperare la nivel național și internațional.	33
2.1 Centre de resurse	33
2.2 Cererea și oferta de formare pentru sectorul neguvernamental	36
2.3 Internetul – mijloc de comunicare pentru ONG-uri	40
2.4 Afiliere și cooperare ONG la nivel național, european și internațional.	42
3. Sectorul neguvernamental din perspectivă economică	47
3.1 Situația financiară a sectorului neguvernamental	47
3.2 Sectorul neguvernamental ca angajator.	50
3.3 Categoriile specifice de organizații neguvernamentale – actori importanți ai economiei sociale	51
4. Surse de venit ale sectorului neguvernamental din România	57
4.1 Veniturile din activități economice	60
4.2 Donatori individuali.	63
4.3 Fundațiile – finanțatori sau finanțați?.	64
4.4 Donațiile și sponsorizările în România – Tratatul juridic și fiscal.	72
4.5 2% – O nouă abordare în finanțarea sectorului nonprofit	73
4.6 Responsabilitate socială corporatistă.	80
5. Implicarea civică și acțiunea colectivă – surse ale dezvoltării sectorului neguvernamental	83
5.1 Implicarea cetățenilor în activitatea organizațiilor neguvernamentale	83
5.2 Voluntariat	85
5.3 Grupurile informale – primii pași în acțiunea colectivă.	90
6. Sectorul neguvernamental și sfera publică	95
6.1 Relația stat – societate civilă 1989 – 2009	95
6.2 Parteneriatul public – privat cu sectorul neguvernamental	104
6.3 Principii și mecanisme de colaborare a sectorului public cu sectorul neguvernamental	106
6.4 Participarea sectorului neguvernamental în procesul politicilor publice.	110
6.5 Influențarea politicilor publice de către ONG-uri în România	114

6.6	ONG-urile și integrarea europeană a României.	119
6.7	Relația organizațiilor neguvernamentale cu alți actori (mass-media, partidele politice, biserica).	123
7.	Perspective sectoriale.	131
7.1	Social.	131
7.2	Mediu	147
7.3	Democrație, drepturile omului și bună guvernare.	158
7.4	Educație	170
	BIBLIOGRAFIE	183
	ANEXE	189

Dincolo de cadrul indispensabil al domniei legii, asociațiile societății civile reprezintă valori ale încrederii și cooperării, precum și ale includerii. O societate civilă este o societate de cetățeni care au drepturi și acceptă obligații, și care se comportă civilizată unii cu alții. Este o societate care încearcă să se asigure că nimeni nu este exclus, și care oferă membrilor săi sentimentul apartenenței și o constituție a libertății.¹

Introducere

De douăzeci de ani, în România, organizațiile neguvernamentale au reintrat în viața fiecărui cetățean sub diverse forme. Mulți dintre noi urmează cursuri de pregătire profesională desfășurate de către organizații neguvernamentale, se duc la universități care funcționează ca organizații neguvernamentale, utilizează servicii sociale oferite sau gestionate de astfel de organizații, își petrec timpul liber la evenimentele culturale sau sportive organizate de asociații de profil. Foarte mulți dintre noi fac parte din cel puțin o organizație neguvernamentală, fie că vorbim despre asociații de părinți sau asociații de locatari, asociații profesionale sau religioase. Asociațiile și fundațiile ne permit să ne exprimăm susținerea pentru anumite cauze și proiecte sociale, să ne exprimăm solidaritatea, să ne organizăm în funcție de interese și preocupări comune, să interacționăm prin intermediul structurilor asociative cu alte structuri din societate precum statul sau sectorul de afaceri.

În momentul de față sunt înregistrate în România peste 62 000 de organizații, peste 21 000 de organizații fiind active². Aceste organizații activează în diverse domenii: educație, social, protecția mediului, cultură, oferind bunuri și servicii diverse, stabilind relații partenoriale cu organizații publice și de afaceri, mobilizând interese și capacități, apărând drepturi și promovând idei noi și proiecte reformatoare.

Dezvoltarea sectorului neguvernamental a avut loc pe fondul unor transformări politice, economice și sociale din societatea românească, din regiune sau de la nivel european. Schimbarea de regim politic și redescoperirea democrației după 1989 oferă cadrul politic contextual favorabil pentru dezvoltarea sectorului asociativ. Astfel, încep să se dezvolte în România diverse entități asociative de tipul partidelor politice, al sindicatelor libere, al organizațiilor neguvernamentale. În ceea ce le privește pe acestea din urmă, chiar titulatura sub care au intrat în peisajul asociativ, aceea de organizație neguvernamentală – ONG – reflectă și explică modalitățile și mizele sub care acest sector a apărut și s-a dezvoltat în România. În timp ce în Statele Unite ale Americii vorbim despre organizații nonprofit sau PVO (*Private Voluntary Organizations*), în Marea Britanie despre *charities* sau *voluntary organizations*, iar în Italia sau Franța vorbim generic despre „asociații”, în România și, în general, în regiunea centrală și est-europeană s-a impus termenul de ONG, formulă care în lumea occidentală este folosită cu precădere pentru a denumi acele organizații ale societății civile angajate în procese de asistență pentru dezvoltare. Pe acest fond, încă de la începutul anilor '90, procesul de dezvoltare a sectorului neguvernamental din România și construirea cadrului de politică publică care să permită buna funcționare a ONG-urilor au avut loc în contextul procesului de monitorizare instituit de organizații internaționale și supranaționale la care România dorea să adere (Consiliul Europei, Comisia Europeană etc). Existența și consistența sectorului ONG reprezentau o garanție, dar și o condiție necesară pentru asigurarea unui climat democratic, bazat pe elemente de bună guvernare.

Pe lângă cerințele de natură politică, nu mai puțin important pentru dezvoltarea sectorului neguvernamental din România a fost procesul de trecere la economia de piață. Din perspectivă economică, organizațiile

¹ Ralf Dahrendorf, *După 1989: Morală, revoluție și societate civilă*, Editura Humanitas, 2001, p.108

² Pornind de la o definiție internațională, considerăm active organizațiile care lasă o urmă fiscală.

neguvernamentale au devenit agenți ai pieței libere, producând și schimbând bunuri și servicii, operând cu costuri și pe baza unor balanțe financiare, reprezentând și o ofertă de angajare pentru mulți cetățeni. Deosebirea esențială față de sectorul de afaceri este dată de faptul că ONG-urile nu sunt orientate în activitatea lor către obținerea de profit, ci spre realizarea anumitor scopuri și obiective. Din acest punct de vedere, organizațiile neguvernamentale, ca mod de funcționare, se aseamănă cu organizațiile private de afaceri, dar scopurile și obiectivele lor sunt îndreptate către obținerea unor bunuri publice sau de interes public, ceea ce le aduce aproape de organizațiile publice.

Un alt factor important care a condus la dezvoltarea sectorului ONG îl reprezintă dezvoltarea parteneriatului public – privat și a formulelor de management public care fac posibilă aplicarea lui cu succes. Aceste elemente pot influența procesul de reformă a guvernării și a administrației publice prin includerea și adaptarea unor tehnici și metode inspirate de managementul organizațiilor private la managementul organizațiilor publice, pentru a câștiga un plus de eficiență, transparență și responsabilitate în oferta și gestionarea politicilor publice. După 1998, și guvernele din România au început să delege organizațiilor neguvernamentale mai multe responsabilități specifice legate în special de serviciile sociale, dar și de alte tipuri de servicii, prin diverse formule contractuale – de la granturi și subsidii la privatizare de servicii. Astfel, și în România, rolul organizațiilor neguvernamentale în oferta de servicii a crescut sensibil. Acest lucru a fost posibil atât datorită creșterii cantitative și calitative a sectorului neguvernamental, cât și unor orientări specifice la nivelul administrației publice (descentralizare, subsidiaritate, privatizare, dezinstituționalizare) și unor concepții noi legate de guvernare (transparență, participare).

Atenția în acest moment se concentrează pe evoluția rolului organizațiilor neguvernamentale în oferta de gestiune a programelor de servicii sociale. Cu toate acestea, în România vorbim încă în termeni de reformă marginală în zona contractării sociale (finanțare publică – implementare privată), motivul principal fiind acela că nu există viziune politică consolidată asupra modelului de *welfare mix*, pe care România să îl poată aplica cu succes. Evoluțiile de până acum sunt mai degrabă de tip ad-hoc, rezultat al unor presiuni internaționale sau al unor campanii de *advocacy* interne inițiate de către ONG-uri, și nu parte a unui proces reformativ, strategic de creștere în termeni cantitativi și calitativi a ofertei de servicii către cetățean. Un exemplu foarte bun îl reprezintă domeniul serviciilor sociale, subdezvoltate și subfinanțate în România.

Reforma statului – unde se plasează organizațiile neguvernamentale?

Contextul politic în care apare acest raport pare a fi oportun, guvernarea actuală acordând o mare importanță problematicii „modernizării statului”. Așa cum e precizat în programul de guvernare, „Modernizarea administrației publice rămâne un obiectiv prioritar, căruia i se subsumează o serie de reforme [...] Contextul actual trebuie să fie folosit ca o oportunitate pentru accelerarea procesului de modernizare.”³

Acest proces de modernizare a statului va cere timp și un efort consistent de coagulare a unei viziuni politice cu privire la modalitățile specifice pentru implementarea acestui proces în România. Principiile de realizare a reformei Statului sunt însă clare, derivate fiind din trendul internațional de tip managerialist: vrem o administrație care să răspundă nevoilor cetățeanului client, o administrație eficientă și eficace, care să valorizeze nivelul local și comunitar în modalitățile optime de oferire de servicii către cetățean.

Sectorul neguvernamental, incluzând întreprinderile sociale poate să joace un rol important în asigurarea succesului acestui proces. Pentru a potența acest rol, Guvernul trebuie să aibă o viziune politică care să definească rolul sectorului neguvernamental în procesul de modernizare a Statului, să ofere un cadru de politică publică stimulatив pentru dezvoltarea unui sector neguvernamental puternic și independent. Altfel spus să definească politica și cadrul de parteneriat intersectorial, pornind de la înțelegerea importanței rolului sectorului neguvernamental.

³ Monitorul Oficial al României, nr. 907, din 23.12.2009

Privind relația intersectorială trebuie dezvoltate noi abordări, care să se încadreze în dezbaterile actuale legate de reforma statului. În contextul acestei reforme este legitim și justificat ca sectorul neguvernamental să joace un rol important în participarea sistematică și reală în domeniile în care rolul său este cheie (democrație și bună guvernare, educație, incluziune socială, servicii sociale și de ocupare, economia socială și solidară, dezvoltarea rurală șamd.) la dezbaterile politicilor publice și în oferta de servicii finanțate de către stat și implementate privat, de către ONG-uri.

În ultimii trei ani am asistat la multiplicarea și intensificarea discuțiilor cu privire la necesitatea redimensionării sectorului public, pe fundalul crizei economice profunde în care se află România. De luni de zile suntem asaltați de informații cu privire la tăieri de bugete, disponibilizări de personal din administrația publică, tăieri de salarii pentru angajații sectorului public etc. Tot acest proces trebuie însă pus sub imperativul reformei manageriale în administrația publică care trebuie să aibă ca scop ultim creșterea calității serviciilor publice pentru cetățean.

Prin acest raport vrem să atragem atenția factorilor de decizie asupra importanței pe care o poate avea sectorul neguvernamental în acest proces de reformare și restructurare a sectorului public. Prin promovarea formulelor de contractare socială și parteneriat public – privat, prin participare și transparență decizională reală putem avea soluția de a redimensiona sectorul public, cu o creștere a calității și a cantității serviciilor. Statul nu va ieși „subțiat”, slăbit din acest demers de reformă. Dimpotrivă, vom avea un stat întărit în funcțiile sale manageriale, oferind servicii de calitate cetățenilor prin utilizarea mecanismelor de piață și prin atenția special acordată criteriilor de performanță în oferta de servicii. Dacă nu se va întâmpla așa, vom rămâne la nivel de retorică politică, reformă fără conținut și abordare strategică.

Sperăm că „descoperirea” realității sectorului neguvernamental, prin intermediul acestui raport, de către factorii de decizie, specialiști și public larg va reprezenta un bun punct de deschidere a unei dezbateri cu privire la politica față de sectorul neguvernamental. Avem deja o întregă retorică a parteneriatului cu societatea civilă și, în speță, cu sectorul guvernamental. Avem și experiențe concrete, legislație și mecanisme care să susțină parteneriatul. Pentru a le dezvolta și susține e nevoie ca acestea să fie integrate într-un discurs și într-o practică coerentă de recunoaștere, de valorizare și de susținere a sectorului neguvernamental.

Altfel spus, ne dorim o atitudine proactivă și semnificativă față de sector și suntem convinși de faptul că, în dezvoltarea sectorului neguvernamental, ceea ce fac politicienii contează. Modul în care guvernează politicienii după fiecare tur de alegeri contează. Prin deciziile lor, influențează viețile/situațiile beneficiarilor sau membrilor organizațiilor, reglementează piețe pe care ONG-urile acționează ca furnizori de servicii, reglementează relațiile de colaborare între instituții, între acestea și cetățeni. Nu trebuie uitat faptul cel mai important, și anume acela că liderii politici și burocrăția au puterea de a implica sau nu în procesul de decizie diverse grupuri, structuri asociative, experți ai societății civile.

Doar făcând acest lucru, invitând organizațiile neguvernamentale la formularea deciziilor publice, ei pot stimula dezvoltarea sectorului asociativ. Dacă asociațiile diverse vor fi mai bine integrate în procesul de decizie, ele vor fi și mai atractive pentru cetățeni, care vor utiliza această formă de coagulare de interese pentru a participa la dezbaterile publice, întărind democrația participativă. Trebuie să găsim modalități prin care să realizăm o legătură mai strânsă între guvernarea democratică și sectorul neguvernamental. Pentru aceasta, avem nevoie de înțelegerea utilității unui astfel de demers, de o viziune politică asupra „bunei guvernări” în România și de o strategie specifică pentru a o transforma în realitate.

Raportul nostru își propune să realizeze un bilanț al ultimilor douăzeci de ani de dezvoltare a sectorului neguvernamental, oferind în același timp o imagine de profunzime a acestui sector, analizat din diverse perspective. Acest raport oferă informație structurată cu privire la dimensiunea sectorului, la dinamica lui, la diversele evoluții subsectoriale sau o analiză pe domenii de activitate, oferind în același timp și o serie de recomandări care să conducă la o mai bună dezvoltare a sectorului neguvernamental.

Raportul este organizat în jurul a șapte mari capitole.

În **capitolul 1** sunt prezentate și analizate definițiile legale și administrative ale entităților neguvernamentale, elemente de tipologie și identificare a acestora, precum și informații cu privire la dimensiunile, dinamica, distribuția regională a organizațiilor neguvernamentale. Acest capitol oferă un profil general al sectorului neguvernamental, pornind de la analiza documentelor legislative, date statistice colectate de autoritățile publice, date primare colectate de FDSC. În cadrul capitolului se regăsesc o serie de recomandări pentru factorii de decizie, în problematici diverse, de la îmbunătățirea sistemului de colectare a datelor, până la ajustări de instrumente de politică publică cu impact asupra dezvoltării sectorului.

În **capitolul 2** sunt grupate informații cu privire la diverse structuri și activități de sprijin pentru sectorul neguvernamental. Sunt prezentate date și informații cu privire la structura și activitatea centrelor de resurse pentru organizații neguvernamentale, programele de formare a resurselor umane activând în sectorul neguvernamental, identificarea și prezentarea rețelelor activând la nivel național și a celor internaționale la care sunt afiliate organizații neguvernamentale din România.

În **capitolul 3** se oferă o perspectivă economică asupra sectorului neguvernamental care conține informații structurate cu privire la sursele financiare ale sectorului și oferă o perspectivă asupra capacității de angajator a acestuia. În acest capitol mai este prezentată și analizată dimensiunea economică a sectorului neguvernamental, respectiv datele cu privire la activitățile economice desfășurate de organizații, veniturile care rezultă din aceste activități, tipologia organizațiilor angajate în activități economice ca structuri ale economiei sociale.

Capitolul 4 se concentrează pe analiza surselor de venit pentru sectorul neguvernamental. Sunt trecute în revistă și analizate toate sursele de venit pentru sector, de la activități economice la donații, sponsorizări, legea 2%, finanțări. Este discutată situația fundațiilor din România, problema patrimoniilor și a resurselor pentru finanțare de programe, este prezentată o tipologie a fundațiilor activând în România. Acest capitol include o analiză a tratamentului juridic și fiscal pentru activitățile de susținere financiară a sectorului neguvernamental.

Capitolul 5 acoperă problematica implicării civice, a voluntariatului și a acțiunii colective. Sunt prezentate date rezultate din cercetările FDSC cu privire la implicarea cetățeanului în activități civice, gradul de cunoaștere și susținere a sectorului neguvernamental de către cetățeni, dimensiunile voluntariatului în România.

Capitolul 6 abordează problematica relației dintre sectorul neguvernamental și sfera publică. În cadrul acestui capitol este prezentată evoluția relației dintre stat și sectorul neguvernamental în ultimii 20 de ani, atât din punct de vedere politic, cât și din perspectiva alocării de resurse publice pentru susținerea dezvoltării sectorului. Acest capitol cuprinde o analiză în detaliu a cadrului legal și instituțional care susține participarea publică, mecanismele și principiile care guvernează și facilitează demersurile participative. Sunt analizate performanțele sectorului în activitățile de influențare a deciziei de politică publică (*advocacy*), interesul organizațiilor de a se angaja în astfel de activități și zonele administrative vizate. Regăsim în acest capitol și o prezentare a modului în care s-a structurat relația sectorului neguvernamental cu mass-media, partidele politice și biserica.

Capitolul 7 se concentrează pe analizarea unor domenii de activitate cheie pentru sectorul neguvernamental, respectiv domeniul social, educație, mediu, democrație, drepturile omului și bună guvernare. Pentru fiecare domeniu se prezintă date structurate, se analizează performanțele sectorului, problemele specifice și provocările pe care trebuie să le gestioneze organizațiile.

Metodologie

Procesul de elaborare a prezentului raport a fost inițiat în Octombrie 2008, moment la care Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile a început dezvoltarea unei baze de date a organizațiilor neguvernamentale active în România, bază de date disponibilă online în cadrul portalului de știri și informații dedicat sectorului neguvernamental: www.stiriong.ro. În perioada 2009-2010 au fost colectate date și informații relevante pentru dimensionarea și reflectarea evoluției sectorului, încercându-se pentru fiecare domeniu în parte identificarea celor mai recente date disponibile la momentul analizei. Diversitatea temelor abordate, ca și formația profesională diferită a autorilor capitolelor acestui volum, fac ca metodele de analiză utilizate să difere de la un capitol la altul. Pentru asigurarea coerenței volumului, a existat un set comun de cercetări empirice, ale căror rezultate au putut fi utilizate, acolo unde a fost cazul, de către toți autorii acestui volum. Metodele de cercetare utilizate includ:

Analiză de date cantitative

A fost necesară analiza și interpretarea de date cantitative din surse multiple:

- Baza de date conținând datele de bilanț a 27 402 organizații neguvernamentale care au depus dare de seamă contabilă pentru anii fiscali 2006, 2007 și 2008, disponibilă pe pagina de internet a Ministerului Finanțelor Publice;
- Baza de date a Institutului Național de Statistică conținând adresele a 14 458 organizații neguvernamentale care au depus dare de seamă contabilă pentru anul fiscal 2007;
- *Catalogul Societății Civile* – baza de date ONG dezvoltată de FDSC conținând date despre 2 297 organizații înregistrate (ianuarie 2010). Formularul de înregistrare în baza de date a fost dezvoltat în colaborare cu experții implicați în cercetare și a urmărit colectarea de date necesare pentru realizarea studiului. Pentru constituirea bazei de date s-au folosit următoarele metode și mijloace de culegere a datelor: transmiterea prin poștă a 16 776 formulare de înregistrare la nivel național, mesaje de aducere aminte prin telefon și e-mail, interviuri la sediul organizațiilor, completarea formularului online de către reprezentanții organizațiilor. Baza de date *Catalogul Societății Civile*, realizată pe baza înscrierilor voluntare, este disponibilă pe pagina de internet: <http://www.stiriong.ro/pagini/baza.php>

Cercetare de tip Omnibus

Cercetarea a fost realizată pe un eșantion final de 1 196 persoane (eroarea maximă $\pm 2,9\%$). Eșantionul a fost de tip probabilist multistadial, stratificat după regiunea de dezvoltare și tipul de localitate, reprezentativ pentru populația adultă a României. Interviewarea s-a făcut față în față la domiciliul respondenților, iar 20% dintre interviuri au fost verificate prin reinterogarea respondenților. Datele au fost ponderate, pentru a asigura corespondența cu structura universului cercetării. Culegerea datelor s-a făcut în intervalul 13 – 26 februarie 2010.

Barometrul Liderilor ONG – sondaj național online în rândul reprezentanților ONG-urilor din România

Au fost invitați să participe reprezentanți ai tuturor celor 2297 organizații înscrise în *Catalogul Societății Civile*. În total s-au înregistrat 939 răspunsuri, însă pentru prelucrare s-au reținut doar 578 înregistrări validate, după eliminarea chestionarelor multiple (provenind de la aceeași organizație) și a celor în care nu se răspunsese la niciuna din primele 10 întrebări. Comparând repartitia teritorială a ONG-urilor care au completat chestionarul cu cea rezultată din lista de adrese a celor 14.458 ONG-uri care au depus dare de seamă contabilă în anul 2007 și care se regăsesc în baza de date de la Institutului Național de Statistică se constată o similitudine a celor două distribuții, ceea ce îndreptățește generalizarea răspunsurilor furnizate

la nivelul universului organizațiilor neguvernamentale active. Culegerea datelor s-a făcut în intervalul 26 februarie – 15 martie 2010.

Focus-grupuri

Au fost realizate 6 focus-grupuri în perioada martie – aprilie 2010 cu reprezentanți ai organizațiilor neguvernamentale și ai finanțatorilor din domeniile: mediu, educație, social, democrație, drepturile omului și bună guvernare, fundații finanțatoare și grupuri informale.

Interviuri

Au fost realizate 22 de interviuri (atât interviuri față în față, cât și interviuri telefonice) cu lideri ai organizațiilor neguvernamentale, reprezentanți ai grupurilor informale și reprezentanți ai unor organizații neguvernamentale care sprijină înființarea și dezvoltarea de grupuri informale.

Cerere de informații publice

În conformitate cu Legea nr. 544/2001 privind liberul acces la informațiile de interes public, FDSC a transmis cereri de informații publice către 13 autorități publice centrale în vederea obținerii de informații referitoare la: bugetul total alocat de fiecare instituție în parte pentru finanțările acordate organizațiilor neguvernamentale în anul 2009 și lista nominală a organizațiilor neguvernamentale care au beneficiat de finanțare în anul 2009 (inclusiv titlul și valoarea proiectului). 11 autorități publice au răspuns la cererea formulată în perioada iunie – iulie 2010: Administrația Fondului Cultural Național, Administrația Fondului pentru Mediu, Autoritatea Națională pentru Protecția Familiei și a Drepturilor Copilului, Autoritatea Națională pentru Persoanele cu Handicap, Departamentul pentru Relații Interetnice, Direcția pentru Strategii Guvernamentale, Institutul Cultural Român, Ministerul Afacerilor Externe, Ministerul Apărării Naționale, Ministerul Muncii, Familiei și Protecției Sociale, Ministerul Tineretului și Sportului.

Analiză de date cantitative și calitative

Peste 90 de rapoarte, studii, cercetări și lucrări de referință pentru sectorul neguvernamental au fost luate în considerare pentru fundamentarea analizei comparative și calitative expuse în prezentul raport.

1

Tipologia și dimensiunea sectorului neguvernamental

În ultimii 20 de ani, în România a reapărut un tip de instituții sociale care operează în afara limitelor stricte ale pieței și statului. Grupate sub diverse denumiri precum: sectorul *neguvernamental*, *nonprofit* sau *societatea civilă*, *economia socială*, acestea formează un ansamblu uneori deconcertant de entități – organizații cu preocupări diverse, de la apărarea drepturilor omului, organizații profesionale, centre de îngrijire de zi, grupuri pentru protecția mediului, cluburi sportive, centre de formare profesională, universități și multe altele. Aceste entități prezintă, după Lester Salamon, următoarele trăsături comune⁴:

- Sunt organizații, adică au o prezență și o structură instituționale;
- Sunt private, adică independente de stat din punct de vedere instituțional;
- Nu distribuie profit – nu împart profiturile cu administratorii (managerii) lor sau cu un grup de „proprietari”;
- Se autoguvernează – dețin controlul asupra deciziilor și operațiunilor proprii;
- Sunt voluntare – apartenența la ele nu este cerută prin lege, ele putând atrage contribuții benevole de timp sau de bani.⁵

În acest raport vom folosi termenul de organizații neguvernamentale sau ONG (terminologie cu precădere prezentă în țările cu tradiție de drept civil, respectiv țările Europei continentale) pentru a desemna acele entități care sunt în afara sferei de autoritate a statului în sens larg. Din punct de vedere juridic, ele sunt persoane juridice cu scop nepatrimonial (prin opoziție cu entitățile comerciale) sau fără scop patrimonial. De altfel, sintagma din urmă este reținută și în denumirea organismului public de specialitate, respectiv Registrul Național al persoanelor juridice fără scop patrimonial (Registrul Național O.N.G.).

1.1. Definiții legale și tipologie

În absența unei definiții legale a cel puțin uneia dintre sintagmele menționate, desemnarea ca atare a celor care se circumstanțiază acestei noțiuni se va face indirect, prin interpretarea referințelor din cadrul legislativ⁶, în general, precum și prin îndeplinirea criteriilor enunțate de studiile și cercetările internaționale. Prin prisma celor enunțate, se poate afirma că entitățile tipice pentru sfera organizațiilor neguvernamentale sunt asociațiile și fundațiile. Reglementarea-cadru⁷ a acestora evită să le desemneze generic, dar ele se regăsesc ulterior fie explicit, fie implicit prin recunoașterea caracteristicilor lor principale în alte acte normative care se referă la organizații neguvernamentale.

Prima legiferare a acestor entități a avut loc în anul 1924 prin Legea nr. 21, cunoscută și sub denumirea de Legea Mârzescu, considerată la timpul său una dintre cele mai moderne legi din Europa. Neabrogată expres în timpul regimului comunist, ea a fost reactivată după 1990, fiind singura referință legislativă care permitea înființarea legală a organizațiilor neguvernamentale. Cu o terminologie pe alocuri învechită,

⁴ Lester M. Salamon, Helmut K. Anheier și asociații, *Globalizarea sectorului nonprofit: O teorie revizuită* rezumat, Center for Civil Society Studies, The Johns Hopkins University, 1998.

⁵ Organizațiile profesionale se conformează numai parțial acestui criteriu, apartenența la ele fiind de multe ori obligatorie, pentru a avea dreptul de a exercita o anumită profesie.

⁶ În iulie 2010, programul legislativ al Legii 4 afișează un număr de 2 089 acte normative, care cuprind în textul lor sintagma *organizații neguvernamentale*, și un număr de 492, care se referă la *organizații nonprofit*. Niciunul dintre acestea nu conține o definiție a sintagmei.

⁷ Ordonanța Guvernului 26/ 2000 cu privire la asociații și fundații, cu modificările și completările ulterioare.

făcând trimitere uneori la instituții care nu mai erau de actualitate (Comisia Superioară a Persoanelor Juridice de pe lângă Ministerul Justiției) sau cu anumite proceduri greoaie (obligația obținerii prealabile a unui aviz de oportunitate din partea unui minister în competența căruia se încadra scopul ONG-ului), Legea 21/ 1924, în cea mai mare parte a prevederilor sale, a fost perfect adaptată cerințelor valabile internațional în perioada postdecembristă. Astfel, definirea asociației și fundației respectând criteriile moderne de încadrare în sectorul neguvernamental, modul de conducere și de administrare, prin stabilirea unor organisme deliberative și separarea între nivelurile de decizie, execuție și control, reglementarea conflictului de interese, ponderea dintre normele imperative și cele lăsate la aprecierea și decizia fondatorilor erau prezente în Legea Mârzescu. Lipsa sa de aplicabilitate de facto în perioada comunistă a determinat practic o suprimare a inițiativei de asociere, dar și o eliminare totală din materia dreptului pentru studenți și practicieni, generând astfel, în primii ani după 1990, o multitudine de confuzii în aplicarea sa.

La 10 ani după 1990, timp în care s-a reușit formarea unei practici judecătorești în materia înființării ONG-urilor, dar s-au identificat și aspectele din Legea Mârzescu care necesitau schimbări, a fost adoptat prin ordonanță de guvern un nou act normativ. O.G. 26/2000 reformulează definițiile asociațiilor și fundațiilor, păstrând însă trăsăturile principale deja cunoscute cetățenilor interesați, operând cu precădere modificări în zona de dobândire a personalității juridice (elimină avizul ministerului de resort, introduce un prag minim valoric pentru patrimoniul inițial, reduce numărul minim de membri fondatori de la 20 la 3, introduce Registrul Asociațiilor și Fundațiilor), de organizare și control (pe lângă o serie minimală de atribuții pentru fiecare categorie de organ în parte, stabilește un prag de maxim ¼ pentru persoanele ce nu au calitatea de membru și pot face parte din Consiliul Director sau introduce obligativitatea calității de contabil autorizat sau de expert contabil pentru cenzor) sau de funcționare, menționând în mod expres posibilitatea înființării de filiale și sucursale și clarificând regimul juridic al acestora. În egală măsură însă, O.G. 26/2000 reglementează și aspecte neacoperite de Legea Mârzescu, dar absolut necesare în raport cu realitatea și evoluția sectorului neguvernamental la nivel internațional. Astfel, O.G. 26/ 2000:

- **Menționează explicit posibilitatea desfășurării de activități economice** de către asociații și fundații – este o prevedere îndelung așteptată de către acestea, în condițiile în care, pe de o parte, majoritatea donatorilor sunt deosebit de interesați de durabilitatea oricărui demers pe care îl finanțează, iar posibilitatea de a desfășura activități economice reprezintă o premisă general acceptată și deja o tendință de dezvoltare a sectorului neguvernamental, iar, pe de altă parte, autoritățile publice cu rol de control financiar- fiscal aveau interpretări diferite față de tipul acesta de activități;
- **Introduce conceptul de utilitate publică** – un pas înainte pentru România în anul 2000, cu condiții de transparență și responsabilizare față de public suplimentare pentru aceste organizații, care a creat în același timp așteptarea că acest concept va fi operaționalizat ulterior prin legislație secundară, eventual cu instituirea unui set de măsuri fiscale și asociate mai favorabile;
- Conține un **capitol special dedicat relației cu autoritățile publice** – fără a avea o finalitate practică în sensul stabilirii unor obligații precise însoțite de termene și eventuale sancțiuni, prezența acestui capitol a fost considerată un element în sine pozitiv, de recunoaștere a rolului de partener al organizațiilor neguvernamentale și de încurajare a autorităților publice de a ieși din paradigma suficienței asupra bunurilor și serviciilor publice; nu în ultimul rând, ar fi putut constitui un element de apropiere față de perspectiva anglo-saxonă a relației stat-societate civilă, fiind un prim pas spre constituirea de platforme formale de lucru (așa-numitele *compacts*), fie pe anumite domenii, fie în anumite regiuni;
- **Instituie Registrul Național al persoanelor juridice fără scop patrimonial**, adică Registrul Național O.N.G. – existența acestui registru creează premisele unei evidențe a ONG-urilor din România, care să permită aprecierea dinamicii acestui sector cel puțin prin prisma unor parametri minimali, dar și posibilitatea ulterioară de adaptare a sistemului de înființare și modificare a funcționării societăților comerciale pentru ONG-uri.

Organizațiile neguvernamentale sunt, conform legii (O.G. 26/2000), persoane juridice constituite de persoane fizice sau persoane juridice care urmăresc desfășurarea unor activități în interes general sau în interesul unor colectivități locale, ori, după caz, în interesul lor personal nepatrimonial (adică nonprofit sau fără scop lucrativ).

În România, formele juridice sub care se pot constitui organizații neguvernamentale sunt: asociații, fundații ori federații, după cum urmează:

- **Asociația** este constituită de trei sau mai multe persoane care, pe baza unei înțelegeri, pun în comun și fără drept de restituire contribuția materială, cunoștințele sau aportul lor în munca pentru realizarea unor activități în interes general, comunitar sau, după caz, în interesul lor personal nepatrimonial. Asociația este expresia libertății de asociere, dar și un mijloc eficace de exercitare a libertății de exprimare, ea permițând membrilor să ia atitudine în chestiuni de interes public sau de interes pentru comunitatea/grupul membrilor săi.
- **Fundația** este, din punct de vedere legal, subiectul de drept înființat de una sau mai multe persoane care constituie un patrimoniu afectat, în mod permanent și irevocabil, realizării unui scop de interes general sau, după caz, comunitar. Activul patrimonial inițial al fundației trebuie să includă bunuri în natură sau în numerar, a căror valoare totală să fie de cel puțin 100 de ori salariul minim brut pe economie, la data constituirii fundației.

Diferența fundamentală dintre cele două tipuri de entități rezidă în faptul că, în timp ce asociația este o sumă de voințe afectată realizării unui scop, fundația reprezintă un patrimoniu afectat realizării unui scop, cu toate consecințele ce decurg din aceasta, respectiv existența membrilor (în cazul asociației) și a unor cerințe diferite pentru înființarea persoanei juridice, a unei structuri diferite a organelor de conducere și administrare, precum și a unora dintre condițiile de dizolvare și lichidare.

Atât asociația, cât și fundația, se înființează printr-o procedură judiciară care este precedată de o etapă pregătitoare, prejudiciară, în cadrul căreia:

- Se identifică denumirea asociației sau a fundației, prin verificarea disponibilității sale în Registrul Asociațiilor și Fundațiilor din cadrul Ministerului Justiției și se obține înscrisul doveditor; se va ține cont de faptul că este interzisă utilizarea unor sintagme sau cuvinte susceptibile să creeze confuzie⁸ cu denumirea unor autorități sau instituții publice de interes național ori local;
- Se identifică sediul organizației și se întocmește înscrisul doveditor pentru viitorul sediu (după caz, contract de vânzare – cumpărare, donație, locațiune etc);
- Se constituie patrimoniul inițial și se obține dovada valorii acestuia;
- Se redactează statutul și actul constitutiv, care conțin în mod obligatoriu datele de identificare ale fondatorilor, scopul, denumirea, sediul, durata pentru care se constituie, nivelul patrimoniului inițial, identificarea primelor organe de conducere, administrare și control; atât statutul, cât și actul constitutiv; se elaborează în formă autentică;
- Se obține cazierul fiscal⁹ pentru fiecare dintre membrii fondatori;
- Se plătesc taxele de timbru și timbrul judiciar.

Tabelul următor face o trecere în revistă a principalelor caracteristici ale asociațiilor și fundațiilor, reliefând în egală măsură și principalele asemănări și deosebiri:

⁸ Prin sintagme sau cuvinte susceptibile să creeze confuzie cu denumirea unor autorități sau instituții publice de interes național sau local se înțelege includerea în denumirea asociației a unor termeni precum: „comisariat”, „inspectorat”, „gardă”, „academie”, „autoritate”, „consiliu”, „agenție”, sau derivatele acestora. Înscrisul unei asociații sau fundații, folosind în denumirea sa cuvintele „național” sau „român”, ori derivatele acestora, se realizează numai cu acordul prealabil al secretariatului general al guvernului.

⁹ Ordonanța Guvernului 75/2010 privind organizarea și funcționarea cazierului fiscal, cu modificările și completările ulterioare.

Fig. 1. Principalele caracteristici ale asociațiilor și fundațiilor

	Asociație	Fundație
1. Dobândirea personalității juridice se face printr-o procedură judiciară.	Da.	Da.
2. Este persoană juridică de drept privat.	Da.	Da.
3. Există un număr minim de membri fondatori.	Da (3 membri fondatori).	Nu.
4. Există un nivel minim al patrimoniului inițial.	Da (1 salariu minim brut ¹⁰ pe economie).	Da (100 de salarii minime brute pe economie).
5. Există membri/ Adunare Generală.	Da.	Nu.
6. Conducerea este asigurată de un organ deliberativ.	Da (Adunarea generală).	Da (Consiliul Director).
7. Conducerea și administrarea este asigurată de același organ deliberativ.	Nu (Consiliul Director asigură punerea în execuție a hotărârilor Adunării Generale).	Da (cu precizarea că acest Consiliul Director poate delega punerea în execuție a hotărârilor sale către un nivel executiv, instituit însă nu în baza legii, ci la inițiativa sa).
8. Sursele de venituri identificate de lege sunt aceleași. ¹¹	Da.	Da (cu excepția cotizațiilor care există numai în cazul asociațiilor).
9. Există posibilitatea legală de a desfășura activități comerciale.	Da.	Da.
10. Există obligativitatea controlului financiar intern, prin prezența instituției cenzorului.	Da (pentru asociații cu un număr de membri mai mare de 15 este obligatorie constituirea unei Comisii de Cenzori, formată dintr-un număr impar de membri).	Da.

Principalele obstacole identificate în procesul de constituire a unei asociații sau fundații sunt:

- Menținerea unei proceduri judiciare pentru dobândirea personalității juridice – deși existența unor termene maxime prevăzute de lege, în care judecătorul trebuie să analizeze și să se pronunțe, permite o evaluare, din punctul de vedere al duratei, pentru întregul proces, o procedură judiciară va fi întotdeauna mai lungă și mai complexă decât una administrativă; mai mult, accesul la o procedură judiciară este diminuat în cazul cetățenilor din zonele rurale, datorită costurilor pe care le implică și a distanțelor pe care trebuie să le parcurgă pentru a ajunge la sediul unui notar public sau a unei instanțe de judecată;
- Obligativitatea obținerii cazierului fiscal pentru fiecare din membrii fondatori – rațiunea unei asemenea cerințe rămâne neclară, dat fiind faptul că o organizație neguvernamentală are propriile sale organe de conducere și administrare, orice cetățean are dreptul să se asocieze, potrivit art. 37 din Constituția României, iar restrângerea exercițiului unui drept civil poate opera numai în măsura în care este introdusă explicit ca pedeapsă complementară în stabilirea sancțiunii principale asociate unei infracțiuni; nu în ultimul rând, datorită procedurii de obținere, care impune prezența persoanei solicitante la Direcția Generală a Finanțelor Publice la nivel de județ, spre deosebire de situația înființării unei societăți comerciale, când un asemenea cazier se transmite electronic direct către Oficiul Național al Registrului Comerțului, există o barieră reală atât pentru încurajarea asociativității și creșterii implicării civice în general, cât și în special pentru persoanele din zona rurală sau cele care nu își mai au reședința în același loc cu domiciliul;

¹⁰ Începând cu ianuarie 2010, salariul minim brut pe economie este diferit în sectorul bugetar față de cel privat; astfel, pentru personalul plătit din fonduri publice, nivelul minim este de 705 RON (aproximativ 166 euro la paritatea medie euro – RON din iunie 2010), iar pentru personalul din sectorul privat, nivelul minim este de 600 RON (aproximativ 141,5 euro la paritatea medie euro – RON din iunie 2010).

¹¹ Veniturile asociațiilor sau federațiilor provin din:

a) cotizațiile membrilor;

b) dobânzile și dividendele rezultate din plasarea sumelor disponibile, în condiții legale.

- Obligativitatea de a întocmi documentele constitutive în formă autentică – pe lângă costurile financiare legate de taxele notariale, o atare obligație instituită alături de parcurgerea unei proceduri judiciare pare că aduce un exces de solemnitate și control al legalității pentru un demers care, prin natura lui de act civic, inițiabil de către orice cetățean, ar trebui să fie simplu de dus la îndeplinire de către orice persoană interesată.

- **Federația** Două sau mai multe asociații sau fundații se pot constitui în federație.

Întâlnite sub diverse denumiri – uniuni, federații, coaliții – asocierea dintre două sau mai multe asociații sau fundații este totuși reținută de lege sub denumirea de federație. Federațiile dobândesc personalitate juridică proprie și funcționează în aceleași condiții precum cele prevăzute pentru asociațiile fără scop patrimonial. Asociațiile sau fundațiile care constituie o federație își păstrează propria personalitate juridică, inclusiv propriul patrimoniu. **Uniunile sunt** persoane juridice înregistrate conform Legii 21/1924, vechea lege a asociațiilor și fundațiilor abrogată odată cu adoptarea O.G. 26/2000 care precizează că „două sau mai multe persoane juridice se vor putea constitui în uniuni sau federații”.

Toate organizațiile neguvernamentale cu personalitate juridică de tipul celor de mai sus, înregistrate în România, se regăsesc în Registrul Național O.N.G. la Ministerul Justiției. Registrul în care sunt trecute în ordine organizațiile înființate din 1990 până în prezent este publicat în format pdf pe site-ul ministerului. La o analiză sumară realizată pentru prezentul studiu s-au remarcat câteva inadvertențe. Secțiunea federațiilor include case de ajutor reciproc ale pensionarilor sau ale salariaților, cluburi sportive. În unele cazuri însă nu este clar dacă ele sunt sau nu structuri federative. Unele organizații apar la mai multe numere din registru – (de ex., la persoane juridice străine, ASOCIAȚIA COPIII RO, 3/E/2004 și ASOCIAȚIA COPIII RO, 5/E/2004; la fundații 2498, FUNDAȚIA ACȚIUNEA CIVILĂ, FILIALA BOTOȘANI, 750/B/1996; 2499, FUNDAȚIA ACȚIUNEA CIVILĂ, FILIALA BOTOȘANI, 3817/B/1996 44 21/09/1996).

Registrul conține următoarele categorii, grupate în secțiuni numite Index (Indexul persoanelor juridice fără scop patrimonial): asociații, fundații, federații, uniuni, persoane juridice străine și, de asemenea, Indexul persoanelor juridice fără scop patrimonial – neprecizate. Deși art. 73 din Ordonanța nr. 26/2000 prevede că Registrul Național O.N.G. va înregistra asociații, fundații și federații, Registrul are și o categorie intitulată „neprecizate”. Categoria neprecizate nu ar trebui să existe – statutele ar trebui să prevadă forma de organizare, în caz contrar instanța neputând verifica îndeplinirea condițiilor legale.

Instituțiile administrației centrale, atunci când clasifică organizațiile neguvernamentale, operează cu definiții și criterii diferite, incerte și neunitare. Institutul Național de Statistică (INS) operează în principal cu conceptul de întreprindere, clasificându-le în funcție de principalele caracteristici ale comportamentului lor economic.

Conform INS, întreprinderile – în sensul larg al cuvântului – includ organizații **neguvernamentale** care, ca formă juridică, sunt **asociații și fundații, sindicate, partide politice, organizații ale cultelor religioase** înființate în baza Ordonanței Guvernului nr. 26/2000 și Legii nr. 21/1924. După forma juridică de organizare, întreprinderile au caracter comercial sau necomercial. În categoria formelor juridice necomerciale sunt incluse instituțiile bugetare, administrația publică centrală și locală, precum și organizațiile neguvernamentale. Pe acestea din urmă INS le denumește și **administrație privată**. Conform INS, fac parte din administrația privată următoarele categorii de organizații:

- Sindicate, confederații sindicale.
- Uniuni profesionale și patronale.
- Fundații, asociații.
- Organizații religioase (de cult).

O.G. 26/2000 menționează explicit că partidele politice, sindicatele și cultele religioase nu intră sub incidența prevederilor sale. Totuși, deși fiecare beneficiază de legi de înființare și funcționare speciale, acestea se

completează de fiecare dată cu prevederile O.G. 26/2000, ceea ce justifică menționarea lor, fie și numai în vederea delimitării de organizațiile neguvernamentale stricto sensu. Aceste categorii nu fac obiectul acestei cercetări, dar regimul lor juridic se intersectează pe alocuri cu cel al asociațiilor și fundațiilor, fiind tratate laolaltă: de exemplu, normele metodologice¹² pentru punerea în aplicare a prevederii 2%¹³ menționează că „în categoria entităților nonprofit se cuprind, de exemplu: asociațiile, fundațiile, organizațiile sindicale, patronatele, partidele politice, asociațiile de proprietari, casele de ajutor reciproc ale salariaților [...]”

Ministerul Justiției în Registrul Național O.N.G. folosește în principal clasificarea din legea-cadru, care diferă de cea a INS. Astfel, unele categorii sunt comasate, cum este cea a organizațiilor profesionale, acestea fiind incluse în Registrul la secțiunea Asociații.

În cazul Ministerului de Finanțe, în unele înregistrări – bilanțuri contabile sau alte evidențe ale organismelor de control financiar – se folosește categoria generică **alte forme juridice** (AFJ), deși numărul de entități nonprofit ar justifica încadrarea separată, cel puțin în asociații/fundații.

În Europa, organizațiile neguvernamentale se regăsesc de multe ori grupate și sub termenul generic de economie socială, care include alături de asociații (inclusiv cele de ajutor reciproc, cunoscute ca societăți mutuale), fundații și alte tipuri de organizații, și anume: cooperativele, syndicatele, care funcționează pe principii de egalitate a persoanelor (un om un vot), constituite din solidaritatea membrilor, și care urmăresc asigurarea independenței economice a acestora. Acest domeniu este de multe ori desemnat ca **al treilea sector**, primul sector fiind cel al întreprinderilor, iar cel de-al doilea, sectorul public și cvasipublic.

Parlamentul European acordă o importanță deosebită acestui sector (n.n. economiei sociale), fapt demonstrat și de adoptarea unei rezoluții referitoare la economia socială, care a avut în vedere și recunoașterea statistică a organizațiilor acestui sector.

Parlamentul European despre recunoașterea statistică a entităților economiei sociale „Parlamentul European [...]”

- 15. invită Comisia și statele-membre să susțină crearea unor registre statistice naționale pentru întreprinderile din economia socială, să întocmească conturi naționale satelit pe sectoare instituționale și pe sectoare de activitate și să permită includerea acestor date de către Eurostat, folosind și competențele disponibile în universități;
- 16. subliniază faptul că evaluarea economiei sociale este complementară evaluării organizațiilor nonprofit; invită Comisia și statele membre să promoveze utilizarea Ghidului ONU privind instituțiile nonprofit și sistemul conturilor naționale și să elaboreze conturi satelit care să permită îmbunătățirea vizibilității instituțiilor nonprofit și a organizațiilor din economia socială.¹⁴

Statutul de utilitate publică

Este obișnuit în practica internațională ca guvernele să ofere, prin reglementări specifice, anumitor organizații un statut privilegiat din punct de vedere fiscal și/sau al accesului la anumite resurse publice, numit în Franța *statut de utilitate publică*, *charity* în Marea Britanie, ca o recunoaștere a serviciilor de interes public, comunitar pe care acestea le realizează. Din obținerea acestui statut decurg, de obicei, nu numai drepturi, ci și obligații mai mari.

¹² Pct. 117[^]1 din H.G. 44/ 2004 cu modificările și completările ulterioare.

¹³ Art. 57 din **Codul fiscal**: „Contribuabilii pot dispune asupra destinației unei sume reprezentând până la 2% din impozitul stabilit la alin. (3), pentru susținerea entităților nonprofit care se înființează și funcționează în condițiile legii, unităților de cult, precum și pentru acordarea de burse private, conform legii”.

¹⁴ Rezoluția Parlamentului European din 19 februarie 2009 referitoare la economia socială (2008/2250 (INI)).

În România, statutul de utilitate publică este reglementat prin OUG 26/2000, modificată prin Ordonanța nr. 37/2003 care definește condițiile pe care o asociație sau o fundație trebuie să le întrunească pentru a fi recunoscută de Guvernul României ca fiind de utilitate publică:

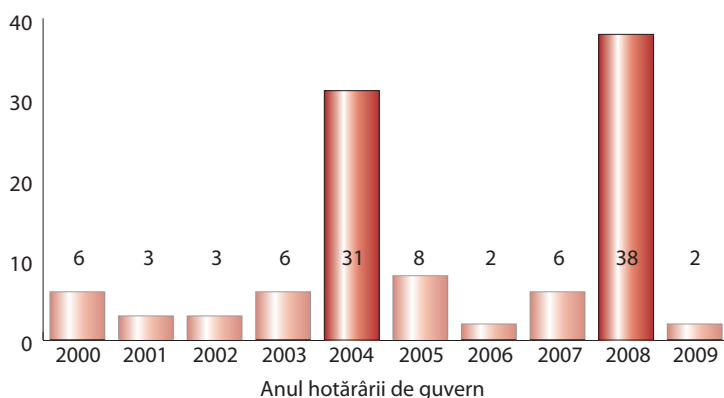
- activitatea acesteia se desfășoară în interes general sau comunitar, după caz;
- funcționează de cel puțin 3 ani și a realizat o parte din obiectivele stabilite;
- prezintă un raport din care să rezulte desfășurarea unei activități anterioare semnificative, prin derularea unor programe ori proiecte specifice scopului său, însoțit de bilanțurile și bugetele de venituri și cheltuieli pe ultimii 3 ani; valoarea activului patrimonial pe fiecare an în parte este cel puțin egală cu valoarea patrimoniului inițial.

Privitv hotărârilor de guvern publicate până la finalul anului 2009, există 105 organizații neguvernamentale cărora li s-a acordat statutul de utilitate publică, într-un singur caz acesta fiind retras ulterior și neexistând nicio asemenea hotărâre în prima parte a anului 2010 (vezi Anexa 1). Multe dintre acestea sunt organizații ale minorităților naționale, unele organizații ale persoanelor cu dizabilități care, în mod tradițional, primeau subvenții de la administrația centrală (Autoritatea Națională pentru Persoanele cu Handicap sau Departamentul pentru Minorități Etnice) și, prin acordarea acestui statut, s-au aliniat actele normative speciale care reglementau aceste finanțări la prevederile legii-cadru.

În ultimii ani, societatea civilă a ridicat de multe ori problema criteriilor folosite pentru acordarea statutului de utilitate publică, deoarece au primit acest statut și organizații a căror utilitate publică este discutabilă, cum ar fi: Asociația Yacht Club, Franc Masoneria, Asociația Generală a Vânătorilor și Pescarilor sau organizații cu un evident caracter politic. În statele Uniunii Europene, care reglementează mai strict beneficiile fiscale și financiare acordate organizațiilor nonprofit, organizațiile care deserve exclusiv membrii și se ocupă de activități de tip hobby sau petrecere a timpului liber nu primesc un statut preferențial din partea statului. Se face astfel o distincție foarte clară între *public benefit* (utilitate publică) și *mutual benefit* (beneficiul strict al membrilor).

Numărul organizațiilor care au primit statutul de utilitate publică a fost mult mai ridicat în anii electorali, când se poate constata creșterea numărului de hotărâri de guvern pentru declararea utilității publice la încheierea unui mandat de guvernare atât în anul 2004, cât și 2008 (vezi fig. 2). Dintre organizațiile beneficiare, 36% au primit acest statut numai în anul 2008, deși aceste prevederi există din anul 2000.

Fig. 2. Numărul asociațiilor și fundațiilor recunoscute ca fiind de utilitate publică

Sursa: Soft legislativ Indaco Lege 4, hotărârile de guvern privind recunoașterea utilității publice a organizațiilor neguvernamentale, prelucrare FDSC

Recomandări pentru îmbunătățirea statutului de utilitate publică

Recunoscut de mai multe țări, statutul de utilitate publică este un statut privilegiat acordat unei categorii speciale de organizații neguvernamentale, de a căror activitate se consideră că beneficiază publicul larg. Problematika îmbunătățirii legislației referitoare la statutul de utilitate publică se află pe agenda sectorului ONG încă din anul 2005, când organizațiile neguvernamentale au identificat ca principale probleme: procedura greoaie de obținere a acestui statut, lipsa facilităților fiscale acordate acestor organizații și intervenția politicului în procedura de acordare.

Preluat după un model francez, statutul de utilitate publică – care, în Franța, este în primul rând un titlu de onoare, – în România, este foarte dificil de obținut, datorită neclarității criteriilor de acordare, ceea ce l-a făcut și controversat. Nu există o viziune clară asupra rolului acestui statut, el fiind uneori folosit pentru a privilegia unele organizații sau pentru a justifica niște privilegii existente deja.

În anul 2007, în urma unor serii de dezbateri publice, Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile a elaborat un **proiect de lege privind statutul de utilitate publică**¹⁵ care cuprindea: clasificarea activităților eligibile pentru a putea obține statutul de utilitate publică; autoritatea responsabilă cu acordarea statutului de utilitate publică (organ administrativ autonom); procedura acordării; responsabilitățile organizațiilor de utilitate publică. Deși organizațiile au dezbătut îndelung proiectul de lege, reprezentanții sectorului asociativ nu au găsit o poziție comună pentru susținerea acestuia, datorită opiniilor divergente mai ales cu referire la facilitățile fiscale care ar trebui acordate ONG-urilor de utilitate publică.

În anul 2010, un proiect de lege privind modificarea O.G. 26/2000, în care sunt aduse propuneri de schimbare a articolelor care reglementează statutul de utilitate publică se regăsește pe ordinea de zi a Camerei Deputaților. Recomandăm adoptarea acestei legi numai în urma consultării reprezentanților sectorului ONG.

Recomandări pentru îmbunătățirea Registrului Național O.N.G. – Ministerul Justiției

- Pentru a asigura o mai bună vizibilitate și transparență, Registrul Național O.N.G. ar trebui să fie o bază de date (și nu un fișier pdf), disponibilă online, cu funcții de căutare după diverse criterii, cum ar fi: numele organizației, județul, anul constituirii, numărul din Registrul Național O.N.G., numele membrilor din conducere etc. Un bun model ar putea fi Jurnalul Oficial al Asociațiilor din Franța¹⁶, care are, de asemenea, un index pe domenii de activitate.
- Registrul Național O.N.G. ar trebui să fie completat riguros atât în ceea ce privește numărul sub care este înregistrată o organizație, cât și celelalte detalii legate de aceasta – forma juridică, adresa, datele financiare ale organizațiilor.
- Pentru a facilita procesul de înregistrare, organizațiile sau persoanele care constituie organizații ar trebui să aibă posibilitatea obținerii numerelor de înregistrare online, a completării online a formularelor.
- Registrul ar putea include și alte informații privind organizațiile – de ex., bilanțuri, accesarea acestora putând să se facă online de către organizațiile interesate.
- Categoria de persoane juridice *neprecizate* nu ar trebui să existe – statutele ar trebui să prevadă forma de organizare aleasă dintre cele prevăzute de lege, în caz contrar instanța neputând verifica îndeplinirea condițiilor legale.

¹⁵ www.fdsc.ro/documente/173.doc

¹⁶ <http://www.journal-officiel.gouv.fr/association/index.php>

1.2. Dimensiunea sectorului neguvernamental și dinamica acestuia

Toate organizațiile neguvernamentale cu personalitate juridică de tipul celor de mai sus, înregistrate în România, se regăsesc în Registrul Național O.N.G. la Ministerul Justiției.

Fig. 3. Numărul de organizații din Registrul Național O.N.G.

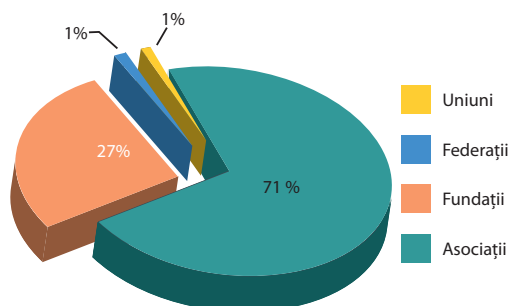
Tip de organizație	20.01.2010
Asociații	44 271
Fundații	16 785
Federații	758
Uniuni	633
Neprecizate	213
Total	62 680

Sursa: Ministerul Justiției, <http://www.just.ro/MeniuStanga/PersonnelInformation/tabid/91/Default.aspx>

Analiza entităților nonprofit înregistrate în ultimii 20 de ani în Registrul Național O.N.G. al Ministerului Justiției scoate în evidență următoarele aspecte:

- Cele mai multe organizații constituite în România sunt asociații. În timp ce numărul asociațiilor este un indicator al asociativității, solidarității, spiritului de întraajutorare, numărul fundațiilor este un indicator al filantropiei, a dorinței de a face bine, de a-i ajuta pe ceilalți, dar și a existenței resurselor financiare necesare, căci fundațiile înseamnă, în principal, afectarea unui patrimoniu în mod permanent și irevocabil realizării unui scop de interes general sau, după caz, comunitar.

Fig. 4. Ponderea pe tipuri a ONG-urilor din România

Ministerul Justiției - <http://www.just.ro/MeniuStanga/PersonnelInformation/tabid/91/Default.aspx> (21.01.2010)

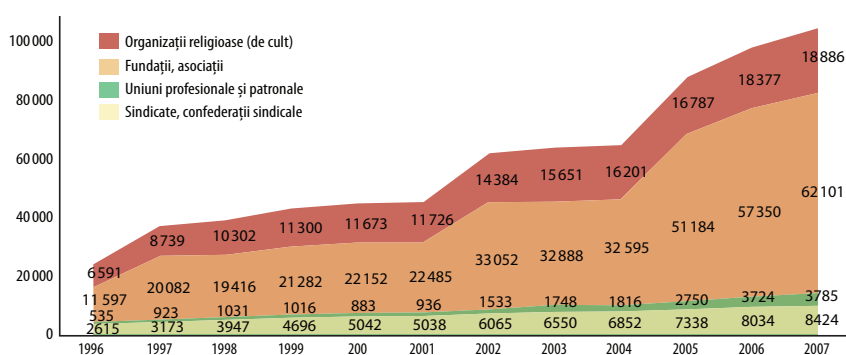
- Numărul total al organizațiilor neguvernamentale înregistrate crește atât în evidențele Institutului Național de Statistică, cât și în Registrul Național O.N.G., la toate tipurile de organizații. Dintre organizațiile administrației private, ONG-urile (asociațiile și fundațiile) au înregistrat cea mai mare creștere în perioada 1996 – 2006 – numărul lor crescând de aproape 5 ori, în timp ce numărul organizațiilor religioase a crescut de numai 2,78 ori, iar cel al sindicatelor de 3 ori. În anul 2008, INS înregistrează o creștere explozivă de peste 50% față de anul precedent).

Fig. 5. Organizațiile administrației private, pe tipuri

Anul	Sindicate, confederații sindicale	Partide, formațiuni politice, coaliții ale acestora	Uniuni profesionale și patronale	Fundații, asociații culturale și sportive	Organizații religioase (de cult)	Total
1996	2 615	92	535	11 579	6 591	23 516
1997	3 173	65	923	20 082	8 739	32 982
1998	3 947	70	1 031	19 416	10 302	34 766
1999	4 696	82	1 016	21 282	11 300	38 376
2000	5 042	88	883	22 152	11 673	39 838
2001	5 038	86	936	22 485	11 726	40 271
2002	6 065	118	1 533	33 052	14 384	55 152
2003	6 550	54	1 748	32 888	15 651	56 891
2004	6 852	54	1 816	32 595	16 201	57 518
2005	7 338	54	2 750	51 184	16 787	78 113
2006	8 034	54	3 724	57 350	18 377	87 539
2007	8 424	54	3 785	62 101	18 886	93 250

Sursa: Institutul Național de Statistică – Anuarul Statistic al României

Fig. 6. Dinamica organizațiilor administrației private în România (1996 – 2007)

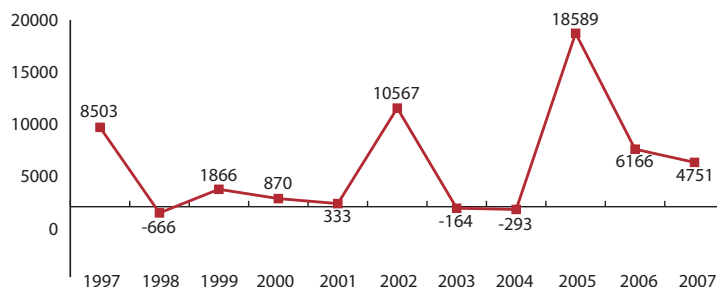

Sursa: Institutul Național de Statistică – Anuarul Statistic al României

- **România are un index de asociativitate¹⁷ destul de ridicat.** În ciuda aparențelor, numărul asociațiilor și fundațiilor din România este destul de mare. Astfel, la o populație de 21,5 milioane de locuitori, în România sunt 61 101 de asociații și fundații (adică una la 346 locuitori), în timp ce în Marea Britanie erau 170 000 de organizații caritabile (asociații, fundații cu statut de utilitate publică) la 61 399 118 locuitori, adică una la 361 de locuitori, dar sigur mult mai puține decât în Franța, unde sunt înregistrate 1 100 000 de astfel de organizații, regimul de înregistrare și funcționare fiind mai simplu.
- **Evoluția numărului organizațiilor nou înregistrate nu a fost însă stabilă.** Sunt ani în care numărul organizațiilor nou înregistrate a fost mai mic decât al celor inactive. Anii 2002 și 2005 se remarcă prin creșteri spectaculoase ale numărului organizațiilor în evidențele Institutului Național de Statistică (cu 10 567 în 2002 față de 2001 – anul de după intrarea în vigoare a Ordonanței nr. 26, care a simplificat condițiile de înregistrare) și cu 18.589 în 2005 față de 2004). Aceste fluctuații pot fi însă datorate și unor modificări ale sistemului de evidență al acestor organizații, ceea ce pune problema statisticilor clare și unitare în domeniu.

¹⁷ Indexul de asociativitate reprezintă numărul de organizații înregistrate la 1 000 de locuitori.

Fig. 7. Evoluția numărului de organizații înregistrate în perioada 1997 – 2006

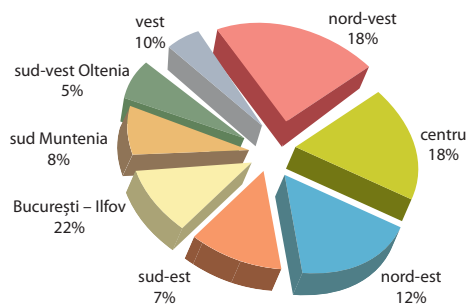
Sursa: Institutul Național de Statistică – Anuarul Statistic al României

- Asociațiile au cea mai mare dinamică de înregistrare. Conform Registrului Național O.N.G., în 9 luni (între mai 2009 și ianuarie 2010) numărul lor a crescut cu aproape 8% în timp ce numărul fundațiilor cu doar 1,6%, fapt așteptat date fiind și condițiile oarecum mai simple de înregistrare (patrimoniu și număr mic de membri fondatori, în spiritul dreptului universal la libera asociere).
- O dinamică importantă înregistrează și federațiile, ceea ce indică un fenomen de coagulare al mișcării asociative, dar și al celei sindicale și patronale din România. Spre comparație, în Franța se înregistrează între 68 000 asociații în 2005 – 2006 și 73 000 în 2008 – 2009. Dinamismul acesta, după cum constată și specialiștii francezi, este o reflectare a resurselor umane, a capitalului social, dar și a resurselor financiare existente în societate la un moment dat pentru cauze asociative.¹⁸

1.3. Distribuția teritorială a organizațiilor neguvernamentale

- **Trei regiuni concentrează 58% din totalul organizațiilor neguvernamentale din România.** Cele mai multe organizații sunt înregistrate în regiunile București – Ilfov (22% din totalul organizațiilor înregistrate), în centru și nord-vest (câte 18% din numărul total de organizații înregistrate), care sunt și regiunile cele mai bogate din România.¹⁹

Fig. 8. Distribuția ONG pe regiuni (2007)

Sursa: Institutul Național de Statistică (2007), prelucrare FDSC

- **ONG-urile sunt forme de organizare predominant urbane, 87% dintre organizații fiind înregistrate și funcționând în mediul urban.**

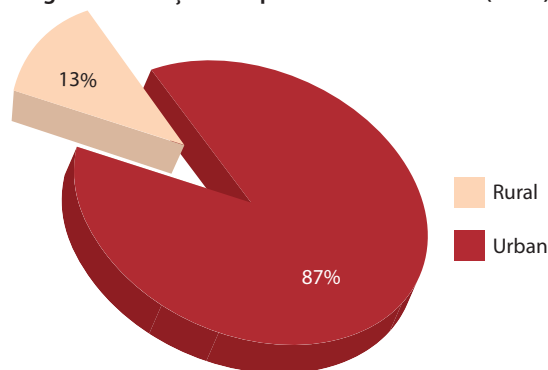
La distribuția pe medii, constatăm că numărul de organizații din mediul rural este mult mai mic decât cel din mediul urban. Indexul de asociativitate în mediul rural este de 0,18, față de 0,99 în mediul urban.

¹⁸ *La France associative en mouvement, Recherches & Solidarités*, Cecile Bazin, Jacques Malet.

¹⁹ Din datele furnizate de Institutul Național de Statistică și de Ministerul de Finanțe au putut fi identificate sediile a 14 458 organizații dintr-un total de 27 402 care au depus situații financiar-contabile în perioada 2006 – 2008. Pentru 13 504 dintre acestea a fost posibilă și încadrarea pe medii urban/rural.

Diferențele între rural și urban notate în anii '90 se păstrează, indexul de asociativitate fiind de 5 ori mai mic în mediul rural decât în cel urban.

Fig. 9. Distribuția ONG pe medii: urban/rural (2007)

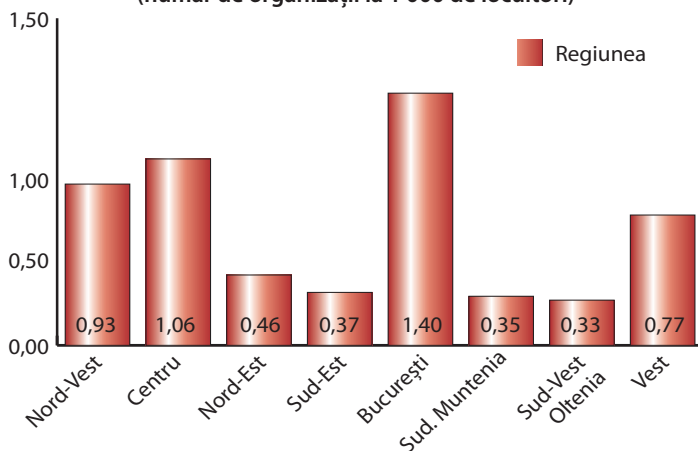
Sursa: Institutul Național de Statistică (2007), prelucrare FDSC

Una dintre cauzele acestei stări de fapt poate fi dificultatea procesului de înregistrare a unui ONG. Înregistrarea unei organizații neguvernamentale presupune existența unui notar sau avocat, corespondență cu Ministerul Justiției – Registrul Național O.N.G., drumuri până la judecătorie. Funcționarea unei organizații presupune existența unui contabil și a altor resurse umane cu calificări diverse. Numărul acestora este mai mic în mediul rural. În secțiunea tipologie descriem câteva tipuri de organizații rurale care s-au dezvoltat în ultimii 10 ani și care au un potențial important ca actori ai dezvoltării rurale.

• **Relația dintre asociativitate și dezvoltarea economică**

Indexul asociativ măsurat ca număr de organizații active la 1 000 de locuitori înregistrează variații foarte mari pe teritoriul României: între 0,33 organizații la 1 000 de locuitori în regiunea de sud-vest a Olteniei și 1,4 organizații în București – Ilfov. O situație asemănătoare era remarcată și pe parcursul anilor '90. Prin urmare, disparitățile se mențin și din punct de vedere geografic.

Fig. 10. Indexul asociativ pe regiuni de dezvoltare (număr de organizații la 1 000 de locuitori)

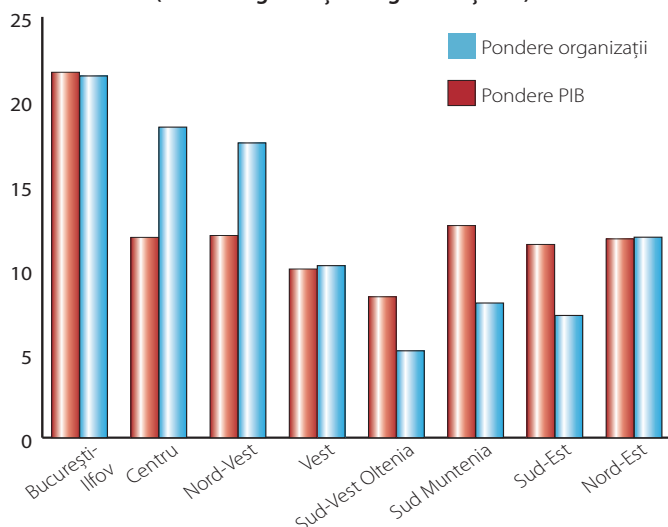

Sursa: Institutul Național de Statistică (2007), prelucrare FDSC

În regiunile mai dezvoltate economic se înregistrează, în general, și un număr mai mare de organizații.

Există însă și unele variații de la această regulă generală. Astfel, regiunile din centru și nord-vest au un grad superior de asociativitate, ponderea acestora în numărul total de organizații înregistrate la nivel național fiind mai mare decât ponderea acestora în PIB. Regiunile din sud au un grad mai scăzut de asociativitate, ponderea acestora în numărul total de organizații înregistrate fiind mai mică decât ponderea lor în PIB.²⁰

Fig. 11. Relația dintre asociativitate și dezvoltare economică (număr organizații înregistrate și PIB)

Sursa: Institutul Național de Statistică (2007), prelucrare FDSC

- **ONG-urile acționează la toate nivelele geografice** (local, județean, regional și național) **în proporții aproape egale**

În cadrul Barometrului Liderilor ONG, 24% dintre lideri au considerat că organizația lor are o activitate națională. Pentru cele mai multe organizații, activitatea nu depășește acoperirea geografică a unei localități (21%), a unui județ (22,7%), a unei regiuni (18%).

Fig. 12. Distribuția ONG-urilor după acoperirea geografică a activităților

Vă rugăm să specificați în care dintre ariile geografice mai jos menționate vă desfășurați activitatea:	%
Național	24,13
Regional	17,95
Județean	22,73
Local (la nivelul orașului/comunei/satului)	20,94
Nu știu/Nu răspund	0,10

Sursa: Barometrul Liderilor ONG, FDSC, 2010

În 2008, organizațiile din Marea Britanie aveau următoarea structură, după aria geografică²¹ în care își desfășurau activitățile: național 7%, regional 12%, județean – inter-comunitar 13%, localitate 20% și vecinătate 34%. În România, se constată încă o preponderență a organizațiilor naționale constituite în orașe mari și capitală, cu o misiune națională.

²⁰ Analiza este făcută pe un univers de 14 458 de organizații cu locație precizată în bazele de date INS și care au depus bilanț pentru anul fiscal 2007.

²¹ *National Survey of Third Sector Organisations Overall Report – National Results* – Cabinet Office of the Third Sector, Ipsos Mori, decembrie 2008

Recomandări privind simplificarea procedurii de înregistrare

Pentru încurajarea asociativității, creșterii implicării civice și facilitarea actului civic de creare a unei asociații, respectiv fundații, propunem simplificarea procedurii de înregistrare, astfel încât aceasta să fie un act simplu de dus la îndeplinire de către orice persoană interesată. Procedura de înregistrare trebuie să fie simplă, să presupună costuri suplimentare minime pe lângă patrimoniul inițial și să fie accesibilă atât persoanelor din zonele rurale, cât și persoanelor defavorizate sau excluse social. Propunem:

- Introducerea unei proceduri administrative pentru dobândirea personalității juridice, în locul actualei proceduri judiciare
- Renunțarea la obligativitatea obținerii cazierului fiscal pentru fiecare dintre membrii fondatori
- Obținerea dovezii disponibilității denumirii și a rezervării acesteia în vederea înființării unei asociații sau fundații să se poată face online
- Întocmirea documentelor constitutive să nu mai fie făcută în formă autentică

1.4. Activitatea organizațiilor neguvernamentale

În evaluarea organizațiilor active pornim de la definiția Institutului Național de Statistică din Anuarul Statistic care consideră întreprindere activă entitatea care, din punct de vedere economic, este activă în perioada de observare, respectiv realizează bunuri sau servicii, înregistrează cheltuieli și întocmește bilanț contabil.

• Un sector relativ activ

Rata de activitate a organizațiilor variază între 28,15% pentru federații – cea mai mică rată de activitate din sectorul neguvernamental – și 42% la asociații, asociațiile fiind, de fapt, formele cele mai viabile ale sectorului asociativ. Rata de activitate a sectorului ONG este relativ mare comparativ cu rata de activitate medie a operatorilor economici, înregistrată în România care, în anul 2007, a fost de 25,7% pentru societățile pe acțiuni, 35,54% pentru societățile cooperatiste și 40,9% pentru societățile comerciale²².

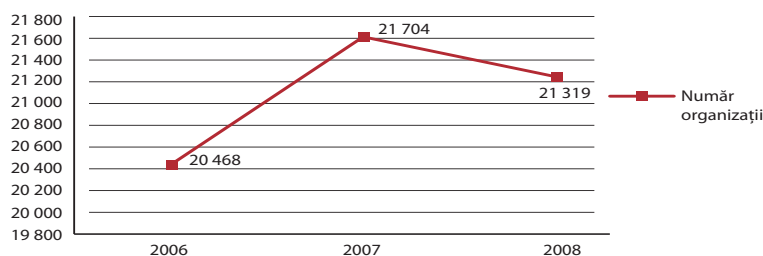
Fig. 13. Număr de organizații și rata de activitate pe tipuri de organizații în 2008

Tip de organizație	Nr. organizații cu bilanțuri înregistrate 2008	Nr. estimat de organizații în Registrul Național ONG. la 31.12.2008	Rata estimată de activitate (%)
Fundații	5 060	16 400	31
Federații	184	650	28,15
Uniuni	224	610	36,72
Asociații	15 799	38 000	42
Total	21 319	55 660	38,30

Sursa: Anuarul Statistic al României, prelucrare FDSC

Rata de activitate poate fi însă, în realitate, mult mai mare dacă ținem cont de posibila supraestimare a numărului de persoane juridice din Registrul Național ONG, cauzată de duble înregistrări.

Fig. 14. Număr organizații fără scop lucrativ active (au depeș bilanț pentru anii fiscali 2006, 2007, 2008)

Sursa: ministerul finanțelor publice, prelucrare FDSC

²² Calculată ca raport dintre numărul Operatorilor economici activi și cel al Operatorilor economici înregistrați la Registrul Comerțului conform Anuarului Statistic al României.

- **Rata de creștere lentă (aproximativ 5% pe an) – număr mic de organizații nou înregistrate care au resurse din primul an de activitate**

Dacă după datele din Anuarul Statistic constatăm că numărul organizațiilor variază semnificativ de la un an la altul, după datele din bilanțuri se constată că numărul acestora este relativ constant, ceea ce este îngrrijorător.

Datele din bilanțuri confirmă o dinamică redusă a celui de-al treilea sector în România în anii 1996 – 2006, dar și în anii următori 2006 – 2008 când numărul de organizații active a variat puțin, înregistrându-se o creștere de 5% în 2007, sectorul fiind aproape staționar în 2008. În Franța, rata similară anuală este de aproximativ 7% indicând o dinamică superioară celei din România.

Un număr semnificativ de organizații noi se înregistrează în fiecare an, dar, probabil, puține dintre acestea reușesc să reziste, fie și numai pentru primul an, și să aibă energia necesară înregistrării unor situații financiare. Probabil există și un număr semnificativ de organizații mai vechi care dispar an de an, astfel încât *creșterea demografică* de organizații active rămâne redusă. Această *creștere demografică* limitată din ultima perioadă poate fi rezultatul acestui fenomen de mortalitate de organizații cumulat cu dificultățile de a demara o nouă organizație.

- **Aproximativ 10% dintre organizații dispar anual**

2 535 din organizațiile care erau active în anul 2006 nu au înregistrat bilanț în anul 2007. Dintre acestea, 624 au reapărut în anul 2008, restul de 1 911 probabil dispărând. Aproape 10% dintre organizațiile active dispar anual. Un număr relativ mic (624 în anul 2007, adică 3%) au avut dificultăți temporare de înregistrare a situațiilor financiare, revenind cu situații financiare în anul următor.

- **Principalele domenii de activitate ale ONG-urilor**

Pornind de la analiza codurilor CAEN menționate în bilanțurile anuale, putem realiza un profil al activităților ONG-urilor pe domenii. Figura 13 grupează această informație.

Codificarea CAEN în bilanțurile contabile nu reflectă întotdeauna clar activitățile organizației, existând un număr mare de organizații care au marcat codul *Alte activități asociative n.c.a.* De exemplu, numeroase CAR-uri (cu denumire specifică Casa de Ajutor Reciproc sau Casa de Ajutor Reciproc a Pensionarilor) nu au marcat la codul CAEN al organizației codurile specifice *Activităților financiare nonbancare sau de creditare*, ci categoria generală *Alte activități asociative n.c.a.*. Acest fapt poate avea explicații multiple: fie acestea nu au un domeniu de activitate clar, fie codurile CAEN existente nu permit o bună încadrare a activităților organizațiilor neguvernamentale.

Fig. 15. Număr organizații active pe domeniile principale de activitate (anul financiar 2008)

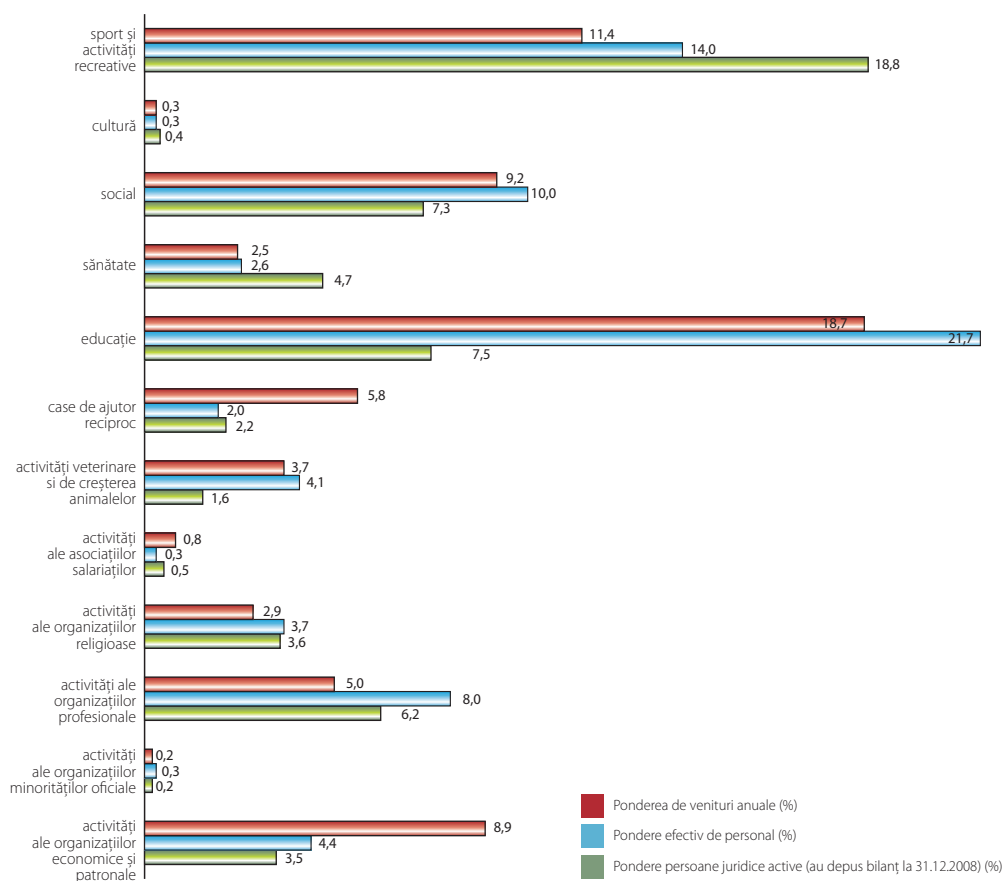
Domeniul de activitate	Număr organizații active
Alte Activități asociative n.c.a.	9 254
Sport și Activități recreative	4 000
Educație (1)	1 592
Social	1 543
Activități ale organizațiilor profesionale	1 317
Sănătate (2)	989
Activități ale organizațiilor religioase	756
Activități ale organizațiilor economice și patronale	742
Activități financiare nonbancare – creditare	478
Activități veterinare (3)	346
Activități ale sindicatelor salariaților (4)	112

Domeniul de activitate	Număr organizații active
Cultură	91
Activități ale organizațiilor politice (5)	48
Alte servicii de rezervare și asistență turistică	39
Activități ale agențiilor de plasare a forței de muncă	12
Total	21 319

Sursa: Ministerul Finanțelor Publice 2009 – date de bilanț ale organizațiilor neguvernamentale – prelucrare FDSC
 Categoriile includ: (1) societăți științifice; (2) asociații de crescători de animale, animale de companie;
 (3) asociații salvamont, pentru îngrijire paleativă, organizații științifice și profesionale medicale;
 (4) programul de acțiuni al salariaților PAS; (5) organizații ale minorităților etnice

După **numărul persoanelor juridice înregistrate**, domeniile cele mai importante sunt: sport și activități recreative (18,8%), educație (7,5%) și social (7,3%). După **personalul angajat**, domeniul cel mai important este educația (19,03%), urmat de sport și activități recreative (11,56%), și domeniul social, cu 9,4% din forța de muncă salariată din sectorul neguvernamental. După **veniturile anuale**, educația este de departe domeniul cel mai important, cu 22,27% din totalul veniturilor din sectorul neguvernamental.

Fig. 16. Domeniile de activitate ale ONG-urilor (2008)

Sursa: Ministerul Finanțelor Publice, prelucrare FDSC

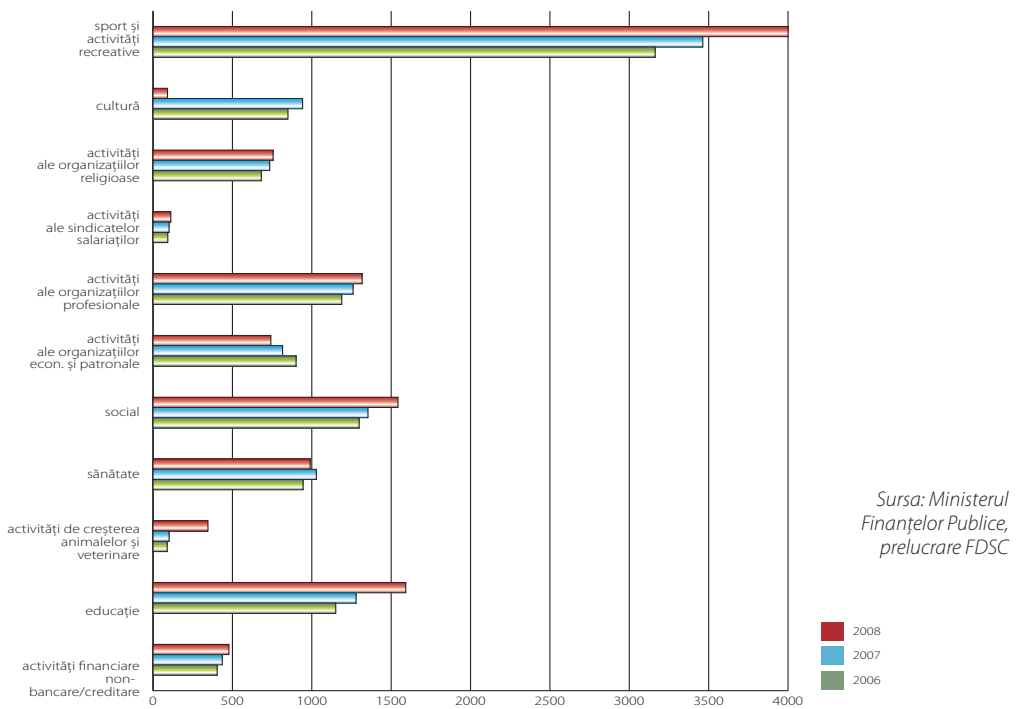
- **Educația este domeniul principal de activitate al ONG-urilor din România, dacă avem în vedere numărul de salariați și veniturile.**

Cu toate că numai 7,5% din organizațiile neguvernamentale activează în domeniul educației, aceasta reprezintă 19,03% din forța de muncă angajată în sectorul ONG și 22,27% din veniturile celui de-al treilea sector. Educația este urmată de domeniul sport și activități recreative și domeniul social. Astfel, România se îndepărtează de modelul țărilor foste comuniste indentificat de cercetătorii proiectului comparativ internațional al Universității Johns Hopkins în 1998, caracterizat la acea vreme de predominanța activităților cultural sportive și de recreere.

- **Cele mai importante și mai dinamice sectoare sunt: creșterea animalelor (veterinar), cu rate de creștere de 289%, educație, de 38%, sport și activități recreative, de 26%.**

Domeniul creșterii animalelor include și obștile care au suprafețe de pășunat. Creșteri importante (18%) înregistrează și domeniile social și activități financiare nonbancare (casele de ajutor reciproc). Creșteri moderate înregistrează organizațiile profesionale, religioase (câte 10%) și sănătatea (4,6%). Organizațiile politice (care includ, de fapt, organizațiile minorităților naționale oficiale) și organizațiile patronale și de întreprinderi au înregistrat scăderi importante. Domeniul cultural are scăderi importante (care pot apărea și din cauza schimbărilor de codificare CAEN).

Fig. 17. Evoluția numărului de organizații pe domenii de activitate (2006 – 2008)

	Activități financiare non-bancare/creditate	Educație	Activități de creșterea animalelor și veterinare	Sănătate	Social	Activități ale organizațiilor econ. și patronale	Activități ale organizațiilor profesionale	Activități ale organizațiilor salariaților	Activități ale organizațiilor religioase	Cultură	Sport și activități recreative
■ Anul 2008	478	1 592	346	989	1 543	742	1 317	112	756	91	4 000
■ Anul 2007	436	1 279	101	1 029	1 354	816	1 260	101	735	942	3 463
■ Anul 2006	404	1 151	89	945	1 298	901	1 189	93	682	850	3 163

Sursa: Ministerul Finanțelor Publice, prelucrare FDSC

Structura sectorului neguvernamental din România îl plasează între modelul orientat spre recreere, cel orientat spre educație și cel echilibrat

Centrul Johns Hopkins pentru Studiul Societății Civile a identificat cinci configurații ale structurii sectorului nonprofit, analizând situația în 22 de țări care se încadrează în unele tendințe regionale, dar arătau și anumite particularități naționale²³:

- **Modelul orientat spre educație**, identificat în opt din cele 22 de țări – patru țări latino-americane, dar și țări europene precum Belgia, Irlanda, Israelul și Regatul Unit se poate regăsi într-o oarecare măsură și în România. Trăsătura distinctivă a acestui model este concentrarea puternică a forței de muncă – media de 48% – din sectorul nonprofit în sfera educației. În cazul țărilor latino-americane, precum și în cel al Belgiei și Irlandei, aceasta reflectă prezența proeminentă a Bisericii Catolice și implicarea sa în educația elementară și secundară. În schimb, în Regatul Unit, la fel ca în România în 2008, concentrarea forței de muncă a sectorului nonprofit în domeniul educației apare la nivelul învățământului superior.
- **Modelul orientat spre sănătate**, prezent în Statele Unite, Japonia și Olanda, se distinge prin amploarea ocupării forței de muncă din sectorul nonprofit în domeniul sănătății. În medie, 45% din totalul forței de muncă din sector se concentrează în acest domeniu în cele trei țări. Aceste trei țări mai au în comun o prezență apreciabilă a sectorului nonprofit în domeniul educației, fiind vorba despre învățământul superior, în Statele Unite și Japonia, și de cel elementar și secundar, în Olanda.
- **Modelul orientat spre servicii sociale** își găsește expresia în patru țări vest-europene: Austria, Franța, Germania și Spania, care au în comun fundalul influenței catolice puternice în special în domeniul serviciilor sociale personale, care concentrează în medie 44% din forța de muncă a sectorului nonprofit din aceste țări. În aceste țări este, de asemenea, vizibilă o apreciazabilă prezență nonprofit, din perspectiva forței de muncă pe care o concentrează, și în domeniile educației și sănătății.
- **Modelul orientat spre cultură/recreere** era caracteristic sectorului nonprofit din țările central-europene examinate (inclusiv România), reflectând atât moștenirea erei comuniste din aceste țări, în timpul căreia asociațiile sportive și recreative au fost activ încurajate, cât și preponderența inițiativelor private nonprofit în acest sector. Din păcate, sectorul cultural are o pondere foarte mică, care, în prezent, înregistrează o tendință de scădere.
- **Modelul echilibrat** caracteristic țărilor care prezintă o configurație echilibrată a distribuției forței de muncă în sectorul nonprofit, în cele trei domenii ale educației, sănătății și serviciilor sociale ocupă între 14 și 26% din totalul forței de muncă, fără a genera un subsector predominant (Australia, Columbia și Finlanda). România are, în prezent, unele caracteristici care o apropie de acest model în ceea ce privește domeniul educației (18,7%), social (9,23%) și sport și activități recreative, 11,37% (sănătatea înregistrând numai 2,5%) ca pondere a forței de muncă angajate.
- **ONG-urile din România adoptă strategii de acțiune variate și complexe, combinând numeroase funcții pentru îndeplinirea rolului lor social.**

ONG-urile din România reușesc să joace rolurile și funcțiile sociale care au fost identificate de specialiști la sectorul nonprofit sau al societății civile din toată lumea.

Furnizor de servicii²⁴. Organizațiile neguvernamentale furnizează numeroase servicii, de la educație, la servicii sociale și de sănătate. Nu există încă un consens cu privire la caracterul distinct al serviciilor furnizate de organizațiile nonprofit prin comparație cu cele furnizate de stat sau de furnizori privați cu scop lucrativ, dar aceste organizații sunt totuși recunoscute pentru modul în care identifică nevoi sociale care nu figurează pe agenda instituțiilor publice și contribuie la satisfacerea acestor nevoi. Recunoașterea se referă la inovațiile sociale pe care le aduc, la serviciile care, uneori, sunt de o excepțională calitate și la furnizarea acestor servicii unor persoane la care ceilalți furnizori nu ajung.

²³ Lester M. Salamon, Helmut K. Anheier și asociații, *Globalizarea sectorului nonprofit: O teorie revizuită, rezumat*, Center for Civil Society Studies, 1998.

²⁴ Lester M. Salamon, S.Wojciech Sokolowski, *The Johns Hopkins Comparative Nonprofit Sector Project – Global Civil Society, An Overview*, Regina List 2003.

Militantismul. La fel de importantă ca funcția de furnizare de servicii este funcția militantă a sectorului (sau de *advocacy*), rolul său în atragerea atenției publice asupra unor probleme ignorate și în protecția unor drepturi fundamentale ale omului. Sectorul neguvernamental este locul în care o mare varietate de preocupări și interese sociale, politice, de protecția mediului sau comunitare își găsesc expresia. Societatea civilă este locul ideal pentru apariția unor mișcări sociale, aceasta funcționând ca o „valvă de siguranță socială critică”²⁵, care permite unor grupuri aflate în afara cercurilor influente din societate să atragă sprijin pentru îmbunătățirea situațiilor care îi preocupă.

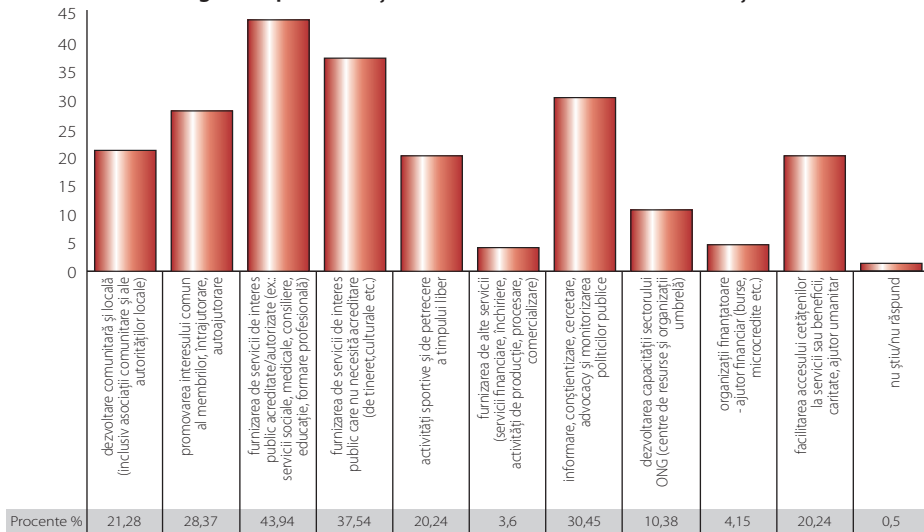
Exprimarea. Dincolo de preocupări care privesc politici publice, sectorul societății civile are o importantă funcție de **exprimare**, furnizând vehiculele organizaționale prin care sentimente, impulsuri, preocupări (artistice, științifice, culturale, religioase, etnice, sociale, recreaționale) se pot desfășura. De la companii artistice alternative la ansambluri folclorice sau la cluburi sportive și de arte marțiale sau feng shui, la societăți religioase, toate își găsesc modul de funcționare ideal în formele sectorului nonprofit, putând astfel să contribuie la îmbogățirea existenței noastre și la vitalitatea culturală a comunităților.

Dezvoltarea comunitară. Entitățile nonprofit au un rol semnificativ în **construirea și dezvoltarea comunităților locale**, a ceea ce specialiștii numesc *capitalul social*, legăturile de încredere și reciprocitate care sunt critice pentru ca democrația și economia de piață să funcționeze eficient. Aceste legături între indivizi implicați în diverse forme asociative sunt, de fapt, o școală a cooperării pentru un câștig comun, formând atitudini și abilități care pot fi transferate în economie sau politică.

În România, conform Barometrului Liderilor ONG (FDSC, 2010), cele mai multe organizații sunt implicate în furnizarea de servicii sociale, de educație sau de sănătate acreditate (aproape 44% dintre organizațiile respondente la barometru), dar și în furnizarea unor alte servicii de interes pentru comunitate, cum ar fi acțiunile pentru tineret sau culturale (37,5%) care permit exprimarea unor grupuri diverse precum tinerii, artiștii etc.

Ponderea organizațiilor implicate în activități militante, de informare, de conștientizare sau de monitorizare a politicilor publice este ceva mai mică, de numai 30,4%. Numărul organizațiilor cu activități de finanțare specifice fundațiilor este foarte mic, ceea ce contribuie la slaba bază de resurse a organizațiilor din România.

Fig. 18. Tipuri de acțiuni derulate de ONG-uri – frecvențe

Sursa: Barometrul Liderilor ONG, FDSC, 2010 (întrebare cu răspuns multiplu)

²⁵ Lester M. Salamon, S.Wojciech Sokolowski, *The Johns Hopkins Comparative Nonprofit Sector Project – Global Civil Society, An Overview*, Regina List 2003.

2

Structuri de sprijin și cooperare la nivel național și internațional

Organizațiile neguvernamentale din România au apărut începând cu anul 1990, într-un context în care informația, expertiza și experiența privind funcționarea acestor structuri lipseau cu desăvârșire. Dacă inițial formarea și sprijinul pentru crearea și dezvoltarea de organizații neguvernamentale a venit din afara granițelor, prin intervenția directă a organizațiilor neguvernamentale internaționale și a donatorilor internaționali s-a trecut treptat la constituirea de structuri locale de sprijin.

Având ca punct de pornire unele dintre primele centre de resurse dedicate pentru ONG-uri (Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile – FDSC și Centrul de Asistență pentru Organizații Neguvernamentale – CENTRAS), a fost sprijinită, la nivel local și regional, crearea de organizații cu funcții similare.

În același timp, sursele de informație pentru ONG s-au diversificat, mai ales odată cu generalizarea folosirii internetului, inițial prin crearea de forumuri de discuții online, pagini web și într-o fază ulterioară, atunci când multiplicarea surselor a permis-o, prin crearea de portaluri dedicate pentru ONG.

O evoluție similară s-a petrecut și în cazul programelor de formare pentru ONG-uri, trecând de la programe de training cu experți străini la crearea de capacități locale de formare pentru ONG-uri. Pe măsură ce numărul și capacitatea organizațiilor neguvernamentale au crescut, dar mai ales odată cu intrarea în Uniunea Europeană, multe dintre funcțiile asumate de centrele de resurse (informare, consultare și formare) au început să fie preluate de structuri-umbrelă (rețele, federații sau platforme). Aceasta poate fi considerată trecerea către etapa de maturitate a sectorului neguvernamental din România.

2.1. Centre de resurse

Centrele de resurse sunt acele **organizații ale societății civile** care au drept scop susținerea **dezvoltării și promovării** sectorului nonprofit și oferirea de servicii ONG-urilor. Aceste organizații se implică activ prin organizarea de evenimente anuale pentru ONG, publicarea de materiale informative adresate sectorului, promovarea de propuneri legislative în favoarea sectorului asociativ, furnizarea de informații și training pentru structurile asociative.

Tipologia centrelor de resurse pentru ONG-uri poate avea în vedere aria lor de intervenție, domeniile de acțiune – putând acționa într-un anumit **domeniu sau acoperi o paletă mai largă de nevoi** – sau aria de acoperire – putând fi **locale, regionale sau naționale**. Centrele de resurse pot fi **entități juridice** sau **pot funcționa ca programe/proiecte** ale unor organizații neguvernamentale.

Necesitatea centrelor de resurse a apărut în perioada de început a dezvoltării sectorului neguvernamental, iar rolul lor a crescut în contextul perioadei de preaderare a României la Uniunea Europeană. Printre primele centre de resurse naționale ONG din România care au avut o acțiune strategică în vederea asigurării resurselor și sprijinului tehnic necesar sectorului nonprofit, s-au numărat *Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile și CENTRAS*.

Centrele de resurse locale au apărut din 1996, fiind sprijinite prin Programul de finanțare Phare 1994, implementat de FDSC, în cea mai mare parte ca proiecte ale unor organizații neguvernamentale care au răspuns condițiilor propuse de finanțator. Printre serviciile pe care acestea le ofereau se numără: consultanța

juridică, consultanță în scrierea și managementul proiectelor, informații de interes, cum ar fi oportunități de finanțare, date de contact ale altor ONG-uri și instruire.

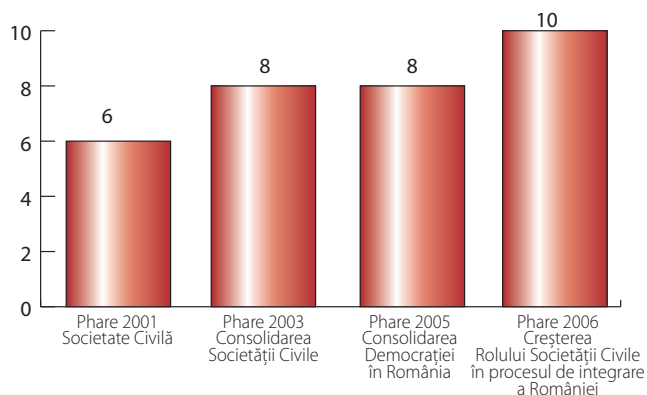
În 1998, în cadrul Forumului Național ONG, se constată existența unui număr de 20 de centre de resurse funcționale, însă, din cauza suspendării finanțării, multe dintre ele au devenit inactive. Printre rezultatele notabile ale acestui prim program de finanțare destinat centrelor de resurse se numărau *AID-ONG Timișoara* și *Centrul de Resurse CREST Satu Mare*, care au devenit ONG-uri independente.

Din anul 2000 până în prezent, centrele de resurse pentru organizații neguvernamentale fie că au fost înființate ca structuri independente, fie că au fost/sunt proiecte ale unor ONG-uri puternice, s-au bucurat de sprijinul financiar atât al Fundației americane Charles Stewart Mott, cât și al programelor Phare.

În cadrul Programului Phare 2001 Societate Civilă a fost reluată susținerea din fonduri europene dedicată înființării de Centre de Resurse pentru Organizații Neguvernamentale, fiind finanțate șase proiecte care au vizat înființarea de centre de resurse pentru organizațiile neguvernamentale, cu un buget total de aproximativ 200 000 de euro. Ulterior, numărul proiectelor finanțate ce au avut drept scop consolidarea centrelor existente sau inițierea de noi centre de resurse a crescut începând cu următoarele linii de finanțare pentru centrele de resurse pentru ONG-uri.

Mai mult de 75% dintre centrele de resurse înființate în cadrul Programului Phare 2001 au continuat să fie susținute financiar și în următoarele programe de dezvoltare ale societății civile. Proiectele finanțate au vizat, în cea mai mare parte, o acțiune regională (Centrul de Resurse pentru ONG-uri Teleorman, Botoșani, Buzău, Călărași, Argeș, Sibiu etc.), mai puține vizând o anumită tematică (domenii ca: protecția copilului, mediu, voluntariat, protecția consumatorului etc.).

Fig. 19. Număr proiecte finanțate care vizează centre de resurse

Sursa: FDSC

În registrele publice de organizații neguvernamentale se regăseau în 2008, 22 de organizații al căror nume conținea sintagma *centru de resurse*, includerea acestei sintagme nefiind însă un indiciu suficient că acestea desfășoară activități caracteristice unui centru de resurse pentru organizațiile societății civile.

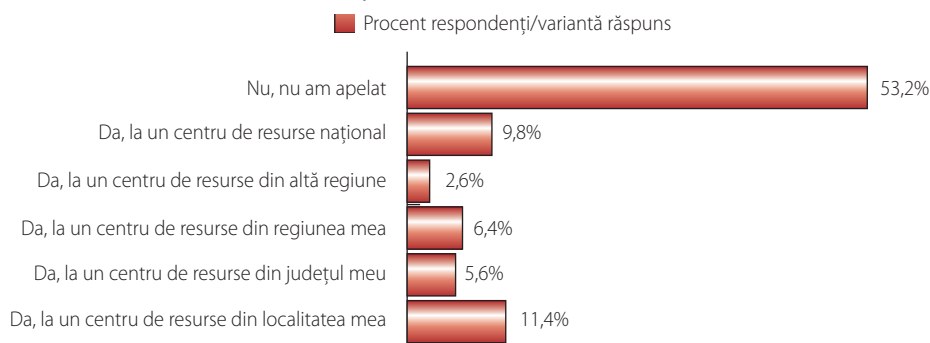
În Catalogul Societății Civile, 35 de organizații neguvernamentale (din 2 297 organizații înregistrate în ianuarie 2010) s-au autodefinit ca centre de resurse pentru ONG-uri. Acestea susțin interesele ONG-urilor și reprezintă aproximativ 1,52% din numărul total al organizațiilor neguvernamentale înregistrate în acest Catalog.

Pe de altă parte, activitățile organizațiilor care acționează ca centre de resurse nu par a fi suficient de cunoscute. Astfel, majoritatea respondenților din *Barometrul Liderilor ONG* fie consideră că numărul

centrelor de resurse din regiunea în care activează este mic (27,7%), fie nu au auzit despre existența unor astfel de entități (27,5%).

Mai mult de 50% dintre organizațiile respondente nu au apelat niciodată la serviciile unui centru de resurse. Centrele de resurse naționale deservesc aproximativ 10% dintre ONG-urile din România. Restul de organizații fie apelează la centre de resurse locale sau regionale, fie se descurcă fără sprijinul unor astfel de instituții.

Fig. 20. Organizația dvs. a apelat la un centru de resurse?

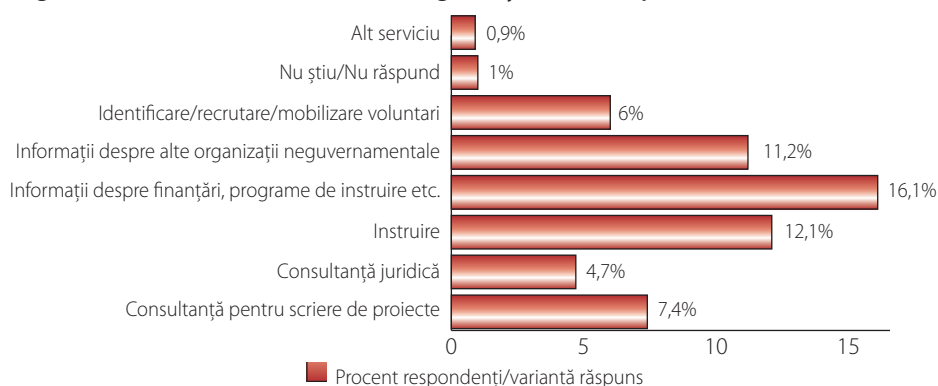
Sursa: Barometrul Liderilor ONG, FDSC, 2010 (întrebare cu răspuns multiplu)

Indiferent de modul de organizare, de locația și aria de acțiune și indiferent dacă este sau nu o entitate juridică, centrul de resurse trebuie să aibă capacitatea de a implica resursele de la nivelul comunității, de a dezvolta rețele care să răspundă nevoilor sectorului asociativ și de a contribui la promovarea acestuia, printre altele, prin:

- acțiuni de informare**, cuprinzând baze de date cu ONG-uri, informații despre donatori, realizarea de publicații etc;
- acțiuni de asistență, consultanță/instruire și dezvoltare pentru ONG-uri** abordând subiecte de interes pentru acestea (management organizațional, management de proiect și financiar, aspecte legale etc.);
- acțiuni de promovare și reprezentare.**

Primele trei tipuri de servicii de care au beneficiat organizațiile care au apelat la centre de resurse vizează categoria **acțiunilor de informare, asistență, consultanță/instruire și dezvoltare pentru ONG-uri**, cele mai des amintite fiind informațiile despre finanțări, despre alte organizații și acțiunile lor de instruire.

Fig. 21. Serviciile de care au beneficiat organizațiile care au apelat la un centru de resurse

Sursa: Barometrul Liderilor ONG, FDSC, 2010 (întrebare cu răspuns multiplu)

Chiar și în contextul în care cele mai multe dintre ONG-urile care au apelat la serviciile centrelor de resurse apreciază pozitiv calitatea acestora, activitățile acestor structuri suport trebuie adaptate permanent nevoilor sectorului neguvernamental, care suferă schimbări frecvente, fiind încă neconsolidat. Având un rol esențial, centrele de resurse pentru ONG-uri trebuie să-și consolideze poziția de lider al societății civile, să-și cultive imaginea în vederea promovării activităților lor și reprezentării sectorului la nivel local, național și chiar internațional.

Respondenți ai Barometrului Liderilor ONG susțin că:

- „Centrele de resurse sunt foarte puține comparativ cu nevoile organizațiilor/societății”;
- „În zona geografică a Moldovei se impune dezvoltarea unor centre de resurse specializate pe mai multe domenii și cu acoperire regională”;
- „astfel de centre de resurse trebuie înființate în fiecare oraș”;
- „societatea civilă ar avea nevoie de centre de resurse care ar dezvolta rețele între ONG-uri la nivelul microregiunilor și care s-ar ocupa și de dezvoltarea capacității ONG-urilor”;

Dar și că:

- „personalul din aceste centre nu este suficient pregătit pentru a face față provocărilor ONG-urilor”;
- „avem nevoie de ajutor mai competent și... axat mai mult pe implementare de strategii”;
- „centrele de resurse «nu corespund situației actuale reale» sau «au tendința să devină elitiste și nepermeabile tocmai față de beneficiarii pe care îi declară».

2.2. Cererea și oferta de formare pentru sectorul neguvernamental

Încă din primii ani din decada '90, sectorul neguvernamental a devenit un consumator, dar și un producător de cursuri de formare. Mai mult decât atât, putem afirma că organizațiile neguvernamentale internaționale au fost cele care au introdus și susținut derularea primelor cursuri de formare în România postdecembristă.

Activitățile de formare sunt esențiale pentru un management performant al organizațiilor celui de-al treilea sector, iar asigurarea unor servicii de formare de calitate reprezintă o condiție pentru dezvoltarea sectorului neguvernamental.

În acest moment, în domeniul formării angajaților, membrilor și voluntarilor sectorului neguvernamental sunt implicate instituții diverse, atât organizații din mediul nonprofit, cât și din mediul profitabil sau al instituțiilor publice. Din această ultimă categorie, un exemplu de bună practică în ultimii ani în susținerea organizațiilor neguvernamentale, mai ales a celor mici și chiar a grupurilor informale, este Agenția Națională pentru Programe Comunitare în Domeniul Educației și Formării Profesionale (ANPCDFP), prin organizarea de cursuri de formare gratuite pe teme ca: „Scriere de proiecte”, „Metode de educație nonformală”, „Managementul voluntarilor” etc.

La rândul lor, ONG-urile oferă cursuri de formare atât organizațiilor neguvernamentale, cât și sectorului public și celui privat, atât la nivel național, cât și internațional, fiind astfel complet integrate în piața de profil din România. Serviciile de formare oferite de ONG-uri contribuie atât la realizarea misiunii acestora, cât și la asigurarea sustenabilității financiare.

În sectorul neguvernamental este încurajată formarea continuă a angajaților, membrilor și voluntarilor organizației. Conform Barometrului Liderilor ONG, 57% dintre respondenți au afirmat faptul că cel puțin

o persoană din organizația lor a participat la un program de formare în anul anterior (2009). Activitatea de formare vizează atât personalul plătit, cât și voluntarii, având în vedere că aceste rezultate s-au obținut în condițiile în care 40,1% dintre organizațiile respondente la barometru au afirmat că nu au niciun angajat, activitatea desfășurându-se pe bază de voluntariat sau colaborări punctuale pe proiecte.

Fig. 22. Participarea ONG-urilor la programe de formare (2009)

Vă rugăm precizați dacă reprezentanții ai organizației dvs. au participat la programe de formare în anul 2009	%
Da, 1 persoana la 1 curs	17,7
Da, mai multe persoane la 1 curs	11,9
Da, mai multe persoane la mai multe cursuri	27,8
Nu	26,1
Nonrăspunsuri	16,5

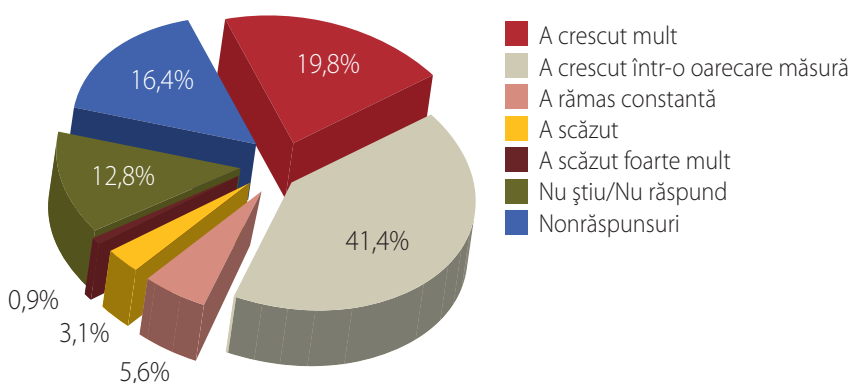
Sursa: Barometrul Liderilor ONG, FDSC, 2010

Percepții și așteptări ale ONG-urilor cu privire la formare

În ceea ce privește măsura în care piața serviciilor de instruire satisface nevoile de formare ale organizațiilor neguvernamentale, 18,7% dintre respondenții barometrului consideră că sunt satisfăcuți în foarte mare măsură, iar 32,9%, într-o oarecare măsură, de cursurile la care au participat angajații sau voluntarii organizațiilor pe care le reprezintă. Doar 4% dintre respondenți au afirmat că nevoile de formare au fost satisfăcute într-o mică măsură de cursurile la care au participat reprezentanții organizației lor.

În același timp, respondenții Barometrului Liderilor ONG apreciază o creștere semnificativă a calității furnizorilor de formare pentru ONG-uri în ultimii 5 ani. Astfel, 61,2% dintre respondenți consideră că a crescut diversitatea și calitatea cursurilor dedicate ONG-urilor, în timp ce doar 4% consideră că acestea au scăzut.

Fig. 23. În ultimii 5 ani, calitatea și diversitatea cursurilor dedicate ONG-urilor

Sursa: Barometrul Liderilor ONG, FDSC, 2010 (întrebare cu răspuns multiplu)

Chiar și în acest context al aprecierii creșterii calității cursurilor furnizate, este recomandat ca ONG-urile să fie mult mai implicate în identificarea nevoilor de formare, astfel încât furnizorii de formare să elaboreze cursuri adaptate, care să crească nivelul de profesionalism al personalului și voluntarilor din ONG-uri. Este necesară, de asemenea, evaluarea modului în care angajații din ONG-uri își îmbunătățesc performanțele

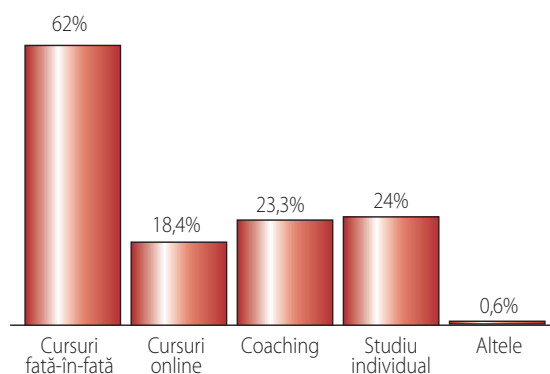
după participarea la un curs. De ex., furnizorii de formare pot organiza sesiuni de follow-up cu participanții la cursuri, pentru a identifica impactul programelor de formare, măsura în care participanții au dobândit cunoștințele, abilitățile dorite și le pun în practică.

Din răspunsurile la întrebarea: *La ce tipuri de cursuri au participat reprezentanții organizației dvs. în anul 2009?* rezultă că 21,8% dintre respondenți apreciază că reprezentanții organizației lor au participat numai la cursuri gratuite, 8,1% că au urmat doar cursuri plătite, iar 27% că au participat atât la cursuri plătite, cât și la cursuri gratuite. Din analiza datelor rezultate din *Barometrul Liderilor ONG* reies două criterii în orientarea ONG-urilor cu privire la selecția furnizorului de formare²⁷:

- primul criteriu se referă la prețul cursului: 25,8% își doresc cursuri gratuite
- al doilea criteriu este dat de calitatea cursurilor: 26,6% dintre respondenți își aleg furnizorul în funcție de notorietatea și expertiza acestuia

În ceea ce privește modalitățile preferate de formare, ONG-urile rămân în mare majoritate adepții formării clasice. Datele arată că 62% dintre respondenți preferă cursurile față în față, aceștia fiind urmați într-un procent de 24% de cei care optează pentru studiul individual²⁸.

Fig. 24. Modalitatea de formare pentru care optează ONG-urile (%)

Sursa: *Barometrul Liderilor ONG, FDSC, 2010 (întrebare cu răspuns multiplu)*

Piața de formare din România și-a diversificat oferta modalităților de instruire, un exemplu fiind, pe de o parte, faptul că există cel puțin 3 furnizori de formare care oferă cursuri în sistem e-learning dedicate ONG-urilor, iar, pe de altă parte, apariția coaching-ului. Astfel, se conturează tot mai vizibil tendința organizațiilor neguvernamentale de a se orienta și către forme noi de instruire.

Tematicile de pe piața de formare corespund ocupațiilor/posturilor care se regăsesc de obicei în orice organizație: director, contabil, manager proiect, manager financiar, manager resurse umane, precum și unor ocupații specifice serviciilor oferite de ONG: asistent social, educator, psiholog, lucrător social etc.

Tematicile programelor de formare pentru ocupanții funcțiilor prezente în organigrama unui ONG se regăsesc în curricula multor furnizori de formare: **Scrierea propunerilor de finanțare, Management de proiect, Managementul financiar al proiectelor, Contabilitate, Achiziții publice, Relații publice și comunicare, Formator, Resurse umane, Dezvoltare organizațională, Planificare strategică, Marketing plan de afaceri.** Este dificil de cuantificat numărul furnizorilor de formare pentru aceste tematici

²⁷ *Barometrul Liderilor ONG, FDSC, 2010 – Vă rugăm precizați care sunt criteriile de selecție a programelor de formare (întrebare cu răspuns multiplu).*

²⁸ *Barometrul Liderilor ONG, FDSC, 2010 – În calitate de conducător al organizației, care este modalitatea de formare pentru care optați pentru personalul, membrii, voluntarii organizației dvs. (întrebare cu răspuns multiplu).*

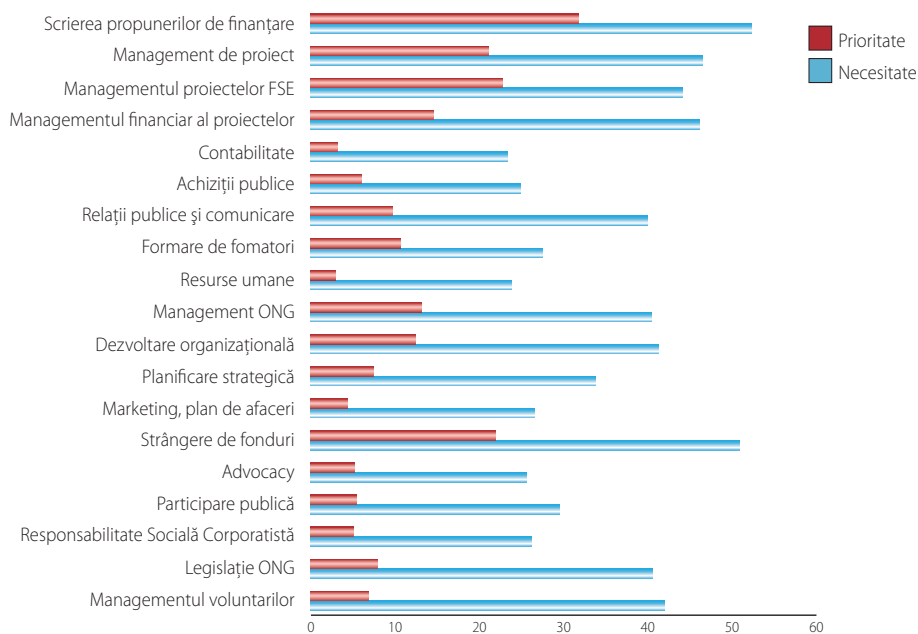
deoarece singura bază de date care face referire la acest aspect este baza de date a Consiliului Național de Formare Profesională a Adulților – CNFPA, care conține însă doar furnizorii autorizați pentru oferirea de cursuri de specializare, perfecționare, calificare într-o anumită meserie, conform codului COR. De exemplu, pentru ocupația de **manager de proiect** găsim un număr de 259 de furnizori autorizați CNFPA la nivelul întregii țări, dintre care 36% sunt ONG-uri²⁹.

Pentru programele de calificare de specialitate, există ONG-uri care organizează cursuri de formare în funcție de expertiză organizației. De exemplu, pentru un curs cu tematica *Lucrător social* sunt acreditați CNFPA 47 de furnizori de formare, 69% fiind ONG-uri.

Pentru temele specifice domeniului neguvernamental, cum sunt: Management ONG, Strângere de fonduri, *Advocacy*, Managementul voluntarilor, Participare publică, Legislație ONG, **singurii furnizori de formare acreditați sunt ONG-urile.**

Din perspectiva nevoilor de formare, potrivit Barometrului Liderilor ONG, organizațiile neguvernamentale consideră ca fiind necesare și prioritare în special cursurile care privesc sustenabilitatea financiară: Scrierea propunerilor de finanțare și Strângere de fonduri și managementul proiectelor – Managementul proiectelor FSE, Management de proiect, Managementul financiar al proiectelor.

Fig. 25. Care considerați că sunt cele mai utile/necesare tematici de formare pentru membrii, personalul și voluntarii organizației dvs.?

Sursa: Barometrul Liderilor ONG, FDSC, 2010 (întrebare cu răspuns multiplu)

²⁹ Consiliul Național de Formare Profesională a Adulților – Registrul Național al Furnizorilor Autorizați, septembrie 2009.

2.3. Internetul – mijloc de comunicare pentru ONG-uri

Într-o eră a informatizării și tehnologizării, internetul constituie astăzi nu doar un canal de informare, ci și un important mijloc de comunicare, promovare și relaționare. Cu un număr limitat de finanțări, o nevoie crescută de a împărtăși celorlalți proiectele și activitățile derulate și de a-și crește vizibilitatea, organizațiile neguvernamentale sunt totodată emițători și receptori de informație foarte dinamici.

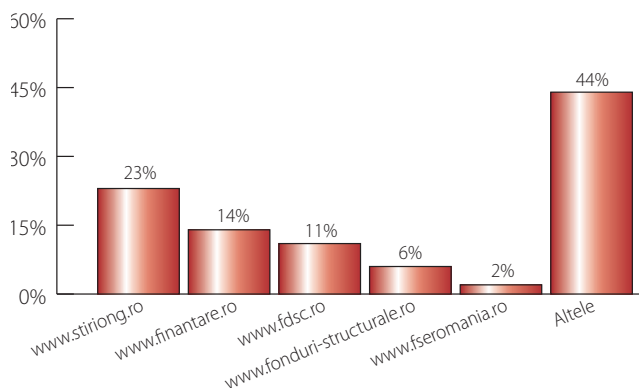
Dacă la începutul anilor 2000, doar ONG-urile mari aveau pagini web proprii, prin intermediul cărora își promovau activitățile, astăzi comunicarea și informarea prin intermediul internetului au evoluat, căpătând noi dimensiuni. De la pagini web, forumuri și grupuri de discuții, bloguri care abordează diferite teme specifice acestui sector și până la conturi în cadrul rețelelor sociale, organizațiile neguvernamentale s-au adaptat noilor tehnologii media folosind metode inovative de comunicare.

Conform clasamentului www.trafic.ro³⁰, în aprilie 2010, 552 de site-uri autohtone erau înscrise la secțiunea ONG, secțiune ce cuprinde atât site-uri, portaluri sau bloguri ale unor organizații neguvernamentale, cât și alte pagini de web de interes pentru sectorul neguvernamental. Deși nu putem cunoaște numărul exact al paginilor web dezvoltate de către sau în sprijinul organizațiilor neguvernamentale din România (înregistrarea paginilor web pe www.trafic.ro fiind opțională), putem aprecia o creștere considerabilă a acestuia în ultimii ani de zile. Astfel, în ianuarie 2010, 45% dintre organizațiile neguvernamentale înregistrate în baza de date *Catalogul Societății Civile* (bază de date ONG disponibilă pe www.stiriong.ro) dispuneau de o pagină web. Organizațiile au dezvoltat, de asemenea, bloguri în cadrul unor platforme gratuite (de ex., wordpress, blogspot etc.) care completează informația disponibilă pe pagina de prezentare a organizației sau oferă informație despre un anumit proiect sau acțiune/activitate a organizației.

O serie de ONG-uri, de cele mai multe ori centre de resurse, au luat inițiativa realizării unor portaluri sau pagini web dedicate sectorului neguvernamental românesc, facilitând astfel procesul de informare și comunicare. Aceste portaluri de nișă oferă informații actualizate despre activitatea curentă a ONG-urilor, fiind vizitate de majoritatea reprezentanților sectorului neguvernamental.

72,9% dintre respondenții sondajului online Barometrului Liderilor ONG, derulat de FDSC (2010), declară faptul că folosesc internetul ca mijloc de comunicare și informare, accesând în activitatea lor curentă portaluri/pagini web resursă pentru sectorul neguvernamental. 56% dintre aceștia apreciază următoarele portaluri/pagini web ca fiind printre cele mai utile: www.stiriong.ro (23%), www.finantare.ro (14%), www.fdsr.ro (11%), www.fonduri-structurale.ro (6%), www.fseromania.ro (2%).

Fig. 26. Listați 3 portaluri/site-uri resursă pe care le folosiți în activitatea dvs.

Sursa: Barometrul Liderilor ONG, FDSC, 2010 (întrebare cu răspuns multiplu)

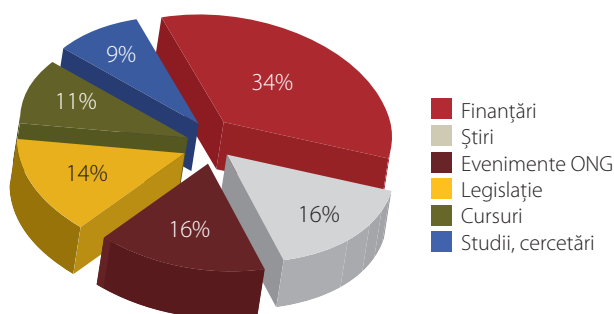
³⁰ www.trafic.ro este liderul actual în monitorizarea audienței online din România.

Alte pagini web și portaluri vizitate de organizațiile neguvernamentale sunt cele destinate formării profesionale, responsabilității sociale corporatiste, precum și pagini web ale autorităților publice centrale și locale.

Un indicator însă extrem de important pe care ni-l oferă www.trafic.ro în ceea ce privește comunicarea și transmiterea de informație online este numărul de vizitatori pe care îl înregistrează fiecare pagină web. Conform statisticilor și clasamentului www.trafic.ro, primele locuri la secțiunea ONG în aprilie 2010 erau ocupate de următoarele pagini web: 1. www.onlinestudent.ro³¹; 2. www.domnuleprimar.ro³²; 3. www.apia.org.ro³³; 4. www.birouldeconsiliere.ro³⁴; 5. www.justitia-romana.org³⁵, fiecare dintre ele pagini web de larg interes pentru publicul-țintă vizat și accesate lunar de un număr cuprins între 7 500 și 19 500 de vizitatori unici. Acestea sunt urmate îndeaproape de site-uri/portaluri de mediu, responsabilitate socială corporatistă, știri etc. Prezența în topul accesărilor la secțiunea ONG a unor portaluri care nu reflectă neapărat activitatea unei organizații neguvernamentale poate fi, pe de o parte, explicată prin înregistrarea opțională a paginilor web într-o anumită categorie, iar, pe de altă parte, poate reprezenta și un indicator al publicului mai restrâns pe care ONG-urile îl pot mobiliza în mediul online.

În ceea ce privește informațiile, cele mai frecvent căutate/accesate informații pe aceste portaluri/site-uri resursă, sunt cele despre finanțări (34%), urmate de știri și evenimente din sectorul neguvernamental.

Fig. 27. Cele mai frecvent căutate informații pe portaluri/site-uri resursă pentru sectorul ONG

Sursa: Barometrul Liderilor ONG, FDSC, 2010 (întrebare cu răspuns multiplu)

Pentru a veni în sprijinul organizațiilor neguvernamentale și a le ajuta în procesul de comunicare online, mai mulți finanțatori și organizații resursă au realizat de-a lungul timpului proiecte destinate familiarizării acestora cu noile media, fie că este vorba despre bloguri sau rețele sociale. De asemenea, companiile specializate în furnizarea serviciilor de internet și-au adaptat oferta de piață la nevoile și cerințele specifice ale organizațiilor neguvernamentale. În egală măsură, blogerii, ca persoane resursă specializate în comunicare online, au acordat o importanță deosebită susținerii diferitelor cauze sociale promovate de ONG-uri și au avut un rol de facilitatori, dar și de îndrumători în actul de comunicare, prin intermediul seminariilor și workshop-urilor dedicate acestui subiect.

³¹ Portal studentesc conținând informații despre voluntariat, asociații studențești, joburi pentru studenți, târguri de joburi, cariere etc.

³² Serviciu prin care cetățenii își pot contacta primarii în mod direct, pentru a semnala probleme sau pentru a-și exprima opinia în legătură cu activitatea administrației locale.

³³ Pagina web a Agenției de Plăți și Intervenție pentru Agricultură.

³⁴ Biroul de Consiliere pentru Cetățeni (BCC) este un serviciu de interes public privind drepturile și îndatoririle cetățenilor și oferă soluții pentru identificarea căilor de rezolvare a unora dintre problemele cu care se confruntă. Serviciul a fost înființat în baza unui parteneriat dintre o organizație neguvernamentală și autorități locale.

³⁵ Centrul de Documentare și Informare Publică avizat de Consiliul Superior al Magistraturii.

Cu toate acestea, lipsa personalului, precum și timpul scurt dedicat activităților de comunicare și informare, duc la îngreunarea procesului comunicațional, fapt ce afectează de cele mai multe ori activitatea zilnică a organizațiilor neguvernamentale, fie că este vorba despre furnizarea serviciilor curente sau despre reacții cu privire la schimbările legislative ce privesc sectorul sau, cum ar fi, de exemplu, termene limită pentru depunerea de proiecte.

2.4. Afiliere și cooperare ONG la nivel național, european și internațional

La fel ca în cazul altor tipuri de actori (sindicate, patRONate, partide politice sau chiar firme), organizațiile neguvernamentale înțeleg necesitatea și importanța asocierii în vederea atingerii unor obiective comune. Acest lucru este valabil mai ales din perspectiva relației cu autoritățile publice (naționale sau europene).

Deschiderea de filiale este, de asemenea, o modalitate de extindere geografică a activității unei organizații, utilizată încă pe o scară redusă, dat fiind faptul că, în România, numărul organizațiilor cu filiale este destul de mic. Numai 13,7% dintre organizațiile care au răspuns la *Barometrul Liderilor ONG* au filiale.

Principalele tipuri de asociere a organizațiilor neguvernamentale sunt: coalițiile, rețelele și federațiile.

Coalițiile reprezintă asocieri de organizații neguvernamentale mobilizate în vederea atingerii unor obiective specifice, de obicei concrete, care funcționează pe o perioadă limitată, de exemplu până la atingerea obiectivului propus. Majoritatea coalițiilor din România s-au născut ca o reacție față de schimbări legislative, politici defectuoase sau stări de fapt percepute ca o amenințare față de valorile și fundamentele în cadrul cărora funcționează organizațiile neguvernamentale (exemple de coaliții: Coaliția ONG „Oprți codurile!”, Coaliția ONG pentru Fonduri Structurale, Coaliția pentru un Parlament Curat, Coaliția pentru Universități Curate etc.)

Coalițiile sunt cel mai adesea slab instituționalizate. Coordonarea acestora este realizată de obicei în mod colectiv. De cele mai multe ori funcția de secretariat este asumată de către una sau mai multe organizații membre ale coaliției în cadrul organizației respective, și cu resurse proprii. Organizațiile membre și, în special, cele care asigură secretariatul coalițiilor pot obține susținere financiară pentru activitățile de *advocacy* de la cotizanți individuali sau finanțatori publici sau privați.

Coalițiile au ca principal obiectiv realizarea de activități de *advocacy*, de mobilizare a unui număr cât mai mare de organizații neguvernamentale și de cetățeni pentru susținerea unei cauze comune, de interes public. Datorită funcției lor de mobilizare, coalițiile sunt cel mai interesate și deschise către noi adepți, funcționând astfel ca structuri deschise. Uneori, coalițiile nu se rezumă la a avea membri doar organizații neguvernamentale, ci pot include și sindicate sau indivizi.

Rețelele constituie un alt tip de asociere, foarte apropiat de cel al coalițiilor. Principala diferență constă în faptul că afilierea se bazează cel mai adesea pe un interes tematic, specializat, fără a fi condiționate de un orizont de timp. În același timp, deși își pot propune, printre altele, obiective similare cu cele ale coalițiilor (*advocacy* pentru influențarea politicilor și legislației, mobilizare), acestea au și alte obiective: schimb de informații și transfer de cunoștințe între membri, creșterea capacității și vizibilității acestora, creșterea vizibilității domeniului în care acestea activează, reprezentarea membrilor în alte foruri sau în relația cu alți actori instituționali (guvernamentali sau internaționali).

Rețelele sunt similare coalițiilor prin faptul că ele sunt, în general, slab instituționalizate. Coordonarea acestora este realizată de obicei în mod colectiv sau prin rotație. De cele mai multe ori, funcția de secretariat este asumată de una sau mai multe organizații membre ale coaliției, în cadrul organizației respective și

cu resurse proprii. Uneori, organizațiile membre și, în special, cele care asigură secretariatul coalițiilor pot obține susținere financiară pentru activitățile rețelei din partea unor finanțatori publici sau privați. Exemple de rețele: Rețeaua ONG-urilor care desfășoară activități generatoare de venituri – ACTIV (20 ONG), Rețeaua Pentru seniorii noștri (33 ONG-uri), Rețeaua ONG pentru prevenirea dezastrelor, Rețeaua GEN, Rețeaua Natura 2000.

Mai ales în contextul aderării la UE, există o tendință către formalizarea și instituționalizarea rețelelor și transformarea acestora în federații, prin dobândirea personalității juridice.

Federațiile reprezintă forma cea mai bine instituționalizată și structurată de asociere a organizațiilor neguvernamentale. La fel ca în cazul rețelelor, federațiile grupează organizații care activează în același domeniu. Prin constituirea ca federație, asocierea de organizații neguvernamentale beneficiază de personalitate juridică. Acesta reprezintă unul dintre motivele principale pentru care se face trecerea de la rețea informală la federație recunoscută ca subiect distinct de drept. Personalitatea juridică reprezintă o garanție a caracterului continuu al federației, care funcționează dincolo de obiective limitate pe termen mediu și scurt. Tot mulțumită acestui statut, ele pot gestiona bugete proprii și pot accesa finanțări în nume propriu. Funcția de reprezentare a federațiilor este foarte importantă. Federațiile reprezintă în mod legitim interesele membrilor săi și, prin dobândirea personalității juridice, sunt recunoscute ca atare de interlocutorii guvernamentali și internaționali. Federațiile împărtășesc, în general, rolurile rețelelor: influențarea politicilor publice din domeniul lor, schimb de informații și transfer de cunoștințe între membri, creșterea capacității și vizibilității acestora, creșterea vizibilității domeniului în care acestea activează. Funcția de reprezentare a membrilor în raport cu autoritățile publice poate trimite către un rol similar celor al sindicatelor: protejarea intereselor organizațiilor membre în fața statului.

O analiză a statutelor a 13 federații³⁶ ONG din România permite observarea funcțiilor care sunt atribuite acestor structuri de către organizațiile membre:

- Reprezentarea intereselor organizațiilor membre în raport cu autoritățile publice (funcție de tip sindical);
- Influențarea politicilor publice (monitorizarea politicilor publice, *advocacy*, lobby).
- Dezvoltarea capacității organizațiilor membre și profesionalizarea acestora.
- Informare și conștientizare; cercetare.
- Identificarea și facilitarea accesului membrilor federației la resurse financiare publice sau private.
- Promovarea organizațiilor membre și a domeniului de intervenție al acestora.

Cele mai frecvente activități în care federațiile se implică pot fi:

- cursuri de formare;
- campanii de informare;
- campanii de strângere de fonduri;
- elaborarea de publicații;
- elaborarea de proiecte de acte normative și/sau rapoarte de monitorizare a politicilor publice, consultanță pentru membri;
- cercetare;
- facilitarea de contacte și parteneriate cu autorități și ONG-uri;
- realizarea de schimburi de bune practici.

Conform legislației române, federațiile sunt structurate în mod obligatoriu sub o formă similară asociațiilor. Cea mai importantă diferență este că, în cazul federațiilor, membrii sunt exclusiv alte asociații sau fundații. În

³⁶ ACORD, ANOSR, FAPR, Federația Filantropia, Federația Asociațiilor de Părinți, Federația ONG Prahova, FOND, FONPC, Renasis, FRS, Federația ONG Maramureș, ONPHR, PLUS (statutele sunt disponibile pe pagina web a fiecăreia dintre aceste federații).

consecință, Adunarea Generală este formată din toți reprezentanții împuterniciți ai organizațiilor membre. Acesta este elementul democratic cel mai important al unei federații. Din rândul acestora este ales în mod democratic Consiliul Director al federației (între 5 și 9 membri³⁷), cu un președinte, vicepreședinte, cenzor etc. Funcția executivă este exercitată de un director executiv al federației, care asigură gestionarea curentă a activităților federației. În funcție de mărimea și de resursele financiare de care dispune, în jurul directorului executiv poate fi creat un secretariat al federației, cu un grad variabil de complexitate: de la prezența unui simplu asistent (de proiect), până la angajarea de personal mai specializat, precum coordonatori de proiect, ofițeri de lobby și *advocacy*, coordonator de PR și comunicare etc.

Conform datelor existente, la începutul anului 2010 erau înregistrate în România 758 de federații³⁸. Aceasta reprezintă o creștere de 6,91% comparativ cu luna mai a anului 2009, comparabil ca rată de creștere cu cea a asociațiilor. O cercetare de la începutul anilor 2000³⁹ identifică două principale obstacole în afilierea ONG-urilor din România la structuri asociative: pe de o parte, era vorba despre riscul compromiterii autonomiei organizațiilor membre; pe de altă parte, amintirea marilor structuri comuniste, dominante, afecta credibilitatea existenței unor avantaje reale ale structurilor federative într-o societate democratică. Alte impedimente în cooperarea între ONG-uri erau competiția acerbă pentru resurse, dar și aspecte culturale caracteristice societății românești (suspiciune, individualism și lipsă de încredere).

Pe de altă parte, un alt studiu⁴⁰ din aceeași perioadă demonstrează că participarea organizațiilor neguvernamentale în structuri de asociere era considerată drept superficială și se limita la un schimb informal de informație. O analiză a participării organizațiilor membre ale Federației Organizațiilor Neguvernamentale pentru Dezvoltare (FOND) la activitățile comune ale acestei structuri confirmă un trend remarcat, în general, la nivelul majorității platformelor europene, așa-numita regulă 1/3: 1/3 dintre membri sunt proactivi în viața federației, participând în mod constant la activitățile și inițiativele comune; 1/3 sunt reactivi, cu o implicare minimală, iar 1/3 sunt total absenți.

Între timp, contextul și motivațiile pentru crearea de structuri federative s-au schimbat. Pe de o parte, implicarea ONG-urilor în influențarea politicilor publice a crescut, în principal în contextul procesului de aderare a României la Uniunea Europeană. În perioada de preaderare, organizațiile neguvernamentale au fost incluse în mod formal în procese de consultare și a existat un cadru mai favorabil activităților de *advocacy* (Legea 544/2001 privind liberul acces la informațiile de interes public și Legea nr. 52/2003 privind transparență decizională în administrația publică).

Organizațiile neguvernamentale românești au intrat în contact cu structurile federative europene și, în contextul integrării europene a României, au început să adopte strategii similare cu ale organizațiilor europene. Unii donorii (de ex. USAID, Comisia Europeană) au încurajat și susținut financiar crearea de coaliții și federații, cu accent pe rolul de *watch dog* și de influențare a politicilor publice. Nu în ultimul rând, influența directă a platformelor europene (inclusiv prin finanțare și dezvoltarea capacității) a contribuit uneori la crearea unor structuri federative românești (de ex. FOND).

În *Barometrul Liderilor ONG* (FDSC 2010), 17,7% dintre respondenți au declarat afilierea la o federație națională, 4% la federații europene și aproape 3% la federații internaționale. Același sondaj arată că 18,1% dintre respondenți sunt asociați în rețele ONG naționale, 12,8% participă la rețele europene și 10,4% sunt afiliați la rețele internaționale.

³⁷ Cifre identificate pe baza analizei statutelor celor 13 federații. A se vedea și referința anterioară.

³⁸ Sursa: Ministerul Justiției, <http://www.just.ro/MeniuStanga/PersonnelInformation/tabid/91/Default.aspx>

³⁹ Dakova, Vera, Bianca Dreossi, Jenny Hyatt, Anca Socolovschi (2000), *Review of the Romanian NGO Sector: Strengthening Donor Strategies*, septembrie 2000, <http://www.charityknowhow.org/romania.htm>

⁴⁰ CEE Trust (2004), *Report from the consultation process in Romania, consultation process facilitated by Association for Community Relations*, mai-august 2004.

Rezultatele sunt comparabile cu o serie de date culese în 2005⁴¹: un număr ușor mai mare de ONG-uri declară că fac parte din structuri informale, mai degrabă decât formale. Acest lucru este normal, ținând cont de faptul că participarea la structuri informale (rețele, coalitii) presupune un cost mai redus în termeni de timp și resurse umane și financiare alocate.

Gradul de afiliere al diferitelor tipuri de organizații neguvernamentale (asociații, fundații, federații) rămâne scăzut. Afilierea la astfel de structuri presupune, în general, plata unei cotizații și alocări suplimentare de resurse financiare și umane pentru desfășurarea de diverse activități comune. Aceasta reprezintă un handicap serios pentru majoritatea asociațiilor, dar și a fundațiilor. Alte două posibile ipoteze pentru care afilierea la structuri de tip umbrelă naționale și străine rămâne atât de slabă se referă, pe de o parte, la faptul că organizațiile nu identifică deocamdată beneficii directe care să justifice astfel de investiții (serviciile pe care acestea le oferă nu sunt suficient de atractive), dar și la o oarecare rezistență față de ideea de structuri de tip umbrelă care au fost percepute, în primii ani de după 1989, ca o reminiscență a tendinței de control de la centru din perioada comunistă.

Odată cu aderarea la UE, urmând modelul european de organizare, a început să se discute și în România despre utilitatea dezvoltării de **platforme (naționale)**. Acest nou tip de asociere a organizațiilor neguvernamentale derivă din caracterul supranațional și interguvernamental al UE și din necesitatea reprezentării intereselor la nivel european. Politicile care afectează organizațiile neguvernamentale nu mai sunt produse doar la București, ci tot mai mult la Bruxelles. De aici rezultă nevoia de a fi reprezentați în raport cu instituțiile europene. Această necesitate a condus la crearea unor federații și rețele naționale și, mai ales, transnaționale care își trimit reprezentanții la Bruxelles sau chiar își înființează birouri de reprezentare acolo.

Există cel puțin două platforme ONG românești apărute în directă legătură cu existența la Bruxelles a unor structuri de reprezentare la nivel european: Federația Organizațiilor Neguvernamentale pentru Dezvoltare din România (FOND), afiliată la CONCORD, confederația europeană a organizațiilor neguvernamentale pentru dezvoltare, și Rețeaua Națională Antisărăcie Include Socială (RENASIS), afiliată la Rețeaua Europeană Anti Sărăciei (EAPN). Faptul că există la Bruxelles aceste structuri de reprezentare transeuropene reprezintă un sprijin pentru acele organizații care sunt interesate sau active în influențarea politicilor europene. Platformele europene (federații sau confederații) grupează rețele transnaționale de organizații (tematice sau familii de organizații cum ar fi: Alianța Internațională Salvați Copiii, Caritas Internationalis etc.) și platforme naționale (federații și rețele, de ex. FOND). În cadrul platformelor europene, platformele naționale reprezintă vocea unui anumit sector (domeniu) pentru fiecare țară ce își trimite reprezentanți la Bruxelles. În același timp, instituțiile europene preferă să dialogheze cu aceste structuri de reprezentare, piramidale, care includ cei mai mulți actori neguvernamentali din sectoarele respective (de exemplu, CONCORD reprezintă interesele a peste 1 800 de organizații neguvernamentale europene).

⁴¹ Civil Society Development Foundation (CSDF) (2006), Dialogue for Civil Society, Report on the state of civil society in Romania 2005, Civicus Civil Society Index, Un proiect acțiune-cercetare internațional, coordonat de CIVICUS World Alliance for Citizen Participation, disponibil pe <http://www.fdsc.ro/documente/16.pdf>

3

Sectorul neguvernamental din perspectivă economică

Există numeroase teorii care explică din perspectivă economică rațiunea de a fi a sectorului neguvernamental. Una dintre acestea este cea a eșecului forțelor pieței de a furniza eficient anumite tipuri de bunuri și servicii care poate duce inclusiv la excluderea anumitor grupuri, care a generat apariția și dezvoltarea organizațiilor neguvernamentale ca agenți pe piața bunurilor și a serviciilor.

În acest context, se face de multe ori confuzia între caracterul nonprofit al organizațiilor neguvernamentale și faptul că ele nu ar putea genera profit. Organizațiile neguvernamentale sunt entități angajate în variate procese economice, putând inclusiv să aibă activități economice profitabile, dar care nu au voie să redistribuie profiturile pe care le înregistrează celor care controlează organizația, aflându-se sub ceea ce literatura de specialitate numește *constrângerea nondistributivității*⁴².

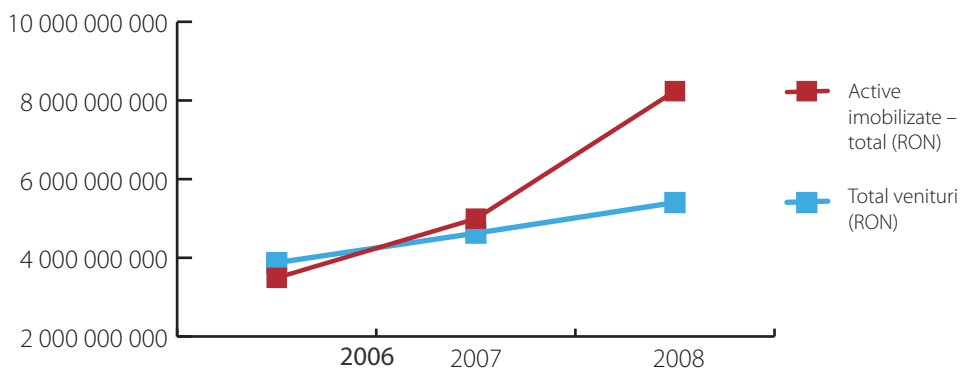
În acest capitol vom trece în revistă situația financiară a sectorului neguvernamental, rolul său ca angajator și anumite categorii specifice de organizații neguvernamentale – actori importanți ai economiei sociale.

3.1. Situația financiară a sectorului neguvernamental

În 2008, ONG-urile aveau active totale de peste 8 213 926 246 RON și, în același an financiar, au înregistrat venituri de 5 339 855 854 RON.

Figura nr. 25 arată evoluția activelor și veniturilor cumulate ale organizațiilor neguvernamentale care au depus bilanț pentru anii fiscali 2006, 2007 și 2008.

Fig. 28. Evoluția activelor și veniturilor la ONG-urile care au depus bilanț contabil

Sursa: Ministerul Finanțelor Publice, prelucrare FDSC

Se constată o creștere constantă a activelor și a veniturilor sectorului neguvernamental – creșterea activelor fiind mai accentuată decât cea a veniturilor, deși, după cum am văzut anterior, numărul organizațiilor nu a crescut semnificativ în perioada analizată. Organizațiile cu activele cele mai importante sunt fundațiile, cu precădere cele de familie sau universitare, dar și composesoratele deținătoare de păduri.

⁴² Walter W. Powell (editor), *The Nonprofit Sector: A Research Handbook*, ed. a II-a, Yale University Press, 2006.

Fig. 29. Primele 12 organizații neguvernamentale ca patrimonii – active la 31.12.2008

Nr.	Nume persoană juridică	Cod unic de identificare (C.U.I.)	Active imobilizate – total RON 31.12.2008
1	Composesoratul De Pădure Al Foștilor Coloni Oprea	15 161 463	2 210 427 909
2	Composesoratul Foștilor Urbarialiști Din Comuna Maderat Jud. Arad	13 036 880	672 784 500
3	Fundația „Caritatea”	10 916 472	411 141 681
4	Asociația Composesorală Recea	15 008 371	310 791 314
5	Universitatea „Spiru Haret”	14 871 616	229 347 728
6	Fundația Postprivatizare	9 772 837	141 964 821
7	Camera de Comerț și Industrie A României	2 842 250	103 878 012
8	Fundația „România de Măine”	4 221 241	93 548 359
9	Universitatea Româno-Americană	9 081 408	88 212 275
10	Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” Arad	14 305 480	63 098 691
11	Universitatea Bioterra București	14 771 161	59 561 475
12	Academia Română – Fundația Familiei Menachem H. Elias	4 181 589	53 624 743

- Creștere constantă a veniturilor totale și a veniturilor medii ale organizațiilor, ponderea surselor se păstrează însă aceiași

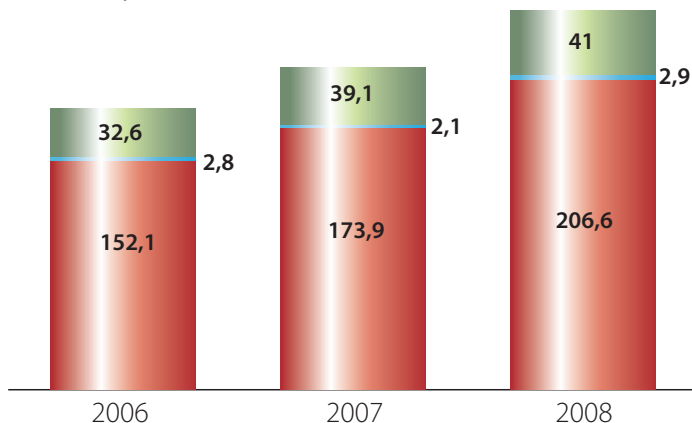
În perioada analizată se constată că atât veniturile medii pe organizație, cât și veniturile totale, au crescut constant.

Fig. 30. Evoluția veniturilor totale ale ONG-urilor

Venituri mii RON	2006		2007		2008	
	Suma	Medie	Suma	Medie	Suma	Medie
Venituri totale la 31.12	3 794 570	187,5	4 635 642	215,2	5 339 856	250,5

Sursa: Ministerul Finanțelor Publice, date de bilanț ale ONG - prelucrare FDSC

Fig. 31. Evoluția indicatorilor economici: venituri – valori medii pe surse

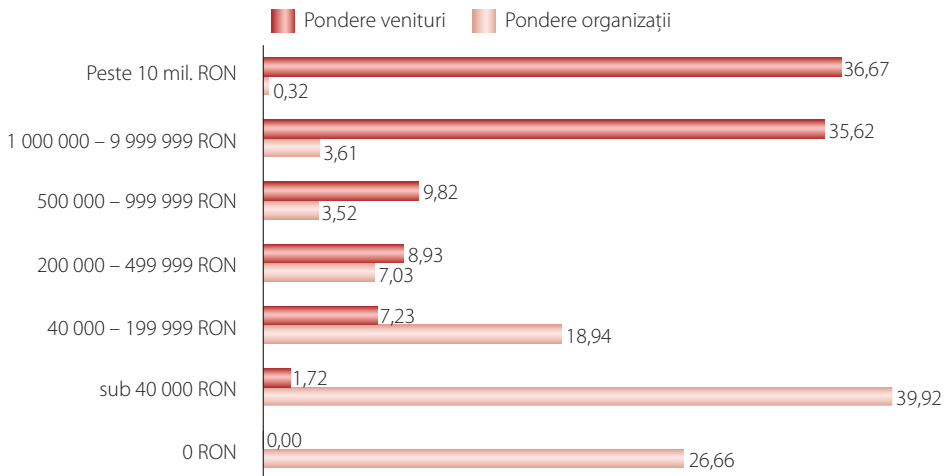
- Venituri din activitățile fără scop patrimonial
- Venituri din activitățile cu destinație specială
- Venituri din activitățile economice – total 31.12

Sursa: Ministerul Finanțelor Publice, date de bilanț ale ONG, prelucrare FDSC

- **Resursele financiare ale majorității organizațiilor (66,6%) sunt mici și foarte mici, ceea ce le limitează capacitatea de acțiune**

Baza de resurse financiare a sectorului neguvernamental rămâne fragilă. În anul 2008, 26,66% dintre organizații nu înregistraseră niciun venit, pentru respectivul an financiar.

Fig. 32. Ponderea numărului de organizații și a veniturilor pe categorii de venituri (2008)

Sursa: Ministerul Finanțelor Publice, prelucrare FDSC

66,58% dintre organizații fie nu au avut niciun venit, fie au avut venituri mai mici de 40 000 de RON. Spre comparație, în SUA în anul 2000, 40,7% dintre organizații se încadrau în cea mai mică clasă de venit și anume sub 100 000 USD⁴³.

Organizațiile sunt active, înregistrează bilanțuri contabile, ceea ce demonstrează un minim angajament din partea membrilor și susținătorilor acestora, dar, din păcate, într-un mediu care poate fi considerat ostil, nu reușesc să „decoleză”. Este necesară realizarea unor cercetări de profunzime care să vizeze aceste organizații mici și nevoile lor de dezvoltare. Se recomandă dezvoltarea unor programe de asistență care să vizeze tocmai aceste organizații.

La cerința: *Vă rugăm apreciați resursele financiare și resursele materiale (locație, mobilier, birotică etc.) ale organizației dvs.*, adresată în cadrul Barometrului Liderilor ONG, (FDSC 2010), numai 26% dintre organizațiile respondente au considerat resursele lor suficiente. La o întrebare similară adresată liderilor de organizații în Franța, în 2009, 58% considerau resursele financiare ale organizației suficiente⁴⁴.

- **O concentrare relativ mare a veniturilor în cadrul sectorului neguvernamental**

7,46% dintre organizații (adică 1 593 de organizații) realizează 82,11% din totalul veniturilor înregistrate în sectorul nonprofit în anul 2008. Deși se înregistrează o concentrare destul de mare, aceasta este mai mică decât în alte țări. Spre comparație, în anul 2000, în Statele Unite, 3,9% dintre organizații realizau 80,2% din cheltuielile acestui sector⁴⁵. Cele mai multe organizații au venituri mici, aproape 40% situându-se în categoria de venituri sub 40 000 RON.

⁴³ Walter W. Powell (editor), *The Nonprofit Sector: A Research Handbook*, ed. a II-a, Yale University Press, 2006.

⁴⁴ LA FRANCE ASSOCIATIVE EN MOUVEMENT, ed. a VI-a, Recherches & Solidarités, noiembrie 2009.

⁴⁵ Walter W. Powell (editor), *The Nonprofit Sector: A Research Handbook*, ed. a II-a, Yale University Press, 2006.

3.2. Sectorul neguvernamental ca angajator

- Sectorul neguvernamental din Romania este un important angajator, furnizând un număr mare de locuri de muncă

În anul 2008, la analiza efectuată pe datele de bilanț, s-a constat că numărul total al locurilor de muncă din sectorul neguvernamental a fost de 89 450 la un număr total de 21 319 de organizații. După cum se poate vedea, efectivele mai numeroase se înregistrează în cadrul activităților fără scop patrimonial.

Fig. 33. Evoluția efectivului de personal al ONG-urilor

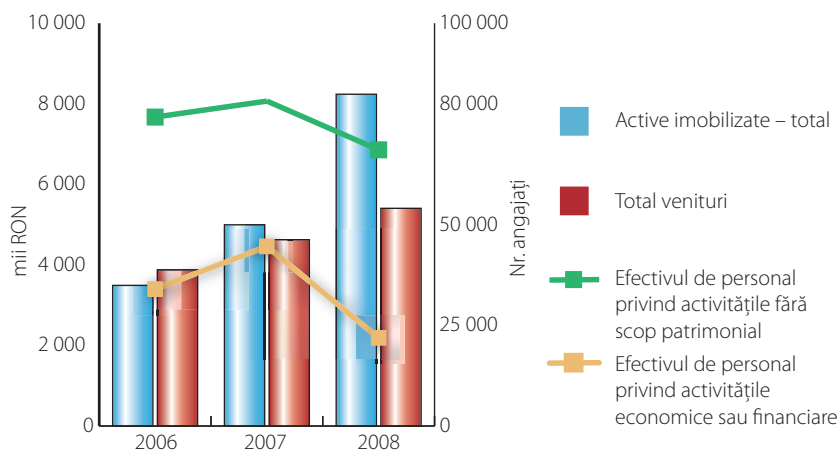
Efectivul de personal privind	Anul financiar		
	2006	2007	2008
activitățile fără scop patrimonial	76 699	80 672	67 860
activitățile economice sau financiare	34 008	44 594	21 590
Total personal	110 707	125 266	89 450

Sursa: Ministerul Finanțelor Publice, date de bilanț la 31.12. 2008, prelucrare FDSC

Pentru anul 2007, numărul de locuri de muncă din sectorul neguvernamental a fost mai mare decât numărul locurilor de muncă din alte sectoare, cum ar fi intermedierea financiară (97 000 salariați) sau industria extractivă (84 000 de salariați)⁴⁶.

- Numărul de locuri de muncă cu normă întreagă în sectorul neguvernamental a scăzut în ultimii ani

Fig. 34. Evoluția indicatorilor financiari și a numărului de angajați în ONG-uri (2006 – 2008)

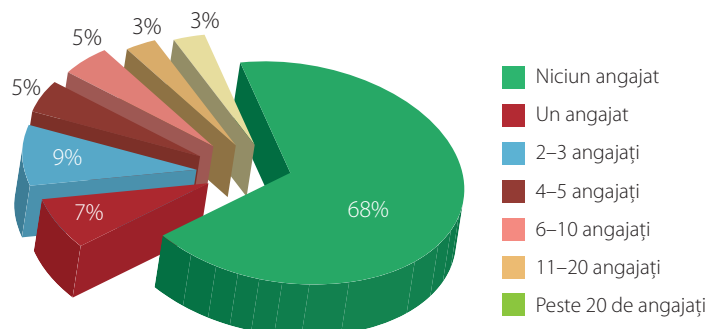

Sursa: Ministerul Finanțelor Publice, prelucrare FDSC

Deși performanțele economice ale sectorului cresc, numărul de locuri de muncă cu normă întreagă scade, arătând că sectorul caută eficiența și productivitatea și, poate, o preferință pentru forme mai flexibile de angajare. Mai mult, există date conform cărora ocuparea în sectorul neguvernamental a scăzut foarte mult în perioada 2000 – 2007.

⁴⁶ Anuar statistic 2008, Institutul Național de Statistică.

Fig. 35. Ponderea organizațiilor pe categorii efective de salariați (2008)

Sursa: Ministerul Finanțelor Publice, date de bilanț, 2008, prelucrare FDSC

În același an (2008), în Franța erau înregistrate 1 100 000 de organizații, iar dintre acestea, 935 000 funcționau numai cu voluntari (85% din organizațiile înregistrate), 177 000 de organizații funcționau cu salariați, de 25 de ori mai multe decât în România, numărul total de salariați din acest sector fiind de 1 745 000. Numărul de locuri de muncă din sectorul neguvernamental din România este mic comparativ cu capacitatea de ocupare a sectorului în alte țări europene.

Universitățile private sunt printre cei mai mari angajatori, dar și organizațiile sportive, de pompieri sau de ajutor reciproc.

- **Structura pe categorii de organizații ca număr de angajați rămâne relativ constantă în perioada 2006 – 2008**

Se constată o creștere ușoară a ponderii unităților cu puțini angajați și o scădere a ponderii celor cu peste 2 angajați.

Fig. 36. Distribuția ONG-urilor pe număr de angajați

	2006		2007		2008	
	Nr. Org.	%	Nr. Org.	%	Nr. Org.	%
Niciun angajat	13 533	66,1	14 413	66,4	14 265	66,9
Un angajat	1 286	6,3	1 449	6,7	1 563	7,3
2-3 angajați	1 904	9,3	2 032	9,4	1 955	9,2
4-5 angajați	987	4,8	991	4,6	979	4,6
6-10 angajați	1 207	5,9	1 236	5,7	1 147	5,4
11-20 angajați	713	3,5	772	3,6	690	3,2
peste 20 angajați	838	4,1	811	3,7	720	3,4
Total	20 468	100	21 704	100	21 319	100

Sursa: Ministerul Finanțelor Publice, prelucrare FDSC

3.3. Categoriile specifice de organizații neguvernamentale – actori importanți ai economiei sociale

Sectorul neguvernamental atât în România, cât și pretutindeni în lume, activează în aproape toate domeniile sociale și economice, cu funcții variate de reprezentare, întrajutorare sau furnizare de servicii.

Pentru a ilustra această diversitate, descriem mai jos câteva din tipurile de organizații cu un rol economic foarte important pentru mediile și domeniile în care operează – mediul rural – agricultură, silvicultură, creșterea animalelor – organizații de proprietari de păduri și pășuni – accesul la credit al salariaților cu venituri mici și a pensionarilor – casele de ajutor reciproc (sau mutualitățile, cum sunt ele cunoscute în Europa) care activează și în România.

O parte semnificativă din economia Europei nu este organizată doar în scopul de a face profit pentru investitori. Așa-numita economie socială, incluzând cooperativele, societățile de ajutor reciproc, asociațiile nonprofit, fundațiile și întreprinderile sociale furnizează o gamă largă de produse și servicii în întreaga Europă și generează milioane de locuri de muncă. Atunci când lucrează pentru a îmbunătăți mediul de afaceri din Europa, decidenții politici trebuie să se asigure că eforturile lor țin, de asemenea, cont de caracteristicile specifice ale întreprinderilor din economia socială⁴⁷.

- **Aproximativ 40% dintre organizațiile neguvernamentale nu exclud posibilitatea derulării unor activități economice sau financiare, 15% reușind să realizeze venituri din astfel de activități.**

Pe baza datelor de bilanț ale ONG-urilor putem constata că peste 8 000 de organizații neguvernamentale declară anual în bilanț o activitate economică. Numărul acestora a înregistrat o scădere în anul 2008.

În ciuda dezbaterilor care au avut loc în sectorul neguvernamental, despre necesitatea găsirii unor soluții alternative viabile, independente de finanțare a activităților proprii nu se constată o tendință evidentă a organizațiilor de a adopta strategii antreprenoriale.

Fig. 37. Ponderea ONG-urilor cu activități economice

Anul	2006	2007	2008
Nr. organizații active – care au înregistrat bilanț	20 468	21 704	21 319
Nr. organizații cu activități economice (restul declarându-se Fără activități economice sau financiare)	9 817	10 146	8 436
Nr. organizații cu venituri peste 0			
Număr organizații cu venituri peste 0 nonprofit	13 855	14 988	15 082
Nr. organizații cu venituri peste 0 din activități economice	3 141	3 431	2 487
Ponderea organizațiilor cu activități economice (%)	47,96	46,78	39,57
Ponderea organizațiilor cu venituri peste 0 din activități economice (%)	15,35	15,82	11,67

Sursa: Ministerul Finanțelor Publice, prelucrare FDSC

- **Veniturile din activitățile economice ale organizațiilor neguvernamentale 2006 – 2008 cresc într-un ritm lent și au o pondere aproximativ constantă**

Veniturile din activitățile economice reprezintă o pondere relativ constantă în veniturile totale ale organizațiilor, care variază între 17,39%, în 2006, și 16,52%, în 2008, aceste venituri fiind realizate cu un personal proporțional mai numeros față de veniturile din activitățile fără scop lucrativ. Aceste date pot fi determinate fie de o productivitate mai mare a activităților fără scop lucrativ și de o eficiență economică mai ridicată a acestora, fie de o performanță economică mai scăzută a activităților economice.

⁴⁷ Comisia Europeană, Întreprinderi și Industrie, *Întreprinderile mici au prioritate – Europa este bună pentru IMM-uri, iar IMM-urile sunt bune pentru Europa*, ediția 2008.

Fig. 38. Distribuția personalului și veniturilor pe tipuri de activitate

Anul financiar	2006	2007	2008
Efectivul de personal			
privind activitățile fără scop patrimonial	76 699	80,672	67 860
privind activitățile economice sau financiar	34 008	44 594	21 590
Pondere personal activități economice (%)	30,7	35,6	24,1
Total personal	110 707	125 266	89 450
Venituri (mii RON) din			
Activitățile fără scop patrimonial și activitățile cu destinație specială	3 134 929	3 792 446	4 457 661
Activitățile economice	659 640	843 196	882 195
Pondere venituri din activități economice (%)	17,39	18,17	16,52

Sursa: Ministerul Finanțelor Publice, prelucrare FDSC

• Casele de Ajutor Reciproc

Casele de Ajutor Reciproc se pot constitui prin exercitarea dreptului la liberă asociere, înființarea, organizarea și funcționarea acestora realizându-se în baza prevederilor referitoare la asociații din O.G. 26/2000.

Reglementate prin Legea 540 din 2002, **Casele de Ajutor Reciproc ale Pensionarilor (CARP)** sunt organizații cu caracter civic, cu scop de caritate, de întrajutorare mutuală și de asistență socială⁴⁸. Scopul principal al acestora este acordarea de împrumuturi rambursabile și de ajutoare nerambursabile. CARP-urile prestează, de asemenea, diverse servicii membrilor (magazine la preț redus, activități culturale, turistice și de agrement, centre de zi, cantine sociale, servicii de îngrijiri la domiciliu etc.) la prețuri reduse, folosind munca unor pensionari membri ai casei, contribuind astfel în mod eficient la îmbătrânirea activă și la îmbunătățirea accesului la servicii a unor categorii defavorizate. În martie 2010, numărul de membri ai Caselor de Ajutor Reciproc ale Pensionarilor din România era estimat de Federația Națională a Caselor de Ajutor Reciproc „Omenia” la 1 300 000⁴⁹. Federația Națională „Omenia” își declară o structură teritorială compusă din 38 filiale județene și 142 CARP-uri cu personalitate juridică.

Legea 122/1996 și modificările ulterioare reglementează **regimul juridic al Caselor de Ajutor Reciproc ale Salariaților**. Potrivit legii, casele de ajutor reciproc ale salariaților sunt asociații fără scop patrimonial, organizate pe baza liberului consimțământ al salariaților, în vederea sprijinirii și întrajutorării membrilor lor. Obiectul lor de activitate îl constituie acordarea de împrumuturi cu dobândă către membrii acestora. Casele de Ajutor Reciproc ale Salariaților sunt obligate să prezinte anual situațiile financiare uniunilor teritoriale județene, Uniunii Naționale, precum și direcțiilor generale ale finanțelor publice județene și ale municipiului București.

Uniunea Națională a Caselor de Ajutor Reciproc ale Salariaților din România (U.N.C.A.R.S.R.) este organizația națională autorizată, răspunzătoare de menținerea și de dezvoltarea sistemului solid și sigur al Caselor de Ajutor Reciproc ale Salariaților. U.N.C.A.R.S.R. are afiliate 39 de uniuni teritoriale, care cuprind 2 377 de Case de Ajutor Reciproc ale Salariaților – instituții financiare nebancale⁵⁰.

Conform Registrului de evidență al instituțiilor financiare nebancale al Băncii Naționale a României, la data de 27.08.2010 existau în România 2 993 de Case de Ajutor Reciproc active ca instituții financiare nebancale.

Ca reprezentare la nivel internațional, doar **Federația Caselor de Ajutor Reciproc din România** (federație înființată în 2004, cu 15 membri la 31.12.2007) este membră a Consiliului Mondial al Uniunilor de Credit (WOCCU)⁵¹.

⁴⁸ Legea 540 din 27 septembrie 2002, art. 1.

⁴⁹ *Omenia*, revista trimestrială a Federației Naționale a Caselor de Ajutor Reciproc „Omenia”, anul 2, nr. 1, martie 2010.

⁵⁰ <http://www.uncar.ro/despre-noi.aspx> (3 septembrie 2010).

⁵¹ <http://www.woccu.org/about/membership/members> (3 septembrie 2010).

• **Organizații rurale – asociații de proprietari de păduri, composesorate, obști și asociații urbariale, organizații ale utilizatorilor de apă și asociații agricole**

Foștilor membri ai formelor asociative de proprietate asupra terenurilor cu vegetație forestieră și pășuni li s-au redat drepturile de proprietate în formele asociative de dinainte de 1945, și anume: composesorate, obști de moșneni în devălmășie, obști răzeșești nedivizate, păduri grănicerești și alte forme asociative asimilate acestora – li s-a eliberat un singur titlu de proprietate, cu mențiunea la titular: *composesorat, obște de moșneni, obște de răzeși, păduri grănicerești*, alte asociații și cu denumirea localității respective. În vederea administrării și exploatarei terenurilor forestiere, membrii formelor asociative de tip composesorate, obști de moșneni, obști de răzeși, păduri grănicerești și altele sau moștenitorii acestora, se vor constitui într-o asociație autorizată de către judecătoria, potrivit legii.⁵²

Codul silvic al României⁵³:

Cap. II – Forme asociative ale proprietarilor de păduri

Art. 92 (1) Persoanele fizice și/sau juridice care au în proprietate terenuri forestiere se pot constitui în asociații, potrivit legii. (2) Principiile care stau la baza constituirii asociațiilor prevăzute la alin. (1) sunt următoarele: a) libera asociere; b) respectarea regimului silvic; c) gospodărirea durabilă a pădurilor; (3) înființarea asociațiilor de proprietari de păduri se face în vederea realizării obiectivelor de ordin economic, ecologic și de management durabil al pădurilor, urmărindu-se: a) consolidarea proprietății; b) comercializarea în condiții de profitabilitate a produselor fondului forestier; c) crearea de oculuri silvice proprii; d) creșterea capacității de absorbție a fondurilor interne și externe; e) reprezentarea drepturilor proprietarilor în raport cu autoritățile.

Art. 93. Asociațiile de proprietari de păduri se înființează potrivit prevederilor art. 92 alin. (1) și funcționează în conformitate cu dispozițiile Ordonanței Guvernului nr. 26/2000 cu privire la asociații și fundații, aprobată cu modificări și completări prin Legea nr. 246/2005.

Art. 94. (1) Pentru a beneficia de sprijin conform legii, asociațiile de proprietari de păduri și formele asociative prevăzute la art. 92 alin. (1) trebuie să se înscrie în **Registrul național al asociațiilor de proprietari de păduri**, ținut la nivelul autorității publice centrale care răspunde de silvicultură.

Art. 95. (1) Obștile de moșneni în devălmășie, obștile de moșneni în indiviziune, obștile răzeșești nedivizate, composesoratele, pădurile grănicerești, pădurile urbariale, comunele politice, alte comunități și forme asociative cu diferite denumiri, existente anterior anului 1948, fac parte din tezaurul istoric al României.

Fig. 39. Suprafețe de pădure pe tip de proprietar

Suprafețe de pădure validate pe tip de proprietar (ha)	Legea nr. 18/1991	Legea nr. 1/2000	Legea nr. 247/2005	Total
Persoane fizice	364 379	432 289	468 421	1 265 089
Forme asociative	0	660 129	245 961	906 090
Unități de cult	0	83 140	38 095	121 235
Unități administrativ-teritoriale	0	884 036	98 359	982 395

Sursa: Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale - www.madr.ro/pages/page.php?self=02&sub=0204&tz=020402 – Situația aplicării legilor de restituire a terenurilor forestiere la data de 31.07.2008 - Suprafețe validate

⁵² Legea nr. 1/2000 pentru reconstituirea dreptului de proprietate asupra terenurilor agricole și a celor forestiere, solicitate potrivit prevederilor Legii fondului funciar nr. 18/1991 și ale Legii nr. 169/1997.

⁵³ Codul Silvic al României, Legea nr. 46/2008, Capitolul II – Forme asociative ale proprietarilor de păduri, publicat în *Monitorul Oficial*, partea I, nr. 238/27, martie 2008.

- **La sfârșitul anului fiscal 2008 erau active 906⁵⁴ de asociații de proprietari de păduri** (înregistrate sub diverse denumiri: composesorat în Transilvania, asociația de pădurit și pășunat, obștea moșnenilor în Moldova, Muntenia și Oltenia, asociația urbană în Banat, grupul asociativ de pădure).
- Fondul forestier al României era de 6 427 000 hectare la sfârșitul anului 2006. **Formele asociative dețin 14% din fondul forestier al României**, o suprafață aproape egală cu cea deținută de unitățile administrativ-teritoriale.

Asocierea în mediul rural este considerată o necesitate, având în vedere că aceasta constituie principala modalitate de sporire a dimensiunilor exploataților agricole, un mod economic de folosire a pământului, de aplicare a unor tehnologii moderne de producție și procesare, respectiv de prospectare a pieței etc. Totodată, asocierea reprezintă o strategie eficientă de a face față concurenței de piață, precum și de a beneficia de un real sprijin financiar acordat de stat și de Uniunea Europeană. Cu toate acestea, nu vedem o politică publică clară care să sprijine demersurile asociative în mediul rural și valorificarea structurilor asociative funcționale.

Asociații ale utilizatorilor de apă pentru irigații

În conformitate cu prevederile Legii îmbunătățirilor funciare nr. 138/2004, statul subvenționează costul irigațiilor numai pentru producătorii agricoli care s-au constituit în Asociații ale Utilizatorilor de Apă, la această dată existând Asociații ale Utilizatorilor de Apă constituite pe o suprafață de circa **un milion hectare**. La 31.12.2008 erau înregistrate și active 333⁵⁵ de astfel de organizații.

Asociații ale producătorilor agricoli

La 31.12.2008 erau înregistrate și active 566 de asociații ale producătorilor agricoli de diverse categorii și sub diverse denumiri, și anume: asociația crescătorilor de animale, asociația crescătorilor de vaci de lapte, asociația pomicultorilor, asociația județeană a crescătorilor de ovine și caprine, asociația fermierilor, asociația crescătorilor de păsări și animale mici, asociația crescătorilor de albine. Mai nou, aceștia au început să se organizeze după produse tradiționale, ca de ex. Asociația Producătorilor de *Horincă de Maramureș*.

Concluzii:

- ONG-urile pot să joace un rol economic important în sectoare cum ar fi creditarea, dezvoltarea rurală, agricultura și silvicultura etc.
- Ponderea veniturilor din activități economice a ONG-urilor din România rămâne redusă la aproximativ 20% în comparație cu peste 50% în țările dezvoltate, dat fiind cadrul legal actual care este neclar în privința capacității ONG-urilor de a derula activități economice și a regimului fiscal care prevede un tratament neincurajator al veniturilor realizate de entități fără scop lucrativ din acest tip de activități.

⁵⁴ Ministerul Finanțelor Publice – date de bilanț, organizații neguvernamentale, prelucrare FDSC.

⁵⁵ Idem

4

Surse de venit ale sectorului neguvernamental din România

Organizațiile neguvernamentale există cu sprijinul multor categorii de persoane și instituții.

În primul rând sunt antreprenorii sociali – cei care creează, inspiră, conduc aceste organizații, donatorii, apoi salariații și voluntarii. Ce îi inspiră pe toți aceștia? Misiunea organizației este principalul factor care îi atrage pe aceștia și determină guvernele să acorde privilegiile fiscale veniturilor pe care ONG-urile le atrag⁵⁶ și, în multe cazuri, și donatorilor acestora. Statutul lor fiscal diferit (veniturile scutite de impozit și reduceri la impozitul pe profit) este acordat datorită faptului că misiunea lor se prezumă a fi de utilitate publică. În unele țări, privilegiile fiscale diferă de la un domeniu la altul în funcție de prioritățile de politică publică ale acelor țări.

Veniturile organizațiilor societății civile provin dintr-o varietate de surse, pe care cercetătorii de la Universitatea Johns Hopkins le grupează după cum urmează⁵⁷:

- venituri din activități economice care includ plăți private pentru servicii, taxa de membru (numită în România cotizație) și venituri din investiții sau alte activități financiare. În România, cotizațiile sunt considerate venituri fără scop lucrativ, cu regim de donație anuală a membrilor făcută organizației;
- filantropie – include categoriile donațiilor din partea persoanelor fizice (așa-numitele donații individuale), a celor din partea fundațiilor și a celor din partea companiilor;
- surse publice – sprijinul din partea guvernului sau a altor instituții din sectorul public include granturi, contracte de servicii sau alte forme de plată din partea tuturor nivelelor de administrație, inclusiv plăți de asigurări sociale.

În studiul comparativ al Centrului Johns Hopkins, media surselor de venit ale ONG-urilor în cele 32 țări analizate⁵⁸ a fost de 53,4% din activitățile economice, 34,9% din surse publice și 11,7% din filantropie.

În acest capitol vom trece în revistă multitudinea surselor de venit ale ONG-urilor și ponderea acestora și vom vorbi și despre donatorii organizațiilor neguvernamentale, și anume persoane, fundații și companii care contribuie la veniturile organizațiilor neguvernamentale.

- **În România se constată diversificarea surselor de venit ale organizațiilor neguvernamentale, puține dintre ele beneficiind însă de sprijin din partea autorităților publice.**

Barometrul Liderilor ONG (FDSC, 2010) arată că organizațiile din România apelează la surse diverse de finanțare, într-o proporție foarte mare. Astfel, sursele cele mai frecvente de care beneficiază ONG-urile sunt individuale – direcționarea celor 2% din impozitul pe venit al persoanelor fizice (64,7% din organizații), donațiile individuale (52,1%) și cotizațiile membrilor (44,4%). Sponsorizările din partea companiilor sunt și ele destul de frecvente, 39,3% din organizații beneficiind în ultimii doi ani de sponsorizări în bani și 25,1% de sponsorizări în natură.

⁵⁶ Walter W. Powell (editor), *The Nonprofit Sector: A Research Handbook*, ed. a II-a, Yale University Press, 2006.

⁵⁷ *The Johns Hopkins Comparative Nonprofit Sector Project – Global Civil Society An Overview*. Lester M. Salamon, S.Wojciech Sokolowski, Regina List 2003.

⁵⁸ *Idem*, p. 42.

În ceea ce privește sprijinul fundațiilor private românești, cunoscut fiind numărul mic al acestora, se poate aprecia că un număr important totuși de organizații au beneficiat de sprijinul lor (9,2%), mult mai mic însă față de numărul celor care au beneficiat de sprijinul fundațiilor străine și internaționale – aproape 31%.

Este de remarcat faptul că numărul celor care au beneficiat de finanțări europene este mare, dar nu majoritar (29,5%) și că numărul organizațiilor care beneficiază de finanțări de la bugetele locale sau centrale este semnificativ și probabil în creștere (23,2%).

Fig. 40. Ponderea ONG-urilor pe surse de venit

În decursul anilor 2008 – 2009 organizația dvs. a obținut venituri din: (întrebare cu răspuns multiplu)	Nr. organizații	Frecvența (%)
Activități economice		
Dividende	10	1,8
Cotizații ale membrilor	256	44,4
Activități economice (de ex. servicii)	147	25,5
Filantropie		
Donații individuale	301	52,1
Fundații private românești	53	9,2
Fundații străine sau internaționale	179	30,9
Sponsorizări în bani din partea companiilor	227	39,3
Sponsorizări în natură din partea companiilor	145	25,1
Donații în bani din partea companiilor	66	11,5
Donații în natură din partea companiilor	72	12,4
Surse publice		
Granturi – finanțări nerambursabile cu fonduri de la Uniunea Europeană	171	29,5
Granturi de la autorități publice românești din surse financiare proprii ale acestora (de la bugetul de stat sau de la bugetele locale)	134	23,2
Subvenții (Legea 34/1998)	54	9,3
Contracte de servicii cu autorități publice	56	9,7
Instituții guvernamentale străine sau internaționale (altele decât UE)	63	10,8
Direcționarea impozitului de 2% din partea persoanelor fizice	374	64,7
Nu a obținut venituri	21	3,6
Nu știu / Nu răspund	2	0,4
Altele	12	2

Sursa: Barometrul Liderilor ONG, FDSC, 2010 (întrebare cu răspuns multiplu)

- Cele mai importante surse de venit pentru ONG-uri rămân cele din afara țării, respectiv granturile de la Uniunea Europeană și de la fundațiile străine sau internaționale

Fig. 41. Cele mai importante surse de venit pentru ONG-uri

Va rugăm să selectați cea mai importantă sursă de venit a organizației dvs:	%
Cotizații ale membrilor	10,5
Donații individuale	7,5
Direcționarea impozitului de 2% din partea persoanelor fizice	10,3
Sponsorizări în bani din partea companiilor	8,0
Sponsorizări în natură din partea companiilor	1,3
Donații în bani din partea companiilor	0,7
Donații în natură din partea companiilor	0,4
Granturi – finanțări nerambursabile cu fonduri de la Uniunea Europeană	18,6
Granturi de la autorități publice românești	4,9
Subvenții (Legea 34/1998)	2,1
Contracte de servicii cu autorități publice	1,6
Instituții guvernamentale străine sau internaționale (altele decât UE)	2,7
Fundații străine sau internaționale	13,9
Fundații private românești	0,6
Activități economice (de ex. servicii)	5,5
Nu a obținut venituri	1,9
Nu știu / Nu răspund	0,2
Altele	2,1
Nonrăspunsuri	7,3

Sursa: Barometrul Liderilor ONG, FDSC, 2010

Am analizat și ponderea acestor surse în veniturile organizațiilor. Astfel, finanțările internaționale (Uniunea Europeană și fundații sau instituții guvernamentale internaționale sau străine) sunt cea mai importantă sursă de finanțare pentru 35,2% dintre organizații.

Filantropia națională (donațiile din partea companiilor, fundațiilor și indivizilor) este o importantă sursă de venit pentru aproape 18% dintre organizații, iar sursele publice (incluzând direcționarea celor 2% din impozit) pentru aproape 19% dintre organizații. Activitățile economice sunt cea mai importantă sursă de venit pentru 5,5% dintre organizații.

• Tipuri de venituri scutite de la plata impozitului pe profit

Conform Codului Fiscal⁵⁹, organizațiile nonprofit, organizațiile sindicale și organizațiile patronale sunt scutite de la plata impozitului pe profit pentru următoarele tipuri de venituri:

- cotizațiile și taxele de înscriere ale membrilor; contribuțiile bănești sau în natură ale membrilor și simpatizanților;
- taxele de înregistrare stabilite potrivit legislației în vigoare;
- veniturile obținute din vize, taxe și penalități sportive sau din participarea la competiții și demonstrații sportive;
- donațiile și banii, sau bunurile primite prin sponsorizare;
- dividendele și dobânzile obținute din plasarea disponibilităților rezultate din venituri scutite;
- veniturile pentru care se datorează impozit pe spectacole;

⁵⁹ Codul fiscal, Articolul 15, alin. 2

- g) resursele obținute din fonduri publice sau din finanțări nerambursabile;
- h) veniturile realizate din acțiuni ocazionale precum: evenimente de strângere de fonduri cu taxă de participare, serbări, tombole, conferințe, utilizate în scop social sau profesional, potrivit statutului acestora;
- i) veniturile excepționale rezultate din cedarea activelor corporale aflate în proprietatea organizațiilor nonprofit, altele decât cele care sunt sau au fost folosite într-o activitate economică;
- j) veniturile obținute din reclamă și publicitate, realizate de organizațiile nonprofit de utilitate publică, potrivit legilor de organizare și funcționare, din domeniul culturii, cercetării științifice, învățământului, sportului, sănătății, precum și de camerele de comerț și industrie, organizațiile sindicale și organizațiile patronale;
- k) sumele primite ca urmare a nerespectării condițiilor cu care s-a făcut donația/sponsorizarea, potrivit legii, sub rezerva ca sumele respective să fie utilizate de către organizațiile nonprofit, în anul curent sau în anii următori, pentru realizarea scopului și obiectivelor acestora, potrivit actului constitutiv sau statutului, după caz;
- l) veniturile realizate din despăgubiri de la societățile de asigurare pentru pagubele produse la activele corporale proprii, altele decât cele care sunt utilizate în activitatea economică;
- m) sumele primite din impozitul pe venit datorat de persoanele fizice ce pot fi direcționate în condițiile Codului Fiscal (respectiv prevederea 2%).

4.1. Veniturile din activități economice

Deși în ultimii ani a existat o preocupare constantă pentru identificarea unor surse alternative de finanțare la granturile europene sau finanțatorii străini, iar activitățile economice au reprezentat o posibilă alternativă, se pare că ponderea veniturilor din activități economice rămâne constantă, în anul 2008 înregistrând chiar o scădere față de anul 2007.

Alături de lista de venituri provenite din activități cu caracter nepatrimonial, *Codul fiscal* institue o excepție de la plata impozitului pe profit și în cazul celor provenite din activități economice⁶⁰, dar numai până la nivelul echivalentului în lei a 15 000 de euro, într-un an fiscal și cu condiția să nu se depășească 10% din veniturile totale scutite de la plata impozitului pe profit.

- **Ponderea veniturilor ONG din activitățile economice se păstrează aproximativ aceeași în perioada 2006 – 2008 și relativ mică în comparație cu media de 53,4% din țările Organizației pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OECD)**

Ponderea veniturilor din activități economice estimată pe baza datelor de bilanț este mai mare decât cea estimată de liderii de ONG-uri chestionați în cadrul Barometrului Liderilor ONG.

Fig. 42. Ponderea veniturilor ONG pe surse

Venituri Mii RON – pe surse	2006		2007		2008	
	Sumă	Pondere (%)	Sumă	Pondere (%)	Sumă	Pondere (%)
activitățile fără scop patrimonial	3 078 242	81,12	3 746 473	80,81	4 395 042	82,31%
activitățile cu destinație specială	56 687	1,49	45 973	0,98	62 619	1,17%
activitățile economice	659 640	17,39	843 196	18,17	882 195	16,52%
Venituri totale la 31.12	3 794 570	100	4 635 642	100	5 339 856	100

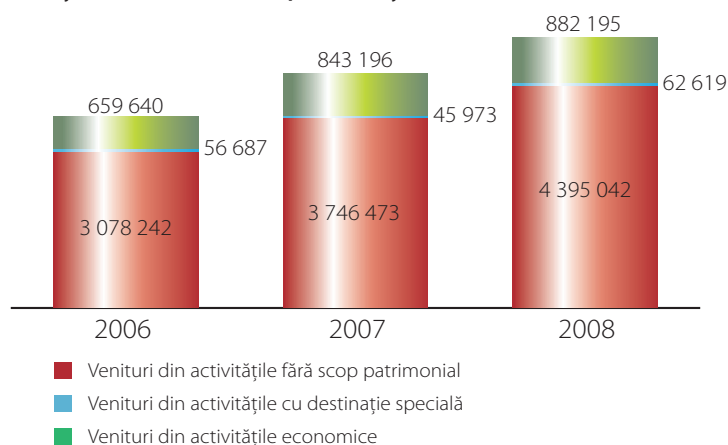
Sursa: Ministerul Finanțelor Publice, date de bilanț ale ONG – prelucrare FDSC

⁶⁰ *Codul fiscal*, Articolul 15, alineatul 3

Păstrarea actualei prevederi fiscale referitoare la impozitul pe profitul rezultat din activitățile economice ale ONG-urilor nu poate genera o creștere suficientă pentru atingerea mediei OECD. Aceasta ar trebui, de altfel, să constituie o indicație pentru nivelul ponderii permise de *Codul fiscal*, mult prea mic în acest moment.

În acest sens, prevederea din *Codul fiscal* poate fi îmbunătățită, în sensul creșterii celor două reperi numerice (15 000 de euro și 10%) sau a creșterii nivelului în euro și a eliminării raportării procentuale la totalul veniturilor scutite de la plata impozitului pe profit.

Fig. 43. Evoluția veniturilor fără scop lucrativ și economice ale ONG-urilor (2006 – 2008)

Sursa: Ministerul Finanțelor Publice, prelucrare FDSC

Prezentăm mai jos organizațiile cu cele mai mari venituri realizate din activități economice și, respectiv, fără scop lucrativ. Organizațiile care au realizat cele mai importante venituri sunt în continuare instituții de învățământ particular, organizații religioase, organizații ale unor minorități etnice, organizații profesionale.

Fig. 44. Primele 14 organizații neguvernamentale ca venituri realizate din activitățile fără scop patrimonial în 2008

Nr. crt.	Nume persoană juridică	Venituri din activități – total la 31.12.2008 (lei)	
		fără scop patrimonial	economice
1	Universitatea Spiru Haret	373 610 879	0
2	Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” Arad	74 326 118	595 989
3	Filiala Christian Aid Ministries-România Pătrăuți Suceava	55 264 918	0
4	Federația Română de Fotbal	52 429 463	20 521 700
5	Fundația Școala internațională libaneză	47 672 620	0
6	Fundația pentru Școală	47 350 705	0
7	Casa de Asigurări a Avocaților -Filiala București	44 924 769	0
8	Universitatea Creștină Dimitrie Cantemir	44 083 658	1 506 217
9	Universitatea Româno-Americană	44 081 745	0
10	Fundația România de Mâine	39 804 454	1 879 595
11	Corpul Experților Contabili și al Contabililor Autorizați	39 174 607	0
12	Federația Comunităților Evreiești din România	37 305 054	2 211 416
13	Universitatea „Titu Maiorescu”	36 858 804	161 061
14	Asociația Fondul de Protecție a Victimelor Străzii	34 600 772	0

Sursa: Ministerul Finanțelor Publice, date de bilanț ale ONG, 2008, prelucrare FDSC

Conform Codului Fiscal, instituțiile de învățământ privat înregistrează taxele de școlarizare în categoria veniturilor obținute din activități fără scop patrimonial, deși ele ar putea fi considerate venituri realizate din activități economice.

- **Cele mai importante venituri din activitățile economice sunt realizate de organizații sportive, instituții de învățământ particular sau fundații medicale ori organizații agricole.**

Alături de acestea, fundațiile de familie sau comunitare cu patrimoniul foarte mari realizează veniturile necesare realizării scopului lor principal prin valorificarea economică a patrimoniilor pe care le dețin. Semnalăm și prezența unei organizații specializate în microcredite.

Fig. 45. Primele 16 organizații neguvernamentale ca venituri realizate din activitățile economice 2008

Nr. crt.	Nume persoană juridică	Venituri din activitățile – total la 31.12.2008 (lei)	
		fără scop patrimonial	economice
1	Camera de Comerț și Industrie a României	1 016 864	35 425 815
2	Asociația Club Fotbal „Gloria 1922” Bistrița Activ	1 520 026	22 581 071
3	Asociația Fotbal Club Municipal U.T.A. Arad	718 913	21 753 680
4	Federația Română De Fotbal	52 429 463	20 521 700
5	Asociația Consorțiu de Extensie și Dezvoltare Rurală Vâlcelele Călărași	141 397	19 340 441
6	Fundația „Dr. Victor Babeș”	720 080	15 687 645
7	Asociația Salariaților din SNP Petrom S.A. Petrom	0	14 874 995
8	Asociația Fotbal Club „Unirea Valahorum” Urziceni	10 851 335	14 315 509
9	Fundația „Caritatea”	3 695 116	13 291 532
10	Clubul Sportiv „Pandurii Lignitul”	8 586 685	11 893 557
11	Fundația „Centrul pentru Dezvoltare Economică”	0	11 704 467
12	Asociația „Recolamp”	0	11 050 876
13	Fundația „Junior Focus”	794 100	10 902 891
14	Clubul Diplomatic București	429 791	8 900 993
15	Academia Română – Fundația Familiei Menachem ÎH. Elias	2 438 840	8 824 154
16	LIGA PROFESIONISTĂ DE FOTBAL	2 772 710	8 567 894

Sursa: Ministerul Finanțelor Publice, date de bilanț ale ONG, 2008, prelucrare FDSC

CONSORȚIU DE EXTENSIE ȘI DEZVOLTARE RURALĂ – structură asociativă pilot de tip ONG, din care fac parte 33 de reprezentanți ai administrațiilor locale și fermieri din zonele Vâlcelele, Borcea și Ileana, creată printr-un proiect finanțat de Banca Mondială, având ca parteneri: WRITTLE COLLEGE – Anglia și A.S.E. București. Membrii asociației sunt 112 societăți comerciale și persoane fizice autorizate⁶¹.

⁶¹ Sursa: <http://www.consortiuvilcelele.ro/despre-noi>, septembrie 2010

4.2. Donatori individuali

La sondajul FDSC (2010), 21,3% dintre respondenți au declarat că au făcut donații unui ONG⁶². Se pare că nu există însă o practică frecventă în rândul ONG-urilor de a solicita donații din partea publicului. Relația organizațiilor cu posibiii lor suporteri este încă insuficient dezvoltată. Astfel, 66,9% dintre respondenți nu avuseseră niciun contact cu un ONG în cele 12 luni anterioare sondajului. Numai 15,1% dintre cei chestionați primiseră solicitări de donații de la un ONG în ultimele 12 luni.

Cele mai vizibile sunt ONG-urile în orașele cu populații medii cuprinse între 50 000 și 200 000 locuitori și ONG-urile din regiunile istorice din vestul țării Transilvania, Banat, Crișana, Maramureș, dar chiar și aici materiale informative de la/despre un ONG au ajuns la doar 13–14% dintre cei chestionați.

- **Noi metode de donație - donațiile prin SMS, donațiile salariale**

Donații salariale: un sistem simplu de sprijinire a activităților unei fundații, foarte dezvoltat în țările din vestul Europei și în marile companii multinaționale care activează și în România, prin care, pe baza unei convenții scrise între salariați, firmă și asociație/fundație, salariații contribuie cu câte o sumă fixă (de ex. 50 RON) la constituirea unui fond, după care firma dublează suma adunată din contribuțiile salariaților, iar întreaga sumă este depusă în contul organizației care se obligă a o cheltui numai pentru scopul stabilit prin convenția tripartită (achiziționarea de rechizite, îmbrăcăminte, încălțăminte, sprijinirea familiilor sărace cu mulți copii din zona rurală etc.).

- **Campanii umanitare de strângere de fonduri, prin donații SMS – criterii pentru alocarea numerelor scurte**

X COMPANIE DE TELEFONIE MOBILĂ se implică în susținerea de campanii umanitare de strângere de fonduri, prin alocarea de numere scurte pentru donații prin SMS. Compania pune gratuit la dispoziția organizației neguvernamentale solicitante astfel de numere, iar banii colectați din donațiile SMS sunt virajați integral către aceasta. Exemplu: Dacă unui număr scurt îi este alocat tariful de 2 euro, la sfârșitul campaniei, beneficiarul primește suma de 2 euro înmulțită cu numărul de SMS-uri colectate de la clienți pentru campania respectivă. Una din companiile care derulează astfel de programe în România are următoarele criterii de eligibilitate a solicitărilor pentru alocarea unui număr scurt:

- Să aibă ca scop strângerea de fonduri pentru campanii umanitare.
- Solicitantul să fie organizație neguvernamentală românească, înființată conform legislației în vigoare, însoțit de documentația aferentă.
- Să aibă planificată o campanie de promovare a numărului pentru donații, la nivel național. Campania de promovare trebuie să includă difuzarea periodică a unui spot TV/radio și să combine cât mai multe canale de comunicare (TV, radio, online, presa scrisă, outdoor), toate acestea fiind esențiale pentru ca numărul să fie cunoscut de cât mai mulți posibili donatori.
- Solicitățile care obțin acordul pentru alocarea unui număr pentru donații SMS și de la ceilalți operatorii de telefonie mobilă.

⁶² Cercetare de tip Omnibus realizată de Mercury Research la comanda FDSC, 2010

4.3. Fundațiile – finanțatori sau finanțați?⁶³

- **Ce sunt fundațiile?**

Fundațiile sunt patrimoniul care servesc unui scop de interes public.

Conform definiției Centrului European al Fundațiilor (European Foundation Centre), Fundațiile de interes public se bazează pe un patrimoniu (întocmai ca în legea română) și au un scop bine definit. Nu au membri sau acționari și sunt persoane juridice distincte fără scop lucrativ. Ele au o sursă stabilă de venit, care le permite să planifice și să își realizeze menirea pe termen mult mai lung decât companiile (care trebuie să furnizeze profit acționarilor) sau chiar guvernele (care dau socoteală electoratului). Britanicii le numesc *trust*, olandezii *stichting*, finlandezi *saatio*, francezii *fondation*, germanii *stiftung*, italienii *fondazione* etc.⁶⁴. Finanțarea lor provine dintr-un patrimoniu dedicat (*endowment*, cum se numește legatul sau donația aceasta în lumea anglo-saxonă), sau din strângere de fonduri de la public. Acest patrimoniu dedicat poate fi material sau financiar și este menționat în actul de constituire, care include, de asemenea, scopul și relativa permanență a unei astfel de organizații. În toate cazurile, fundațiile trebuie să servească unui scop public – fundațiile nu pot servi nevoile unui grup sau categorii sociale restrânse, cum ar fi membrii unei familii sau un cerc închis de beneficiari. O fundație își folosește resursele pentru a-i sprijini pe alții – organizații, indivizi – sau pentru a-și derula programe proprii. Unii le descriu ca fiind capitaluri de risc filantropice.

Independența lor economică și autonomia de decizie față de interesele politice și economice fac ca fundațiile să aibă o importantă valoare adăugată – ele își asumă riscuri sprijinind oameni și idei noi, promovând inovarea și testând fezabilitatea unor concepte noi; nefiind împiedicate de proceduri administrative stufoase, pot acționa în mod liber și flexibil.

Dar și fundațiile au limitele lor. De ex., fundațiile create prin donația unui patrimoniu dedicat de către un filantrop sunt limitate în acțiunile lor de voința acestuia. Și fundațiile pot avea aceleași probleme ca celelalte instituții, cum ar fi lipsa de transparență cu privire la modalitatea de conducere și de luare a deciziilor, reticența la asumarea riscurilor și chiar o autosuficiență.

Și în alte țări, la fel ca în România, nu toate organizațiile care se numesc fundații sunt, în realitate, fundații. De exemplu, fundațiile politice germane Friedrich Ebert Stiftung sau Konrad Adenauer Stiftung, sunt, de fapt, înregistrate ca asociații fără patrimonii semnificative, bugetele lor operaționale fiind acoperite prin subvenții de la bugetul federal.

- **Distincții legale și tipologie**

În funcție de tradiția juridică a unei țări, la existența și funcționarea unei fundații se va pune accentul pe încredere (*trusteeship* în Statele Unite sau Marea Britanie) sau, ca în țările cu tradiție în dreptul civil (de exemplu Elveția sau Germania) și ca în România, pe distincția clară între personalitățile juridice bazate pe membri și pe patrimoniu.

Mai există și alte clasificări după: tipul fondatorului (privat sau public), scop (caritabil sau altul), activități (finanțatoare sau operaționale), structură de venit (sursă unică – surse multiple), tipul de patrimoniu (donație – *endowment* sau alocații), gradul de independență față de stat, companii sau interese de familie.

⁶³ Cercetare de tip Omnibus, realizată de Mercury Research la comanda FDSC, 2010

⁶⁴ Comisia Europeană, Directoratul General pentru Cercetare, *Giving More for Research in Europe: The role of foundations and the nonprofit sector in boosting R&D investment*, 2005.

Fig. 46. Tipuri de fundații⁶⁵ după sursa de finanțare și activitățile principale

Tipul de fundație	Fondatorul			Activitățile	Sursa principală de finanțare
Fundație privată	Fundație independentă	Indivizi particulari sau corporații	Donator(i) individual (i)	Programe proprii Finanțare Premii mix	Patrimoniu inițial Donație singulară sau mai puțin frecventă
	Fundație de familie	Indivizi particulari	Familie	Programe proprii Finanțare Premii mix	Patrimoniu inițial
	Fundație corporatistă (de întreprindere)	Companie (societate comercială)		Programe proprii Finanțare Premii mix	Granturi – finanțări anuale din partea companiei
Fundație publică	Aflată în relație cu guvernul – sau administrația publică	Sectorul public	Administrația centrală sau locală; Partidele politice	Programe proprii Finanțare Premii mix	Patrimoniu inițial Finanțări anuale de la guvern
Fundație comunitară		Membrii unei comunități (de obicei geografice)	Indivizi Sector public Sector privat	Finanțare	Strângere de fonduri
Fundația pentru strângere de fonduri		Indivizi, familii, sector public		În principal finanțare	Colecte anuale

Sursa: Centrul European al Fundațiilor (www.efc.be)

Fundațiile independente – cele mai multe controlate de un consiliu sau de familie. Patrimoniul inițial provine de la o familie sau un individ, iar fundația acordă finanțări și are programe proprii (Ex.: Fundația Nobel, Fundațiile loteriilor etc.).

Fundația corporatistă – înființată de o companie (fundația deține acțiuni care îi conferă mai mult de 50% din drepturile de vot în Adunarea Generală a acționarilor, iar aceste acțiuni reprezintă mai mult de 50% din totalul activelor fundației). În general, aceste fundații corporatiste apar în cadrul corporațiilor care au o strategie și programe de durată destinate susținerii dezvoltării comunității. Companiile își stabilesc propriile fundații, care au ca scop să ofere granturi (n.n. finanțări) unor programe de dezvoltare comunitare ce se încadrează în strategia companiei. Granturile acordate de fundațiile corporatiste răspund unor misiuni și scopuri stabilite de companie, misiuni și scopuri care merg mult mai departe decât simplul demers de marketing sau de dezvoltare a relațiilor cu comunitatea. Aici am putea vorbi despre un nou tip de cultură de corporație și de dezvoltare a conceptului de „cetățenie corporatistă”.⁶⁶

Fundațiile comunitare sunt o tendință mai recentă în Europa, deși în unele țări (Statele Unite, Marea Britanie) au o îndelungată tradiție. Aceste fundații sunt, de fapt, vehicule pentru a mobiliza resurse de la indivizi, donatori publici sau privați dintr-o anumită comunitate (regiune, localitate). În România se pot institui următoarele tipuri de fundații:

- **fundația – act juridic între vii**
- **fundația testamentară – act juridic pentru cauza de moarte.** Cea mai cunoscută fundație testamentară din România este Fundația Elias, creată de importantul om de afaceri Menachem Elias, care a lăsat un patrimoniu important prin testament Academiei Române.
- **fundația pentru strângere de fonduri** are ca scop exclusiv efectuarea operațiunilor de colectare de fonduri care să fie puse la dispoziția altor asociații sau fundații, în vederea realizării de programe

⁶⁵ <http://www.efc.be/NewsKnowledge/Pages/FoundationsInTheEU/Whatisafoundation.aspx>

⁶⁶ Mihaela Lambriu, *Relația între sectorul de afaceri și sectorul nonguvernamental – între sponsorizare și construcția de relații partenoriale*, Fundația Concept, ianuarie 2004

de către acestea din urmă. Activul patrimonial inițial va avea o valoare totală de cel puțin **20 de ori salariul** minim brut pe economie.

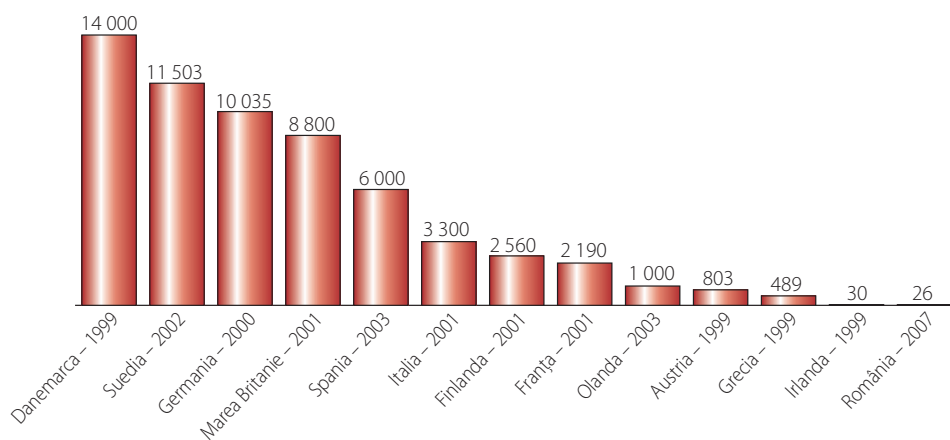
• Dimensiunea și dinamica fundațiilor în Europa

În Europa, fundațiile independente și fundațiile pentru strângere de fonduri sau comunitare sunt cele mai frecvente. Fundațiile finanțatoare sunt cele care acordă premii (ex.: Fundația Volkswagen sau Nobel), care au programe proprii (ex.: Fundația Pasteur din Franța), sau mixte care sunt atât finanțatoare cât și operaționale (ex.: Fundación BBV în Spania, Robert Bosch Stiftung în Germania, Calouste Gulbenkian în Portugalia și Wellcome Trust în Marea Britanie). Fundațiile finanțatoare au, de obicei, un patrimoniu inițial important, cum sunt fundațiile menționate, sau Fundația Carlsberg din Danemarca. Dar există și fundații care colectează fonduri de la public (ex.: Cancer Research UK, una din cele mai mari organizații nonprofit din Marea Britanie – aproximativ 75 milioane în 2004 – colectează cea mai mare parte a veniturilor sale de la public). În timp ce majoritatea fundațiilor în SUA sunt finanțatoare (peste 90%); majoritatea fundațiilor din Europa sunt operaționale sau combină activitățile de finanțare cu cele operaționale.

Potrivit European Foundation Centre, la începutul anilor 2000, un număr de aproximativ 200 000 de organizații se declarau fundații la nivelul Uniunii Europene, în cele 15 vechi state membre. O analiză în profunzime însă a acestor date relevă faptul că numărul estimat de fundații active era de aproximativ 62 000, cu o medie de peste 16 fundații la 100 000 de locuitori (variind de la 260 în Danemarca, la una în Irlanda)⁶⁷. Se constată, de asemenea, creșterea extraordinară a acestui sector în unele state membre. În Italia, de exemplu, 50% dintre fundații au fost create după 1999, iar în Germania, peste 40% dintre fundații au fost create în ultimul deceniu⁶⁸.

Pentru România, în anul 2007, am identificat în rândul organizațiilor active 26 de fundații la 100 000 locuitori.

Fig. 47. Număr fundații la 100 000 locuitori

Sursa: European Foundation Centre, prelucrare FDSC

Potrivit celor mai recente date disponibile la nivel european, la o analiză efectuată pe un eșantion de 55 552 fundații înregistrate în 15 țări, acestea reuneau un patrimoniu total de 237 miliarde euro – o medie de 4 milioane de euro per fundație⁶⁹.

⁶⁷ Foundation Facts & Figures Across the EU – Associating Private Wealth for Public Benefit, European Foundation Centre, aprilie 2005.

⁶⁸ Comisia Europeană, Directoratul General pentru Cercetare, *Giving More for Research in Europe: The role of foundations and the nonprofit sector in boosting R&D investment*, 2005, p. 26

⁶⁹ *Foundations in the European Union – Facts and Figures, Report on work of EFC Research Task Force*, mai 2008, p. 5. Cele 15 țări de proveniență a fundațiilor analizate sunt: Belgia, Finlanda, Franța, Germania, Italia, Olanda, Spania, Suedia, Marea Britanie, Cehia, Estonia, Ungaria, Luxemburg, Slovacia și Slovenia.

- **Fundațiile în România** – patrimoniul și veniturile mici față de cele din Europa și cele prevăzute pentru constituire.

Fig. 48. Evoluția situației patrimoniale a fundațiilor

Anul	2006	2007	2008
Active imobilizate – total RON	805 369 791	1 096 038 863	1 368 859 867
Venituri din activitățile fără scop patrimonial RON	658 333 275	824 424 162	930 077 612
Venituri din activitățile cu destinație specială RON	122 255	137 523	474 634
Venituri din activitățile economice RON	129 147 752	127 297 238	154 185 008
Total venituri RON	787 603 282	951 858 923	1 084 737 254
Număr fundații analizate	5 805	5 693	5 060
Număr fundații cu active 0 RON	2 649	2 684	2 457
Salariul minim pe economie	330	390	500
Număr fundații cu patrimoniul – active mai mici decât 100 salarii minime	4 851	4 743	4 255
Patrimoniul mediu al unei fundații	138 737	192 524	270 526

Sursa: Ministerul Finanțelor Publice, date de bilanț ale ONG 2006 – 2008, prelucrare FDSC

Se constată că fundațiile din România au patrimoniul mult mai mic decât cele din Europa, și mult mai mic chiar decât nivelul cerut de lege de 100 salarii minime pe economie (la data înregistrării). De asemenea, se constată existența a numeroase fundații cu patrimoniul 0.

- **Cele mai importante patrimoniul și veniturile sunt înregistrate de fundațiile academice, universitare sau școlare, cele ale unor minorități etnice și câteva fundații publice.**

Din analiza datelor financiare pentru fundațiile active din România a rezultat că, de departe, cele care dețin cele mai importante patrimoniul și au cele mai mari venituri anuale sunt fundațiile universitare.

Fig. 49. Fundații cu active de peste 10 mil. RON la 31.12.2008

	Nume persoană juridică	Active imobilizate – total RON
1	Fundația „Caritatea”	411 141 681
2	Universitatea „Spiru Haret”	229 347 728
3	Fundația „Post Privatizare”	141 964 821
4	Fundația „România De Mâine”	93 548 359
5	Universitatea Româno-Americană	88 212 275
6	Universitatea De Vest „Vasile Goldiș” Arad	63 098 691
7	Universitatea „Bioterra” București	59 561 475
8	Academia Română – Fundația Familiei Menachem H. Elias	53 624 743
9	Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir”	44 255 339
10	Fundația „Sapientia”	42 662 449
11	Fundația „Junior Focus” (British School)	29 056 917
12	Universitatea „Titu Maiorescu”	27 345 590
13	Fundația „Institutul de Formare Profesională în Transporturi”	25 094 227

	Nume persoană juridică	Active imobilizate – total RON
14	Universitatea Ecologică din București	24 198 163
15	Universitatea „Petre Andrei”	23 817 881
16	Fundația „Soros”*	21 006 466
17	Universitatea „Nicolae Titulescu”	20 496 347
18	Universitatea „Constantin Brâncoveanu”	17 236 071
19	Fondul Român pentru Eficiența Energiei	15 658 862
20	Universitatea „Danubius”	14 617 504
21	Fundația „Hope and Homes For Children - România	14 482 017
22	Fundația Universitară „Vasile Goldiș” Arad	14 358 868
23	Fundația „Dinu Pescariu”	13 557 229
24	Universitatea „George Bacovia”	12 176 792
25	Universitatea „Bogdan Vodă”	12 101 278
26	Fundația pentru Dezvoltarea Relațiilor Germano-Română	10 592 938
27	Fundația „Imam Ali”	10 131 092

Sursa: Ministerul Finantelor Publice, date de bilanț ale ONG, 2008

- **Puține din organizațiile numite fundații sunt de fapt finanțatoare**

Puține dintre aceste organizații sunt finanțatoare. Din această listă, Fundația „Soros” îndeplinește, de aproape 20 de ani, în mod cert această funcție, Fundația „Elias” a Academiei Române și Fundația „Caritatea” având și ele această caracteristică. Se pune întrebarea în ce măsură fundațiile sunt organizații operaționale – care colectează bani pentru desfășurarea activităților proprii întocmai ca asociațiile – sau au și o funcție filantropică, de ajutorare sau de finanțare. Patrimoniile importante au fundațiile constituite pentru sprijinirea unor minorități istorice sau recente.

FUNDAȚIA „CARITATEA”⁷⁰ a fost fondată de Federația Comunităților Evreiești din România împreună cu Organizația Mondială Evreiască pentru Restituirea Bunurilor – *The World Jewish Restitution Organization* ca o instituție permanentă de conservare, administrare și valorificare a patrimoniului cultural și spiritual al evreilor din România. Fundația deține importante patrimoniile imobiliare și susține acțiuni caritabile destinate evreilor aflați în nevoie din România și din străinătate; acordarea unor burse tinerilor evrei care s-au remarcat prin studiu; asigurarea fondurilor necesare pentru conservarea și restaurarea lăcașurilor de cult și cimitirelor evreiești, construirea și amenajarea de unități sanitare, cămine de bătrâni și instituții cultural-spirituale.

⁷⁰ Sursa: www.caritatea.ro

Fig. 50. Primele fundații din România cu venituri de peste 10 mil. RON în anul 2008

	Nume persoană juridică	Venituri total
1	Fundația „Școala Internațională Libaneză”	47 672 620
2	Fundația Pentru Școala ISKOLA ALAPÍTVÁNY	47 350 705
3	Fundația „România De Măine”	41 684 049
4	Fundația „Sapientia”	30 618 734
5	Fundația „Post Privatizare”	23 850 853
6	Fundația „Romanian Angel Appeal”	20 892 417
7	Fundația „Caritatea”	16 986 648
8	Fundația „Dr. Victor Babeș”	16 407 725
9	Fundația „Dinu Patriciu”	15 250 554
10	Fundația „Communitas”	14 261 043
11	Fundația „Fotbal Club Cfr Ecomax” Cluj	14 066 656
12	Fundația „Sera” România	12 129 210
13	Fundația „Centrul Pentru Dezvoltare Economică”	11 704 467
14	Fundația „Junior Focus” (British School)	11 696 991
15	Academia Română – Fundația Familiei Menachem H. Elias	11 262 994
16	Fundația „Vodafone România”	10 128 749

Sursa: Ministerul Finanțelor Publice, date de bilanț ale ONG la 31.12.2008

- **Fundațiile din domeniul social sunt puține, în general nu au surse de venit asigurate și, în unele cazuri, sprijină instituțiile publice în realizarea misiunii lor.**

În rândul fundațiilor cu cele mai importante venituri, găsim alături de fundațiile universitare și câteva organizații active în domeniul social sau al protecției copiilor, cum ar fi Fundația „Romanian Angel Appeal” sau Fundația SERA (Solidarité Enfants Roumains Abandonnés). Activitatea lor de finanțare sau de sprijin – asistență tehnică și financiară pentru ONG-uri sau instituții publice din România este finanțată fie din fonduri private, colectate în străinătate printr-o tradiție ce datează de la începutul anilor '90, când România, datorită numeroaselor probleme sociale, dar mai ales a celor din instituțiile de ocrotire, a beneficiat de atenția a numeroase organizații umanitare din Europa Occidentală, fie prin programe internaționale care recunosc competențele în domeniu ale acestor fundații. În majoritatea cazurilor, deși au venituri anuale importante, nu au o bază de resurse proprii constantă, depinzând fie de fondurile colectate de partenerii lor în Europa de Vest, fie de cele colectate în România. Este însă de remarcat faptul că în rândul acestor fundații private găsim fundații care sprijină financiar și cu resurse umane instituții publice din România, în principal serviciile publice de protecția copilului.

- **Se remarcă o dezvoltare incipientă a filantropiei autohtone și a unor fundații, parte a unor grupuri de companii, dar nu și a fundațiilor corporatiste. Dezvoltarea fundațiilor în România nu este stimulată de cadrul fiscal actual.**

În ultimii ani remarcăm o dezvoltare a filantropiei autohtone, apărând, iată, și prima fundație a unui filantrop autohton, care depășește în venituri anuale fundațiile celor mai importanți filantropi individuali de până acum din România, și anume George Soros și Menachem Elias. Este vorba despre Fundația „Dinu Patriciu”.

De asemenea, apar și fundațiile legate de companii, cum ar fi Fundația „Vodafone”, Fundația „Parteneri pentru Viață” (a companiei GlaxoSmithKline), Fundația pentru Copii „Ronald McDonald” România (aproxiată de lanțul de restaurante McDonalds), majoritatea create de persoane fizice, acționari ai companiilor, dat fiind faptul că prin donarea de fonduri către o fundație constituită de către ea însăși, compania pierde facilitățile fiscale prevăzute de regimul sponsorizărilor (Lege Sponsorizării 32/1994 și *Codul fiscal*).

De altfel, se așteaptă de mult în România o dezvoltare mai importantă a fundațiilor corporatiste sau de întreprindere. Putem observa că unele fundații, parte a unor grupuri de companii importante, nu au și patrimoniul importante (valoarea activelor acestora este mult mai redusă). Putem trage concluzia că filantropii români și entitățile care crează fundații nu au întodeauna în vedere crearea unui așa-numit fond de donație (*endowment fund*), care constituie forța marilor fundații din toată lumea și este avută în vedere și de legea română, care face referire la fundație ca la *un patrimoniu afectat unui scop*. Din discuțiile cu reprezentanții acestor fundații a rezultat că legislația fiscală din România nu încurajează dezvoltarea filantropiei private și de întreprindere.

- **Unele forme legale ca – fundația testamentară sau alte fundații cu un patrimoniu dedicat finanțării unor terți sunt rar întâlnite în peisajul filantropic românesc, deși ele ar avea o importantă funcție socială.**
- **Apar însă fundații pentru strângere de fonduri și fundații comunitare.**

Fundația pentru strângere de fonduri are ca scop, exclusiv, conform legii, efectuarea operațiunilor de colectare de fonduri care să fie puse la dispoziția altor asociații sau fundații, în vederea realizării de programe de către acestea din urmă.

Un exemplu în acest sens preluat cu succes în România din Statele Unite este **United Way**, care a apărut prin confederarea mai multor campanii consistente de strângere de fonduri, din necesitatea de coordonare a acestora și de abordare strategică a posibililor donatori. În România, modelul a fost preluat de **United Way România** (UWRo), „înființată în 2004 la inițiativa unor companii și persoane care doreau un sistem transparent și de încredere de alocare a resurselor către proiecte sociale de impact”, devenind în scurt timp unul dintre principalii finanțatori privați în domeniile educației, sănătății și integrării sociale și profesionale a grupurilor dezavantajate. United Way a ajuns să sprijine anual în jur de 30 de proiecte cu impact asupra unui număr estimat de peste 5 000 de persoane vulnerabile din zonele București, Cluj și Timișoara. Voluntarii corporatiști, împreună cu personalul United Way, sunt cei care aleg proiecte, strâng fonduri și monitorizează și evaluează impactul acestora. „În anul 2010 avem alături peste 44 de companii, peste 2 600 de angajați, care donează prin sistemul donațiilor salariale lunare, și 250 de voluntari”. United Way în Statele Unite colectează cea mai mare parte a fondurilor sale prin donații salariale⁷¹.

Un alt model apărut în Statele Unite și preluat în Marea Britanie și apoi în câteva state central și est-europene, la inițiativa și cu sprijinul inițial al Fundației americane „Charles Stewart Mott”, sunt fundațiile comunitare.

Fundațiile comunitare în România

Fundațiile comunitare sunt ONG-uri tipice, dedicate consolidării comunităților locale, creând oportunități și coordonând investițiile întreprinderilor și persoanelor fizice. Fundațiile comunitare administrează fonduri donate, acționând ca un lanț vital între donatori și nevoile locale, făcând legătura între oameni și cauze, permițând supporterilor să realizeze mai mult decât ar putea realiza pe cont propriu. Oamenii individuali și întreprinderile investesc în fundații comunitare pentru că știu că granturile orientate ale acestora vor schimba cu adevărat în bine viețile oamenilor din zonă.

⁷¹ Sursa: United Way România – www.unitedway.ro

Fundația comunitară „Odorheiu Secuiesc”, înființată în decembrie 2007, desfășoară proiecte menite să implice locuitorii din Odorheiu Secuiesc în viața comunității lor. Din pliantul fundației⁷²:

- 15 EUR aduce o cutie de cărți folosite unei biblioteci școlare.
- 27 EUR plantează 3 copaci.
- 55 EUR plătește tiparul unei campanii educaționale pe plan local.
- 100 EUR asigură premiile unei competiții locale.
- 255 EUR plătește pentru parte din echipamentul pentru un teren de joacă într-un parc local.
- 515 EUR acoperă cheltuielile pentru un proiect de renovare a unui spațiu public.
- 1 000 EUR finanțează un proiect mic.

Fundațiile comunitare sunt mecanisme eficiente pentru donatorii medii și flexibile – ele se pot adapta cerințelor sau preferințelor acestora, pentru a sprijini o anumită cauză, și nevoilor comunității, teritoriului pe care îl servesc. Pentru mai multe detalii despre programul fundațiilor comunitare în România, vezi www.fundatiicomunitare.ro.

Cluburi ale oamenilor de afaceri ca **Rotary** sau **Lions**, de asemenea parte a unor rețele internaționale, au un rol important în mobilizarea de resurse în comunități, inclusiv pentru proiecte ale ONG-urilor.

De exemplu, **Rotary**, o organizație de lideri de afaceri și profesioniști, uniți la nivel mondial, furnizează servicii umanitare, promovând standarde etice înalte în toate vocațiile, bunăvoința și pacea mondială. Programul Rotary se desfășoară pe patru căi, una dintre acestea fiind serviciile comunitare, rotarienii fiind de acord să le susțină pentru a îmbunătăți calitatea vieții în comunitatea din care fac parte. Peste 30 de astfel de cluburi funcționează în România, sprijinind proiecte în comunitate, derulând evenimente de strângere de fonduri, promovând voluntariatul și grija pentru comunități afectate de diverse probleme pe plan internațional.

Fundațiile publice în România

Există câteva fundații publice în România, cum ar fi **Fondul Român pentru Eficiența Energiei** sau **Fundația Post Privatizare (FPP)**.

Fundația Post-Privatizare (FPP)⁷³ a luat ființă în 1996 pentru a continua misiunea Fondului Român Post-Privatizare, activ pe o perioadă de 10 ani (1996 – 2006). La acel moment, misiunea FPP era aceea de a realiza investiții de capital în întreprinderi mici și mijlocii și de a asigura asistență tehnică necesară acestora, sub îndrumarea board-ului format din reprezentanți ai Comisiei Europene și ai Guvernului României. În perioada 1996-2006, FPP a realizat investiții de capital semnificative.

În 2009, Comisia Europeană și Guvernul României semnează acordul de exit din FPP, în urma angajamentului Guvernului României privind respectarea anumitor condiții, printre care înființarea Fondului Român de Contragarantare și crearea unui fond de dezvoltare și sustenabilitate a fundației. FPP devine unul dintre cei doi fondatori ai Fondului Român de Contragarantare, alături de Ministerul Economiei, Comerțului și Mediului de Afaceri (MIMMCA la acel moment).

În 2010, FPP se re poziționează ca organizație pentru antreprenoriat și continuă susținerea dezvoltării antreprenoriatului din România, pe trei direcții: educație antreprenorială, mediu de afaceri și responsabilitate în afaceri.

⁷² Sursa: www.szka.org

⁷³ Sursa: www.postprivatizare.ro

- **Finanțarea de la fundații pentru ONG-uri este extrem de necesară, în prezent încă insuficientă.**

Deși granturile oferite de aceste fundații sunt mici în comparație, de exemplu, cu programele de finanțare din fonduri structurale, acești donatori sunt mai flexibili, lucrează mai îndeaproape cu beneficiarii, de multe ori oferindu-le și asistență tehnică. Cerințele de raportare pentru beneficiari sunt rezonabile, unele dintre fundații recunoscând că „monitorizarea și evaluarea impactului proiectelor finanțate sunt puncte slabe ale activității lor”⁷⁴.

4.4. Donațiile și sponsorizările în România – Tratamentul juridic și fiscal

Sponsorizarea este forma prin care o persoană fizică sau juridică oferă o anumită sumă de bani sau produse unei entități nonprofit și care se bucură de deduceri fiscale. **Mecenatul** este forma prin care poate fi ajutată o persoană fizică, prin oferirea unei sume de bani sau bunuri materiale deductibile fiscal, însă fără a cere în schimb nimic persoanei respective.

Beneficiarii operațiunilor de sponsorizare pot fi ONG-uri (persoane juridice fără scop lucrativ, care desfășoară în România, sau urmează să desfășoare, o activitate în domeniile: cultural, artistic, educativ, de învățământ, medico-sanitar, științific, cercetare fundamentală sau aplicată, umanitar, religios, filantropic, sportiv, protecția drepturilor omului, asistență și servicii sociale, protecția mediului, social și comunitar, de reprezentare a asociațiilor profesionale, precum și întreținere, restaurare, conservare și punere în valoare a monumentelor istorice), dar și instituțiile și autoritățile publice, inclusiv organele de specialitate ale administrației publice, pentru aceleași tipuri de activități. Pot fi sponsorizate, în condițiile legii menționate anterior, emisiuni ori programe ale organismelor de televiziune sau radiodifuziune, precum și cărți ori publicații din domeniile definite mai sus.

În prezent, operațiunile de sponsorizare și mecenat sunt reglementate prin Legea privind sponsorizarea nr. 32/1994, cu modificările și completările ulterioare, iar tratamentul fiscal al acestora sub aspectul deductibilității și taxei pe valoarea adăugată, pentru operațiunile constând în acordarea de bunuri, executarea de lucrări sau prestarea de servicii, este reglementat de Legea nr. 571/2003 privind Codul fiscal, cu modificările și completările ulterioare.

Tratamentul fiscal

Cheltuielile de sponsorizare sau mecenat se scad din impozitului pe profit datorat⁷⁵ dacă sunt îndeplinite cumulativ următoarele condiții:

- sunt în limita a 3% din cifra de afaceri;
- nu depășesc mai mult de 20% din impozitul pe profit datorat.

Până în 2004, cheltuielile de sponsorizare erau deductibile fiscal limitat (5% din profitul brut, la care se adăugau cheltuielile cu sponsorizarea). Odată cu intrarea în vigoare a Codului fiscal (aprobat prin Legea nr. 571/2003, modificată) sistemul de deducere a fost înlocuit cu posibilitatea de a scădea din impozitul pe profit datorat sumele aferente sponsorizării și/sau mecenatului⁷⁶.

- **Donațiile din partea persoanelor fizice pentru ONG-uri nu beneficiază în România de niciun beneficiu fiscal spre deosebire de majoritatea țărilor UE.**

Conform Codului fiscal, Titlul III – Impozitul pe venit, Art. 49. alin. (7), nu sunt cheltuieli deductibile: lit. e) donații de orice fel.

⁷⁴ Raport focus-grup FDSC, fundații finanțatoare (aprilie 2010)

⁷⁵ Codul fiscal, Articolul 21, alineatul 4, litera p

⁷⁶ Asociația pentru Relații Comunitare & Scot Company Consulting, *Mic ghid fiscal pentru implicare socială*, mai 2007

În majoritatea țărilor europene, donațiile către ONG-uri pot fi deduse, în anumite limite, din venitul impozabil⁷⁷: de 2% în Italia, eligibile fiind numai ONLUS (Organizzazione Non Lucrativa di Utilità Sociale), și nelimitat pentru universități, 6% în Polonia, 10% în Austria, Belgia, Olanda, 20% în Franța și Germania, 5% până la 65% în Bulgaria sau chiar fără limită în Cipru. Numai în țări ca Suedia, România și Ungaria acest lucru nu este încă posibil.

În România pot fi deduse cheltuielile de sponsorizare sau mecenat, ale persoanelor care realizează venituri din activități independente. Astfel, *cheltuielile de sponsorizare și mecenat efectuate conform legii, în limita unei cote de 5% din baza de calcul determinată conform legii, sunt deductibile la stabilirea venitului net din activități independente.*

- **Facilitățile fiscale pentru donațiile din partea persoanelor juridice - societăți comerciale, în România, sunt mult reduse față de majoritatea țărilor UE.**

În țările europene, reducerile sunt de până la 10% din profit în Austria, 5% în Belgia, până la 60% în Franța, pentru donații făcute entităților de utilitate publică, 20% din profitul impozabil (sau 0,4% din cifra de afaceri și fondul de salarii) în Germania sau 10% în Polonia. Sunt deductibile donații cuprinse între 10 și 50% din rezultatul financiar (cifra de afaceri) în Bulgaria și de până la 10% în Olanda. Donațiile sunt deductibile integral în Cipru, în anumite condiții.⁷⁸

Recomandări

- Fundațiile interviewate sunt de acord că inexistența sau nivelul redus al facilităților fiscale pentru donatori persoane fizice sau companii reprezintă principala cauză a slabei dezvoltări a fundațiilor finanțatoare în România.
- Considerăm că este absolut necesară modificarea Codului Fiscal pentru a stimula crearea și finanțarea unor fundații private în România, care să sprijine cu resurse financiare private cauze sociale, științifice, culturale de interes național.

4.5. 2% – O nouă abordare în finanțarea sectorului nonprofit

Mecanismul 1%, transformat ulterior în 2%, a luat naștere în anul 2003 din necesitatea identificării unei soluții de finanțare pentru sectorul non profit din România, dependent de finanțarea externă dar și de iminenta scădere a fondurilor europene odată cu intrarea în Uniunea Europeană. Acest sistem poate stimula comportamentul filantropic al cetățeanului, prin implicarea acestuia în susținerea unor cauze sociale și responsabilizarea lui în cheltuirea banului public, creându-se premisele unor importante efecte benefice la nivel social.

Realizarea mecanismului 1% în România a reflectat modele similare implementate cu succes în alte state din Uniunea Europeană, cum sunt: Ungaria, Polonia, Lituania sau Slovacia, și a fost adoptat în urma unui demers comun al societății civile și mediului politic, sub coordonarea deputatei Mona Muscă, ca urmare a unei campanii realizate la inițiativa Asociației pentru Relații Comunitare alături de un grup de organizații din care au mai făcut parte Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile, AmCham și Fundația pentru o Societate Deschisă.

⁷⁷ European Foundation Centre, *Comparative Charts of Foundation Laws*, 2009

⁷⁸ *Idem*

Mecanismul 2% constă în finanțarea directă a organizațiilor nonprofit și este bazat pe încrederea în capacitatea organizațiilor de a îndeplini în mod performant o serie de funcții sociale importante, prin modul său de aplicare permițând o mai mare independență financiară și politică a organizațiilor și îndeplinirea rolului lor social.

Cadrul legislativ și principiile aplicării mecanismului 2%

Reglementată prin art. 57 și art. 84 din Legea nr. 571/2003 privind Codul fiscal, direcționarea a până la 2% din impozitul stabilit de către contribuabili vizează susținerea entităților nonprofit care se înființează și funcționează în condițiile legii, unităților de cult, precum și acordarea de burse private. Prin adoptarea normelor metodologice stabilite prin H.G. 1861/21/12.2006, categoria entităților nonprofit, inițial limitată în această lege la organizațiile nonprofit înființate conform OUG 26/2000, a fost extinsă la: „asociațiile, fundațiile, organizațiile sindicale, patronatele, partidele politice, asociațiile de proprietari, casele de ajutor reciproc ale salariaților, în măsura în care, potrivit legilor proprii de organizare și funcționare, desfășoară activități nonprofit, iar sumele primite din impozit să fie folosite în acest scop”. Direcționarea celor 2% pentru acordarea de burse private se face sub incidența Legii nr. 376/2004.

Mecanismul 2% este guvernat de o serie de principii, care reglementează modul în care se face transferul de fonduri, dar și de responsabilități, între pionii principali ai acestui instrument de finanțare: cetățeanul, pe de o parte, și organizația, pe de altă parte. Considerăm că enunțarea acestora în cadrul studiului are relevanță din perspectiva necesității respectării lor în orice propunere de schimbare a actualului mecanism:

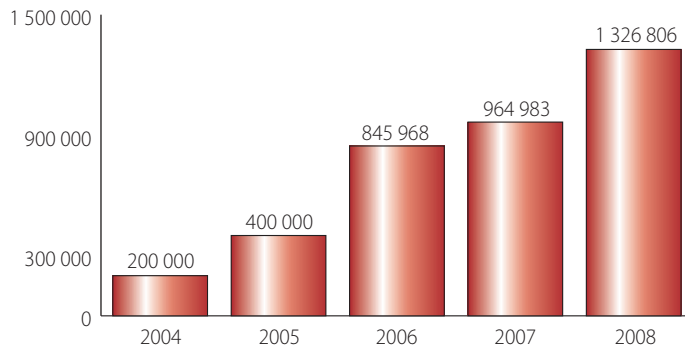
- **confidențialitatea relației contribuabil – angajator** (protejarea contribuabilului în situația în care dorește să direcționeze procentul său către organizații ale căror valori se află în contradicție cu valorile angajatorului);
- **confidențialitatea relației contribuabil – organizație** (protejarea contribuabilului față de divulgarea unor informații personale fără acordul expres al contribuabilului);
- **colectarea ilicită a fondurilor** (evitarea unor mecanisme corupte sau care oferă contribuabilului o compensație financiară directă în schimbul direcționării);
- **perioada de pregătire suficientă** (timpul necesar pentru înțelegerea mecanismului de către toate părțile implicate, pregătirea campaniilor de informare, aplicarea mecanismului);
- **ușurință în utilizare pentru toți actorii implicați;**
- **eficiența costurilor** (costuri suplimentare cât mai mici pentru toate părțile implicate);
- **transparența raportării** (trebuie să ofere tuturor actorilor implicați o serie de informații de bază: suma direcționată, informații demografice de bază despre contribuabilii care au ales să folosească această facilitate, informații despre organizațiile care au beneficiat de sume peste un anumit prag).

Cinci ani de 2%

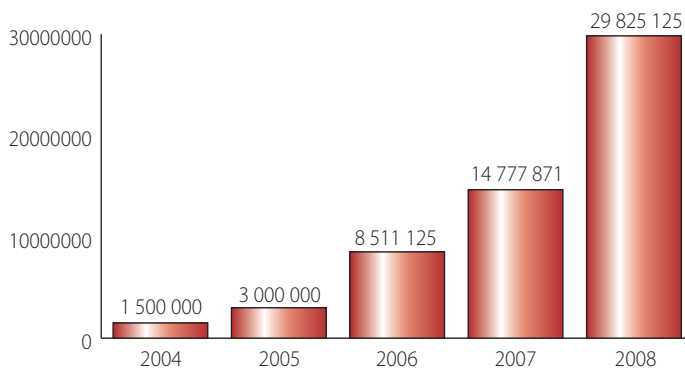
Mecanismul 2% s-a lansat în 2005, într-un climat de relativă neîncredere a cetățenilor în sectorul nonprofit (peste 60% din cetățeni având încredere scăzută în ONG-uri⁷⁹).

În pofida unui număr mic de campanii de informare realizate de entitățile nonprofit, în primul an de aplicare a „2%” aproape 200 000 de cetățeni au direcționat 1,5 milioane de euro aferenți anului fiscal 2004. Numărul direcționărilor și suma direcționată au înregistrat un trend crescător în fiecare an, ajungând până la 1,32 milioane de contribuabili și aproape 30 milioane euro direcționați pentru anul 2008. Deși statisticile inițiale preconizau creșterea în același ritm susținut a sumei totale direcționate, în 2010 specialiștii se așteaptă la stagnarea sau, posibil, chiar scăderea față de anul 2009 a sumelor direcționate, ca urmare a crizei economice și a creșterii șomajului începând cu prima jumătate a anului 2009.

⁷⁹ Barometrul de Opinie Publică, Fundația pentru o Societate Deschisă, 2005

Fig. 51. Numărul contribuabililor care au direcționat 2% în perioada 2004 – 2008

Sursa: Asociația pentru Relații Comunitare, prelucrare FDSC

Fig. 52. Suma direcționată de către contribuabili în perioada 2004 – 2008 (euro)

Sursa: Asociația pentru Relații Comunitare, prelucrare FDSC

În total, mecanismul 2% a determinat direcționarea a 57 480 987 euro pentru anii fiscali 2004 – 2008, suma crescând semnificativ în fiecare an. Suma direcționată în euro a fost calculată la cursul BNR mediu al anului pentru care s-a realizat direcționarea. Suma primită de contribuabili în euro este însă mai mică, datorită devalorizării leului în raport cu euro în anul în care au fost primiți în conturi sumele direcționate.

Cele mai importante creșteri au fost înregistrate în anii 2007 și 2008 (creșteri de peste 100% față de anul anterior).

Creșterea sumei direcționate s-a realizat în perioada 2004 – 2006 direct proporțional cu numărul contribuabililor care au direcționat, numărul lor dublându-se la fiecare an în această perioadă, dar înregistrând creșteri mai mici pentru anii fiscali 2007 și 2008. Creșterea spectaculoasă a sumei în perioada 2007 – 2008 este datorată mării sumei medii direcționate de la 30 de RON pentru a.f. 2006, la 50 de RON pentru a.f. 2007 și la 83 de RON pentru a.f. 2008.

Raportat la numărul contribuabililor, procentul celor care direcționează a crescut de la mai puțin de 2% în anul 2005, la 19% în anul 2008⁸⁰. Din totalul impozitului pe venit datorat bugetului de stat, în anul 2008

⁸⁰ Conform ANAF, în anul 2008, 6 994 213 persoane au realizat venituri din salarii.

contribuabilii au direcționat 0,84%, aproape jumătate din suma disponibilă a fi direcționată prin mecanismul 2%. În următorii ani este de așteptat ca procentul contribuabililor care direcționează să stagneze între 25 – 30%, urmând modelul țărilor care au implementat acest mecanism.

Conform rezultatelor sondajului de opinie publică realizat la comanda FDSC în 2010, mai mult de jumătate dintre români, respectiv 57,9%, consideră că mecanismul 2% este o prevedere utilă, ceea ce ne face să presupunem că cetățenii nu doar au auzit de acest mecanism, dar conștientizează că banii direcționați rezolvă o nevoie socială⁸¹.

Procentul celor care consideră această prevedere utilă este semnificativ mai mare în rândul persoanelor cu vârste între 30 – 59 de ani (63%), în rândul celor care au absolvit o instituție de învățământ superior (78%) și în rândul celor cu venituri medii sau mari pe gospodărie. În funcție de regiunea geografică, se poate constata că, deși locuitorii din Oltenia, Muntenia și Dobrogea sunt cel mai puțin informați, doar 43% cunoscând prevederea 2%, 61% dintre ei consideră această prevedere utilă, acest procent fiind cel mai mare la nivel național. La polul opus se află locuitorii din București care deși cunosc mecanismul în procent mare și au direcționat cel mai mult la nivel național, sunt cei mai puțin încrezători în acest mecanism, doar 44% considerându-l util.

Profilul contribuabilului care direcționează este în mare măsură influențat de nivelul de educație (50% absolvenții de facultate care cunosc 2% folosesc această prevedere, comparabil cu 27% din cei care au absolvit liceul), venitul pe gospodărie (doar 15% din cei cu venituri mici direcționează, comparativ cu 44% dintre cei cu venituri mari) și într-o mai mică măsură influențat de sex (femeile au direcționat în procent mai mare decât bărbații). Locuitorii din regiunea Transilvania, Banat, Crișana, Maramureș au direcționat cel mai mult în 2009 (40% din cei chestionați au direcționat 2% în această regiune), urmați de cei din Moldova și București, în timp ce în zona rurală se înregistrează cele mai scăzute valori ale populației care a direcționat, respectiv 28% din cei care știau de existența mecanismului au direcționat 2%.

În perioada 2006 – 2008, în județul Cluj și în municipiul București au fost direcționate cele mai mari sume și au fost înregistrate cele mai multe direcționări. Suma direcționată în București este influențată atât de numărul mare de contribuabili, cât și de venitul contribuabililor, însă dacă ne raportăm la procentul populației ocupate care a direcționat, se constată că în anul 2008 mai puțin de 10% din populația ocupată, care a obținut venituri, a direcționat 2%.

La nivel național, județele în care se înregistrează cele mai ridicate procente din populația ocupată care a direcționat (peste 20%) provin preponderent din zona centrală a țării. În ordine descrescătoare, primele 5 județe în care au direcționat cei mai mulți contribuabili sunt: Brăila, Gorj, Covasna, Harghita și Sălaj. În județele din regiunile Muntenia și Oltenia, media direcționată de fiecare individ este mai mică raportată la restul țării, și astfel, în pofida unui număr mai mare de direcționări, în aceste județe sumele direcționate sunt mai mici decât în majoritatea județelor din Transilvania.

Media națională a populației ocupate care a direcționat se situează în intervalul 12 – 18% din totalul populației ocupate în anul 2008. Cel mai mic procent al populației ocupate care a direcționat se înregistrează în ordine crescătoare în județele: Ilfov, Teleorman, Brașov, Caraș-Severin și București. În județele din sudul Munteniei se constată cel mai mic număr al contribuabililor care au direcționat, dar și cele mai mici sume direcționate.

⁸¹ Cercetare Omnibus FDSC, 2010, sondaj național realizat de Mercury Research

Fig 53. Distribuția geografică a sumelor direcționate

Nr. crt.	Județ	Procentul populației ocupate care a direcționat în anul 2008 ⁸²	Total direcționat în anul 2008 (mii euro)
1	ALBA	21,04	581,2
2	ARAD	14,04	697,8
3	ARGEȘ	17,08	735
4	BACĂU	20,05	672
5	BIHOR	17,81	824,5
6	BISTRIȚA-NĂȘĂUD	12,87	287,3
7	BOTOȘANI	10,96	260,1
8	BRĂILA	34,24	957,8
9	BRAȘOV	8,93	329,6
10	BUZĂU	13,73	452
11	CĂLĂRAȘI	17,18	388,2
12	CARAȘ-SEVERIN	9,40	174,5
13	CLUJ	20,46	2 180,1
14	CONSTANȚA	12,49	814,6
15	COVASNA	22,81	470,1
16	DÂMBОВИȚA	12,36	380
17	DOLJ	14,85	724,3
18	GALAȚI	15,96	533,5
19	GIURGIU	7,20	105,3
20	GORJ	25,41	1 084,3
21	HARGHITA	24,84	483,3
22	HUNEDOARA	20,51	698,1
23	IALOMIȚA	15,10	356,6
24	IAȘI	17,76	1 715,6
25	ILFOV	3,97	192,9
26	MARAMUREȘ	13,40	435,2
27	MEHEDINȚI	18,35	626,7
28	MUREȘ	20,56	808,6
29	NEAMȚ	17,30	578,3
30	OLT	13,63	370
31	PRAHOVA	14,16	852,8
32	SĂLAJ	23,20	540,1
33	SATU MARE	12,74	298,3
34	SIBIU	19,13	692,7
35	SUCEAVA	14,74	615,7
36	TELEORMAN	5,76	148,3
37	TIMIȘ	15,85	1 064,3
38	TULCEA	15,25	195,3
39	VĂLCEA	12,12	344,7
40	VASLUI	18,05	835,8
41	VRANCEA	12,72	334,7
42	BUCUREȘTI	9,75	4 982,8

Sursa: Institutul Național de Statistică (www.insse.ro) și Asociația pentru Relații Comunitare

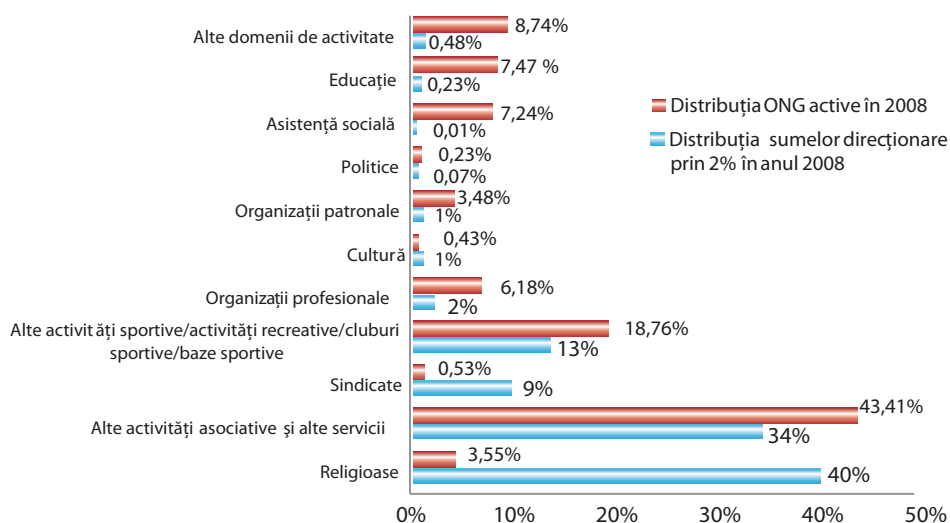
Deși se cunoaște faptul că, în anul 2008, au fost înregistrate 1 326 806 direcționări, numărul entităților nonprofit care au primit 2% din impozitul direcționat nu este cunoscut, deoarece sistemul dezvoltat în cadrul administrațiilor financiare de la nivel județean nu permite centralizarea datelor la nivel național

⁸² Date prelucrate de FDSC corelând datele referitoare la populația ocupată, din baza de date Tempo Online a INS, cu numărul cetățenilor care au direcționat în anul 2008.

ci doar înregistrarea la nivel local a numărului de entități non profit pentru care s-a solicitat virarea (o entitate non profit poate fi astfel înregistrată de mai multe ori, dacă s-a solicitat virarea către ea a 2% din mai multe județe).

Conform clasificării ANAF, din totalul direcționărilor în anul 2008⁸³, cele mai multe direcționări au vizat susținerea *Activităților organizațiilor religioase (cod CAEN 9131)* (40%) și susținerea *Altora activități asociative (cod CAEN 9133)* (34%).

Fig. 54. Distribuția direcționărilor (2008) corelată cu distribuția pe domenii de activitate a ONG (2008) - în funcție de codul CAEN

Sursa: Ministerul Finanțelor Publice și Asociația pentru Relații Comunitare, prelucrare FDSC

- În categoria *Activități ale organizațiilor religioase* se regăesc activitățile organizațiilor religioase și ale persoanelor care oferă servicii religioase direct credincioșilor, în lăcașe de cult, și activitatea mănăstirilor, pensioanelor și a instituțiilor similare religioase, inclusiv activitățile de refugiu religios. Această clasă exclude: învățământul prevăzut de acest tip de organizație, activități referitoare la sănătate, prevăzute de acest tip de organizație, și activități de asistență socială, prevăzute de acest tip de organizație. Datorită sumei mari direcționate, cât și a numărului mic de organizații religioase active care au depus bilanțul în 2008 (aprox. 3,5% din totalul ONG-urilor active), se poate estima că între beneficiarii direcționărilor se vor afla un număr mare de organizații și lăcașe de cult (altele decât asociații sau fundații). Suma mare direcționată confirmă încrederea pe care cetățeanul o are în Biserică și faptul că peste 50% din cetățeni au făcut cel puțin o donație către Biserică⁸⁴.
- Suma direcționată către categoria *Alte activități asociative* este justificată de numărul mare de organizații active în acest domeniu (44% din totalul organizațiilor care au depus bilanțul contabil). Din păcate, nu se poate face o corelare a domeniilor susținute de direcționarea 2% în această categorie, ceea ce practic face imposibilă cunoașterea destinației exacte a unei treimi din direcționările realizate în anul 2008.

Un procent semnificativ din totalul redirectionărilor în anul 2008 este destinat activităților cluburilor sportive sau susținerii altor activități sportive (12%) și susținerii sindicatelor, organizațiilor patronale și

⁸³ Clasificarea ANAF a fost realizată pe baza codurilor CAEN ale organizațiilor recipiente de 2%. Bazele de date au fost puse la dispoziția FDSC de Asociația pentru Relații Comunitare (ARC).

⁸⁴ Omnibus 2010, FDSC, sondaj național realizat de Mercury Research

profesionale (totalizând 11% din totalul direcționărilor). Cu toate că procentul direcționărilor către partidele politice este, în 2008, de numai 0,07%, organizațiile neguvernamentale au atras atenția în nenumărate rânduri asupra incompatibilității partidelor politice de a fi recipienții direcționării 2%.

Se poate observa, din corelarea după codul CAEN a distribuției ONG-urilor active pe domenii de activitate și cuantumul direcționărilor, că distribuția sumelor direcționate nu respectă distribuția ONG-urilor active, și căm anumite domenii, cum sunt sindicatele sau organizațiile religioase, au reușit să atragă un suport financiar semnificativ, raportat la numărul ONG-urilor active. Așa cum am văzut mai sus, procentul direcționărilor pentru activități ale organizațiilor religioase, include atât ONG-urile, cât și unitățile de cult (care nu sunt ONG-uri), așadar este dificil de estimat câte ONG-uri care desfășoară activități religioase sunt recipienți ai direcționării 2%.

Creșterea cu peste 660% a numărului contribuabililor care au direcționat în anul 2008, față de anul 2005, și creșterea numărului de persoane din mediul urban care au auzit de mecanismul 2% se datorează eforturilor organizațiilor de a familiariza cetățenii cu această facilitate fiscală. Organizațiile au inițiat campanii de popularizare a metodei de direcționare în rândul cetățenilor, numărul campaniilor crescând semnificativ în perioada premergătoare termenului-limită pentru depunerea declarațiilor fiscale (lunile martie – mai).

Dacă în primii ani de implementare a mecanismului multe organizații care au investit în promovare nu și-au recuperat fondurile investite, în prezent cea mai mare parte a organizațiilor apreciază că, în general, fondurile strânse în urma campaniilor depășesc fondurile alocate campaniei de promovare, ceea ce presupune că mecanismul a devenit unul sustenabil⁸⁵. Așa cum apreciază 45,6% din liderii chestionați ai ONG-urilor, un rezultat foarte important al campaniilor de promovare este o imagine îmbunătățită a ONG-urilor în ochii contribuabililor.

Concluzii

Principalele provocări identificate de liderii ONG-urilor din România după cei 5 ani de implementare a mecanismului 2% sunt cele legate de dificultatea procesului de direcționare (schimbări dese ale normelor metodologice, necunoașterea normelor de către angajații administrațiilor financiare, lipsa unui sistem informatic care să permită identificarea numărului și numelor entităților care au primit direcționări, lipsa unor mecanisme de monitorizare și verificare a modului în care au fost introduse formularele), transparența scăzută a entităților non profit în folosirea fondurilor (lipsa obligativității de a prezenta rapoarte financiare și rapoarte de activitate a sumelor primite) și abuzuri la nivelul angajatorilor (angajații au fost obligați să direcționeze către anumite entități non profit, cu precădere cele sindicale). Abuzurile multiple semnalate frecvent de către organizațiile neguvernamentale în procesul direcționării atrag atenția asupra dublului raport în care se găsește cetățeanul în relația cu beneficiarul direcționării și a faptului că uneori decizia de a direcționa îi aparține, în fapt, beneficiarului, care poate pune presiune asupra modului în care sunt redirecționați banii (ex.: sindicatele, angajatorii).

Cei 5 ani de implementare a mecanismului 2% au scos în evidență disponibilitatea cetățenilor de a fi actori responsabili în rezolvarea unor problemele sociale, capacitatea crescută a entităților non profit de a atrage ajutorul individului în susținerea unei cauze, dar, în același timp, aduce în discuție slăbiciunile sistemului fiscal din România, care nu facilitează direcționarea și nu încurajează transparența în folosirea fondurilor direcționate.

⁸⁵ 43,7% dintre organizațiile care au derulat campanii pentru strângere de fonduri prin mecanismul 2% consideră că fondurile strânse în urma campaniei au fost mai mari decât fondurile alocate pentru desfășurarea campaniei – date preluate din Sondajul online *Barometrul Liderilor ONG, FDSC, 2010*.

Pe fondul unei tendințe ascendente de creștere a încrederii în ONG-uri, dar și în urma unor campanii de promovare intense realizate de ONG-uri cu precădere la nivel local, un număr din ce în ce mai mare de cetățeni s-au folosit de această facilitate fiscală pentru a direcționa 2%. Comportamentul filantropic, măsurat prin numărul de cetățeni care au direcționat, este mai dezvoltat la cetățenii între 30 – 59 de ani, cu un nivel de educație și un statut social ridicat. Acest lucru confirmă teoria capitalului social și scoate în evidență necesitatea responsabilizării cetățeanului ca actor-cheie în dezvoltarea și menținerea democrației. Această responsabilizare trebuie însă realizată în comun atât de societatea civilă, cât și de stat, pentru a asigura coeziunea strategiilor realizate la nivel național.

4.6. Responsabilitate socială corporatistă

Responsabilitatea socială corporatistă, utilizată mai frecvent cu acronimul englezesc CSR (Corporate Social Responsibility) este conceptul care plasează mediul de afaceri în poziția de a se responsabiliza nu numai față de asociații/acționarii cărora le raportează în mod tradițional, dar și față de angajații lor și familiile acestora, alți actori ai comunității, în care operează și societatea în ansamblul său.

Legătura vehiculată din ce în ce mai frecvent cu îndeplinirea obiectivelor de dezvoltare durabilă a generat nevoia elaborării unor standarde specifice pentru a defini ce înseamnă un „comportament corporativ dezirabil”. Uniunea Europeană⁸⁶, Organizația Națiunilor Unite⁸⁷ și Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică reprezintă unele dintre cele mai semnificative exemple⁸⁸. Odată definite, aceste standarde reprezintă repere nu numai pentru activitatea mediului de afaceri, dar și pentru state în elaborarea de politici publice adresate fie în mod direct întreprinzătorilor, fie sectoriale, în domenii precum mediu sau ocupare.

Trăsăturile comune spațiului ex-comunist se regăsesc și în cazul României, atunci când căutăm să identificăm modul în care s-a dezvoltat responsabilitatea socială corporatistă. Astfel, anterior anului 1990, economia era parte din sistemul centralizat de stat, ceea ce nu îi permitea să inițieze propriile inițiative în sfera publică. Ulterior, perioada de tranziție a reprezentat o continuă provocare pentru micii antreprenori, preocupați mai degrabă de constituirea și menținerea unor afaceri profitabile, decât de responsabilitatea socială. Prin urmare, aceasta a apărut în mod firesc pe filiera companiilor multinaționale care dețineau expertiza și instrumentele necesare, conceptul fiind în egală măsură pus pe agenda publică și de către organizațiile neguvernamentale.

Astfel, începând cu anul 2006, în România au avut loc o serie de evenimente având ca temă responsabilitatea socială corporatistă (printre care Conferința internațională pentru responsabilitate socială, care a avut deja 4 ediții anuale)⁸⁹. Treptat, problematica și proiectele de CSR au început să fie reflectate și în mass-media, fiind mai degrabă prezente în mediile de comunicare specializate, precum site-uri dedicate, bloguri, publicații de specialitate⁹⁰.

Într-o cercetare realizată de Institutul Național de Cercetare și Dezvoltare pentru Protecția Muncii (ICSMP) în anul 2008 pe un eșantion reprezentativ de 410 întreprinderi, privind “Evaluarea principalelor caracteristici ale Responsabilității Sociale a Întreprinderilor în firmele românești”, 93% dintre întreprinderile din eșantion

⁸⁶ http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sustainable-business/corporate-social-responsibility/index_en.htm

⁸⁷ http://www.unglobalcompact.org/docs/news_events/8.1/GC_brochure_FINAL.pdf

⁸⁸ http://www.oecd.org/department/0,3355,en_2649_33765_1_1_1_1_1,00.html

⁸⁹ www.csr09.ro

⁹⁰ www.csr-romania.ro; www.societatedurabila.ro; <http://auramatei.blogspot.com>; <http://responsiblemanagement.ro>;

www.dragosdehelean.ro; <http://sorin-tudor.ro/blogerii-despre-responsabilitatea-sociala-a-companiilor/>;

www.responsabilitatesociala.ro; <http://csr-romania.blogspot.com/>; www.csr10.eu

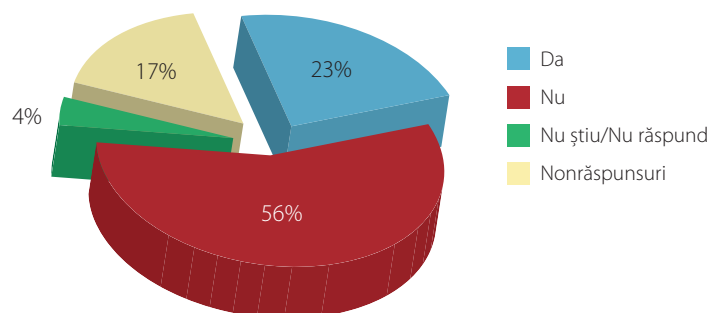
consideră că ar fi necesară o informare mai amplă a companiilor și organizațiilor din România despre problema CSR. Același studiu prezintă că doar 17% dintre întreprinderile din România cu mai mult de 10 angajați au declarat că au o strategie clară de dezvoltare în viitor a activităților de CSR, și 12% dintre întreprinderi au întocmit un raport privind activitățile și programele lor din domeniul CSR.⁹¹ Astfel, se observă că informațiile specializate oferite responsabililor de CSR din companii sunt limitate, și multe dintre ele greu de adaptat la nevoile pieței românești, iar prezența întreprinderilor mici și mijlocii în segmentul celor care își propun în mod sistematic să dezvolte activități de CSR este practic inexistentă.

Proiectele de responsabilitate socială dezvoltate în parteneriat companie – ONG sunt printre cele mai eficiente și mai des întâlnite, compania contribuind prin susținerea financiară sau materială a proiectului, iar organizația neguvernamentală aducându-și contribuția prin prisma expertizei și know-how-ului dobândit într-un anumit domeniu.

Bugetele de CSR ale companiilor pot constitui surse diversificate de finanțare pentru organizațiile neguvernamentale, fiind o potențială zonă de colaborare neexplorată suficient nici de firme, nici de organizațiile neguvernamentale.

Conform Barometrului Liderilor ONG, (FDSC, 2010), 23% dintre reprezentanții organizațiilor neguvernamentale respondente au precizat că au desfășurat în ultimii 2 ani acțiuni sau proiecte în parteneriat cu companii care desfășoară activități de responsabilitate socială, în timp ce 56% dintre respondenți nu au derulat astfel de proiecte în ultimii doi ani.

Fig. 55. Organizația dvs. a derulat în ultimii doi ani de zile proiecte sau acțiuni în parteneriat cu companii care desfășoară activități de responsabilitate socială corporatistă?

Sursa: Barometrul Liderilor ONG, FDSC, 2010

Liderii ONG-urilor au menționat că majoritatea bugetelor de CSR sunt direcționate către un anumit domeniu de interes specific companiei, ceea ce poate duce la scăderea considerabilă a numărului de ONG-uri eligibile pentru acest tip de proiecte și activități. Mai mult, o serie de domenii de activitate ale organizațiilor neguvernamentale și implicit o serie de nevoi ale societății rămân neacoperite de către CSR, mare parte dintre bugete îndreptându-se către social, sănătate, educație și mediu.

De partea cealaltă, reprezentanții companiilor declară că nu se pot implica în proiecte care nu respectă sau nu sunt în concordanță cu misiunea organizației, cele mai importante criterii de selecție a ONG-urilor privind implicarea în activitățile de CSR fiind compatibilitatea cu prioritățile de implicare ale companiei, promovarea unor valori comune, seriozitate, transparență, precum și experiență anterioară a solicitantului.

⁹¹ Vasile Ciucă și Draga Atanasiu, *Evaluarea principalelor caracteristici ale Responsabilității Sociale a Întreprinderilor în firmele românești*, 2008, Institutul Național de Cercetare și Dezvoltare pentru Protecția Muncii (INCSMPS).

Informațiile despre dimensiunea și evoluția CSR în România sunt destul de sărace momentan, este de așteptat ca această situație să se schimbe, dat fiind că Uniunea Europeană și-a propus la cel mai înalt nivel să devină un pol de excelență în CSR⁹², iar România este obligată să țină cont de tendințele europene care, în acest moment, se traduc printr-o preocupare sporită pentru popularizarea conceptului de CSR și schimbul de bune practici, încurajarea statelor membre de a-și dezvolta propriile politici naționale direcționate pe CSR și identificarea de măsuri care să crească segmentul IMM-urilor implicate în CSR.

Luată în considerare în analizele comparative efectuate pe această problematică, la nivelul statelor membre⁹³, România se regăsește, recunoscându-se însă că CSR este în faza sa incipientă de dezvoltare. La acel moment, interesul pentru acest subiect din partea statului român putea fi recunoscut prin existența unei direcții specializate pentru responsabilitate socială corporatistă în cadrul Ministerului Muncii, Familiei și Egalității de Șanse⁹⁴. În 2009, această direcție a fost desființată⁹⁵, iar atribuțiile sale nu se mai regăsesc în sarcina unei alte direcții.

- Responsabilitatea socială corporatistă rămâne încă o preocupare numai în atenția companiilor mari, cu precădere multinaționale, ceea ce generează inevitabil o restrângere atât a domeniilor în care CSR-ul este prezent, cât și a ariei sale geografice.
- Întreprinderile mici și mijlocii trebuie atrase în activități de CSR, determinând astfel o creștere a bazei de resurse a ONG-urilor și aducând atât mediul de afaceri, cât și organizațiile neguvernamentale mai aproape de comunitățile în care operează.
- Zona responsabilității sociale corporatiste rămâne neacoperită de politicile și strategiile decidenților publici, fie la nivel central, fie la nivel local; în condițiile în care tendința europeană este evidentă în sensul creșterii interesului statului în încurajarea CSR, România trebuie să se alinieze și să aibă propriile sale instrumente de stimulare a unui mediu de afaceri responsabil din punct de vedere social.
- O consecință a punctului anterior ar fi elaborarea unor instrumente legale asociate cel puțin în zona achizițiilor publice⁹⁶ și a măsurilor fiscale.

⁹² COM (2006) 136 final – Communication from the Commission to the European Parliament, the Council and the European Economic and Social Committee – *Implementing the partnership for growth and jobs: making Europe a pole of excellence on corporate social responsibility*

⁹³ *Corporate social responsibility – National Public Policies in the European Union*, publicată la sfârșitul anului 2007 de Directoratul General pentru Șanse Egale, Probleme Sociale și Muncă, Comisia Europeană

⁹⁴ Hotărârea Guvernului nr. 381/ 2007 privind organizarea și funcționarea Ministerului Muncii, Familiei și Egalității de Șanse

⁹⁵ Hotărârea Guvernului nr. 11/ 2009 privind organizarea și funcționarea Ministerului Muncii, Familiei și Protecției Sociale

⁹⁶ A se vedea și *Study on the incorporation of Social Considerations in Public Procurement in the EU*, iulie 2008.

5

Implicarea civică și acțiunea colectivă – surse ale dezvoltării sectorului neguvernamental

Dezvoltarea și consolidarea sectorului neguvernamental necesită o viață asociativă intensă ce presupune grade relativ ridicate de participare cetățenească – în diversele sale forme: adeziune la o asociație, voluntariat, donații și mobilizare în campanii – fie la organizațiile deja existente sau prin inițierea de noi asocieri voluntare.

Acest capitol își propune să facă atât o radiografie a nivelului de participare publică și de voluntariat din societatea românească actuală, cât și o descriere succintă a grupurilor informale și a importanței acestora pentru dezvoltarea societății civile.

5.1. Implicarea cetățenilor în activitatea organizațiilor neguvernamentale

Organizațiile neguvernamentale au la bază principiul asocierii cetățenilor în vederea rezolvării unor probleme comune unui anumit grup (social), ale unei comunități sau societății în ansamblu. În consecință, participarea cetățenească este o condiție prealabilă esențială pentru a putea vorbi despre o societate civilă matură și sustenabilă. O societate democratică presupune o puternică organizare a societății civile, a cetățenilor la toate palierele, astfel încât aceștia să-și impună și să apere interesele, prin controlul exercitat asupra instituțiilor statului, dar și prin oferirea unor alternative față de acestea.

În fapt, în funcție de misiunea organizației și de tipul acesteia, gradul de implicare al cetățenilor în activitățile ONG-urilor este extrem de divers. Organizațiile de tip think-tank sunt, prin natura lor, mai puțin expuse contactului direct cu cetățeanul, misiunea lor fiind aceea de a produce expertiză pe anumite domenii și de a angaja debateri specializate. Impactul acestui tip de organizații ar trebui să se exercite mai întâi asupra decidenților.

Pe de altă parte, organizațiile de întraajutorare sau furnizare de servicii sociale au un grup clar de beneficiari (ex. persoane cu dizabilități) și se adresează nu doar acestora, ci și cercului mai larg format din familiile acestora, precum și tuturor celor care se simt solidari cu ei în comunitate. Așa se explică faptul că din sondajul de opinie realizat în 2010 de Mercury Research, la comanda FDSC, a rezultat că organizațiile cu cea mai mare notorietate în rândul publicului (Salvați Copiii, Caritas, SMURD, World Vision) fac parte din această categorie – de altfel, acestea fiind și organizațiile care reușesc să atragă substanțiale fonduri prin intermediul mecanismului 2%.

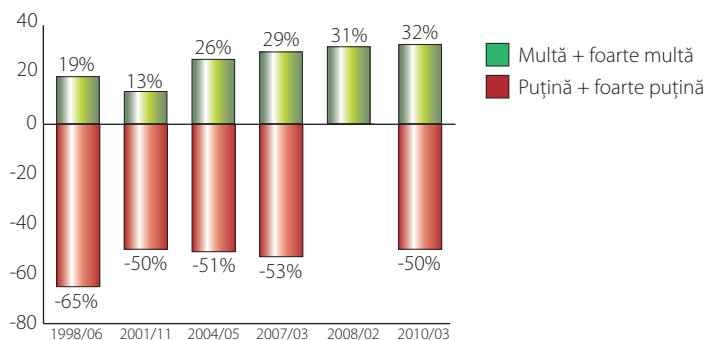
Organizațiile de mediu reușesc să mobilizeze un număr mare de voluntari în campanii de ecologizare sau de împădurire. De asemenea, organizațiile de tip civic (ex.: Asociația Pro Democrația) au o largă acoperire mediatică și, astfel, capătă o recunoaștere publică extinsă.

În România (la fel ca în majoritatea țărilor excomuniste), implicarea cetățenilor în activități sau în susținerea ONG-urilor rămâne limitată. La aceasta a contribuit imaginea publică negativă creată în anii 1990, mai ales datorită utilizării ONG-urilor ca mijloc de evaziune fiscală (prin utilizarea facilităților acordate acestora – vezi posibilitățile de import cu scutire de taxe vamale a mașinilor second hand). Un alt factor care a afectat în mod negativ, la începutul anilor 1990, imaginea organizațiilor neguvernamentale a fost senzația că ele

sunt niște produse „de import” – imagine susținută de adevărul că primele organizații de acest tip au fost înființate cu fonduri externe.

Cu toate acestea, sondajele de opinie realizate în diferite momente, de-a lungul a mai mult de un deceniu, indică un trend ascendent (lent, dar constant) al imaginii publice a sectorului neguvernamental:

Fig. 56. Nivelul încrederii în organizațiile neguvernamentale

Sursa: 1998 – 2007: Barometrul Soros; 2008: IMAS; 2010: Omnibus FDSC

Nivelul actual al încrederii este încă redus ca valoare absolută, însă, în contextul actualei crize de încredere a instituțiilor din România, faptul că organizațiile neguvernamentale înregistrează o creștere poate fi interpretat printr-o posibilă percepție a acestora ca un punct de stabilitate.

Exista patru moduri pincipale de implicare: adeziunea la o asociație, voluntariatul, donațiile și mobilizarea în campanii (fie în acțiuni „stradale”, fie prin semnarea unor petiții sau a unor scrisori de susținere).

Statutul de membru într-o asociație (fără a fi personal plătit) presupune, de obicei, și celelalte tipuri de implicare. În plus, statutul de asociat conferă dreptul de a participa la stabilirea misiunii și obiectivelor organizației, sentimentul de a fi parte integrantă a acelei organizații și imputernicirea cu capacitatea de acțiune și decizie.

În rândul organizațiilor neguvernamentale nu există politici active de atragere de membri. De obicei, organizațiile rămân la numărul de membri fondatori. *Barometrul Liderilor ONG* a încercat să reflecte rata de apartenență ca membru la un ONG. Astfel, cele mai multe organizații au sub 10 membri (49,6%). Există totuși un număr important de organizații care au peste 10 membri. Cele mai multe organizații cu număr mare de membri sunt organizații profesionale.

Fig. 57. Distribuție ONG-uri după numărul de membri

Număr de membri	Număr de organizații /pondere în total %
Peste 1001	3,35
Între 101-1000	10,41
Între 51-100	7,76
Între 11-50	28,40
Între 1-10	49,56

Sursa: Barometrul Liderilor ONG, FDSC, 2010

Mobilizarea susținerii cetățenilor în campanii și petiții rămâne încă slab dezvoltată. În general la acțiunile stradale participă nucleul „dur” al mediului neguvernamental: asociații și voluntarii acestora (ex.: Salvați Dunărea și Delta, Salvați Bucureștiul). O formulă adaptată condițiilor tehnologice și culturale prezente a început să fie din ce în ce mai folosită. Este vorba despre flash-mob-uri, despre mobilizarea de suporteri și simpatizanți prin sms, bloguri, rețele sociale (Facebook, Twitter). Rețelele sociale de pe internet cunosc o expansiune considerabilă în ultimul an (numărul conturilor Facebook din România a crescut cu 756% în 2009 față de 2008). Rețele de socializare precum Facebook oferă noi oportunități de mobilizare, deși, în același timp, ele pezință și noi provocări: cum se poate trece de la pasivitatea comodă din fața calculatorului la acțiunea de mobilizare în stradă, la voluntariat și donații individuale? Din păcate, mobilizarea prin acest tip de medii se realizează mai mult la nivel declarativ – semnarea de petiții online, participarea la forumuri și grupuri de discuții etc. Transformarea acestor acțiuni în participare efectivă constituie o resursă încă insuficient fructificată de sectorul neguvernamental. Experiența *Lecturi urbane* („un proiect de implicare civică inițiat de civika.ro, ce are scopul de a promova lectura în locurile publice, în mijloacele de transport în comun, în inimile noastre” – www.orasulciteste.ro) dovedește că cele două componente pot fi conciliate.

În ceea ce privește petițiile, și aici au avut loc evoluții, datorită mediului virtual. Petițiile online au devenit mai populare. Din păcate, dacă putem vorbi despre un număr în creștere al participărilor la asemenea gen de activități, eficiența lor este discutabilă. Ceea ce le lipsește sunt mijloacele de influențare reală a deciziilor administrative. Site-ul www.petitieonline.ro a găzduit câteva zeci de petiții care au întrunit peste 10 000 de semnături. Între ele nu găsim nicio „poveste de succes” – o petiție care să fi dus la adoptarea sau modificarea unei decizii a administrației centrale sau locale.

5.2. Voluntariat

Implicarea cetățenilor în activitățile neplătite ale unor organizații neguvernamentale este considerată nu doar o resursă pentru dezvoltarea social-economică, ci și una dintre condițiile importante pentru a „face democrația să funcționeze”.⁹⁷

„Voluntariatul este activitatea desfășurată din proprie inițiativă, prin care o persoană fizică își oferă timpul, talentele și energia în sprijinul altora, fără o recompensă de natură financiară, dar care poate deconta cheltuielile realizate în sprijinul proiectului în care este implicată”⁹⁸. Voluntariatul este o valoare importantă a organizațiilor neguvernamentale din toată lumea, mai ales în contextul dezvoltării și cooperării internaționale, și o valoare la fel de importantă pentru organizațiile neguvernamentale din România.

Din 1990, voluntariatul a cunoscut o evoluție ascendentă, de la primele încercări de a implica voluntar cetățenii în organizații nonprofit, schimbând percepția negativă despre munca voluntară (de fapt impusă), din perioada comunistă, până la mișcări corporatiste de promovare a voluntariatului în rândul angajaților, de la finanțatori și organizații neguvernamentale din străinătate, care au sprijinit includerea voluntarilor în proiectele ONG-urilor românești, la organizații, resurse și centre care au ca misiune sau obiectiv principal promovarea voluntariatului (ex.: Centrul Național de Voluntariat Pro Vobis – www.voluntariat.ro), de la premieri interne de voluntari, până la evenimente și gale special organizate pentru voluntariat sau categorii indispensabile pe aceasta temă în orice eveniment național de acest tip⁹⁹.

În 2001, Parlamentul României a adoptat legea care reglementează activitățile de voluntariat în România. Conform legii, „Voluntariatul este activitatea de interes public desfășurată din proprie inițiativă de orice persoană fizică, în folosul altora, fără a primi o contraprestație materială; activitatea de interes public este activitatea desfășurată în domenii cum sunt: asistența și serviciile sociale, protecția drepturilor omului,

⁹⁷ Putnam, Robert D, *Making Democracy Work. Civic Traditions in Modern Italy*, Princeton, Princeton University Press, 1993

⁹⁸ Sursa: Pro Vobis, Centrul Național de Voluntariat, Fișă informativă: „Ce este voluntariatul”, 2005

⁹⁹ Resursă: „Despre istoricul voluntariatului în România” – http://www.voluntariat.ro/ce_este_voluntariatul.htm#3

medico-sanitar, cultural, artistic, educativ, de învățământ, științific, umanitar, religios, filantropic, sportiv, de protecție a mediului, social și comunitar și altele asemenea”¹⁰⁰.

În noiembrie 2000, IMAS a realizat un studiu cu titlul „Opinii și percepții asupra ONG-urilor din România” în care, întrebați dacă s-au gândit vreodată să participe la acțiuni de voluntariat în cadrul unui ONG, doar 8,3% dintre cei intervievați au răspuns pozitiv¹⁰¹. La sondajul comandat de FDSC în cadrul proiectului CIMCUS în 2005, 7% dintre cetățenii români au spus că au participat la activități de voluntariat în ultimele 12 luni (2004) în mod regulat, iar alți 25% că au participat la astfel de acțiuni uneori sau rar.

Pe baza datelor cercetării de tip Omnibus realizate de FDSC în 2010, putem extrage o serie de date și informații referitoare la amploarea și natura fenomenului voluntariatului în momentul de față.

Fig. 58. Amploarea voluntariatului pe tipuri de acțiune derulată

În ultimele 12 luni, dvs. personal... (întrebare cu răspuns multiplu)	Da, o singură dată	Da, de mai multe ori	Nu	Nu știu/Nu răspund
Ați făcut o donație la biserică	19,2%	33,0%	47,2%	0,6%
Ați făcut o donație ca răspuns la un apel umanitar din ziar sau de la televizor pentru persoane aflate în nevoie	7,6%	11,3%	78,7%	2,4%
Ați făcut muncă voluntară pentru biserică sau comunitate	3,5%	15,1%	79,7%	1,8%
Ați donat sânge	4,8%	6,8%	86,7%	1,8%
Ați făcut o donație ca răspuns la un apel din ziar sau de la televizor pentru alte cauze	4,4%	6,4%	86,9%	2,3%
Ați făcut muncă voluntară pentru o organizație neguvernamentală	0,7%	3,0%	94,2%	2,2%

Sursa: Cercetare de tip Omnibus, realizată de Mercury Research la comanda FDSC, 2010

Rezultatele relevă că cei mai mulți preferă să facă donații, iar dintre cei care aleg să-și dedice timpul și să depună eforturi în beneficiul altora, cei mai mulți o fac pentru biserică sau comunitate, mai puțini alegând munca voluntară în cadrul organizațiilor neguvernamentale – 18,6% față de 3,7%.

Persoanele cu vârsta între 30 – 44 ani și peste 60 de ani optează mai degrabă pentru voluntariatul în folosul bisericii sau al comunității, în timp ce voluntariatul în folosul organizațiilor neguvernamentale este ales în special de persoanele de vârstă mijlocie și de cele tinere¹⁰². Totodată, bărbații sunt cei care preferă preponderent prima variantă de muncă voluntară, în folosul bisericii și a comunității, în timp ce voluntarii ONG-urilor sunt în proporție egală bărbați și femei.

Opinii ale respondenților la *Barometrul Liderilor ONG*:

- „Pentru noi, o sursă importantă de voluntari o reprezintă profesorii din școlile publice. Și acum, cu toate aceste modificări la nivel guvernamental legat de salariile și meritele profesorilor, va fi din ce în ce mai greu să mobilizezi oamenii să se implice ca voluntari.”
- „Se remarcă o implicare mai mare a elevilor din ciclul de gimnaziu și liceu. În schimb, la studenți se remarcă o slabă implicare și responsabilitate. Timpul de implicare și activare e mult mai redus decât în anii anteriori.”

¹⁰⁰ Legea Voluntariatului nr. 195/2001 a fost revizuită la data de 30/07/2006, având în vedere O.G. nr. 58/2002, Legea nr. 629/2002, Legea nr. 339/2006. Prezentă legislație și alte acte normative care fac referire la voluntariat, pot fi găsite la: http://www.voluntariat.ro/legislatie_voluntariat.htm. Merită subliniat faptul că Legea Voluntariatului în România a apărut și ca urmare a sprijinului activităților derulate în cadrul Anului Internațional al Voluntariatului, din 2001.

¹⁰¹ Giurgiu, Anca, 2001, „Volunteer Activity and the Volunteers in Romania”, în *Social Economy and Law Journal* (SEAL), 2001

¹⁰² Rămâne însă în afara cercetării grupa de vârstă a elevilor de școală și liceu, care încă nu au fost evidențiați de vreun raport sau cercetare până în prezent, ei reprezentând un grup semnificativ.

Procentul persoanelor cu experiență de voluntariat în cadrul organizațiilor neguvernamentale crește proporțional cu **nivelul de educație**, în timp ce în cazul voluntariatului pentru biserică sau comunitate, procentul cel mai ridicat se constată în rândul absolvenților de 10 clase sau de școală profesională.

Din punctul de vedere al relației dintre veniturile respondenților și disponibilitatea acestora pentru voluntariat, dintre cei care activează ca voluntari în beneficiul bisericii sau al comunității, cei mai mulți sunt cei cu venituri mici, iar în cazul organizațiilor neguvernamentale cei mai mulți sunt cei cu venituri medii. Și la o categorie, și la cealaltă, **voluntarii cu venituri considerate mari (peste 1 980 RON pe lună) reprezintă cel mai scăzut procent.**

Din perspectiva regiunilor istorice, procentul de departe cel mai ridicat de persoane care preferă voluntariatul în folosul bisericii sau al comunității se întâlnește în Moldova, în timp ce la polul opus se află Bucureștiul, urmat de regiunile din sudul țării – Oltenia, Muntenia, Dobrogea. În privința voluntariatului pentru un ONG, clasamentul regiunilor este următorul: regiunea București, regiunea Transilvania-Banat-Crișana-Maramureș și regiunea Oltenia-Muntenia-Dobrogea și a Moldovei.

Pentru prima formă de voluntariat (biserică și comunitate), de obicei respondenții cei mai mulți sunt cu precădere din zona rurală, în timp ce pentru cea de-a doua, ei provin echilibrat din toate tipurile de localități, cu o preponderență la nivel de orașe între 50 000 și 200 000 de locuitori.

Fig. 59. Caracteristici ale voluntariatului pentru ONG vs. voluntariat pentru biserică și comunitate

Acțiuni făcute o dată sau de mai multe ori		Muncă voluntară pt. biserică sau comunitate	Muncă voluntară pt. o organizație neguvernamentală
Sex	Masculin	23 %	4 %
	Feminin	15 %	4 %
Vârstă	18-29 ani	9 %	4 %
	30-44 ani	21 %	5 %
	45-59 ani	19 %	5 %
	60 ani și peste	24 %	1 %
Educație	Până la 8 clase	19 %	1 %
	Școală profesională/10 cl.	25 %	4 %
	Liceu, postliceală	15 %	5 %
Categorie socială	Colegiu, facultate	15 %	5 %
	Directori de departament și întreprinzători particulari	19 %	4 %
	Funcționari cu studii superioare și personal calificat	15 %	6 %
	Muncitori calificați și funcționari cu o pregătire medie	17 %	3 %
Venit pe gospodărie	Muncitori necalificați și alți funcționari cu studii minime	23 %	3 %
	Mic (sub 1120 RON/lună)	28 %	3 %
	Mediu (1121-1960 RON/lună)	17 %	6 %
Regiunea istorică	Mare (peste 1960 RON/lună)	15 %	3 %
	Transilvania, Banat, Crișana, Maramureș	20 %	4 %
	Oltenia, Muntenia, Dobrogea	14 %	3 %
	Moldova	28 %	3 %
Mărimea localității	București	9 %	6 %
	Orașe peste 200K loc.	8 %	3 %
	Orașe 50-200K loc.	13 %	5 %
	Orașe sub 50K loc.	15 %	4 %
Total	Localități rurale	28 %	4 %
		19 %	4 %

Sursa: Cercetare de tip Omnibus, realizată de Mercury Research la comanda FDSC, 2010

Barometrul Liderilor ONG relevă că majoritatea organizațiilor neguvernamentale (90%) lucrează cu voluntari. În opinia liderilor respectivi, anul 2009 (deși un an marcat de o criză economică destul de severă) nu a fost unul foarte rău din punctul de vedere al atragerii de voluntari în organizații. Mai mult de 55% dintre ei consideră fie că nu au fost mari probleme, fie că lucrurile au mers destul de bine.

Totodată, majoritatea conducătorilor de organizații neguvernamentale consideră că numărul de voluntari implicați în mod constant în activitatea organizației, raportat la nevoile organizației, este suficient (50,1%) sau chiar peste necesarul organizației (3,3%). O posibilă explicație a acestor rezultate, încă sub nevoile organizaționale, poate fi și cererea redusă din partea ONG-urilor pentru recrutare de voluntari și nevoia de creștere a nivelului de profesionalizare a activităților în care sunt implicați voluntarii.

Ca modalități de recrutare de voluntari, liderii de ONG răspund¹⁰³, în proporție de 63,3% că voluntarii vin ei înșiși la organizație, iar celelalte modalități sunt, în ordinea utilizării lor: anunțuri în școli, universități, companii, instituții publice (44,1%), anunțuri prin diverse mijloace de informare (38,4%) și doar 9,2% prin centre și 6,3% prin târguri de voluntariat. Evaluând procesul de recrutare în 2009 per ansamblu, liderii de ONG-uri consideră că a decurs fără mari probleme (17,7%) sau destul de bine (38,4%), în timp ce 7,2% îl consideră foarte dificil.

Rata voluntariatului în România este pe o linie ascendentă, dar încă redusă față de mediile europene, studiile arătând că 3 din 10 europeni sunt voluntari și 80% din populația UE consideră că implicarea activă în viața socială este crucială pentru democrație. Se consideră că participarea cetățenilor în activitățile de voluntariat ale societății civile în România este încă influențată de prejudecăți care pornesc din perioada comunistă, când „munca voluntară” era reprezentată de activitățile neplătite și obligatorii (gen muncile agricole, curățarea locurilor publice etc.), impuse cetățenilor de către administrația de partid a regimului comunist¹⁰⁴. Cu toate acestea, se constată o schimbare în mentalul colectiv în ceea ce privește voluntariatul, în special în rândul tinerilor care privesc voluntariatul ca pe o investiție în propria persoană (ca avantaj în evaluarea pentru burse în străinătate și angajare pe piața muncii, chiar dacă, spre deosebire de alte țări, nu reprezintă un plus la admiterea în universități sau în exercitarea unor profesii).

Opinii ale respondenților la *Barometrul Liderilor ONG*:

- „În țara noastră este foarte puțin încurajată activitatea de voluntariat, care este benefică atât organizațiilor, cât și voluntarilor (prin experiența pe care o acumulează).”
- „Drepturile voluntarilor ar trebui mai bine precizate și chiar reglementate în concordanță cu cele din UE.”
- „Ar trebui legiferat ceea ce în SUA este *stipend* pentru voluntari, deoarece sunt probleme cu acoperirea cheltuielilor acestora atunci când îi trimiți în mediul rural.”
- „Ar fi nevoie de mai multe programe de educație pentru voluntariat, recunoașterea oficială a voluntariatului ca experiență de muncă.”

În această perioadă, demersuri internaționale precum declararea anului 2011 – Anul European al Voluntariatului, care demonstrează atenția sporită a factorilor politici și decizionali asupra acestui subiect pot

¹⁰³ *Barometrul Liderilor ONG*, FDSC, 2010 – „Care este modalitatea prin care organizația dvs. își recrutează voluntarii?” (întrebare cu răspuns multiplu)

¹⁰⁴ Vezi și Mălina Voicu, Bogdan Voicu – „Volunteering in Romania: a rare avis”, în Paul Dekker și Loek Halman (editori), *The Values of Volunteering. Cross-Cultural Perspectives*, Kluwer Publishers, 2003, p. 143 – 160

impulsiona și sprijini inițiativele de voluntariat, eforturile de promovare a interesului cetățenilor pentru voluntariat și de întărire a infrastructurii pentru voluntariat în România¹⁰⁵.

Anul European vizează consolidarea importanței și beneficiilor voluntariatului pentru societățile europene.

Comisia Europeană propune patru obiective pentru Anul European al Voluntariatului:

1. Crearea unor condiții-cadru favorabile vizează sprijinirea instaurării voluntariatului ca instrument pentru promovarea participării civice și a angajamentului interpersonal.
2. Abilitarea organizațiilor de voluntari și ameliorarea calității voluntariatului pentru a facilita voluntariatul și a încuraja activitatea în rețea, mobilitatea și cooperarea.
3. Recompensarea și recunoașterea activităților de voluntariat ar trebui sprijinite prin stimularea adecvată a cetățenilor, societăților și organizațiilor.
4. Sensibilizarea largă cu privire la valoarea și importanța voluntariatului.¹⁰⁶

Aceste obiective ar trebui realizate prin schimb de experiență, difuzarea rezultatelor studiilor, conferințe și manifestări, precum și campanii de informare și de relații publice. În acest scop, este prevăzut un pachet financiar în valoare de 6 milioane euro pentru 2011, precum și de 2 milioane euro pentru măsurile pregătitoare din anul 2010.

În același context al anului 2011, au loc și în România o serie de demersuri de îmbunătățire a legislației din acest domeniu, demersuri care privesc în mod special găsirea de modalități de motivare a cetățenilor pentru implicarea în programe de voluntariat, recunoașterea și validarea competențelor dobândite în cadrul activităților de voluntariat, introducerea unor instrumente comune care să fie utilizate de către ONG-urile care lucrează cu voluntari (Cod de conduită al ONG-ului care implică voluntari, Cod de conduită pentru coordonatorul de voluntari, Certificatul de Voluntar etc), precum și clarificarea anumitor noțiuni care au legătură cu voluntariatul (voluntariatul corporatist, voluntariatul în instituții publice, contractul de voluntariat etc.) și crearea unei agenții sau platforme la nivel național pentru susținerea voluntariatului. De altfel, în *Barometrul Liderilor ONG* realizat de FDSC, liderii organizațiilor neguvernamentale își exprimă în mod special nevoia de a exista modalități mult mai concrete de stimulare și de facilitare a participării voluntarilor.

În ceea ce privește sincronizarea dintre nevoile pe care le au organizațiile neguvernamentale și aspirațiile noilor generații de voluntari, apar o serie de discrepanțe, deși acestea nu fac însă regula: există organizații care își doresc voluntari pentru activități de rutină, în timp ce voluntarii caută oportunități de implicare în activități dinamice, creative, și nu neapărat pe termen lung. Pe lângă acestea, percepția cetățenilor asupra voluntariatului influențează și adâncește alte discrepanțe legate de cultură și principiile voluntariatului, care tind să fie văzut ca o activitate din care să poată fi obținute unele avantaje, uneori materiale. Aceasta vine în contradicție cu conceptul de voluntariat în sine, cu ceea ce promovează organizațiile neguvernamentale prin voluntariat.

Marea provocare pentru sectorul neguvernamental rămâne în continuare dezvoltarea propriilor capacități și abilități de atragere și implicare a voluntarilor astfel încât să răspundă intereselor organizaționale, dar și celor motivaționale în cazul voluntarilor sau nevoilor comunitare atunci când avem în vedere percepția voluntariatului în rândul cetățenilor.

¹⁰⁵ Sursa: http://www.provobis.ro/1_2_programe/2011.htm

¹⁰⁶ Sursa: Avizul Comitetului Economic și Social European privind Anul European al Voluntariatului, 2011, <http://eur-lex.europa.eu>

Inițiative susținute de sectorul neguvernamental pentru promovarea voluntariatului:

- În 1997, Pro Vobis înființează primul Centru de Voluntariat din România.
- În România se desfășoară anual Săptămâna Națională a Voluntariatului, eveniment inițiat în 2002 de Pro Vobis.
- În 2010, activează 14 centre de voluntariat (Bacău, Brașov, București, Cluj-Napoca, Constantă, Craiova, Iași, Oradea, Reșița, Satu Mare, Sibiu, Slatina, Simeria, Vlădești), constituite în Rețeaua Națională a Centrelor de Voluntariat din România (RNCVR).
- În 2010, la inițiativa Pro Vobis, se înființează prima Federație a organizațiilor care sprijină dezvoltarea voluntariatului în România – Federația VOLUM, cu 38 de organizații neguvernamentale membre (iunie 2010)¹⁰⁷.

5.3. Grupurile informale – primii pași în acțiunea colectivă

Ideea conform căreia dezvoltarea și consolidarea societății civile și a democrației necesită un grad relativ ridicat de viață asociativă, constituită în mod voluntar, reprezintă un element important al tradiției de gândire liberală, cu rădăcini încă de la începutul secolului al XIX-lea; aceasta se regăsește astăzi în populara teorie a „capitalului social” (Putnam, 1995; Weil, 2005, Sandu, 2005 și 2007, Zano și Palmonari, 2003).

Prin asocieri voluntare, informale cu caracter mai degrabă spontan, cetățenii relaționează, dobândesc încredere reciprocă și propun rețele altruiste de acțiune colectivă prin intermediul cărora rezolvă eficient probleme comune care adeseori prezintă un impact ce transcende simpla întrajutorare. Toate aceste activități colective, rețele sociale de servicii reciproce și asocieri voluntare constituie surse de capital social ce contribuie la dezvoltarea și consolidarea democrației.

Măsurarea capitalului social al unei comunități sau societăți – adeseori, ca indicator compozit al încrederii instituționale și reciproce între indivizi și al nivelului de participare civică sau voluntariat – a evidențiat mai degrabă lipsa sau gradul relativ scăzut al acestuia în cadrul societăților postcomuniste.

Pornind de la aceste constatări, dar și de la necesitatea capacitării și întăririi grupurilor informale spontane cu impact comunitar ridicat, s-au inițiat primele modele de dezvoltare comunitară, prezente și în România, în principal prin Fondul Român de Dezvoltare Socială (FRDS), cu sprijinul Băncii Mondiale, sau prin programele de preadereare ale UE (Leader) ce au avut drept scop, printre altele, facilitarea comunitară înțeleasă ca proces prin care membrii unei comunități sunt mobilizați și sprijiniți pentru a se organiza în vederea rezolvării unor probleme comune.

Prin urmare, în prezent, putem decela două tipuri de grupuri informale, în funcție de natura și mecanismul constituirii acestora: pe de o parte, putem vorbi despre grupuri informale inițiate într-o manieră mai degrabă spontană, cu caracter endogen și, pe de altă parte, cele înființate prin mecanisme de facilitare și capacitate, cu caracter mai degrabă exogen. Lărgirea conceptului a condus și la rafinarea terminologiilor de denumire. Astfel, grupurile informale sunt cunoscute și sub denumirea de organizații comunitare sau grupuri de inițiativă locală (GIL) sau de acțiune locală (GAL), în funcție de finanțator; indiferent de denumire, grupurile informale trebuie identificate și analizate în funcție de poziționarea acestora pe un continuum, de la pur spontan (inițiate de jos în sus; de la „firul ierbii”) până la tipul pur planificat, constituite de „sus în jos”. Caracteristicile comune ale acestor grupuri informale/ organizații comunitare sunt evidențiate mai jos:

- Sunt formate din membrii unei comunități (lideri comunitari formali sau informali, persoane cu inițiativă care doresc să contribuie la dezvoltarea comunității lor).

¹⁰⁷ Sursa: <http://www.volum.voluntariat.ro/>

- În general, sunt organizații puțin formalizate, având o ierarhie internă minimă.
- Sunt localizate în comunitățile pe care le servesc, în mediul urban, având mai degrabă un caracter spontan, informal, în vreme ce în rural, grupurile se bazează pe combinarea celor două modele (lideri informali și formali).
- Au o abordare participativă și consultativă în planificarea și derularea activităților.
- Sunt adesea implicate în rezolvarea unor probleme punctuale și activează pe o perioadă limitată de timp.

Grupurile informale cu caracter mai degrabă spontan sunt grupuri cu interese și pasiuni comune, ce inițiază acțiuni colective voluntare, cu durabilitate și anvergură mai degrabă limitată. Acestea au la bază, adesea, evenimente cu încărcătură emoțională ridicată (moartea unui motociclist sau a unui handbalist de renume au stat la baza inițierii unor campanii scurte, dar intens mediatizate, de conștientizare a unor reguli de trafic între șoferi și motocicliști, sau unei campanii de prevenire a violenței în școli) și dispun de o simbolistică puternică.

Declanșarea acțiunii colective are la bază constatarea unei situații neplăcute, urmată de conștientizarea lipsei de soluții și mobilizarea, contagiunea grupurilor de apartenență și a rețelelor acestora. Acestea iau ființă la intersecția între „constatarea unei situații” și „credița în posibilitatea de a o schimba”. Adeseori liderii grupurilor informale nu au cunoștință de existența unor organizații neguvernamentale prin care să-și poată exprima nemulțumirea sau care să le reprezinte interesele.

Procesul de formare a grupurilor informale de tip adunare spontană – flash-mob – este mai degrabă o caracteristică urbană, în vederea mobilizării participanților, inițiatorii făcând apel la tehnici de comunicare de tip e-mail viral, SMS viral sau la rețele de socializare de pe internet. Acestea au o viață scurtă, caracterul informal, nestructurat, lipsa de experiență organizațională și lipsa de personal angajat făcând dificilă mobilizarea și administrarea de resurse pentru derularea activităților propuse pe termen mediu sau lung.

Activitățile grupurilor informale sunt variate atât în conținut, dar și în anvergură; astfel, în zonele urbane din România s-au desfășurat acțiuni inițiate de grupuri informale, care vizau convingerea autorităților locale în ceea ce privește amenajarea de piste pentru bicicliști, interzicerea construirii unui bloc într-un spațiu verde, campanii de încurajare a unor comportamente civilizate, în transportul public, față de persoanele cu dizabilități etc.

Realitatea statistică a acestor grupuri este, desigur, greu de surprins, au o puternică implicare a presei în mediul urban și, de aceea, necesită o analiză de conținut și de frecvență pentru decelarea amplitudinii activității grupurilor informale.

Cel de-al doilea tip de grupuri informale face referire la asocierile voluntare, a căror constituire este facilitată de o structură integrantă (finanțator); aceasta presupune identificarea și capacitatea liderilor locali informali și/sau formali (de regulă, reprezentanți ai instituțiilor publice locale) cu rol de a cataliza acțiunea colectivă viitoare și, desigur, pentru a accesa formal finanțarea și pentru a mobiliza ceilalți membri ai comunității.

Facilitarea comunitară este procesul de mobilizare a membrilor unei comunități și de sprijinire a acestora pentru a se organiza în vederea rezolvării unor probleme ce transcend stricta întrajutorare a membrilor; aceasta se constituie într-un proces ce presupune identificarea persoanelor active și responsabile dintr-o comunitate (liderii comunitari), motivarea lor pentru mobilizarea și coagularea unui grup comunitar.

Din această perspectivă, grupurile informale trebuie înțelese ca structuri specifice proiectelor axate pe dezvoltarea comunitară în mediul rural și, într-o mai mică măsură, în cel urban.

În România, principalul model de dezvoltare comunitară a fost inițiat de Banca Mondială și implementat de Fondul Român de Dezvoltare Socială (FRDS) începând cu 1998 (ce activează conform Legii 129/1998), care și-a propus drept misiune creșterea capitalului social și sprijinirea dezvoltării durabile în comunitățile sărace prin promovarea și suportul acordat inițiativelor locale identificate înaintate și realizate în mod participativ, prin implicarea comunității.

Intervenția FRDS s-a fundamentat pe principiul că proiectele trebuie inițiate de lideri informali la nivel local (ce trebuiau să fie identificați) și care pot să îi mobilizeze pe ceilalți locuitori; semieșecul unor astfel de grupuri a condus la modificarea modelului prin includerea reprezentanților instituțiilor publice (a liderilor formali). Astfel, în fiecare localitate care intenționa să obțină finanțare trebuia identificat și format un grup de inițiativă locală (GIL), care trebuie să-și asume un proiect concret și să fie responsabil de implementare.

Implementarea acestor modele a fost contextualizată în funcție de mediul de rezidență, urban sau rural; dacă în mediul urban s-a pus accent mai degrabă pe identificarea și capacitatea liderilor informali și a persoanelor cu dorința de implicare, în rural s-a încercat mai degrabă combinarea celor două modele (lideri informali și formali), ținând cont de specificul rural, unde este dificil să fie implementat un proiect sau realizată o acțiune, atât timp cât administrația locală nu își dă acordul. Pe de altă parte, persoanele implicate în proiecte din mediul rural au dovedit că sunt mult mai active și mai solidare, sunt conștiente că numai astfel pot să rezolve anumite probleme comune, impactul proiectelor fiind mult mai vizibil decât în urban.

Finanțările UE din faza de preaderare au urmat modelul dezvoltarist al capitalului social comunitar, încurajând asocierea celor trei actori comunitari principali – administrația locală, mediul de afaceri și societatea civilă. Prin Programul Leader, derulat în perioada 2005 – 2006, s-a încurajat constituirea grupurilor de acțiune locală (GAL) ce presupun dezvoltarea de parteneriate între mai multe localități și asocierea între reprezentanții celor trei actori sociali amintiți mai sus. Până în prezent au fost aprobate 110 GAL-uri de către Agenția de Plăți pentru Dezvoltare Rurală și Pescuit (APDRP).

Rezultatele focus-grupului realizat de FDSC în aprilie 2010 a evidențiat mai degrabă dificultățile cu care se confruntă GAL în realizarea acordului între parteneri. Din perspectiva ONG-urilor care oferă asistență tehnică pentru înființarea acestor GAL-uri, procesul este mai degrabă unul „hei-rupist și formal”, iar accesarea finanțării este mai degrabă un scop în sine și nu un mijloc pentru realizarea obiectivelor comune (pentru a putea accesa finanțarea, GAL-urile trebuie să obțină personalitate juridică în baza O.G. 26/2000, legea fundațiilor și asociațiilor). Lipsa procedurilor clare de funcționare, interesele multiple ale actorilor implicați și contribuția de 20% care trebuie depusă pentru proiecte fac ca multe GAL-uri să fie desființate.

Pe lângă liniile de finanțare amintite mai sus – FRDS și Programul Leader – există o serie de fundații (din care amintim Fundația Pact) ce sprijină formarea și dezvoltarea organizațiilor comunitare; ofertele de finanțare ale acestor fundații cuprind, de regulă, granturi mici (între 500 și 5 000 euro) realizate fie prin contracte cu persoanele fizice implicate în grupul informal sau cu organizația comunitară înregistrată ca persoană juridică. Trebuie, de asemenea, menționată importanța centrelor de resurse (organizații de suport) ce derulează programe de asistență tehnică dedicate organizațiilor comunitare, având drept rol intermedierea între grupurile informale și instituțiile finanțatoare, din care amintim: Asociația Română de Dezvoltare Comunitară (www.ardc.ro), Centrul de Asistență Rurală (www.rural-center.org) sau Centrul de Resurse CREST (www.crest.ro).

În ciuda anumitor dificultăți, prezența elitelor locale – reprezentanți ai autorităților locale, școlii, bisericii – în majoritatea grupurilor informale constituite în cadrul proiectelor de dezvoltare comunitară asigură

o bună relaționare cu instituțiile reprezentative de la nivel local. Mai mult, rezultatele cercetării au evidențiat că neimplicarea administrației locale conduce la constituirea unor relații conflictuale, datorită faptului că acestea (grupurile informale) sunt percepute ca o amenințare de către funcționarii publici.

Grupurile informale (organizațiile comunitare) sunt adesea formate pentru a rezolva o problemă punctuală. Astfel se explică că mai puțin de 10% dintre acestea își continuă activitatea după încheierea proiectului, prezența reprezentanților autorităților publice sau a cadrelor didactice constituind factori favorizanți ai continuării activității; cu toate acestea, impactul grupurilor informale transcende adesea simpla rezolvare a problemei sau cadrul strict al întraajutorării reciproce, deoarece acestea furnizează modele de acțiune viabile, formează lideri locali (care ulterior activează în ONG – uri mai structurate) și contribuie la creșterea încrederii și participării comunitare sau la influențarea politicilor locale, comunitare.

Elementele care asigură succesul unui grup informal constau în prezența mecanismelor de facilitare, identificarea adecvată a liderilor informali, includerea, pe cât posibil, a cât mai multor actori sociali locali și asigurarea unei bune comunicări în cadrul grupului.

În vederea îmbunătățirii sprijinului acordat acestor importanți actori ai societății civile, susținem următoarele recomandări:

- Monitorizarea campaniilor desfășurate de grupurile informale urbane (inclusiv prin analiza de conținut a media care, de regulă, promovează acțiunile colective spontane) și încurajarea abordării și facilitării acestora de către structurile încadrante/ finanțatori.
- Încurajarea autorităților locale în vederea sprijinirii acțiunilor colective ale grupurilor informale; adeseori un sprijin de la primărie poate ușura considerabil viața grupului, prin punerea la dispoziție a unui sediu, teren, materiale etc;
- Facilitarea creării de rețele între diferitele organizații ale societății civile, cu preocupări în domeniul dezvoltării comunitare, și colectarea și diseminarea bunelor practici în dezvoltarea proiectelor de dezvoltare comunitară;
- Sprijinirea proiectelor de formare profesională a specialiștilor în dezvoltare comunitară, inițierea de către centrele de formare a unor cursuri de pregătire specializate sau a unor programe universitare dedicate domeniului dezvoltării comunitare.

6

Sectorul neguvernamental și sfera publică

6.1. Relația stat – societate civilă 1989 – 2009

După 1989, natura relației între administrația publică și cetățeni, între stat și sectorul neguvernamental s-a modificat sistematic și incremental. Cel mai simplu mod de a defini această relație în continuă schimbare este de a o privi din perspectiva reformei guvernării.

Relația Stat – sector neguvernamental se subsumează problematicii complexe a reformei guvernării și este parte integrantă din procesul de modernizare a Statului. Efortul de modernizare a Statului presupune nu numai introducerea unor elemente de performanță managerială și creștere de eficiență în utilizarea banului public, ci și elemente de bună guvernare.

În România, interesul în dezvoltarea relației dintre sectorul guvernamental și cel neguvernamental a crescut apreciabil în ultimele două decade, recuperând rapid modelele de abordare a problematicii parteneriatelor sectoriale dezvoltate la nivel internațional. Analizând evoluția sectorului neguvernamental din ultimii 20 de ani, nu putem face abstracție de influența majoră pe care au avut-o orientările diverselor guverne asupra dezvoltării acestuia. O condiție minimă necesară pentru dezvoltarea sectorului neguvernamental în orice societate o reprezintă existența unui cadru politic democratic. Pentru a avea un sector neguvernamental puternic este nevoie de o viziune politică favorabilă dezvoltării acestui sector, de o atitudine pozitivă, de încurajare și susținere a parteneriatului public – privat cu sectorul neguvernamental. Într-un anume sens, istoricul dezvoltării sectorului neguvernamental este strâns legat de istoricul relației cu sectorul guvernamental.

În evoluția relației dintre stat și sectorul neguvernamental din România putem distinge câteva etape de dezvoltare a sectorului după 1989.

1990 – 1992. Sectorul neguvernamental militează în stradă și e absent din programele de guvernare

Această primă etapă de dezvoltare a sectorului neguvernamental se caracterizează printr-un entuziasm democratic manifestat și prin explozia înregistrării de structuri neguvernamentale ca expresie a libertății de asociere. A fost o perioadă efervescentă din punct de vedere politic, marcată de descoperirea drepturilor și libertăților democratice, cu multe manifestări de stradă și proteste. Din această perioadă ne amintim de manifestațiile din Piața Universității, dar și de venirea minerilor la București, apariția pe scena politică a Frontului Salvării Naționale, dar și reconstituirea partidelor politice istorice precum Partidul Național Liberal, Partidul Național Țărănesc Creștin și Democrat, Partidul Social Democrat. Este perioada în care, din inițiativa partidelor de opoziție și a organizațiilor civice, se formează coaliția Convenția Democratică.

Într-un moment în care toate procesele și instituțiile politice treceau printr-un proces accelerat de redefinire, sectorul neguvernamental începea și el să-și contureze identitatea, cu respect pentru valorile democratice și anticomuniste. Această fază se caracterizează printr-o capacitate redusă a sectorului neguvernamental, atât din punct de vedere al modalităților de organizare a tărâului sector asociativ, cât și al resurselor. Pe acest fundal haotic este redescoperit dreptul la asociere, la liberă exprimare, reapare nivelul administrativ local. În programele de guvernare din această perioadă, respectiv guvernul Român și guvernul Stolojan,

relația cu societatea civilă este total absentă. Cele două programe de guvernare sunt evident marcate de imperativele privatizării și trecerii la economia de piață, liberalizării economice și reformei funciare, marile teme de politică și politică publică ale perioadei.¹⁰⁸

1992-1996. Sectorul neguvernamental în opoziție

Noiembrie 1992 – decembrie 1996. Această perioadă de dezvoltare a sectorului neguvernamental o putem caracteriza ca fiind *perioada de opoziție*. Puterea economică și politică din România rămâne semnificativ centralizată, iar Partidul Democrat Social Român arată frecvent tendințe de a confunda puterea partidului cu cea a statului. Organizații neguvernamentale care câștigaseră notorietate în această perioadă de debut a democrației în România, precum Alianța Civică, Grupul pentru Dialog Social, Liga Studenților, Liga Apărării Drepturilor Omului, Pro Democrația, Societatea Timișoara, Solidaritatea Universitară sau Asociația Foștilor Deținuți Politici se plasează fără echivoc într-o atitudine de opoziție față de puterea instalată după alegerile din 1992.

Organizațiile neguvernamentale prin discursul lor, prin acțiunile inițiate adesea cu sprijinul programelor străine de asistență pentru democrație, pe fondul fragilității partidelor recent reînființate apar ca elemente de opoziție. De aici și tensiunile între putere și organizațiile neguvernamentale, lipsa de dialog și cooperare între sectorul guvernamental și cel neguvernamental.

În *programul guvernului Văcăroiu* apar câteva idei cu privire la consolidarea sistemului instituțiilor neguvernamentale și a societății civile și crearea unui sistem de politici destinate stimulării cu prioritate a organizațiilor, cu activitate în domeniul social, educativ, cultural.¹⁰⁹

În ceea ce privește domeniul legislației, principalul obiectiv a fost completarea legislației referitoare de ONG-uri. Aceste idei nu au fost urmate de decizii de politică publică care să le dea substanță, au fost mai degrabă elemente de retorică, influențate de noul context, și obiective politice care vizau integrarea în NATO (Parteneriatul pentru Pace a fost semnat în 1993), Consiliul Europei (realizat în 1993) și Uniunea Europeană (la 1 februarie 1993, România semnează Acordul European, care instituie o asociere între România și Comunitățile Europene, și la 22 iunie 1995, depune cererea de aderare la Uniunea Europeană) care aduceau cu ele și elemente de monitorizare internațională pe chestiuni legate de implementarea democrației și a principiilor bune guvernări.

1996-2000. Sectorul neguvernamental se consolidează și se conturează modelul relației parteneriale dintre stat și sectorul neguvernamental.

Decembrie 1996 – Decembrie 2000. Putem numi această etapă de dezvoltare a sectorului *etapa de consolidare*. Susținerea masivă și sistematică a sectorului neguvernamental din cei patru ani precedenți prin programe de asistență internațională, își arată rezultatele prin existența unui sector cu o identitate conturată, cu o capacitate crescută și interes pentru reglementare internă și externă. Apropierea ideologică de partidele de opoziție și, în special, de Convenția Democratică din România, care câștigase alegerile din 1996, se reflectă în schimbarea de discurs politic și de acțiune de politică publică. Programul de guvernare Ciorbea (în mod preponderent) și programul de guvernare Radu Vasile reflectă această atitudine schimbată față de sectorul neguvernamental.

Astfel, în *programul guvernării Ciorbea* (decembrie 1996 – aprilie 1998) regăsim elemente precum: referiri la politicile în domeniul protecției consumatorului, dezvoltare regională și locală; dialog social cu scopul sprijinirii structurilor societății civile, armonizarea acțiunilor guvernamentale cu cele neguvernamentale și cu autoritățile publice locale, implicarea într-o măsură mai mare a ONG-urilor de sprijinire a sectorului

¹⁰⁸ Programe de guvernare publicate în *Monitorul Oficial al României*, anul IV, nr.296, 23.11.1992, partea I

¹⁰⁹ Programe de guvernare publicate în *Monitorul Oficial al României*, anul VIII, nr.342, 12.12.1996, partea I

privat în implementarea programelor guvernamentale, întărirea asociațiilor de întreprinzători și extinderea dialogului cu administrația publică centrală și locală, cu sindicatele și cu alte organizații neguvernamentale, creșterea numărului de proiecte în parteneriat cofinanțate de la buget (central și local) și de sectorul privat, cofinanțarea unor programe dedicate dezvoltării spiritului întreprinzător la categorii expuse excluderii sociale: șomeri, femei, tineri, persoane cu handicap, minorități și dezvoltarea pieței finanțării pentru sectorul neguvernamental pe termen lung.¹¹⁰

În domeniul social s-au stabilit obiective în raport cu care se redefinea relația cu societatea civilă: stabilirea indicatorilor sociali minimali pentru determinarea costului vieții, a unui nivel de trai decent, pe baza negocierilor cu sindicatele, uniunile patronale și organizațiile pensionarilor, în scopul stabilirii corecte a salariilor, pensiilor, alocațiilor, ajutoarelor sociale și indexărilor; în ceea ce privește asistența socială, obiectivele programului în raport cu societatea civilă sunt: stimularea participării structurilor societății civile la activitățile sociale și instituționalizarea unei forme de voluntariat pentru sprijinirea acțiunii sociale.

Relația cu sectorul neguvernamental este tratată specific în program, având ca obiectiv principal dezvoltarea politicilor de parteneriat cu societatea civilă prin: constituirea Departamentului pentru Protecția Minorităților Naționale, constituirea Departamentului Românilor de Dincolo de Graniță, constituirea unui Oficiu Național pentru Integrarea Socială a Rromilor, constituirea Fondului pentru Dezvoltarea Societății Civile (având activități specifice în cadrul fiecărui minister), constituirea unor Centre de Acreditare în cadrul fiecărui minister, pentru activități de formare continuă de resurse umane de către asociații și fundații, constituirea unui Grup de Lucru Interministerial cu caracter consultativ, având rolul de a stabili cuantumul bugetar anual în raport cu programul de alocare pentru proiecte comune, constituirea Consiliului Superior al Asociațiilor și Fundațiilor, ca structură executivă subordonată ministrului însărcinat cu reforma, având ca rol principal monitorizarea activității asociațiilor și fundațiilor, adoptarea Legii privind accesul la informație, adoptarea Legii privind protecția minorităților naționale, adoptarea Legii cultelor, modificarea Legii persoanelor juridice nr. 21 din 1924, introducerea în proiectul de Lege a finanțelor publice a unui capitol privind accesul la fondurile bugetului de stat, specific pentru asociații și fundații și alocarea de fonduri pentru cofinanțarea programelor internaționale pentru ONG, inclusiv cu precizarea surselor de constituire a Fondului pentru Dezvoltarea Societății Civile, includerea unui articol în Legea răspunderii ministeriale, privind capacitatea ministerelor de a accede la fonduri bugetare pentru dezvoltarea proiectelor în parteneriat cu ONG, includerea unui articol similar în Legea administrației locale și modificarea Legii sponsorizării, redefinind categoriile de sponsori și sponsorizați și urmând crearea unui sistem de măsuri de stimulare a activităților de sponsorizare, mai ales prin facilități de ordin fiscal.

Elemente de parteneriat regăsim și în domeniul sănătății, educației, domeniul cultural, cercetare și în domeniul politicilor de tineret.

În *programul de guvernare Radu Vasile* regăsim ca obiectiv sprijinirea structurării societății civile și a participării cetățeanului și a comunităților la conducerea și controlul treburilor publice și aproape toate elementele de consolidare a parteneriatului cu structurile neguvernamentale existente în programul Ciorbea.

În această perioadă este elaborată prima lege care promovează contractarea socială, respectiv Legea 34/1998 cu privire la finanțarea din fonduri publice a instituțiilor private care oferă servicii de asistență socială, lege care a generat ulterior dezvoltarea de mecanisme partenoriale bazate pe contractare intersectorială în toate zonele de politici privind serviciile sociale.

Sunt luate, de asemenea, decizii strategice pentru relația cu sectorul neguvernamental precum: Decizia prim-ministrului 142/1997 de a realiza primul departament de relații cu sectorul neguvernamental; tot în 1997 este creat departamentul de relații cu societatea civilă de la nivelul Parlamentului și este stabilită poziția de consilier pentru relația cu societatea civilă de la nivelul instituției Prezidențiale.¹¹¹

¹¹⁰ Programe de guvernare publicate în *Monitorul Oficial al României*, anul X, nr.152, 16.04.1998, partea I

¹¹¹ Programe de guvernare publicate în *Monitorul Oficial al României*, anul XI, nr.625, 22.12.1999, partea I

2000 – 2004. ONG-urile ca promotori ai bunei guvernări și ai aderării la Uniunea Europeană

Decembrie 1999 – noiembrie 2004. Această etapă de dezvoltare a sectorului este dominată de problematica bunei guvernări și de cea a aderării la Uniunea Europeană. Organizațiile neguvernamentale, cu o capacitate de *advocacy* crescută în ultimii ani prin programe de asistență tehnică și cursuri de formare specializate susținute de diverse organizații internaționale, având experiența intensă a demersurilor reușite de influențare a agendei publice din ultima guvernare, își concentrează eforturile prioritare pe dezvoltarea cadrului legislativ și instituțional care să permită sectorului neguvernamental o mai bună participare în procesul politicilor publice.

Au fost promovate două legi extrem de importante pentru reforma în domeniul bunei guvernări din România, respectiv Legea 544/2001 cu privire la liberul acces la informația de interes public și 52/2003 privind transparența actului decizional în administrația publică. Un alt eveniment major pentru sector l-a reprezentat schimbarea legii-cadru pentru asociații și fundații din 1921 prin O.G. 26/2000, în sensul modernizării ei și simplificării procedurilor de înregistrare.

După 2000, pornind de la experiența reușită în domeniul contractării sociale, reprezentată de Legea 34/1998 (tip subsidii, prin finanțare publică și implementare privată), continuă replicarea acestui model și la zone specifice de politică socială, în special în domeniul protecției copilului și serviciilor pentru persoane cu dizabilități.

Începând cu 2004, o bună parte din finanțatorii internaționali (publici și privați) care susținuseră dezvoltarea sectorului neguvernamental în România demarează proceduri de închidere a programelor de asistență pentru dezvoltare. Motivul principal era reprezentat de evoluția predictibilă a României către integrarea în UE, acest lucru intrând în contradicție cu statutul de țară care are nevoie de asistență internațională. Deși în sine un lucrul pozitiv, iminența retragerii unor fonduri internaționale importante din România a generat o îngrijorare profundă la nivelul sectorului neguvernamental, puternic dependent de aceste fonduri internaționale. Această situație a generat un efect de întărire a eforturilor de influențare a factorilor de decizie, pentru a asigura accesul la resurse publice și private în vederea susținerii activităților organizațiilor neguvernamentale.

La nivelul programelor de guvernare pentru perioada respectivă, putem spune deja că, într-o „bună tradiție” a guvernărilor de stânga din România, nu regăsim elemente semnificative de viziune politică legată de societatea civilă, în general, și sectorul neguvernamental, în principal. Regăsim menționat parteneriatul cu sectorul neguvernamental în diverse arii de politică publică precum: societatea informațională, turismul, protecția mediului, protecția copilului, educație, întărirea statului de drept și reconsiderarea reformei în justiție, politică externă și fondurile europene.

În ceea ce privește domeniul legat de **întărirea statului de drept și reconsiderarea reformei în justiție**, obiectivul a fost consultarea ONG interesate în procesul de elaborare a diferitelor inițiative legislative. În domeniul utilizării **fondurilor europene**, obiectivul a fost îmbunătățirea cadrului juridic și instituțional, în vederea implementării și monitorizării Programului Phare și a instrumentelor financiare prestructurale ISPA (Instrumentul pentru Politici Structurale de Preadrare) și SAPARD (Programul Special de Preadrare pentru Agricultură și Dezvoltare Rurală).

Aruncând o privire generală asupra acestei perioade, putem spune că, elementele de viziune politică privind relația cu sectorul neguvernamental au fost cumva depășite de deciziile de politică publică, în special în domeniul legilor transparenței și dezvoltării parteneriatului intersectorial, decizii puternic motivate de cerințele UE legate de aplicarea principiilor bunei guvernări și necesitatea reformării sistemului de protecție a copilului.¹¹²

¹¹² Programe de guvernare publicate în *Monitorul Oficial al României*, anul XII, nr. 700, 28.12.2000, partea I

2004 – 2008 Integrarea europeană – o șansă pentru trecerea de la dialogul social la dialogul civil în România

Decembrie 2004 – noiembrie 2008. În această etapă, temele și preocupările dominante sunt legate de efortul de aderare a României la UE. Puteam vorbi în România despre existența unui sector neguvernamental consolidat, o prezență activă în diverse zone de politică publică. Pe fondul retragerii programelor de asistență tehnică și financiară internațională și a donatorilor internaționali privați din România se accentuează îngrijorarea cu privire la iminenta criză de finanțare a sectorului.

Instrumentele de politică publică care susțineau parteneriatele public – privat din surse interne fuseseră recent introduse, iar sursele alocate pentru acestea erau insuficiente, practicile de CSR se aflau într-o fază incipientă, iar posibilitățile de a strânge fonduri de la persoane fizice erau slab reglementate prin lege și, în consecință, greu de realizat, limitate fiind la mecanismul greoi al donațiilor dinspre persoane fizice. Aceste îngrijorări au fost cel puțin parțial adresate prin programul de guvernare Tăriceanu.¹¹³

Pentru domeniul referitor la **relația cu sectorul neguvernamental** s-au stabilit printre obiective: Guvernul va colabora cu societatea civilă pentru reactualizarea Planului național anticorupție în baza strategiei, precum și pentru realizarea unor evaluări instituționale periodice, pentru a îmbunătăți politicile anticorupție, constituirea unui sistem de finanțare directă a ONG, modificarea prevederilor Codului fiscal (cota din impozitul pe venit, pe care persoanele fizice pot dispune să o ofere ONG-urilor înregistrate, va fi mărită de la 1% la 2%), Guvernul va susține controlul civic asupra averilor demnitarilor și funcționarilor publici, modificarea cadrului legal referitor la sponsorizare cu scopul cointeresării reale a contribuabililor în sprijinirea activității ONG, utilizarea transparentă a fondurilor de preaderare (PHARE, ISPA, SAPARD) concomitent cu accelerarea ritmului de absorbție a acestora, întărirea parteneriatului cu ONG în procesul de elaborare și aplicare a politicilor publice în domeniul protecției mediului, guvernul va susține simplificarea procedurilor de emiteră a avizelor, licențelor, permiselor și autorizațiilor, clarificarea rolului centrelor de transparență și extinderea teritorială a acestora prin asociații ale oamenilor de afaceri și organizații civice, dezvoltarea subsistemului organismelor consultative și neguvernamentale pentru creșterea rolului în elaborarea strategiilor și programelor naționale privind protecția consumatorilor, în activitatea de supraveghere a pieței, în rezolvarea prejudecătorească și judecătorească a litigiilor dintre agenții economici și consumatori, în informarea și consilierea consumatorilor în ceea ce privește dezvoltarea cadrului instituțional, înființarea Institutului Național de Consum ca ONG (instruire, consultanță, informare) pentru educarea consumatorilor. În programul de guvernare este prevăzută prezența activă a ONG-urilor în diverse arii de politică sectorială, de la politici pentru tineret la cultură, justiție.

Un interes deosebit pentru dezvoltarea sectorului neguvernamental a fost reprezentat de adoptarea Legii 2%, care a generat efecte pozitive din perspectiva asigurării legăturii nemijlocite dintre cetățeni și ONG-uri.

Un alt element important privind relația cu sectorul neguvernamental a reprezentat-o decizia guvernului Tăriceanu de a înființa Colegiul pentru Consultarea Asociațiilor și Fundațiilor prin H.G. 618/2005. Trebuie precizat faptul că aici avem de-a face cu o premieră, în sensul în care această inițiativă a fost lansată de către guvern, venind în întâmpinarea nevoii afirmate de consolidare a parteneriatului și dialogului intersectorial, fără a avea la bază o solicitare specifică din partea sectorului. Colegiul avea și are ca scop să „faciliteze comunicarea și să asigure implicarea asociațiilor și fundațiilor în realizarea politicilor guvernamentale la toate palierele decizionale ale administrației publice centrale” și „dezvoltarea parteneriatului între autoritățile administrației publice și sectorul neguvernamental și consolidarea democrației participative în România”.

În acest colegiu au fost numiți 40 de reprezentanți ai sectorului neguvernamental. Colegiul s-a reunit în mandatul Tăriceanu de 4 ori, având pe agendă probleme de mare importanță pentru creșterea calității

¹¹³ Program de guvernare publicat în *Monitorul Oficial al României*, anul 172, nr.1265, 29.12.2004

parteneriatului intersectorial. Astfel, în întâlnirea colegiului din iulie 2006 s-a luat în discuție retragerea guvernului din CES și posibilitatea ocupării celor 15 locuri care revin guvernului în Consiliul Economic și Social de către organizațiile neguvernamentale. Acest lucru părea cu atât mai necesar, cu cât, începând cu 2007, România urma să fie reprezentată în CES-ul European și de către delegații ai organizațiilor neguvernamentale. În noiembrie 2006 au fost desemnați cei 15 reprezentanți ai organizațiilor neguvernamentale în CES, dar procesul efectiv de integrare a acestora nu a avut loc. Șansa participării ONG-urilor într-un mecanism de dialog social consacrat, care ar fi însemnat diversificarea vocilor care participă la dezbaterile publice cu organizații ale clasei de mijloc, ale profesiunilor liberale, ale mediului rural, dar și cele ale solidarității sociale și trecerea de la dialogul social la dialogul civil consacrat deja la nivel european, a fost ratată. Astfel, România are reprezentanți ONG în Consiliul Economic și Social European, dar nu și în cel național. În martie 2007, cea de a treia întâlnire a Colegiului pentru Consultarea Asociațiilor și Fundațiilor a luat în discuție problema TVA pentru organizațiile neguvernamentale aferente fondurilor de preaderare, în contextul apariției Ordonanței de urgență a guvernului pentru modificarea și completarea Ordonanței de urgență nr. 63/14 mai 1999 cu privire la gestionarea fondurilor nerambursabile alocate României de către Comunitatea Europeană, precum și a fondurilor de cofinanțare aferente acestora, cu modificările și completările ulterioare.

Finanțare transparentă și competitivă

O altă inițiativă menită să aducă o schimbare fundamentală a modului de acordare a finanțărilor publice către ONG a fost adoptarea Legii 350/2005 privind regimul finanțărilor nerambursabile din fonduri publice alocate pentru activități nonprofit de interes general, care a instituit principiile transparenței, competiției deschise și evitării conflictelor de interese în ancorarea finanțărilor către ONG. Propusă de ONG-uri ca măsură parte din pachetul anticorupție, a permis dezvoltarea unor alte inițiative în beneficiul sectorului, cum ar fi: Programele de Interes Național de la Ministerul Muncii sau Fondul Cultural Național la Ministerul Culturii, și schemele de granturi ale autorităților publice locale, scheme de granturi moderne după modelul programelor de finanțare europene care se derulaseră în România.

Instituționalizarea rolului ONG-urilor în procesul de elaborare a politicilor publice la nivel central

Un pachet ambițios de legislație secundară adoptat în 2005 își propunea schimbarea fundamentală a modului de elaborare și implementare a politicilor publice la nivelul administrației centrale. Pachetul format din H.G. 50/2005 pentru Aprobarea Regulamentului privind procedurile la nivelul guvernului pentru elaborarea, avizarea și prezentarea proiectelor de acte normative spre adoptare, H.G. nr. 750/2005, privind constituirea consiliilor interministeriale permanente și, H.G. nr. 775/2005, pentru aprobarea Regulamentului privind procedurile de elaborare, monitorizare și evaluare a politicilor publice la nivel central.

În acest pachet, societatea civilă este actorul consultat în identificarea variantelor – o etapă în procesul politicilor publice, care constă în generarea unor posibilități tehnice de soluționare pentru o anumită problemă de politici publice, de către colectivele speciale, cu consultarea societății civile. Fiecare propunere de politici publice nu ar putea fi înaintată mai departe, conform acestui act normativ, decât dacă ar „conține o evidență a consultărilor, precum și a rezultatelor acestora” cu instituții guvernamentale, organizații neguvernamentale, parteneri sociali, sectorul privat în procesul identificării variantelor de soluționare.¹¹⁴

ONG-urile participă ca membri cu drepturi depline în numeroase consilii de conducere sau consultative, cum ar fi: ANI, Consiliul Superior al Magistraturii, Consiliul Național pentru Egalitatea de Șanse, Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării, Consiliul Național al Persoanelor Vârstnice, Comitetele de Monitorizare ale Programelor Operaționale, aceste organisme având de multe ori roluri importante în conturarea deciziilor de politică publică din ariile specifice.

¹¹⁴ H.G. nr. 775/2005 pentru aprobarea Regulamentului privind procedurile de elaborare, monitorizare și evaluare a politicilor publice la nivel central

După 2008. Relația stat – societate civilă marcată de criză sau stagnare

Decembrie 2008 – prezent. Pornind de la înțelegerea importanței dialogului cu partidele politice pe problematici generale care țin de buna guvernare și parteneriatul intersectorial, în perioada campaniei pentru alegerile parlamentare din 2008 s-a format „Coaliția pentru Bună Guvernare și Parteneriat cu Mediul Asociativ”, care a formulat o scrisoare deschisă în 10 puncte adresată liderilor partidelor politice aflate în competiția electorală.

În document se specifică: *În noul context social, dialogul civic devine o formă eficientă și democratică de soluționare a situațiilor problematice. Înțelegem că obiectivele electorale precumpănesc pentru moment, dar suntem totodată conștienți că, fără o perspectivă bazată pe un dialog civic susținut, orice politică publică riscă să se delegitimeze rapid. De aceea, ne adresăm dumneavoastră pentru ca solicitările sectorului neguvernamental să se regăsească în programul de guvernare al partidului pe care îl conduceți.*

Aceste solicitări vizau elemente de bună guvernare precum: întărirea democrației participative, susținerea economiei sociale, susținerea subsidiarității și descentralizarea serviciilor publice de interes general, prioritate acordată politicilor din domeniul educației și dezvoltării durabile, adoptarea unei legislații coerente privind finanțarea publică a sectorului ONG, modificarea criteriilor de acordare a statutului de utilitate publică.

În actuala guvernare, relația cu sectorul guvernamental pare să fi intrat într-o situație de blocaj, în sensul în care nu avem elemente semnificative care să indice un progres, o schimbare pozitivă în relația dintre sectoare, nici la nivel de viziune politică, nici la nivel de decizie de politică publică.

În programul de guvernare regăsim trimiteri vagi la rolul societății civile, în general, și al sectorului neguvernamental, în particular. În afara mențiunilor cu privire la principiile de guvernare unde se specifică principiul transparenței față de cetățeni și față de celelalte instituții ale statului, ale UE și față de societatea civilă, elementele cele mai consistente de viziune cu privire la sectorul neguvernamental privesc politicile de dezvoltare internațională (unde organizațiile neguvernamentale au fost implicate încă din faza de elaborare a strategiei specifice), promovarea unui pachet de legi pentru tineret care va cuprinde Legea Voluntariatului, înființarea, în parteneriat cu ONG de tineret, a 8 centre pentru tineret în cele 8 regiuni de dezvoltare, cu responsabilități directe în atragerea fondurilor comunitare și în implementarea de proiecte strategice pe domeniul tineret (parteneriate bilaterale cu organizațiile de tineret din Republica Moldova) și înființarea unei direcții de programe de tineret România – Republica Moldova, încurajarea și finanțarea activităților de tineret în parteneriat și colaborare între ONG-urile din România – Republica Moldova. Apar trimiteri cu titlu general la întărirea parteneriatului cu sectorul neguvernamental, în zona politicilor de protecție a mediului, cultură, protecția copilului.¹¹⁵

În perioada guvernului Boc continuă să funcționeze Colegiul pentru Consultarea Asociațiilor și Fundațiilor. În iunie 2009 a avut loc o singură întâlnire a membrilor Colegiului pentru Consultarea Asociațiilor și Fundațiilor cu prim-ministrul Emil Boc. Membrii colegiului au solicitat prim-ministrului să considere și să intervină în domeniile legate de:

- întărirea dialogului dintre guvern și ONG-uri în elaborarea politicii publice din sfera parteneriatului social, organizarea unor întâlniri sectoriale cu ONG-urile;
- consolidarea spațiului public și întărirea capacității administrative a autorităților publice centrale și locale, în sensul profesionalizării și depolitizării;
- dezvoltarea unei politici publice care să stimuleze economia socială, ajustarea cadrului legislativ privind contractarea socială, descentralizarea și externalizarea acestor servicii;
- elaborarea unui plan de acțiune pentru organizarea în parteneriat a Anului European al Voluntariatului.

În cadrul acestei prime întâlniri a Colegiului a fost rediscuțată problema integrării reprezentanților sectorului neguvernamental în CES și retragerea membrilor guvernului din această structură, problemă rămasă nerezolvată pe agenda guvernamentală din 2006.

¹¹⁵ Program de guvernare publicat în *Monitorul Oficial al României*, anul 177, nr. 907, 23.12.2009

Istoricul mecanismelor instituționale ale Guvernului României pentru relația cu mediul asociativ pe scurt:

Până în 1997 – În cadrul guvernului, responsabilitatea pentru relația cu societatea civilă a revenit Consiliului pentru Coordonare, Strategie și Reformă Economică, acesta asigurând secretariatul Grupului Interministerial de Lucru pentru Dezvoltarea Societății Civile.

1996 – început 1997, în urma unui Program Phare de reformă a administrației având o componentă de dezvoltare a societății civile, a avut loc o misiune exploratorie la nivel național.

14 noiembrie 1997 – Prin decizia prim-ministrului Victor Ciorbea a fost înființat Oficiul pentru Relația Guvern – Organizații Neguvernamentale în cadrul Aparatului de lucru al prim-ministrului, coordonat de un consilier de stat însărcinat cu relația cu ONG.

Primăvara lui 1998 – Consilierul de stat a solicitat decidenților locali desemnarea la nivelul fiecărei instituții publice a unui responsabil de relația cu societatea civilă.

Martie 1998 – La începutul guvernării Radu Vasile, în urma reorganizării aparatului de lucru al guvernului, a fost instituită Direcția de Relații cu Publicul, Protocol și Organizații Neguvernamentale, în cadrul Secretariatului General al guvernului.

9 septembrie 1998 – Prin decizia nr. 232 a prim-ministrului Radu Vasile, a fost constituit Consiliul Consultativ al prim-ministrului pentru Relația cu Organizațiile Neguvernamentale, format din 13 membri, pentru o perioadă determinată de 2 ani. Consiliul s-a reunit de câteva ori, iar participarea celor 13 experți era voluntară.

Februarie 1999 – Experții din cadrul direcției menționate au fost transferați la Consiliul pentru Coordonare Economico-Financiară sub conducerea ministrului de stat Mircea Ciumara, în cadrul Departamentului pentru Dialog Social (Direcția de Relații cu ONG), coordonat de un secretar de stat.

Ianuarie 2001 – În urma reorganizării aparatului de lucru al guvernului, a fost instituit Departamentul pentru Analiză Instituțională și Socială, prin H.G. 25/4 ianuarie 2001, plasat sub autoritatea prim-ministrului Adrian Nastase și coordonat de un secretar de stat. Direcția de Relații cu Mediul Politic și Asociativ din cadrul Departamentului a preluat atribuțiile în domeniul relației guvernului cu mediul asociativ.

Iulie 2003 – Prin Hotărârea guvernului nr. 750 din 3.07.2003, Departamentul pentru Analiză Instituțională și Socială a fost reorganizat, Direcția de Analiză Instituțională și Relații cu Mediul Asociativ a înlocuit Direcția de Relații cu Mediul Politic și Asociativ, păstrând, în acest domeniu, aceleași atribuții.

Iunie 2005 – Prim-ministrul Călin Popescu Țăriceanu, prin Decizia nr. 379/28 din iunie 2005 privind organizarea și funcționarea Cancelariei prim-ministrului publicată în *Monitorul Oficial* nr. 557/29 iunie 2005, a înființat Departamentul de Analiză și Planificare Politică, prin reorganizarea Departamentului pentru Analiză Instituțională și Socială. În cadrul acestui departament, coordonat, de asemenea, de un secretar de stat, Direcția de Relații cu Mediul Asociativ promovează și evaluează politicile guvernamentale în domeniul vieții asociative.

Martie – Aprilie 2009, prin Hotărârea de guvern nr. 325/2009 se reorganizează Agenția pentru Strategii Guvernamentale, care, prin Serviciul Comunicare Publică, Transparență Decizională, Relații Externe, preia secretariatul Colegiului pentru Consultarea Asociațiilor și Fundațiilor. Guvernul condus de prim-ministrul Emil Boc organizează o nouă întrunire a acestui organism consultativ.

Noiembrie 2009, prin Hotărârea 1371 din 18 noiembrie 2009 pentru modificarea și completarea Hotărârii Guvernului nr. 405/2007 privind funcționarea Secretariatului General al Guvernului, Departamentul pentru Strategii Guvernamentale din structura Secretariatului General al guvernului preia toate atribuțiile DAIS și ulterior ASG în relația guvern-mediul asociativ, inclusiv secretariatul Colegiului pentru Consultarea Asociațiilor și Fundațiilor. Prin aceasta hotărâre se abrogă H.G. 325/2009.

Sursa: Direcția de Relații cu Mediul Asociativ (www.gov.ro/soc-civ - vizualizare iulie 2010)
și www.publicinfo.ro (secțiunea legislație)

Analizând programele de guvernare putem extrage viziunea diverselor guverne cu privire la relația cu societatea civilă, în general, și cu sectorul neguvernamental în particular. La aceste elemente de viziune am adăugat analiza principalelor decizii de politică publică vizând sectorul neguvernamental și am obținut o imagine a caracteristicilor relației intersectoriale pentru fiecare etapă de guvernare.

Câteva concluzii:

- Nu a existat până în prezent o guvernare care să fie sistematic și programatic interesată de dezvoltarea acestui sector. Abordările pe diverse perioade de guvernare sunt, ca linie generală, ad-hoc, se caracterizează prin fragmentare, combinată cu multă retorică legată de susținerea acestui sector.
- Lipsa de interes pentru problematica sectorului neguvernamental reflectă, într-o oarecare măsură, lipsa de reflecție cu privire la problematica generală a raportului stat – piață și a promovării buneii guvernării. În ultimii 20 de ani, raportul stat – piață a fost abordat limitat, prin accentul pus aproape exclusiv pe politici de privatizare a unităților economice aflate în proprietatea statului sau prin promovarea unor variante reduse, „de exercițiu” de tip parteneriat public – privat sau a unor aranjamente hibride, implicând și actori neguvernamentali în implementarea de bunuri și servicii. Altfel spus, pentru diverșii guvernanții, societatea românească este limitată la două sectoare: cel public și cel de afaceri, primul reprezentând zona cea mai intensă de alocare de resurse. Sectorul neguvernamental „al treilea sector”, lipsește aproape cu desăvârșire din viziunea și „imaginea” politic al ultimilor 20 de ani.
- De aici, lipsa angajamentului politic sistematic și programatic cu privire la implicarea sectorului în procesul politicilor publice.
- „Descoperirea” realității sectorului de către factori de decizie va reprezenta, sperăm, un bun punct de deschidere a unei dezbateri cu privire la politica față de sector. Avem deja o întreagă retorică a parteneriatului cu societatea civilă și, în speță, cu sectorul neguvernamental. Avem și experiențe concrete, legislație și mecanisme care să susțină parteneriatul. Pentru a le dezvolta și susține e nevoie ca acestea să fie integrate într-un discurs și într-o practică coerentă de recunoaștere, valorizare și susținere a sectorului neguvernamental.
- În discursul public din zona politicilor sociale se pune accentul tot mai mult în ultimii ani pe incluziunea socială. Politica de incluziune socială nu se poate realiza fără promovarea sectorului neguvernamental care să completeze acțiunea unui stat modern și reformat în domeniul ofertei de servicii sociale, finanțate public sau mixt și implementate în regim privat sau mixt, cu o reală participare a „clienților” la alegerea opțiunilor în domeniile care îi vizează. Această promovare se poate face prin recunoașterea rolului sectorului neguvernamental, prin stabilirea unei politici de parteneriat cu acest sector.
- Sectorul neguvernamental are o vizibilitate redusă pentru clasa politică. Deși se află într-un trend ascendent, nivelul de cunoaștere și recunoaștere a sectorului neguvernamental în societatea românească este redus. De aceea, nu este surprinzător faptul că liderii politici sau cei din zona administrației publice nu demonstrează o bună cunoaștere a caracteristicilor, utilității și oportunităților pentru dezvoltare legate de acest sector. Acest lucru trebuie schimbat prin campanii intense de educare și informare privind sectorul neguvernamental, care vizează atât publicul larg, cât și zona de leadership politic și birocratic.
- Dacă la nivel central s-au experimentat diverse mecanisme de implicare a ONG-urilor în decizie, surprinzător este că, la nivel local, rolul acestora în procesele de luare a deciziilor este mai redus.

6.2. Parteneriatul public – privat cu sectorul neguvernamental

De la analiza elementelor de viziune politică trecem la analiza deciziilor de politică publică ce vin să le dea „substanță”. Altfel spus, vom analiza deciziile de alocare de resurse pentru susținerea sectorului neguvernamental. Aceste resurse le privim la nivel general, incluzând resurse financiare, de putere, simbolice

Anul 1998 marchează trecerea calitativă spre formulele de contractare practicate sistematic de stat și deschide un trend ascendent în materie de parteneriat complex public – privat în furnizarea de servicii. După doisprezece ani de funcționare a unor astfel de formule de parteneriat intersectorial este necesară o evaluare a practicilor de acest tip în România și stabilirea unor alternative de dezvoltare a acestora în viitor.

Statul are un rol esențial în **structurarea condițiilor optime** pentru desfășurarea unor parteneriate de tip public – privat de succes. Statul este cel care deține prerogativele legale pentru a crea legislația și normele care să permită dezvoltarea parteneriatului de tip public – privat, el este cel care poate înființa structuri administrative, proceduri și mecanisme care să permită stabilirea și dezvoltarea relațiilor parteneriale intersectoriale. Importante sunt **legislația coerentă și stimulativă privind sectorul neguvernamental, mecanismele care permit dezvoltarea relațiilor de contractare și fac posibile alocările de fonduri publice pentru programe derulate în parteneriat (finanțare publică, implementare privată)**. Este necesar un efort constant de întărire a capacității administrației de a lucra efectiv cu parteneri neguvernamentali. Această creștere de capacitate se poate face prin alocarea de resurse și crearea de stimulente pentru a încuraja dezvoltarea pieței ofertanților privați de servicii, încurajarea deschiderii administrației către cetățeni (transparentă, mecanisme de informare și consultare), dezvoltarea unor mecanisme de monitorizare a implementării programelor de politică publică.

Nu mai puțin important este efortul statului în asigurarea pregătirii funcționarilor publici prin instruire sau alte modalități de formare profesională în managementul strategic și implementarea de politici publice, în managementul relației cu cetățeanul și consultare publică, monitorizare și calitatea serviciilor.

Pentru a avea succes, parteneriatul public – privat presupune deci existența unor condiții atât de ordin politico-administrativ, cât și de management (Lambriu, Mărginean, 2003).¹¹⁶

Variabile precum nivelul de încredere dintre parteneri, tipul de politică publică în cadrul căreia urmează să se stabilească parteneriatul își au rolul lor. Relația de parteneriat dintre guvern și sectorul neguvernamental prezintă interes atât din punct de vedere politic, cât și din punct de vedere managerial (tehnic). Corect structurate și gestionate, parteneriatele de tip public – privat pot aduce rezultate și soluții pozitive, eficiente, la problemele societății.

Pentru a funcționa, parteneriatul public – privat are nevoie de **compatibilitatea scopurilor între parteneri, de coordonarea deciziilor și de hotărârea de a pune împreună resurse pentru realizarea scopului comun împărțit**.

Diferențele dintre misiunile celor două sectoare se observă cel mai bine atunci când analizăm modul în care acestea sunt finanțate și guvernate. Pe de-o parte, avem organizații ierarhizate birocratic, iar pe de altă parte, găsim organizații antreprenoriale, având structuri de guvernare flexibile. În timp ce pentru organizațiile private managementul este responsabil în fața proprietarilor sau/și deținătorilor de acțiuni, pentru organizațiile publice, responsabilitatea generală este la nivelul cetățeanului plătitor de taxe. Organizațiile private funcționează într-un mediu foarte bine structurat, cu reguli clare – cel economic.

¹¹⁶ Mihaela Lambriu, Ioan Mărginean (coordonatori), 2004, *Parteneriatul public – privat în furnizarea de servicii sociale*, Editura Ziuva, București, p. 218

Organizațiile publice funcționează într-un mediu mai tensionat și neclar – mediul politic. În timp ce pentru organizațiile private de tip profit succesul unei activități este foarte clar, el măsurându-se în profitul obținut, pentru organizațiile publice, măsura acestui succes devine mult mai complexă și greu de evaluat.

Cele afirmate anterior pun în evidență diferențele majore dintre cele două sectoare. Aceste diferențe impun constrângeri asupra modului de structurare a formulelor de parteneriat public – privat. Dar trebuie spus că, în ciuda acestor diferențe, tocmai existența lor face ca parteneriatul public – privat să fie atât de interesant pentru ambele părți. Sectorul public și cel privat au caracteristici complementare și împreună pot realiza obiective, altfel foarte greu de îndeplinit pe cont propriu.

Parteneriatul public – privat reprezintă o formulă modernă de elaborare și punere în practică a politicilor sociale, în domenii cum ar fi: incluziunea socială, servicii sociale și de ocupare, economie socială și solidară.

Parteneriatul public – privat este recunoscut din ce în ce mai mult ca o soluție pentru rezolvarea cu succes a unor probleme de interes comunitar, public – de la cele sociale, la cele privind proiectele de dezvoltare locală și infrastructură. Multe probleme de politică publică actuale – abordate la nivel local sau național – nu mai pot fi rezolvate prin intervenția unui singur sector, respectiv sectorul public. Experiența de peste 20 de ani a diverselor guverne și organizații internaționale demonstrează că parteneriatul public – privat poate reprezenta o soluție în abordarea eficientă a problemelor socio-economice (Salamon, 2002).¹¹⁷

Amplificarea interesului pentru dezvoltarea parteneriatului public – privat din partea sectorului guvernamental vine ca o consecință a trei factori:

- datorită presiunii fiscale, guvernele sunt interesate să realoce resursele de care dispun cu maximum de eficacitate;
- prestatorii de servicii privați, profit și nonprofit, au început să arate un interes tot mai mare și o capacitate crescută în oferta de servicii sociale, până recent susținută exclusiv de stat;
- considerând punctele tari și limitele fiecărui sector în parte, fie el de stat sau neguvernamental, apare și se dezvoltă ideea de creștere a complementarității intersectoriale în organizarea și oferta de servicii sociale.

Desigur că apar dificultăți în managementul parteneriatelor public – privat, datorate diversității formelor de cultură organizațională implicate în managementul proiectelor, dar, per total, beneficiile sunt extrem de interesante pentru toate părțile și merită susținerea lor prin investiții financiare, de timp și expertiză, precum și compromisuri.

Organizațiile neguvernamentale au caracteristici ce aparțin atât sectorului public, cât și sectorului privat. Ele au flexibilitatea specifică sectorului privat și au mai puține constrângeri în activitate decât sectorul public.

La nivel internațional se recunoaște statutul de utilitate publică unor organizații neguvernamentale care, în abordarea scopurilor propuse și a mijloacelor utilizate, sunt mult mai aproape de sectorul public decât de cel privat. În România, acest statut de utilitate publică a fost acordat haotic unor organizații care nu par a avea foarte mult în comun cu obiectivele sectorului public.

Prin combinația de caracteristici specifice ambelor sectoare, organizațiile neguvernamentale sunt foarte adecvate ca parteneri în formule de tip public – privat. Ele joacă cu succes rolul de intermediar între stat și indivizi, asigurând platforma de pe care indivizii pot accesa și interveni în politicile publice cu impact asupra existenței lor. Ca rezultat al redefinirii rolurilor și responsabilităților guvernelor, sectorului privat și societății civile, apar noi rețele, având la bază un parteneriat de tip public – privat, care își propun soluționarea unor probleme sociale considerate altădată a fi exclusiv în responsabilitatea guvernului.

¹¹⁷ Salamon M. Lester, 2002, *The Tools of Government. A guide to the New Governance*, Oxford University Press

Câteva concluzii:

Parteneriatul între sectorul guvernamental și cel neguvernamental și participarea la procesul politicilor publice are următoarele caracteristici:

- Abordare fragmentată a aranjamentelor legale și instituționale, care să permită sectorului să se dezvolte și să-și crească rolul în proiectarea, implementarea și evaluarea de politici publice.
- Există și un element de coerență în abordările politice și de politică publică a ultimilor 20 de ani, care s-ar traduce prin dezvoltarea și consolidarea unui adevărat „statism” promovat sistematic transguvernării. Depășirea acestui „statism” prin promovarea practicii (nu numai retoricii) Noului Management Public¹¹⁸ și a reformei guvernării reprezintă o oportunitate pentru dezvoltarea unei noi relații parteneriale între sectorul guvernamental și cel neguvernamental.
- Autoritățile publice preferă să se consulte mai mult cu anumite grupuri interesate, cum ar fi patronatele și sindicatele (partenerii sociali). Organizațiile neguvernamentale și cetățenii sunt mult mai greu de încadrat în agenda publică, sunt mai puțin formali în abordarea proceselor de consultare publică. Cu alte cuvinte, implicarea organizațiilor neguvernamentale și a cetățenilor în consultarea publică este mai dificil de gestionat de către autoritățile publice. Acesta însă nu este un motiv pentru a amâna nepermis de mult integrarea reprezentanților organizațiilor neguvernamentale în CES.
- Semnalăm și o problemă de structură, de esență a modului în care este concepută și implementată reforma administrației publice, dar și reformele sectoriale. Este vorba despre caracterul excesiv legalist al reformei, de accentul mult prea mare pe logica juridică, în detrimentul logicii manageriale.
- Subordonat acestei prime probleme identificate apare o alta, legată de problema reformei în domeniul coordonării, elaborării și implementării de politici publice. Și în această secvență de reformă avem un caracter excesiv legalist. Practic, toată activitatea legată de politici publice este plasată în jurul activității normative (producere de proiecte de lege, H.G.-uri etc.) și aici avem și majoritatea activităților de consultare publică. Ar trebui ca acest proces să includă și etape premergătoare formulării de opțiuni de decizie de politică publică, cum ar fi acelea în care sunt determinate obiectivele politicilor publice și se definitivează strategia.

6.3. Principii și mecanisme de colaborare a sectorului public cu sectorul neguvernamental

Este importantă distincția între sarcinile pe care statul este obligat să le execute și cele pe care decide să le externalizeze, contracteze, aceste opțiuni reflectându-se și în **politicile pe care statul le adoptă față de ONG-uri**. Practica frecventă în statele Uniunii Europene este aceea prin care statul colaborează cu furnizori privați pentru servicii obligatorii, pentru care oricum trebuia să plătească, finanțându-le, aceste variante fiind mai eficiente și mai eficace. Aceste politici sunt reflectarea unui set de **principii și se transpun prin mecanisme** de finanțare a serviciilor, pe care statul dorește să le subcontracteze de la sectorul neguvernamental. În continuare vom prezenta diversele **principii, mecanisme sau instrumente de politică publică**, directe și indirecte, pe care statul le poate utiliza în relația cu sectorul neguvernamental.

Principii:

- Conform **principiului subsidiarității**, o nevoie care apare într-o comunitate trebuie satisfăcută de cei mai apropiați de nevoia respectivă. Nevoia identificată în primul rând caută rezolvare în

¹¹⁸ Noul Management Public (NMP) – termen ce caracterizează o întreagă revoluție conceptuală și de practică administrativă, care a avut loc la începutul anilor 1980 într-o serie de țări industrializate precum Statele Unite ale Americii și Marea Britanie. În centrul acestui concept de politică publică numit NMP stau ideea reformei financiare și organizatorice a sectorului public, delegarea responsabilităților către actori privați, privatizarea unor servicii publice.

comunitatea (informală) afectată (familie, vecini); dacă ei nu sunt capabili sau calificați, atunci se oferă suport de către organizațiile formale ale aceleiași comunități (ONG-uri). Administrația locală poate crea un serviciu pentru o nevoie doar dacă niciun efort organizat al comunității nu o vizează deja. Există și variante de aplicare a principiului subsidiarității, cel mai bun exemplu fiind acela al Ungariei. Aici s-a introdus un sistem normativ prin care orice entitate ce furnizează un serviciu, care reprezintă de fapt sarcina statului (educație, sănătate, servicii sociale), respectând anumite cerințe, va primi suport de la stat în funcție de câți clienți deservește. Deoarece acest sprijin se acordă pe cap de persoană (per capita), se numește suport normativ. Furnizorul de servicii va primi sprijinul indiferent dacă este o instituție a administrației locale, o organizație neguvernamentală sau o companie privată. Administrațiile locale acoperă, de obicei, doar costurile operaționale, ceea ce înseamnă că organizațiile neguvernamentale trebuie să strângă fonduri pentru a rămâne competitive. Acest sistem poate operaționaliza în practică principiul subsidiarității.

- **Competitivitatea.** Un bun exemplu de aplicare a sistemului competitiv îl reprezintă Marea Britanie (mecanism introdus și în Polonia și România): oricând guvernul vrea să ofere un serviciu, lansează o licitație. Organizațiile neguvernamentale și instituțiile administrației locale (precum și companiile private, în cazul Marii Britanii) concurează pentru a câștiga contractul. Adesea, aplicanții trebuie să obțină fonduri suplimentare pentru a câștiga licitația.
- **Acordarea (sau neacordarea) de prioritate organizațiilor neguvernamentale** furnizoare de servicii (sociale, de ocupare, educație etc.) față de alte entități cu care acestea concurează. În majoritatea țărilor europene, ONG-urile sunt eligibile pentru obținerea de fonduri în termeni și condiții egale cu ceilalți concurenți (publici sau privați comerciali), fără prioritate.

Mecanisme: finanțarea directă (care include și contractarea) și finanțarea indirectă

Finanțarea directă a ONG-urilor

Mecanismul de finanțare directă este un set de proceduri aplicat de către o autoritate publică centrală în baza unui act normativ și care cuprinde normele, principiile și criteriile prin care se acordă finanțare organizațiilor neguvernamentale și instituțiilor publice.

Principalele acte legislative care reglementează finanțarea guvernamentală directă pentru organizații neguvernamentale în România sunt:

- **O.G. nr. 68/2003** privind serviciile sociale vorbește despre *contracte de servicii și contracte de parteneriat*;
- **Legea 34/1998** privind acordarea unor *subvenții* asociațiilor și fundațiilor române cu personalitate juridică, ce înființează și administrează unități de asistență socială, instituie finanțarea serviciului social pe baza unui cost mediu lunar al beneficiarului;
- **Legea 350/2005** privind regimul *finanțărilor nerambursabile* din fonduri publice alocate pentru activități nonprofit de interes general este o lege-cadru ce promovează o procedură aplicabilă tuturor formelor de finanțare a entităților nonprofit din bani publici;
- **O.G. nr. 34/2006** privind atribuirea contractelor de *achiziție publică*, a contractelor de concesiune de lucrări publice și a contractelor de concesiune de servicii.

Din punct de vedere al instrumentarului de politică publică utilizat, în România regăsim următoarele soluții de sprijin direct:

- *Subvențiile/subsidiile* sunt o formă de sprijin financiar din partea bugetului de stat pentru acoperirea unor costuri directe ocazionale de furnizare a unor servicii. Subvențiile reprezintă o sumă fixă pentru fiecare beneficiar și se acordă proporțional cu numărul de beneficiari.

- *Finanțările nerambursabile (granturile)* sunt transferuri financiare către organizații neguvernamentale pentru a desfășura activități de interes public, fără a urmări generarea unui profit și strâns legate de scopul organizației. Organizația beneficiară trebuie să contribuie la desfășurarea serviciului (proiectului), asigurând o cofinanțare din surse altele decât grantul. Granturile sunt acordate pe baza unei competiții și în urma unui proces de evaluare a propunerii. Autoritățile centrale care au acordat în timp acest tip de finanțare în România sunt: Ministerul Muncii, Familiei și Protecției Sociale (MMFPS), Autoritatea Națională pentru Persoanele cu Handicap (ANPH), Departamentul pentru Relații Interetnice (DRI), Departamentul pentru Relații cu Românii de Pretutindenii (DRRP), Agenția pentru Strategii Guvernamentale (ASG), Autoritatea Națională pentru Tineret (ANT), Agenția Națională pentru Sprijinirea Inițiativelor Tinerilor (ANSIT), Agenția pentru Sprijinirea Studenților (ASS), Administrația Fondului pentru Mediu (AFM), Administrația Fondului Național Cultural (AFNC).
- *Contractul/achiziția de servicii* reprezintă o formă de finanțare prin care organizațiile neguvernamentale furnizează pentru autoritățile publice servicii la un preț și în condițiile prevăzute în cadrul unui contract. De cele mai multe ori, condițiile de furnizare a serviciilor sunt stabilite de autoritatea publică într-un caiet de sarcini, iar organizația va oferi metodologia de furnizare și prețul. Contractarea organizațiilor se face în baza unei proceduri de licitație, care, de cele mai multe ori, este deschisă tuturor furnizorilor privați de servicii sociale acreditați. Autoritățile centrale care acordă acest tip de finanțare în România sunt: Agenția pentru Strategii Guvernamentale (ASG), Ministerul Muncii, Familiei și Protecției Sociale (MMFPS), Autoritatea Națională pentru Protecția Copilului (ANPDC), Autoritatea Națională pentru Persoanele cu Handicap (ANPH).

Scurtă analiză a finanțărilor publice pentru ONG

Prezentăm o scurtă analiză comparativă a situației alocărilor de fonduri publice către organizații neguvernamentale la nivelul anilor 2006 și 2009. Totalul fondurilor destinate ONG-urilor de la bugetul de stat poate fi estimat analizând sumele specificate în bugetul de stat și informațiile financiare provenind de la diversele ministere și autorități publice care au contractat sectorul neguvernamental.

Potrivit raportului „Analiza mecanismelor de finanțare directă de la bugetul de stat pentru organizații neguvernamentale în România”¹¹⁹, în bugetul de stat pe 2006 au fost prevăzute o serie de capitole cu destinație exclusivă sau specifică pentru organizații neguvernamentale. Tot de la bugetul de stat asociațiile și fundațiile au putut primi indirect fonduri pentru:

- dezvoltarea de programe în sfera asistenței sociale, educației și culturii dar și programe pentru tineret (5 000 000 lei)
- finanțarea unor programe și proiecte interetnice și combaterea intoleranței (2 500 000 lei)
- sprijinirea activității românilor de pretutindenii și a organizațiilor reprezentative ale acestora (13 500 000 lei).

Pentru susținerea proiectelor/activităților organizațiilor neguvernamentale, următoarele autorități centrale: MFPSP, ANPDC, ANPF, ANPH, ASG, AFCN, AFM, MAE, DRI, Ministerul Apărării Naționale, ANT, ASS, ANSIT au alocat (finanțare efectivă) 47 730 373 lei (aproximativ 13,5 milioane de euro).

Această sumă reprezintă aproximativ 0,1% din bugetul de stat pentru anul 2006 sau 0,2% din totalul bugetului de stat alocat pentru programe. Au fost finanțate (aproximativ) 1 000 de organizații. Raportat la numărul organizațiilor active din România, estimat între 15 000–20 000, numărul beneficiarilor rămâne nesemnificativ.

¹¹⁹ Analiza mecanismelor de finanțare directă de la bugetul de stat pentru organizații neguvernamentale în România, FDSC, CENTRAS, mai 2007

Din totalul sumei alocate, cea mai mare parte a fondurilor oferite organizațiilor neguvernamentale au fost alocate prin intermediul Programelor de Interes Național (PIN); sumele alocate prin PIN-uri reprezintă 64% din totalul finanțărilor acordate organizațiilor neguvernamentale.

Cea mai mare parte a finanțării pentru organizații neguvernamentale a provenit din bugetul MMFPS (83%), numărul organizațiilor care au primit finanțare de la acest minister fiind relativ mare – 102, comparativ cu celelalte instituții ale administrației publice centrale. Bugetul acordat finanțării de către MMFPS cuprinde și finanțările oferite de ANPDC, ANPH și ANPF.

Din analiza datelor provenite din cererile de informație publică (prin Legea 544/2001) adresate organizațiilor publice finanțatoare în 2010 de către FDSC, pentru **anul financiar 2009** situația se degradează *semnificativ*, volumul fondurilor publice alocate pentru sprijinirea programelor derulate de organizații neguvernamentale scăzând *semnificativ*.

Conform datelor furnizate de următoarele instituții publice centrale: ANPDC, ANPH, MMFPS, DRI, MAPN, MAE, ICR, DSG, AFM, MTS și AFCN, pentru anul 2009 valoarea totală a finanțărilor acordate organizațiilor neguvernamentale este de 16 502 555 lei, adică aproximativ 4 milioane de euro. Au beneficiat de aceste fonduri (în cea mai mare parte granturi) 157 de ONG. Aceasta reprezintă o scădere dramatică a finanțării de către autoritățile centrale a programelor ONG-urilor, fondurile alocate în 2009 reprezentând 30% din totalul fondurilor alocate pentru finanțarea ONG-urilor în anul 2006.

Deși „meniul” de instrumente de politică publică destinate sprijinirii sectorului neguvernamental în România este extins, foarte multe dintre aceste instrumente au un impact redus. Instrumentele de sprijin direct – de tip subvenție, achiziție de servicii, granturi – au bugete limitate. Cu excepția granturilor, celelalte forme de sprijin direct nu își propun să susțină dezvoltarea pieței de servicii oferite în regim de finanțare publică – implementare privată.

O bună parte din aceste instrumente directe vizează piața de servicii sociale, dar și aici avem o problemă care vine din modul în care este structurată politica de asistență socială în România, cu accent pe prestații în detrimentul serviciilor. Altfel spus, sectorul serviciilor sociale este mult mai redus în comparație cu efortul bugetar în domeniul prestațiilor. Mai mult, aceste servicii sociale acoperă doar câteva arii problematice – copii în dificultate, persoane cu handicap, servicii pentru vârsta a treia (numai cazuri sociale), servicii de ocupare, servicii integrare grupuri defavorizate (ex: rromi), excluzând din aria de acoperire riscuri care ar necesita o ofertă de servicii sociale pentru persoanele care nu se califică ca fiind defavorizate. Întreaga politică privind serviciile sociale nu are la bază un studiu de evaluare a nevoilor, care să orienteze strategic politica în domeniu.

Mecanisme de sprijin indirect

Instrumentele indirecte de sprijin pentru sectorul neguvernamental se referă, în principal, la **facilități fiscale** care să conducă la dezvoltarea sectorului neguvernamental. Codul fiscal, legislația privind sponsorizarea (Legea 32/1994, cu modificările și completările ulterioare), Legea 2% fac parte din acest instrumentar. Așa cum am arătat în Capitolul 4 al raportului, aceste măsuri au un caracter formal, efectele lor asupra dezvoltării sectorului fiind aproape nule. Trebuie precizat faptul că Legea 2%, care generează efecte promițătoare în ultimii ani, nu își propune susținerea financiară a sectorului, ci facilitarea apropierei cetățeanului de sectorul neguvernamental.

6.4. Participarea sectorului neguvernamental în procesul politicilor publice

Interesul pentru promovarea participării cetățenilor direct și prin intermediul organizațiilor neguvernamentale la luarea deciziilor de politică publică reprezintă un interes relativ nou pentru guverne. Creșterea acestui interes a avut loc pe fondul crizei instituțiilor politice, a deficitului de consens între partidele politice și liderii politici, a slăbirii capacității statului de a rezolva singur toate problemele societății.

La toate acestea s-a adăugat și problema celebrului „deficit de democrație”, rezultat al neîncrederii din ce în ce mai mari a cetățenilor în sistemul politic și instituțiile care îl compun. În ultimul deceniu asistăm la o explozie a proceselor deliberative peste tot în lume. Cu siguranță această renaștere a democrației deliberative are explicații profunde în schimbările care au avut loc la nivel politic, cultural și la nivelul tehnologiei comunicațiilor. Ea a condus la o creștere a dialogului între diverși actori sociali în exteriorul instituțiilor politice tradiționale. Dat fiind declinul încrederii în partide politice, guverne și parlamente, nu e surprinzător că asistăm la dezvoltarea unor noi oportunități de participare nonpartizană.

Ca rezultat al acestui context, în ultimii 20 de ani au început să se dezvolte diverse formule instituționalizate de implicare a cetățenilor individuali sau a organizațiilor în decizie. Participarea cetățeanului în decizia de politică publică poate fi analizată în primul rând ca proces. Acest proces presupune acordul și implicarea a doi actori: statul și cetățenii – ca indivizi sau organizații în structuri formale și informale.

Susținerea participării publicului la luarea deciziei de politică publică nu este o sarcină facilă, implicând o regândire a modului de operare a structurilor guvernamentale, o schimbare de cultură organizațională și alocare de resurse. Cu alte cuvinte, pentru susținerea participării publice avem nevoie de o politică publică specifică care să-și propună încurajarea participării publice.

În România, asistăm la dezvoltarea interesului factorilor de decizie politici față de problematica participării publice la luarea deciziei începând cu anul 2000, în bună parte ca urmare a unor presiuni externe canalizate prin intermediul programelor internaționale de asistență financiară și tehnică. De exemplu, presiunea USAID privind pachetul de „legi ale transparenței” sau presiunea Comisiei Europene privind dezvoltarea dialogului social și a dialogului civic se încadrează la acești factori favorizanți. De foarte multe ori, organizațiile neguvernamentale au fost capacitate prin aceste finanțări internaționale, pentru a pune presiune pe factorii de decizie politico-birocrațici, în vederea deschiderii sistemului de decizie către cetățean. Astfel, o serie de mecanisme au fost consolidate începând cu anul 2000, prin adoptarea legislației în domeniul transparenței, respectiv Legea 544/2001 și Legea 52/2003.

Informarea – o condiție a participării ONG la procesul politicilor publice

Informarea este un pas esențial pentru participare, de aceea accesul publicului la informații de interes public consfințit prin Legea 544/2001 este fundamental.

Legea 544/2001, art. 6, alin. (1) – “ Orice persoană are dreptul de a solicita și de a obține de la autoritățile și instituțiile publice, în condițiile prezentei legi, informațiile de interes public.

(2) Autoritățile și instituțiile publice sunt obligate să asigure persoanelor, la cererea acestora, informațiile de interes public, solicitate în scris sau verbal.

Promovată și susținută de către organizațiile neguvernamentale, Legea 544/2001 a generat efecte benefice, sustenabile pe termen lung în societatea românească la nivelul dezvoltării modelului de democrație

participativă, a crescut calitatea dezbaterilor publice privind alocarea de resurse, a crescut gradul de control al cetățenilor asupra factorilor de decizie politico-birocrațici.

Legea 52/2003 privind transparența decizională a fost promovată și susținută de organizațiile neguvernamentale. Principalele obiective ale legii, și care vizează tocmai participarea ONG-urilor, sunt:

- creșterea responsabilității administrației publice față de cetățeni;
- stimularea participării active a cetățenilor în procesul de luare a deciziei și elaborarea proiectelor de acte normative;
- creșterea nivelului de transparență în administrația publică în ansamblul său.

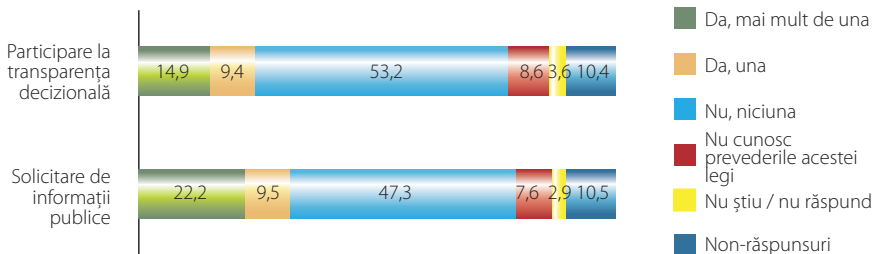
Principiile ce se află la baza procedurilor detaliate expuse în lege și care sunt necesare pentru o participare eficientă și reală sunt:

- informarea în prealabil a cetățenilor în legătură cu chestiunile de interes public;
- consultarea cetățenilor în procesul de elaborare a proiectelor de acte normative;
- participarea activă a cetățenilor la luarea deciziilor administrative și în procesul de elaborare a proiectelor de acte normative.

Trebuie menționat faptul că Legea 52/2003 a fost o inițiativă internă, fără corespondent pe plan internațional. Inițiativa legii a pornit de la insatisfacția privind rapiditatea efectelor Legii 544/2001, din nevoia de a pune o presiune suplimentară asupra administrației publice cu privire la deschiderea către participarea publică. În absența acestei legi, cu siguranță nivelul de consultare publică în România ar fi mult mai redus.

ONG-urile cunosc în bună măsură prevederile acestor legi. 31,7% din ONG-urile chestionate în *Barometrul Liderilor ONG* de către FDSC au transmis solicitări de informații publice în anul 2009, în timp ce 33,4% dintre organizațiile respondente la același barometru au transmis observații/proponeri la deciziile supuse dezbaterii publice.

Fig. 60. În ultimele 12 luni organizația dvs. a făcut vreo solicitare de informații publice sau de participare la transparența decizională? (%)

Sursa: Barometrul Liderilor ONG, FDSC, 2010 (întrebare cu răspuns multiplu)

Participarea ONG la fiecare etapă a ciclului politicilor publice

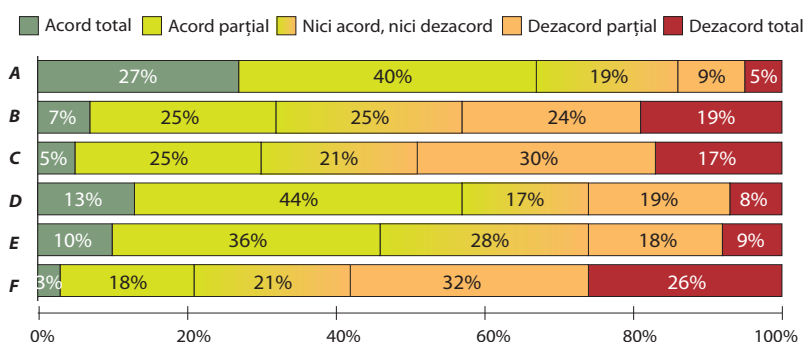
Implicarea organizațiilor neguvernamentale în procesul de luare a deciziilor se poate face în cadrul fiecărei etape a ciclului politicilor publice, pentru fiecare etapă din acest ciclu prezentând o serie de particularități legate de implementarea efectivă a participării.

Participarea are loc atunci când cetățenii, organizațiile neguvernamentale și autoritățile publice au nevoi identificate de participare și când există mecanisme de participare create. Organizațiile neguvernamentale se implică în managementul deciziilor și în oferta de servicii.

Mecanismele cunoscute de participare publică includ: *audieri publice, întâlniri publice, forumuri cetățenești, grupuri consultative, diverse tipuri de sondaje de opinie, focus-grupuri, utilizarea informației prin mijloace electronice, publicații ale administrației publice* etc. În România, în ultimii 20 de ani, au fost create și utilizate toate aceste tipuri de mecanisme care permit participarea, foarte multe dintre ele fiind implementate la inițiativa organizațiilor neguvernamentale.

Potrivit *Barometrului Liderilor ONG*, liderii de organizații neguvernamentale sunt neîncredători în „instinctele democratice” ale politicianilor din România, consideră mai degrabă mass-media un aliat în promovarea dezbaterilor publice și a dialogului civic și, în majoritatea lor, consideră că există un risc de excludere de la finanțări publice pentru organizațiile care își afirmă prea susținut dezacordul față de inițiativa de politică publică, la nivel central sau local.

Fig. 61. În ce măsură sunteți de acord cu aceste afirmații?

Sursa: Barometrul Liderilor ONG, FDSC, 2010 (procente din răspunsurile valide)

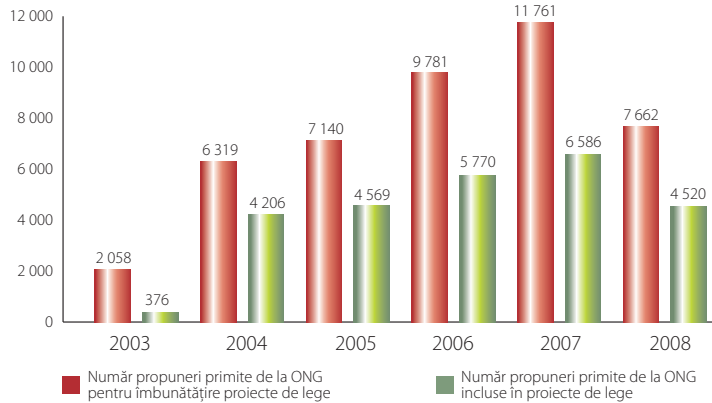
- A: Indivizii și ONG-urile care au păreri contrare politicianilor actuale riscă să rămână fără finanțare
 B: Indivizii și ONG-urile care au păreri contrare politicianilor actuale sunt apreciați datorită rolului lor într-o democrație consolidată
 C: Cultura politică generală/cetățenii încurajează dezbaterea publică a temelor de interes
 D: Mass-media din România oferă oportunitatea dezbaterii politicilor publice
 E: ONG-urile sunt constrânse să își dezvolte mesajul în funcție de cerințele autorităților
 F: Politicienii încurajează dezbaterea publică

Participarea civică poate să ia diverse forme de organizare neguvernamentală: *grupuri civice de inițiativă, organizații comunitare, grupuri de suport, alianții și rețele, grupuri de reflecție (think-thank)* etc., și se poate manifesta atât la nivel național și internațional, cât și local. Aceste organizații neguvernamentale, prin paleta largă de interese și preocupări specifice, acoperă arii diverse de politică publică: mediu, excludere socială, cultură, dezvoltare locală, cooperare internațională, protecția consumatorului etc.

De asemenea, structurile neguvernamentale pot să fie implicate în toate fazele ciclului de politică publică, de la stabilirea de scopuri și obiective pentru strategii de politică publică, implementare și evaluare, fiecare etapă din acest ciclu prezentând o serie de particularități legate de implementarea efectivă a consultării/participării (vezi Anexa 2).

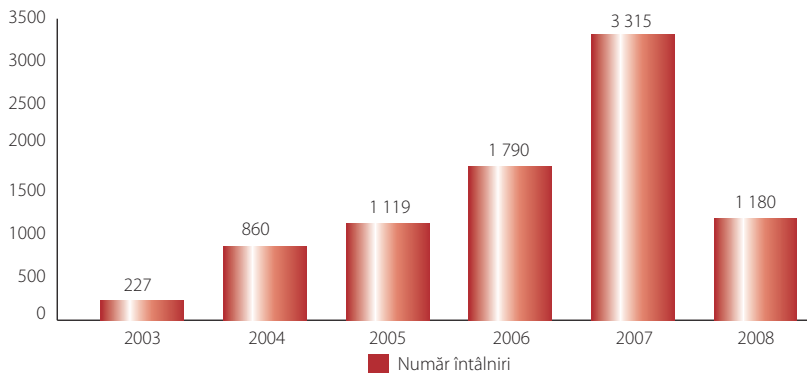
În ultimii ani, **ONG-urile au manifestat un interes tot mai accentuat privind participarea la decizia de politică publică, prin participarea la consultări publice și trimiterea de observații la actele normative aflate în dezbateri publice.** Numărul observațiilor transmise de către organizațiile neguvernamentale diverselor autorități publice în cadrul proceselor consultative a crescut de peste 5 ori în perioada 2003 – 2007, respectiv, conform statisticilor oficiale, de la 2058, în 2003, la 11 761, în 2007. Din 2008, se constată un regres al participării ONG-urilor la acest tip de dezbateri.

Fig. 62. Propuneri ONG la proiecte de lege

Sursa: Agenția pentru Strategii Guvernamentale, prelucrare FDSC

Fig. 63. Întâlniri organizate la cererea ONG-urilor

Sursa: Agenția pentru Strategii Guvernamentale, prelucrare FDSC

În cadrul unui proiect de cercetare vizând consultarea publică în România, derulat de Centrul de Resurse pentru Participare Publică¹²⁰, a fost analizată fiecare etapă din procesul de realizare a politicilor publice. Reprezentanții administrației publice și cei ai organizațiilor neguvernamentale intervievați au remarcat caracterul limitat și formalist al consultării publice în România. Astfel, exemplele de consultare publică se concentrează pe discutarea alternativei propuse de administrația publică (centrală sau locală), exprimată sub forma unui proiect de lege, și nu pe stabilirea obiectivelor și a strategiilor posibile, și cu atât mai puțin pe implicarea ONG-urilor în implementare (deși în numeroase strategii și planuri guvernamentale la responsabili apar menționate ONG-uri) care sunt, deocamdată, considerate apanajul administrației sau, în sens mai general, al guvernării. Această situație se poate explica prin următoarele motive:

- tradiția administrativă din România care nu a valorizat și nu valorizează inputul, contribuția posibilă a cetățenilor în decizia de alocare de resurse publice;
- faptul că decizia administrativă are loc pornind de la o logică juridică excesivă, neglijând elementele de logică managerială, care ar impune implicarea celor vizați, a factorilor interesați în cât mai multe din etapele procesului;
- ritmul lent de realizare a reformei administrației și stadiul incipient al utilizării consultării publice.

¹²⁰ Mihaela Lambru, *Există participare publică în România*, Centrul de Resurse pentru Participare Publică – CeRe, București, 2006

Participarea ONG-urilor la luarea deciziilor publice: procese de consultare și deliberative

În practică, ne întâlnim adesea cu două tipuri de participare. Există o „pseudoparticipare”, atunci când scopul participării este acela de a informa cetățenii cu privire la decizii deja luate, de a bloca eventualele plângeri sau de a manipula opiniile exprimate de aceștia. Participarea autentică apare atunci când publicul este implicat în decizia de politică publică, se exprimă liber față de un guvern responsabil și este implicat în producerea de servicii – prin mecanisme de contractare, în stabilirea de standarde pentru servicii, activități de evaluare.

În studiul realizat de Centrul de Resurse pentru Participare Publică¹²¹, a fost analizată practica consultării publice în România, acordându-se o atenție deosebită modului în care se realizează managementul proceselor de consultare publică. Factorii de decizie și reprezentanții organizațiilor neguvernamentale au precizat în cadrul interviurilor faptul că, în România, nu legislația reglementând consultarea publică reprezintă o problemă, ci modul în care se pune în practică această legislație. Cu alte cuvinte, problematic este managementul proceselor de consultare publică.

În primul rând, procesul de participare trebuie văzut ca parte a procesului de luare a deciziei de politică publică, și nu ca un element marginal, eventual „decorativ”. Pentru participanții la procesele deliberative trebuie să fie clar faptul că efortul lor nu este unul formal și, drept urmare, nu participă la discuții pe decizii deja luate. Dacă o astfel de suspiciune există, procesele deliberative riscă să devină contraproductive, să producă frustrare și neîncredere.

Procesele deliberative cu participarea diverselor categorii de factori interesați nu diminuează responsabilitatea guvernanților față de deciziile luate. ONG-urile nu „acapareză” agenda de politică publică în totalitate și nu schimbă agenda politică, doar asigură inputul cetățenilor pe elemente punctuale, unde este nevoie de consultare. Dimpotrivă, **prin participare avem o întărire a cadrului democratic, un plus de stabilitate pentru sistemul politic, un plus de reprezentativitate și de transparență.**

6.5. Influențarea politicilor publice de către ONG-uri în România

Un element important în participarea organizațiilor neguvernamentale în procesul de luare a deciziilor de politică publică îl reprezintă capacitatea acestora de influențare a acestor decizii – capacitatea de *advocacy*.

În ultimii 20 de ani, activitățile de *advocacy* inițiate de organizațiile neguvernamentale din România au crescut atât ca vizibilitate, cât și ca interes în agenda internă a organizațiilor. Această creștere are loc pe fondul proceselor de reformă a guvernării și a eforturilor de modernizare a statului, care au deschis spațiul politic, lăsând loc și pentru manifestarea intereselor diverselor grupuri sociale, inclusiv grupuri vulnerabile și marginale.

Indiferent de succesul sau insuccesul lor în influențarea deciziilor de politică publică, activitățile de *advocacy* desfășurate de actori neguvernamentali au o serie de beneficii pentru consolidarea cadrului democratic:

- Extind numărul de grupuri angajate în procesul politic, și implicit extind spațiul politic;
- Întăresc capacitatea de a forma alianțe multisectoriale și multiorganizaționale;
- Consolidează oportunitățile de negociere intersectorială și formare de parteneriate;
- Cresc accesul la resurse pentru grupurile defavorizate și marginale;
- Facilitează activitățile de monitorizare a modului în care guvernul (central sau local) respectă drepturile cetățenilor (activități de tip *watchdog*);
- Aduc expertiză cu costuri reduse și de calitate în procesul de decizie.

¹²¹ Mihaela Lambru, *Există participare publică în România*, Centrul de Resurse pentru Participare Publică – CeRe, București 2006

Și în materia activităților de *advocacy*, rolul guvernului în stabilirea unui mediu propice dezvoltării acestui tip de activități de către actori neguvernamentali este esențial. Altfel spus, condițiile de mediu – legislativ, birocratic, fiscal, informațional, politic și cultural – sunt cele care determină cadrul favorabil pentru desfășurarea activităților de *advocacy*.

Îndeplinirea acestor condiții specifice asigură o atitudine pozitivă, de susținere și de valorizare a sectorului neguvernamental, conduc la un cadru politic și de politică publică în care activitățile de *advocacy* realizate de către actori neguvernamentali sunt integrate în procesul de decizie, fără a li se afecta independența și libertatea de exprimare a unor puncte de vedere diferite de cele ale părții guvernamentale. Rolul organizațiilor neguvernamentale într-o democrație este extrem de important, iar susținerea unor activități de către stat poate să fie problematică.

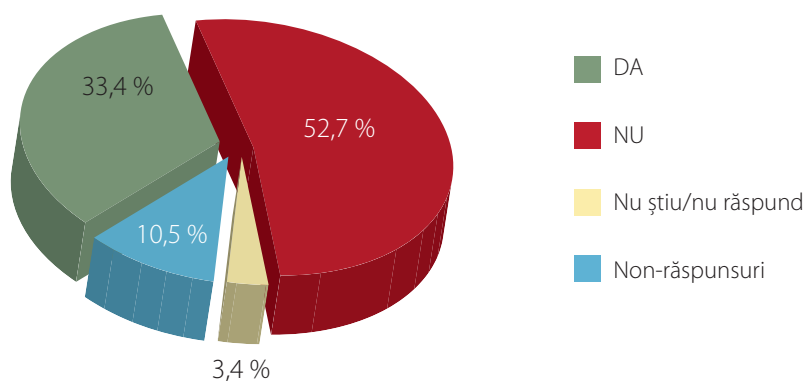
Eficacitatea organizațiilor neguvernamentale depinde, printre altele, într-o mare măsură de capacitatea lor de a rămâne independente față de influența statului, chiar dacă uneori primesc fonduri de la stat.

Se pot formula două ipoteze:

- În contrast cu furnizarea de servicii, statul nu are nicio obligație legală să finanțeze organizațiile de *advocacy* pentru ceea ce fac.
- Nimic nu interzice statului să finanțeze organizațiile de *advocacy*; depinde de organizație să decidă dacă vrea fonduri de la stat și dacă dorește să se asocieze cu acesta.

33,4% din ONG-urile care au răspuns la *Barometrul Liderilor ONG* se arată interesate de activitățile de *advocacy*, în ciuda lipsei de susținere, a dificultăților acestui tip de activitate. Interesul față de activități de *advocacy* se manifestă atât la nivel local, cât și central.

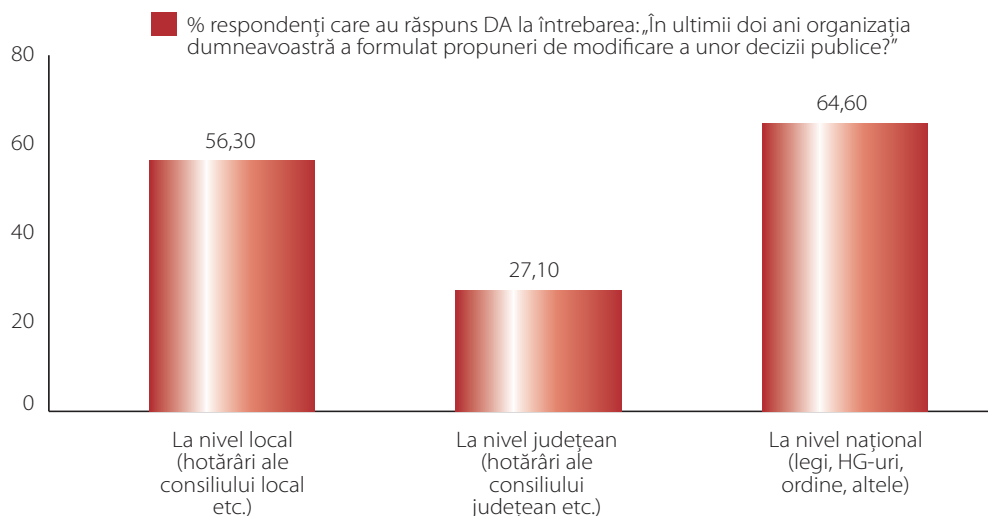
Fig. 64. În ultimii doi ani, organizația dvs. a formulat propuneri de modificare a unor decizii publice locale/naționale?

Sursa: Barometrul Liderilor ONG, FDSC, 2010

Organizațiile de *advocacy* caută să protejeze sau să promoveze/incurajeze interesele unui anumit grup social, uneori contestând/criticând politicile statului în anumite domenii. În anumite situații, aceste organizații pot să se afle pe poziții diametral opuse față de cele promovate de autoritățile publice.

Fig. 65. La ce nivel au fost formulate propunerile dvs.?

Sursa: Barometrul Liderilor ONG, FDSC, 2010 (întrebare cu răspuns multiplu – procent din răspunsuri valide)

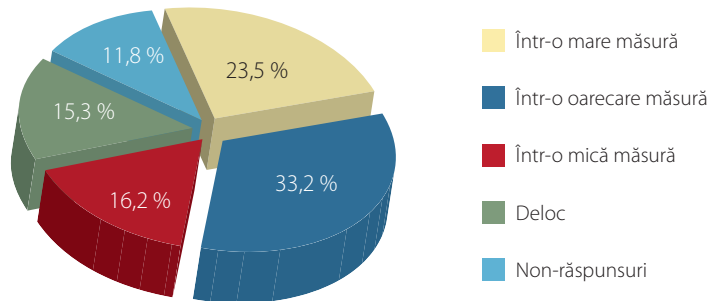
Interesul statului este de a se asigura că **electoratul** va fi satisfăcut de politicile care îl afectează. Asigurând mijloacele pentru participare și oportunitatea de a influența procesul de luare a deciziilor, statul poate preveni potențiala insatisfacție și neliniște în societate. În cazul UE, **consultările cu grupurile de interes** sunt considerate o parte esențială a unei bune guvernări și eforturile legislative ale statelor membre să implementeze *acquis*-ul comunitar trebuie să se bazeze pe **dialogul social**.

Administrațiile câștigă acces la expertiză ieftină, dar de calitate. ONG-urile de *advocacy* au experiență vastă în domeniu. Angajații lor sunt adesea mai informați decât experții din sectorul public sau pentru profit. De exemplu, ONG-urile au adesea acces la expertiză de înaltă calitate prin intermediul rețelelor lor internaționale. Susținându-le, statul se poate asigura că acțiunile de politică reflectă o calitate înaltă, în concordanță cu standardele internaționale ale unei bune practici.

O relație constructivă între stat și ONG-urile de *advocacy* presupune respect mutual și un grad de încredere din partea ambelor tipuri de organizații. Din nefericire, în anumite cazuri statul a sprijinit ONG-uri de *advocacy* pentru a câștiga control asupra unei anumite zone de politică sau pentru a crea propria clientelă. În astfel de cazuri, considerentele politice trec peste cele profesionale.

Organizațiile neguvernamentale sunt interesate în desfășurarea activităților de *advocacy* atât la nivel local, cât și central, iar un procent important din recomandările lor se regăsesc în decizia finală, în special la nivel local. Așa cum se poate observa în graficele de mai jos, nivelul administrativ cel mai puțin interesant pentru ONG-uri este cel județean, deși acesta are un rol esențial în alocarea anumitor resurse publice în domenii de activitate cheie pentru sectorul ONG, cum ar fi: incluziunea socială, educația, protecția mediului etc. Desigur, aceste rezultate sunt afectate și de concentrarea ONG în marile orașe, de obicei reședință de județ, care au în general resurse financiare proprii suficiente, ceea ce determină o orientare a ONG-urilor cu preponderență către administrațiile locale din aceste localități.

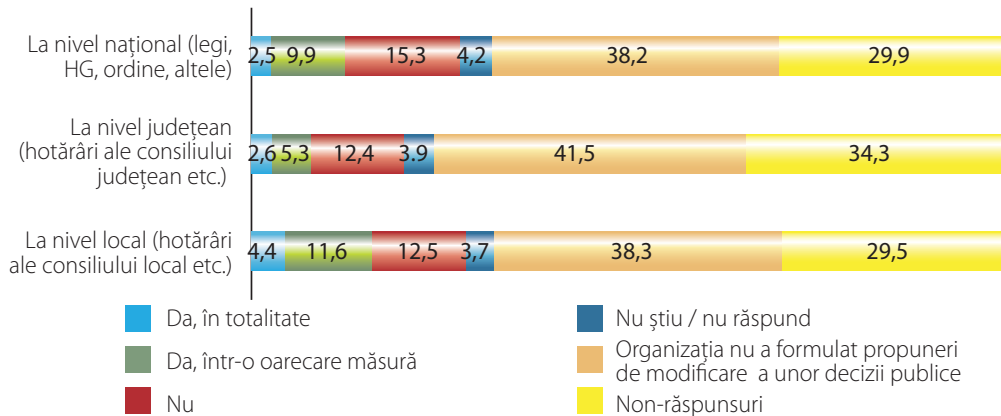
Fig. 66. Influențarea deciziilor la nivel central sau local este o preocupare a organizației dvs.?

Sursa: Barometrul Liderilor ONG, FDSC, 2010

Interesant este faptul că ONG-urile se orientează în mare măsură pentru influențarea deciziilor către nivelul central, ceea ce ne arată că acesta este foarte important pentru multe domenii, sau poate mai ușor de influențat decât nivelele locale.

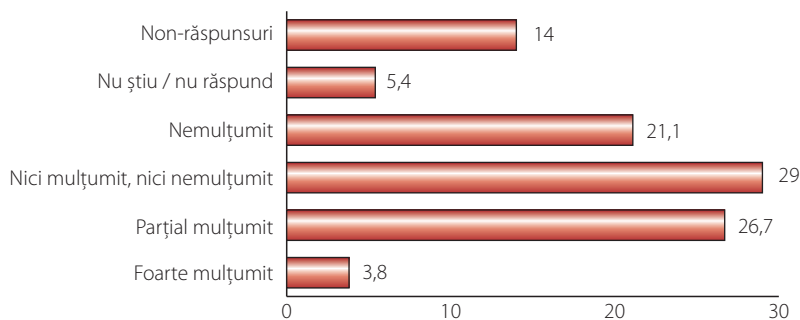
Fig. 67. Propunerile dvs. de modificare a unor decizii publice s-au regăsit în decizia finală adoptată de autoritățile publice? (%)

Sursa: Barometrul Liderilor ONG, FDSC, 2010 (întrebare cu răspuns multiplu)

Deși există această relativă neîncredere în existența unui mediu politic și birocratic total deschis și bazat pe justă înțelegere a demersurilor de *advocacy*, organizațiile neguvernamentale din România au desfășurat și desfășoară activități de *advocacy* de succes (multe dintre ele reușind să influențeze decizia de politică publică) în domenii variate.

Fig. 68. Cât sunteți de mulțumit de abilitatea organizației dvs. de a influența, la nivel local sau central, decizii care sunt relevante pentru organizația dvs. (%)

Sursa: Barometrul Liderilor ONG, FDSC, 2010

Funcțiile de *advocacy* și agregare de interese îndeplinite de către organizațiile neguvernamentale au un impact foarte mare asupra eficacității implementării serviciilor către cetățean, cresc calitatea politicilor și a programelor publice, reduc din fenomenul de excludere și de marginalizare socială, contribuie la creșterea capitalului social. Aceste contribuții trebuie înțelese și considerate de către autoritățile publice, de către liderii politici și burocratici și valorizate ca atare. Numai prin exercitarea în bune condiții a acestor funcții putem realiza o reformă a guvernării profundă și stabilă, putem redefini relația stat-cetățean în sensul bunei guvernări.

Câteva recomandări:

Pornind de la înțelegerea justă a rolului activităților de *advocacy* desfășurate de organizațiile neguvernamentale, guvernul trebuie să se asigure de faptul că există un cadru coerent și just pentru desfășurarea acestor activități, în beneficiul general. Mai concret, acest cadru coerent și just presupune:

- Asigurarea cadrului optim pentru funcționarea legislației din domeniul transparenței, respectiv a Legii 544/2001 și 52/2003, implementarea fără excepții sau abateri a dreptului constituțional legat de libertatea de expresie, cadru juridic coerent și încurajator cu privire la exercitarea dreptului la asociere.
- Facilitarea accesului organizațiilor neguvernamentale la informații privind politicile bugetare și stabilirea unor mecanisme juridice și instituționale care să susțină răspunderea și responsabilitatea factorilor de decizie.
- Susținerea din fonduri publice a participării organizațiilor neguvernamentale în procese de monitorizare a politicilor publice în diverse domenii.
- Susținerea dezvoltării unor mecanisme, forumuri de dialog social, în care organizațiile să fie incluse. Reamintim faptul că, în România, includerea reprezentanților sectorului neguvernamental în CES este mult întârziată, deși organizațiile românești participă în CES-ul European din 2007.
- Încurajarea utilizării mecanismelor de consultare și participare publică la nivel central și local.
- Creșterea capacității reprezentanților administrației publice de a organiza procese consultative. Această creștere de capacitate se realizează nu numai prin legislație, dar și prin programe de formare specifice.
- Implicarea organizațiilor neguvernamentale în diverse instanțe de decizie, guvernamentale și parlamentare.
- Promovarea activităților de educație civică.

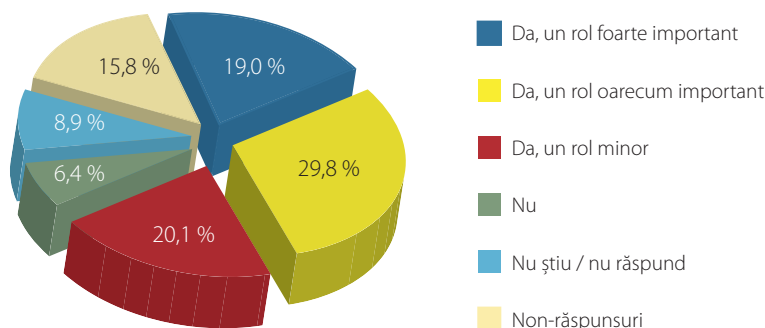
6.6. ONG-urile și integrarea europeană a României

Organizațiile neguvernamentale sunt purtătoare, uneori împotriva curentului, ale unor valori europene pe care le promovează în sfera publică. Drepturile omului, participarea civică sau cetățenia, toleranța, respectul față de mediul înconjurător sunt unele dintre valorile și comportamentele care au fost introduse și promovate în sfera publică de organizațiile neguvernamentale mai mult decât oricare alți actori sociali.¹²²

Sectorul neguvernamental din România și-a asumat funcția de „câine de pază al democrației”, denunțând derapajele de la practicile democratice și propunând soluții pentru întărirea democrației în România. Organizațiilor neguvernamentale le-a fost recunoscut acest rol esențial de către cei mai importanți actori internaționali (Uniunea Europeană și guvernele statelor membre, alte instituții europene, Statele Unite etc.).¹²³

Organizațiile neguvernamentale au avut, de asemenea, un rol-cheie în pregătirea României pentru aderarea la UE, prin influențarea politicilor publice, derulând activități de *lobby* și *advocacy* pentru adoptarea *acquis*-ului comunitar și oferind expertiză autorităților publice pentru implementarea noii legislații. Conform Barometrului Liderilor realizat de FDSC, 48,9% dintre respondenți consideră că sectorul neguvernamental din România a avut un rol important și foarte important în aderarea României la Uniunea Europeană, în timp ce doar 6,4% consideră că acesta nu a avut nicio contribuție.

Fig. 69. Considerați că sectorul neguvernamental din România a avut un rol important în aderarea României la UE?

Sursa: Barometrul Liderilor ONG, FDSC, 2010

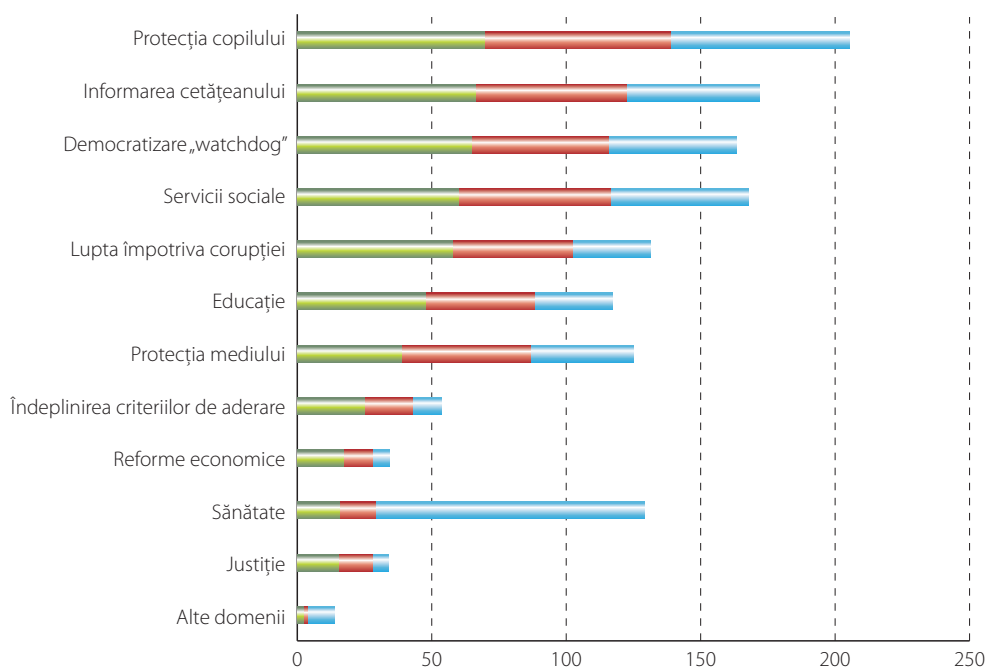
În perioada 2000 – 2004, guvernul a fost nevoit (conform angajamentelor asumate cu Comisia Europeană) să se consulte cu actorii societății civile asupra negocierii capitolelor de *acquis* cu Uniunea Europeană. Numeroase studii de impact cu privire la aderare au beneficiat de aportul sau coordonarea unor experți din cadrul ONG.

Liderii ONG respondenți la *Barometrul Liderilor ONG* consideră în proporție de peste 50% că sectorul neguvernamental a avut un rol oarecum important și foarte important în următoarele domenii: protecția copilului, democratizare, servicii sociale și informarea cetățeanului despre aderare. Contribuții reale, dar mai puțin importante au avut organizațiile neguvernamentale în domenii precum: lupta împotriva corupției, protecția mediului și educație.

¹²² CIVICUS Civil Society Index, FDSC, 2005.

¹²³ Comisia Europeană, *Memorandum de finanțare PHARE*

Fig. 70. Domenii în care sectorul neguvernamental și-a adus contribuția la aderarea României la UE

	Protecția copilului	Informarea cetățeanului	Democratizare watchdog	Servicii sociale	Lupta împotriva corupției	Educație	Protecția mediului	Îndeplinirea criteriilor de aderare	Reforme economice	Sănătate	Justiție	Alte domenii
■ Un rol foarte important	69,6	66,4	64,9	60,1	57,7	47,5	38,9	24,9	17,3	15,6	15,2	2,2
■ Un rol oarecum important	69,1	56,1	50,9	56,3	44,6	40,6	48	18	10,7	13,6	12,7	1,6
■ Un rol minor	66,8	49,5	47,7	51,5	29,1	29,2	38,1	10,7	6,3	100	6	10,2

Sursa: Barometrul Liderilor ONG, FDSC, 2010 (întrebare cu răspuns multiplu)

Odată cu începerea negocierilor de aderare, datorită insistenței Delegației Comisiei Europene, au fost create o serie de structuri la nivel central și local care să faciliteze și să structureze dialogul dintre societatea civilă și guvern pe tematica capitolelor de aderare la UE. La nivel central, fiecare minister a înființat un birou care să interacționeze cu organizațiile neguvernamentale și care să coordoneze consultarea cu acestea cu privire la negocierea de aderare. Totuși, nu toate aceste birouri au funcționat în mod eficient, dialogul a fost unul ocazional, organizat în preajma publicării raportului de țară sau bazat pe probleme punctuale. După aderare, majoritatea acestor structuri au fost desființate.

Consultarea societății civile după încheierea capitolelor de negociere și începerea redactării Planului Național de Dezvoltare și a Planurilor Regionale a fost aproape inexistentă.

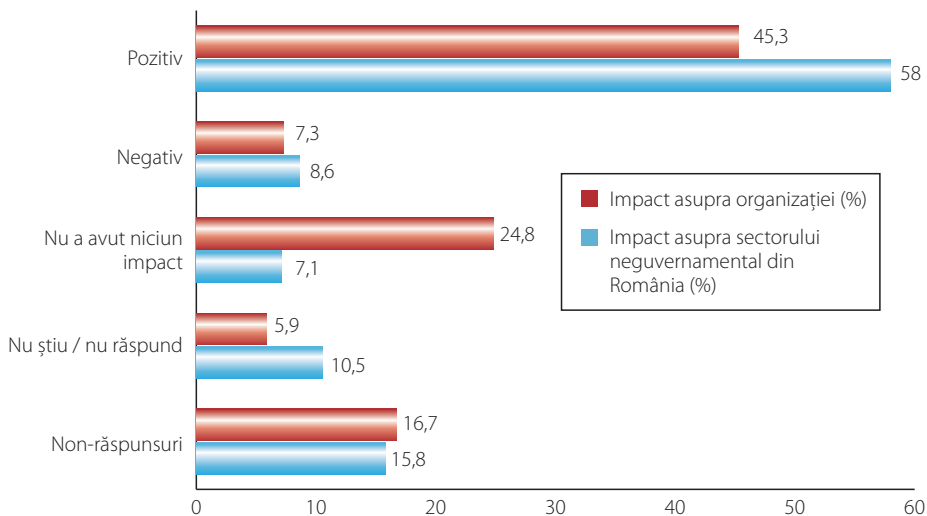
Consecințe ale aderării la UE pentru sectorul ONG

Delegația Comisiei Europene la București a fost unul dintre principalii susținători ai sectorului neguvernamental. Datorită acestei susțineri, România a beneficiat de programe de finanțare anuale pentru sprijinul societății civile în perioada 1994 – 2008, programe care au însumat peste 40 milioane euro.

Pentru multe organizații neguvernamentale, aderarea la UE a însemnat sfârșitul anilor în care accesul la resurse externe de finanțare a fost comparativ ușor. Există îngrijorarea că retragerea donatorilor externi va marca începutul bătăliei pentru supraviețuire. Într-adevăr, ținând cont de realitatea destul de sumbră a retragerii unor finanțatori internaționali (USAID, Matra etc.), ca urmare a aderării la UE, cumulat cu slaba capacitate de atragere de resurse locale (atâtea câte există), se poate concluziona faptul că apare o amenințare serioasă pentru sustenabilitatea organizațiilor neguvernamentale din România și pentru beneficiarii serviciilor pe care aceste organizații le oferă.

Cu toate acestea, liderii ONG rămân euro-entuziaști, numai 8,6% considerând că aderarea a avut un impact negativ asupra sectorului, respectiv a organizației lor (7,3%).

Fig. 71. Ce impact considerați că a avut intrarea României în UE?

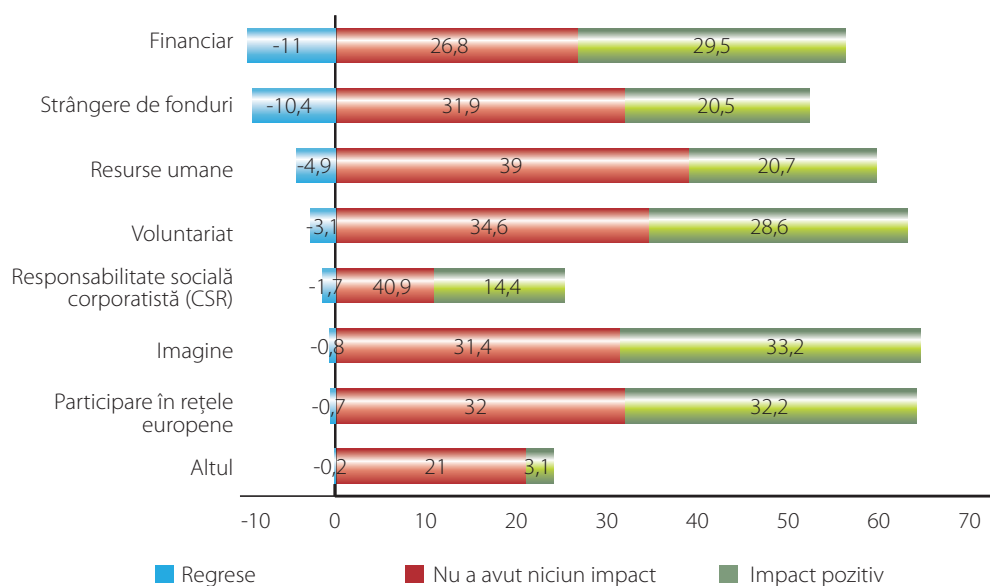

Sursa: Barometrul Liderilor ONG, FDSC, 2010

Domeniile în care organizațiile au avut cel mai mult de suferit în urma aderării sunt cel financiar și strângerea de fonduri, aproximativ 11% din respondenți declarându-se afectați în sens negativ de aderare. La polul opus, participarea în rețele europene și imaginea sunt domeniile în care peste 30% din respondenți au declarat că aderarea a avut un impact pozitiv asupra organizației lor.

Deși după aderare, ca urmare a creșterii din sectorul economic, a existat un flux mai accentuat de resurse umane cu expertiză din sectorul asociativ către cel de afaceri și administrație, doar 4,9% dintre respondenți au declarat că organizația lor a fost afectată în sens negativ, în timp ce 20,07% dintre respondenți consideră că asupra organizațiilor lor impactul aderării în ceea ce privește resursele umane a fost pozitiv.

Fig. 72. Impactul aderării României la UE asupra diverselor aspecte organizaționale ale ONG-urilor din România (%)

Sursa: Barometrul Liderilor ONG, FDSC, 2010 (întrebare cu răspuns multiplu)

Fondurile structurale europene au avut potențialul de a crea un impact pozitiv asupra sectorului neguvernamental, deschizând noi oportunități pentru inovare și dezvoltare. Dar întârzierile în lansarea cererilor de proiecte, birocrăția, mecanismul defectuos de prefinanțare și rambursare fac ca unele organizații neguvernamentale finanțate prin aceste fonduri să se confrunte cu dificultăți majore. Cu toate acestea, în cadrul Programului de Dezvoltare a Resurselor Umane finanțat prin Fondul Social European 2007 – 2013, peste 30% dintre beneficiari sunt organizații neguvernamentale.

Odată cu aderarea, sectorul neguvernamental a pierdut și un important sprijin politic: suportul Delegației Comisiei Europene în România și al ambasadelor statelor membre. Fără acest sprijin, multe dintre inițiativele în domeniul democrației, transparenței și „europenizării” statului au pierdut din audiența și interesul clasei politice, Comisia Europeană nemaiputând impune clasei politice aceste reforme în schimbul progreselor în ceea ce privește negocierile de aderare.

Participarea liderilor ONG din România la dezbaterile din Comitetul Economic și Social European (CESE)

Comitetul Economic și Social European – CESE – este un organ consultativ al Uniunii Europene. Înființat în 1957 prin Tratatul de la Roma, acesta are rol consultativ pe lângă instituțiile europene importante (Comisia Europeană, Consiliul Uniunii Europene, Parlamentul European). Membrii CESE reprezintă o largă varietate de interese economice, sociale și culturale din țările lor. Activitatea lor este împărțită în trei grupuri: **Angajatori, Salariați și Activități Diverse** (organizații neguvernamentale, producători agricoli, consumatori, profesii libere).

Consilierea este realizată prin activități de **avizare privind propunerile legislative ale UE** și, de asemenea, CESE elaborează **avize din proprie inițiativă** privind teme care ar trebui abordate. Unul dintre rolurile

principale ale CESE este acela de a asigura „o punte” între instituțiile UE și „societate civilă organizată”. CESE ajută la promovarea rolului organizațiilor societății civile prin instituirea unui **dialog structurat** cu aceste grupuri din statele membre europene și din alte țări din întreaga lume.

În urma unor alegeri interne în cadrul sectorului neguvernamental, organizate de CENTRAS, la sfârșitul anului 2006 au fost aleși 15 reprezentanți ai societății civile, care urmau să înlocuiască reprezentanții guvernului în Consiliul Economic și Social. Dintre aceștia, 5 au fost desemnați prin vot să facă parte și din Comitetul Economic și Social European (CESE).

Patru din cei cinci reprezentanți au fost desemnați ca raportori ai CESE pentru avize cerute de Comisie, Parlamentul European sau Consiliu, în domenii precum: politica de tineret a UE, serviciul european de voluntariat, traficul de ființe umane, energie regenerabilă, politica de azil a UE.

În 2009, în momentul acutizării crizei din Italia referitoare la românii aflați la muncă în această țară, membrii delegației române din cadrul Comitetului Economic și Social European au avut inițiativa redactării unui apel către autoritățile naționale din Italia și România, precum și către instituțiile UE, solicitând depășirea situației critice în care se află cetățenii români din Italia. Spre surprinderea inițiatorilor, toți ceilalți membri ai CESE au semnat documentul, inclusiv membrii italieni, în timp ce președintele (italian) CESE, Mario Sepi, a susținut documentul într-o conferință de presă.

Reprezentanții României au susținut manifestul Comitetului Economic și Social European, intitulat *Un program pentru Europa: propunerile societății civile*, adoptat în 2009. Documentul conține recomandări: redresarea economică, drepturile fundamentale și modelul social european, dezvoltarea durabilă și guvernanța.

6.7. Relația organizațiilor neguvernamentale cu alți actori (mass-media, partidele politice, Biserica)

Mass-media, partidele politice și Biserica sunt trei dintre actorii cei mai importanți cu care organizațiile neguvernamentale se intersectează în mod frecvent în spațiul public, uneori împărțându-se aceleași interese și preocupări, altele aflându-se pe poziții adverse sau chiar conflictuale.

Cercetările și sondajele de opinie din ultimii ani au evidențiat faptul că românii au mare încredere în Biserică (constant peste 80%), dar manifestă neîncredere în instituțiile politice. Conform Eurobarometrului standard nr.72 al Comisiei Europene, în iunie 2009, încrederea românilor în partidele politice era de 12%, iar în noiembrie de 11%.¹²⁴

Mass-media este un alt actor public în care românii au încredere (cu un vârf de 73% cota de încredere în 2006). Totuși, așa cum arată Raportul „FreeEx – Libertatea de exprimare, libertatea presei și accesul la informații în România”, pentru anul 2009, încrederea în presă și în publicații a scăzut dramatic, ceea ce a dus la discreditarea acesteia. Potrivit celui mai recent eurobarometru de opinie publică al Comisiei Europene¹²⁵, dacă în iunie 2009 încrederea românilor în televiziune era de 70%, în noiembrie același an, încrederea scăzuse la 61%.

Mass-media

Mass-media „cea de-a patra putere în stat” sau „câinele de pază al democrației” are o relație ambivalentă cu organizațiile neguvernamentale. Pe de o parte, mass-media reprezintă un aliat natural al ONG-urilor în desfășurarea campaniilor de *advocacy* și de mobilizare a publicului în jurul unor teme foarte importante (ex.: lupta împotriva corupției, protecția mediului etc.). Organizațiile de tip *watchdog*, civice, sunt, în general,

¹²⁴ Comisia Europeană, Eurobarometru standard nr.72, disponibil online pe site-ul http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb72/eb72_ro_ro_nat.pdf

¹²⁵ *Idem*

cele mai vizibile. Mass-media preia de cele mai multe ori mesajul ONG, atunci când există o încărcătură politică. Acesta este în general și unicul tip de știri cu și despre ONG-uri, care își găsește locul în primele pagini ale ziarelor.¹²⁶

Au existat perioade (mai ales în contexte electorale) când sintagma „societatea civilă”, extrem de populară în mass-media, a ajuns să se confunde cu acel grup redus de organizații neguvernamentale și de lideri de organizații neguvernamentale civice care sunt cei mai activi și mai vizibili în presă, mai ales în contexte politice, prin luările lor de poziții publice (ex.: organizațiile și liderii civici membri ai „Coaliției pentru un Parlament Curat”).

Dincolo de funcția de *advocacy*, mass-media este importantă pentru ONG în cadrul campaniilor de informare, conștientizare și sensibilizare a opiniei publice. În contextul în care presa este aproape în întregime privată, există așteptări din partea acesteia că transmiterea unor mesaje, chiar și cu un conținut social ridicat, să se facă pe bază contractuală, cu costuri la nivelul pieței de publicitate. Acest fapt limitează accesul ONG-urilor la un canal de diseminare a informației și a campaniilor lor, condiționat fiind de existența unor resurse alocate în acest scop în cadrul proiectelor lor.

Legea Audiovizualului nr. 504 din 2002 are o singură referire la campaniile sociale: „[...] articolul 35, alineatul 3, litera b) anunțurile de interes public și apelurile în scopuri caritabile transmise în mod gratuit”. Deciziile elaborate de singura autoritate de reglementare în audiovizual au o singură referire: decizia CNA numărul 187 din 3 aprilie 2006 privind codul de reglementare a conținutului audiovizual, articolul 116 (2): „Este interzisă difuzarea anunțurilor de interes public și a apelurilor în scopuri caritabile prin care se promovează produse sau servicii”.

Totuși, nu este specificat nicăieri ce reprezintă anunțul de interes public. În consecință, decizia în acest sens aparține în întregime membrilor CNA, și alocarea de spațiu de emisie pentru campanii depinde în cea mai mare parte de bunăvoința canalelor de televiziune. Acest lucru permite totuși desfășurarea de campanii de conștientizare. Conform Legii Audiovizualului, în 2008, CNA și-a dat acordul și a sprijinit 21 de campanii sociale cu teme ecologice privind sensibilizarea populației, pentru a fi difuzate de posturile de televiziune și radio.

Pe de altă parte, **percepția din partea ONG-urilor cu privire la relația cu mass-media** este de indiferență generală din partea acesteia din urmă. În opinia reprezentanților ONG, mass-media ignoră activitățile și inițiativele organizațiilor neguvernamentale. În același timp însă, puține organizații neguvernamentale dispun de departamente de PR și de relații publice și, în general, ele dispun de resurse limitate pentru promovarea în presă și la televiziune. Interviu cu jurnaliști evidențiază percepția acestora, potrivit căreia ONG-urile nu au capacitatea de a-și formula mesajele și de a crea știri de presă din evenimentele lor. Politica editorială, mai ales în presa centrală, permite un spațiu limitat pentru știrile cu și despre ONG. La nivel local, monitorizările de presă au evidențiat că mass-media alocă mai mult spațiu pentru știri cu și despre ONG-uri. Pentru a încerca să determine un interes mai sporit al mass-mediei pentru domeniile lor de intervenție, unele organizații neguvernamentale și donatori au inițiat programe de instruire pentru jurnaliști. Acestea au vizat creșterea calității produsului jurnalistic în reflectarea unor teme precum: discriminarea persoanelor cu dizabilități, cu HIV/SIDA sau a persoanelor de etnie romă, corupția, egalitatea de șansă, integrarea europeană etc.

Un raport de monitorizare a presei, realizat de Forumul Donatorilor din România pentru perioada 1 septembrie 2006 – 30 aprilie 2010, semnalează o ușoară creștere a mediatizării sectorului ONG în ultimii 2 ani de monitorizare. Această creștere se manifestă mai ales pentru formatul online și rubricile: societate, viață și cultură.

¹²⁶ Berceanu Diana, Burada Valentin (2006), *Dialogue for Civil Society. Report on the State of Civil Society in Romania*, 2005, Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile (FDSC). CIVICUS Civil Society Index, disponibil online la: <http://www.fdsc.ro/documente/16.pdf>

Același studiu evidențiază faptul că peste 85% dintre articolele monitorizate au un ton pozitiv, aproape 11% sunt neutre, în timp ce doar mai puțin de 4% dintre articole reflectă activitatea ONG-urilor dintr-o perspectivă negativă.

Creșterea mediatizării trebuie pusă în legătură și cu dezvoltarea CSR în România sau cu creșterea filantropiei locale. Acest fapt explică de ce cea mai multă atenție se acordă evenimentelor punctuale de tipul balurilor și concertelor caritabile, evenimentelor televizate (teledoane, show-uri caritabile) și campaniilor de amploare. De asemenea se remarcă o mai mare mediatizare a inițiativelor în care este implicată o personalitate publică. Cel mai mediatizat domeniu rămâne în continuare cel social (cu accent pe activitățile legate de copii), în timp ce ONG-urile de mediu sunt în continuare mai puțin mediatizate, în ciuda unei relative creșteri în ultimii ani, ca urmare a sporirii interesului general față de natură și față de schimbările climatice.

Potrivit monitorizării realizate de Forumul Donatorilor din România, organizațiile neguvernamentale mari și cunoscute sunt cele mai frecvent menționate în articolele de presă. Printre acestea se numără: Crucea Roșie, Fundația „Principesa Margareta” a României, Asociația Ovidiu Rom, Hospice „Casa Speranței”, Fundația Soros, Habitat for Humanity, Asociația „SOS Satele Copiilor”, Asociația „Salvați Dunărea și Delta”, MaiMultVerde, Greenpeace. Se poate remarca din această listă că este vorba despre organizații care au investit mai mult în ceea ce privește PR-ul și comunicarea publică și care au un sprijin mai substanțial din partea mediului CSR.

Pe lângă asociațiile profesionale ale jurnaliștilor, sunt foarte vizibile organizațiile neguvernamentale specializate pe teme de media. Centrul pentru Jurnalism Independent, ActiveWatch – Agenția de Monitorizare a Presei (AMP) sau Centrul Român pentru Jurnalism de Investigații sunt organizații care au drept misiune promovarea libertății mass-media, protejarea drepturilor jurnaliștilor sau creșterea calității produsului jurnalistic în România.

Biserica

O varietate de asociații fără scop patrimonial este reprezentată de **asociațiile religioase**. Acestea sunt prevăzute de legea cultelor¹²⁷, potrivit căreia libertatea religioasă se poate exercita și în cadrul asociațiilor religioase, care sunt persoane juridice alcătuite din cel puțin 300 de persoane, cetățeni români sau rezidenți în România, care se asociază în vederea manifestării unei credințe religioase. În general, aceste organizații desfășoară misiuni cu caracter social și filantropic în unitățile teritoriale în care funcționează bisericile respective.

Conform Regulamentului de organizare și funcționare a sistemului de asistență socială în Biserica Ortodoxă Română (BOR)¹²⁸, art.2., *sistemul de asistență socială este integrat și organizat profesional în cadrul structurilor administrativ-organizatorice ale Bisericii Ortodoxe Române*. Asociațiile și fundațiile cu scop social și filantropic care funcționează sub patronajul structurilor administrative organizatorice ale Bisericii au personalitate juridică conform legislației referitoare la organizațiile neguvernamentale (O.G. 26/2000, modificată și completată prin O.G. 37/2003). Sistemul de asistență socială al BOR este deosebit de complex și funcționează ca instituții de ajutorare la nivel de parohii, episcopii și patriarhie, respectiv prin asociații. Unele instituții de asistență socială depind direct de episcopii (http://www.mmb.ro/ro/filantropia/instituti_social_filantropice.html), care intervin mai mult sau mai puțin în organizarea, finanțarea și/sau administrarea lor; altele funcționează doar cu binecuvântarea episcopilor, dar în mod autonom.

¹²⁷ Legea 489/2006 privind libertatea religioasă și regimul general al cultelor

¹²⁸ Regulamentul de organizare și funcționare a sistemului de asistență socială în Biserica Ortodoxă Română, art.3, disponibil online la: http://www.patriarhia.ro/ro/operat_social_filantropica/biroul_pentru_asistenta_social_filantropica_3.html

Capitolul V al Regulamentului de organizare și funcționare a sistemului de asistență socială în Biserica Ortodoxă Română definește relația cu organizațiile neguvernamentale care funcționează cu binecuvântarea Bisericii. Astfel, se prevede că pentru *realizarea scopului și obiectivelor Bisericii Ortodoxe Române în domeniul asistenței sociale, Patriarhia Română, centrele eparhiale, protopopiatele și parohiile pot înființa organizații neguvernamentale (art.25).*

*Funcționarea acestor organizații neguvernamentale la nivelul Patriarhiei Române este aprobată printr-o Hotărâre a Sfântului Sinod, iar la nivelul celorlalte structuri, printr-o Hotărâre a Adunării Eparhiale (art.26). Se prevede, de asemenea, condiția ca documentele constitutive ale acestor organizații (statut, regulamentul de organizare și funcționare) să fie în concordanță cu prevederile Statului BOR și ale Regulamentului de organizare și funcționare a sistemului de asistență socială în Biserica Ortodoxă Română (art. 28). În Regulament se prevede, de asemenea, *supervizarea activității organizațiilor neguvernamentale respective de către Sectorul Social al eparhiei, care i-a acordat binecuvântarea și în cadrul căreia își desfășoară activitatea (art. 29) și căruia organizațiile trebuie să-i înainteze rapoartele anuale de activitate (art.30).**

Scopul și obiectivele organizațiilor neguvernamentale care activează cu binecuvântarea Bisericii trebuie să contribuie la îndeplinirea BOR în domeniul social, în caz contrar și atunci când activitatea desfășurată se îndepărtează de principiile, valorile și viziunea Bisericii, această binecuvântare putând fi retrasă (art. 27.).

Misiunea organizațiilor înființate de sau cu sprijinul BOR subscie obiectivelor de asistență socială stabilite de către BOR¹²⁹:

- Aducerea la îndeplinire a misiunii pe care o are Biserica pentru cei aflați în situații de dificultate, în conformitate cu învățătura de credință;
- Furnizarea de servicii sociale primare și specializate, precum și servicii de îngrijire social-medicală conform prevederilor legale în vigoare;
- Crearea și menținerea unor rețele de suport, la nivel comunitar, pentru persoanele sau grupurile sociale care se află în situații de dificultate;
- Înființarea și administrarea de instituții de asistență socială și medico-socială proprii sau în parteneriat cu organisme publice și/sau private;
- Efectuarea de studii și cercetări sociale referitoare la diferite problematice și fenomene sociale;
- Participarea activă la elaborarea și aplicarea politicilor sociale, strategiilor și planurilor de acțiune la nivel național, județean și local;
- Colaborarea și dezvoltarea de parteneriate cu serviciile publice descentralizate ale ministerelor, organisme ale administrației publice centrale și locale, precum și alte instituții de stat sau private care desfășoară activități în domeniu;
- Informarea opiniei publice cu privire la problematica socială, în scopul educării și sensibilizării acesteia, prin: organizarea de conferințe, seminarii, mese rotunde, dezbateri etc.; editarea de publicații (reviste, broșuri, pliante), materiale audio-video, materiale în format electronic; desfășurarea de campanii publice în vederea implicării comunității în rezolvarea unor probleme sociale.

BOR a inițiat o încercare de unificare a sistemului de asociații ortodoxe prin crearea Federației Filantropia, sub egida Sfântului Sinod. În prezent, federația reunește treisprezece din cele mai active ONG-uri care lucrează cu binecuvântarea și în parteneriat cu BOR, în domeniul social.¹³⁰

Similar organizațiilor neguvernamentale apropiate de BOR, există o serie de organizații neguvernamentale apropiate Bisericii Catolice și bisericilor protestante, cu o misiune și cu funcții asemănătoare. Aidoma istoricului multor organizații neguvernamentale din România din alte domenii,

¹²⁹ Regulamentul de organizare și funcționare a Sistemului de Asistență Socială în Biserica Ortodoxă Română, art.3, *idem*

¹³⁰ Federația Filantropia, <http://www.federatia-filantropia.ro/index.php?pg=membr>

de cele mai multe ori aceste organizații au fost inspirate și sprijinite direct de organizații neguvernamentale internaționale și sunt afiliate rețelelor și familiilor de organizații neguvernamentale internaționale (ex.: Caritas România, afiliată la Caritas International, ADRA România, membră a rețelei ADRA etc.).

Cea mai proeminentă organizație neguvernamentală apropiată Bisericii Catolice este Confederația Caritas România. Conform statului confederației, misiunea acesteia este de a transpune în practică doctrina socială a Bisericii Catolice, fiind activă în acțiuni de justiție socială complexă, programe socio-medice, programe în sprijinul persoanelor defavorizate, sprijin în cazul dezastrelor naturale, cooperare internațională, fără a face discriminări de orice tip. Confederația Caritas este compusă din șase organizații Caritas Dieceze Romano-Catolice: Alba-Iulia, Timișoara, București, Oradea, Iași, Satu Mare și cinci organizații Caritas Eparhiale Greco-Catolice: Blaj, Cluj, Oradea, Maramureș, Lugoj. La nivel național, Confederația a răspuns nevoii de unificare a inițiativelor organizațiilor dieceze privind funcționarea proiectelor locale similare, prin crearea a patru programe naționale: Servicii de îngrijire la domiciliu, Intervenții în situații de urgență, Asistență și consiliere pentru persoane cu handicap, Programul Antidrog. Toate proiectele sunt implementate de organizațiile locale, care sunt sprijinite în dezvoltarea structurilor proprii, prin sesiuni de formare, diseminare a informațiilor, resurse materiale.

Datorită specificului organizațiilor apropiate Bisericii, relația dintre acestea și organizațiile laice se situează pe un spectru larg, de la cooperare la confruntare. Cooperarea apare, în primul rând, în domeniul social, acolo unde este vorba despre furnizarea de servicii sociale. Pe de altă parte, acolo unde este vorba despre teme sensibile pentru Biserică (ex.: familie, avort, minorități sexuale, educație, urbanism chiar) au apărut și confruntări. În noiembrie 2006 a fost constituită „Coaliția pentru Respectarea Sentimentului Religios”, în vederea eliminării Deciziei nr. 323/21.11.2006 a Colegiului Director al Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării (CNCD), privind elaborarea și implementarea unor norme interne, care să reglementeze prezența simbolurilor religioase în instituțiile de învățământ public din România. Organizații neguvernamentale membre ale acestei coaliții au atacat în instanță decizia CNCD de scoatere a simbolurilor religioase din școli. De cealaltă parte, pe baza principiului constituțional al garantării libertății de conștiință și al convențiilor internaționale privind drepturile omului, Asociația „Solidaritatea pentru libertatea de conștiință”, alături de alte organizații laice, au susținut poziții contrare: scoaterea simbolurilor religioase din școli, opoziție față de propunerile de amplasare a proiectului Catedralei Mântuirii Neamului. Divergențele sunt foarte vizibile în mass-media mai ales în ceea ce privește problematica minorităților sexuale.

Biserica și organizațiile neguvernamentale apropiate bisericilor au devenit un competitor important pentru resurse publice care, în mod tradițional, erau accesate de celelalte tipuri de ONG-uri. De exemplu, dacă în forma sa inițială, Legea 2% se adresa exclusiv organizațiilor neguvernamentale, ulterior s-a permis ca legea să se aplice și Bisericii. În prezent, aproape o treime (29%) dintre cei care au redirecționat o parte din impozitele lor au făcut-o în beneficiul Bisericii sau al fundațiilor bisericești.¹³¹

Partidele politice

Deși în literatura de specialitate unii autori consideră partidele politice ca forme de asociere liberă a cetățenilor, o componentă a societății civile, în societățile postcomuniste din Europa Centrală și de Est aceasta rămâne o problemă controversată.¹³² Partidele politice sunt asociate în primul rând sferei politicii – guvernării și instituțiilor politice. Aceasta se întâmplă mai ales în contextul în care, în urma reformelor electorale consecutive, în România a scăzut dramatic numărul partidelor politice, majoritatea celor active având o reprezentare parlamentară și cel puțin o experiență guvernamentală.

¹³¹ Sondaj GfK Omnibus, martie 2010, disponibil online la http://www.gfk-ro.com/public_relations/press/multiple_pg/005844/index.ro.html

¹³² Saulean, Daniel, Carmen Epure, *Defining the Nonprofit Sector in Romania* (1998), în proiectul „Working Papers of the Johns Hopkins Comparative Nonprofit Sector”, Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile, disponibil online la <http://www.fdsc.ro/documente/20.pdf>

Cultura politică democratică, recentă în România, a jucat un rol important în conturarea relațiilor dintre organizațiile neguvernamentale și partidele politice. Inițial în număr covârșitor și ideologic opuse puterii instalate în România după 1989, apoi contribuind decisiv la victoria electorală a Convenției Democratice din România, organizațiile societății civile au devenit, în general, circumspecte și distante față de relaționarea cu partidele politice. Contactele cu partidele politice au fost limitate până în pragul aderării la Uniunea Europeană la interacțiunea între organizațiile civice (de tip *watchdog*, *think-tank*), în timp ce pentru restul sectorului asociativ, situația poate fi descrisă drept una de ignorare reciprocă.

În pragul aderării la UE și în condițiile creșterii implicării ONG în procesul de influențare a politicilor publice, interacțiunea cu partidele politice (parlamentare) s-a intensificat. *Indexul Sustenabilității ONG* realizat de USAID reflectă, de altfel, creșterea înregistrată în implicarea organizațiilor neguvernamentale din România în activități de *advocacy*. Pe o scară de la 1 la 7 (1 fiind cel mai înalt grad de dezvoltare), de la un scor de 4,5 pentru dimensiunea de *advocacy* în 2001, se remarcă o creștere constantă până la un nivel de 3,4 în 2008¹³³.

După modelul fundațiilor politice germane și europene, unele partide politice din România au încercat crearea unor structuri similare, chiar cu asistență germană. FEPS (Fundația Europeană pentru Studii Progresiste) are ca membru din România Institutul „Ovidiu Șincai” din București, apropiat Partidului Social Democrat (PSD), în timp ce Forumul Liberal European (ELF) are ca proiecție în România Institutul pentru Studii Liberale, apropiat Partidului Național Liberal. O altă organizație de inspirație liberală este și Fundația „Horia Rusu”. Institutul de Studii Populare (ISP) este fundația Partidului Democrat Liberal, având un rol de think-tank, prin intermediul căreia vor fi dezvoltate elementele doctrinare și de identitate politică a PDL, și este apropiată de CES (Centrul pentru Studii Europene), al Partidului Popular European (EPP). De asemenea, Centrul pentru Dezvoltare și Analiză Instituțională (CADI) este un alt think-tank apropiat mișcării populare europene.

În principiu, misiunea fundațiilor politice nu este de a se implica în campania electorală, ci de a constitui o sursă de idei și un forum de dezbateri ideologică, precum și de formare a elitelor politice¹³⁴.

Un punct de coliziune constant în relația organizațiilor neguvernamentale cu partidele politice l-a reprezentat încercarea de folosire a celor dintâi pentru finanțarea netransparentă și ilegală a campaniilor electorale.

Legea finanțării politice a suferit o serie de modificări de-a lungul timpului. Potrivit Legii finanțării partidelor politice, promulgată în 2003, asociațiile și fundațiile erau excluse de pe lista organismelor din partea cărora partidele politice nu puteau primi donații. Motivația formală a acestei excluderi era aceea că prin adoptarea acestei soluții, s-ar evita ruperea legăturii între partidele politice și societatea civilă. În fapt, aceasta permitea finanțarea ilegală a partidelor politice prin fundații paravan. De-a lungul timpului, organizațiile neguvernamentale au protestat atât împotriva faptului că nu au fost consultate în ceea ce privește implicarea lor în finanțarea partidelor, cât și față de conținutul legii. Modalitățile de contestare a legii au fost, pe de o parte, semnarea de proteste adresate instituțiilor statului român (parlament, guvern, președinție) – de pildă un apel semnat de 150 de organizații neguvernamentale în 2002 – precum și adoptarea în cadrul Forumului Național al Organizațiilor Neguvernamentale din 2002 a unei poziții comune privind această lege. Rezoluția nr. 5 din cadrul Forumului constata că *impactul activităților derulate de*

¹³³ USAID, *The NGO Sustainability Index for Central and Eastern Europe and Eurasia*, disponibil online la http://www.usaid.gov/locations/europe_eurasia/dem_gov/ngoindex/index.html

¹³⁴ Și totuși, fundații ale partidelor politice din România sunt beneficiarii unor privilegii din partea statului. Astfel, în iulie 2008, Fundația „Institutul Social Democrat Ovidiu Șincai”, înființată de PSD și condusă de fostul prim-ministru Adrian Năstase și de către europarlamentarul social-democrat Adrian Severin, primise statutul de utilitate publică, cu dreptul de a primi în folosință gratuită bunuri proprietate publică, dar și dreptul preferențial la resurse provenite din bugetul de stat și din bugetele locale. În octombrie 2008, decizia de acordare a statutului de utilitate publică Institutului pentru Studii Liberale de către prim-ministrul PNL Călin Popescu Tăriceanu, unul dintre fondatorii fundației, provoca o mică rumoare în presa românească. Acordarea statutului de utilitate publică garantează acestei fundații, o serie de facilități și acces mai facil la resurse publice, în pofida faptului că în septembrie 2007 guvernul aprobase un proiect de lege care interzicea organizațiilor neguvernamentale de utilitate publică să desfășoare activități politice sau de sprijinire a unor partide.

organizațiile neguvernamentale în comunitate afectează imaginea publică și, implicit, credibilitatea întregului sector asociativ. În consecință, se solicita acelor organizații care sunt implicate în activități de partizanat politic, prin promovarea, în mod direct sau indirect, a unui candidat, formațiunii sau ideologiei politice, să declare public acest lucru, în mod transparent și sistematic. De asemenea, se solicita autorităților publice să nu intervină în procesul de structurare a societății civile prin constituirea de organizații neguvernamentale a căror conducere să fie dependentă de decizia vreunei autorități publice. În vederea evitării unei utilizări abuzive, se solicita interzicerea finanțării din fonduri publice a activităților organizațiilor neguvernamentale în această situație, până la adoptarea de reglementări privind activitatea ONG-urilor cu caracter politic.

Chiar și în ultimii ani presa a semnalat că anumite organizații neguvernamentale de fațadă continuă să fie folosite de către partidele politice pentru acoperirea anumitor costuri din campania electorală (ex.: cercetări sociologice de campanie, evenimente electorale).¹³⁵

Într-un studiu din iulie 2008 privind mecanismele și practicile folosite de partidele politice românești pentru finanțarea activităților specifice campaniei electorale pentru alegerile locale¹³⁶, Institutul pentru Politici Publice (IPP) menționa finanțarea prin fundații drept „o practică răspândită, unele fundații asumându-și public această relație”. Potrivit studiului, în cele mai multe dintre cazuri, acesta reprezintă canalul prin care se efectuează plăți pentru evenimente de campanie sau se colectează donații, iar în alte situații, fundațiile respective organizează activitatea așa-zisilor voluntari, de fapt persoane plătite pentru a desfășura activități de campanie electorală. IPP menționează că în alegerile locale din anul 2008 *deși legea interzice acest lucru, în unele locuri din țară s-au folosit fundații ca vehicule financiare pentru a se efectua plăți sau pentru a se primi donații.*

Partidele politice folosesc uneori organizații neguvernamentale fantomă pentru legitimarea propriilor candidați în alegeri¹³⁷ sau pentru plasarea de observatori în secțiile de votare. În noiembrie 2009, înaintea scrutinului prezidențial, Alianța pentru Alegeri Corecte, alcătuită din Asociația Pro Democrația (APD), Active Watch – Agenția de Monitorizare a Presei (AMP) și Cartel Alfa, alături de Centrul pentru Jurnalism Independent (CJI), atrăgeau atenția asupra pericolului de discreditare a instituției observatorului intern și implicit a eforturilor organizațiilor civice de a monitoriza neutru și obiectiv procesele electorale, ca urmare a înmulțirii semnificative a organizațiilor-fantomă acreditate să observe alegerile. Se pune problema apariției unor organizații subordonate intereselor de partid, ce acreditează ca observatori membri ai partidelor politice sau simpatizanți ai acestora, încălcând astfel prevederile legale și fundamentul democratic al unor alegeri corecte.

¹³⁵ Vezi de exemplu „Pușculița de partid”, în *Bihoreanul*, 13 octombrie 2008, disponibil online la:

<http://bihoreanul.gandul.info/saptamanal/pusculita-de-partid-3301558> sau *Fundația „grupului de la Cluj*, printre finanțatorii lui Geoană în *Foaia Transilvană*, 6 aprilie 2010, disponibil online la: <http://www.ftr.ro/fundatia-grupului-de-la-cluj-printre-finantatorii-lui-geoana-38423.php> sau „Pesediștii Ioan Stan și Gavril Mârza, achitați de instanța supremă” în *The Investor*, 18 februarie 2009.

¹³⁶ Moraru, Adrian; Ercuș Loredana, Miron Răzvan, *Alegerile locale 2008 prin ochii societății civile. Raport național privind mecanisme și practici folosite de partide pentru finanțarea activităților specifice campaniei electorale pentru alegerile locale*, Institutul pentru Politici Publice, Iulie 2008, disponibil online la: <http://www.ipp.ro/pagini/alegerile-locale-2008-prin-ochii-societ.php>

¹³⁷ Berceanu, Diana, Burada Valentin (2006), *Dialogue for Civil Society. Report on the State of Civil Society in Romania 2005*, Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile (FDSC). CIVICUS Civil Society Index, disponibil online la: <http://www.fdsc.ro/documente/16.pdf>

7

Perspective sectoriale

7.1. Social

Definire sector

Sectorul social cuprinde multitudinea organizațiilor care desfășoară activități cu impact la nivel social, de la furnizarea de servicii până la sensibilizarea opiniei publice pentru o cauză socială, majoritatea apărute după 1990. În această perioadă, emergența necontrolată a forțelor pieței în România și lipsa unor politici sociale coerente nu au putut opri valori umane ca solidaritatea și cooperarea din acțiunea lor. Aceste valori se văd cel mai bine operaționalizate în formulele organizaționale ale sectorului așa-numit terțiar, al organizațiilor neguvernamentale și chiar al economiei sociale, în ansamblul său.

Dacă unele forme de organizare parte ale economiei sociale, care au supraviețuit tranziției, cum ar fi cooperativele, nu au reușit să se revitalizeze, aflându-se într-un declin constant, altele, precum casele de ajutor reciproc, după o perioadă de aparent declin, și-au reluat creșterea, iar ONG-urile, forme mai noi de organizare, au înregistrat o evoluție constant pozitivă. Rolul acestora în rezolvarea unor probleme sociale și în promovarea unor politici care să găsească un echilibru rațional între asistență și incluziune, oportunități egale de dezvoltare și creștere economică este decisiv.

Diversificarea și extinderea unor noi tipuri de organizații neguvernamentale care au început să ofere o varietate de servicii a fost unul dintre factorii-cheie care au determinat reformele din domeniul serviciilor sociale, în general, și dezvoltarea acestora în România. Grupurile de autoajutorare ale persoanelor cu handicap, părinților, pacienților, grupurile pentru drepturile omului sau pentru drepturile diverselor categorii de persoane în risc de excludere socială (copii, minorități etnice vulnerabile – rromi, minorități sexuale, persoane cu handicap, vârstnici, alcoolici, persoane dependente, pacienți etc.), grupurile umanitare și caritabile, precum și agențiile de servicii sociale profesionale s-au înmulțit, generând o adevărată explozie a tipurilor de servicii existente în România ultimilor 20 de ani și o presiune pentru o abordare strategică a domeniului de către autorități.

Domeniul social este foarte vast, și acest lucru este demonstrat atât de varietatea intervențiilor întreprinse de organizațiile active în acest domeniu, cât și de numărul acestora. Cadrul de politică publică în care își desfășoară activitatea aceste organizații este și el într-o evoluție permanentă, marcând nevoia statului de a reglementa o piață, raporturi și roluri în schimbare. Dacă în domeniile învățământului și sănătății, Statul rămâne clar angajat și au avut loc reforme importante care au permis acțiunea sectorului privat și a celui terțiar, în domeniul social, rolul statului s-a limitat în mare măsură la asigurarea prestațiilor sociale, fără ca un sistem integrat și coerent de servicii sociale și de ocupare să existe încă în România.

Includem în acest domeniu organizațiile care sunt constituite și deservește sau oferă cadrul de autoajutorare și de reprezentare pentru grupuri vulnerabile, persoane cu dizabilități și anumite grupe de vârstă (copii, tineri și bătrâni) aflate în situație de excludere socială.

Datorită provocărilor existente în prezent în sfera serviciilor sociale și de ocupare, acest capitol va reflecta cu precădere situația sectorului furnizorilor de servicii sociale, analizând dimensiunea sectorului și rolul pe care structurile asociative îl au pe piața serviciilor sociale.

Dimensiune și evoluție sector

Debutul vieții asociative în anii 1990 a marcat apariția unui număr mare de organizații care desfășurau activități în sfera socială, realizând proiecte adresate diverselor grupuri vulnerabile.

În anul 1994, ponderea organizațiilor care deserveau domeniul social (grupuri vulnerabile și persoane cu dizabilități, grupuri de vârstă) a fost de **14%**, înregistrând, în comparație cu restul domeniilor de activitate, cea mai ridicată valoare.¹³⁸ În perioada 1996 – 1997, **18%** din ONG-uri deserveau domeniul social, fiind, după cultură și artă, domeniul în care activau cele mai multe organizații.¹³⁹ Cu siguranță, dacă ne raportăm la toate activitățile care pot fi realizate în domeniul social, de la furnizare de servicii sociale la susținerea unei cauze comunitare, numărul ONG-urilor care realizează activități în acest domeniu a înregistrat creșteri constante în ultimii 10 ani.

În România, reforma și dezvoltarea serviciilor sociale a avut loc, în primul rând, ca răspuns la necesitatea dezinstituționalizării, promovată atât pentru respectarea drepturilor persoanelor din instituții, cât și pentru reducerea costurilor și creșterea calității serviciilor.

ONG-urile care acordau servicii sociale au apărut și s-au dezvoltat în România din anii 1990, finanțate printr-un mix de surse, din programe ale Uniunii Europene, surse private nonprofit sau din partea unor culte religioase, multe dintre ele primite din străinătate ca ajutor umanitar, și surse publice centrale și locale. Această perioadă a coincis cu renașterea asistenței sociale și a profesiunilor sociale în România, un proces de dezvoltare de capacități instituționale și umane complicat și încă neîncheiat. Alte servicii au apărut în aceeași perioadă, precum serviciile de ocupare sau de integrare pe piața muncii, care, deși la fel de importante din perspectiva impactului social ca serviciile sociale, spre deosebire de acestea sunt integral finanțate public din fondurile de asigurări sociale.

Noul angrenaj de servicii s-a dezvoltat în contextul unei preocupări pentru rebalansarea sistemului existent înainte de 1990, de la formele instituționale mari pentru servicii sociale, la servicii comunitare. Sistemul s-a clădit mai ales în jurul serviciilor județene de protecția copilului și asistență socială, cu un sprijin important din partea organizațiilor neguvernamentale, dar fără o viziune clară asupra modului în care cele două sectoare își vor împărți rolurile, responsabilitățile și accesul la resurse publice.

Sursele de finanțare ale acestor servicii, în general, rămân foarte reduse în România, acordându-se în continuare prioritate prestațiilor sociale, resursele pentru servicii fiind foarte mici și preponderent din surse locale. În domeniul serviciilor sociale, responsabilitatea de finanțare și organizare este în întregime a autorităților locale, numai serviciile de ocupare fiind organizate ca serviciile publice deconcentrate. Domeniul serviciilor de ocupare este și singurul în care furnizorii privați pot fi și societăți comerciale, serviciile acestora fiind contractate de agențiile de ocupare pe bază de licitație publică sau, în cazul furnizorilor nonprofit, organizate din surse proprii.

Indicatorii sociali ai României din ultimii ani arată o situație sumbră, caracterizată de un număr redus al locurilor de muncă față de necesarul de ocupare, care a determinat emigrarea masivă a forței de muncă calificate, un grad redus de activitate și ocupare în rândul populației rămase în România, o accentuare a diferențelor sociale și extinderea categoriilor sociale aflate în diverse grade de sărăcie, excluziune și dependență de prestațiile sociale.

Conform analizei datelor financiare ale Ministerului de Finanțe, numărul organizațiilor active în domeniul social în prezent este mare și în continuă creștere. În perioada 2006 – 2008, ponderea ONG-urilor care

¹³⁸ Catalog ONG Soros, 1994

¹³⁹ *Changes and Trends in the Nonprofit Sector*, FDSC, 1998

au marcat codul CAEN aferent asistenței sociale a înregistrat creștereri constante, variind de la **6,3% în 2006 la 7,24 % în 2008**,¹⁴⁰ dar este estimat a fi mult mai mare datorită încadrării necorespunzătoare în domeniile CAEN.

Există numeroase organizații care desfășoară activități în domeniul social, însă nu au declarat principala activitate ca fiind cea de furnizare a asistenței sociale, marcând la domeniul de activitate codul CAEN 9133: *Alte activități asociative* n.c.a. Printre aceste organizații se numără cele care promovează militantismul și sensibilizarea opiniei publice pentru o cauză sau un interes public, colectarea de fonduri, susținerea diferitelor activități comunitare; organizații pentru protecția și apărarea intereselor unor grupuri (minoritare, etnice, persoane cu handicap). Introducerea noilor clasificări CAEN în anul 2008 a determinat diferențierea pe mai multe categorii de activități întreprinse a celor două activități prevăzute în codurile CAEN anterioare 8531 și 8532 (asistență socială cu/fără cazare). În prezent, clasificarea după codul CAEN 9133 nu permite identificarea tuturor organizațiilor care desfășoară activități sociale. Numărul real al acestor organizații care desfășoară aceste activități nu se poate estima decât prin referințe la surse diferite.

Clasificarea după codurile CAEN a ONG-urilor care activează, în special, în domeniul social, oferă o perspectivă limitată a acestui sector. Pentru a permite realizarea unor statistici relevante pentru actorii importanți din domeniul public sau privat, se recomandă așadar în viitorul apropiat o restructurarea a codurilor CAEN care delimitează activitatea sectorului nonprofit.

Fig. 73. Numărul și ponderea organizațiilor active în domeniul social

Număr persoane juridice	Anul financiar			
	2006	2007	2008	2009
Număr persoane juridice active în domeniul social care au depus bilanț – total	1298	1354	1543	
Pondere (%)	6,34	6,24	7,24	
Număr de organizații pe domenii de activitate coduri CAEN				
8 531 Activități de asistență socială cu cazare	380	385		
8 532 Activități de asistență socială fără cazare	918	969		
8 730 Activități ale căminelor de bătrâni și ale căminelor pentru persoane aflate în incapacitate de a se îngriji singure			51	
8 790 Alte activități de asistență socială, cu cazare n.c.a			312	
8 810 Activități de asistență socială, fără cazare, pentru bătrâni și pentru persoane aflate în incapacitate de a se îngriji singure			263	
8 891 Activități de îngrijire zilnică pentru copii			51	
8 899 Alte activități de asistență socială, fără cazare, n.c.a			866	
Furnizori de servicii sociale acreditați ONG – total				1158
Fundații acreditate				466
Asociații acreditate				692
Număr persoane juridice active care au depus bilanț - total	20 468	21 704	21 319	

Sursa: Ministerul Finanțelor Publice, informații privind contribuabilii persoane juridice, 2006 – 2008 și Ministerul Muncii, baza de date a furnizorilor de servicii sociale (<http://www.mmuncii.ro/sas/index>)

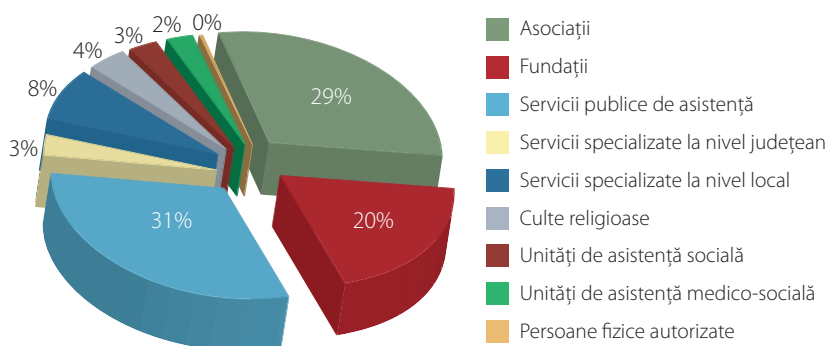
¹⁴⁰ În anul 2009, dintre cele 2 297 organizații neguvernamentale înregistrate în baza de date *stiriong.ro*, 990 (30%) au ca domeniu principal de activitate „socialul”, și 695 (23%) au ca domeniu de activitate serviciile sociale.

Cea mai mare parte dintre organizațiile care desfășoară activități de asistență socială se acreditează ca furnizori de astfel de servicii.

ONG-urile ca furnizori de servicii sociale

Necesitatea adoptării unor standarde de calitate, prin introducerea acreditării, a determinat profesionalizarea furnizării de servicii sociale atât în mediul public, cât și privat. Obligativitatea acreditării serviciilor sociale prin adoptarea, în anul 2003, a OUG 68 privind serviciile sociale¹⁴¹, a delimitat activitatea ONG-urilor care realizau activități ocazionale în domeniul social și care erau preponderent finanțate din fonduri externe, de cele care furnizau regulat servicii sociale finanțate de la bugetele locale sau bugetul de stat.

Fig. 74. Tipologia furnizorilor de servicii sociale

Sursa: Ministerul Muncii, Familiei și Protecției Sociale – www.mmuncii.ro/sas/index (martie 2010), prelucrare FDSC

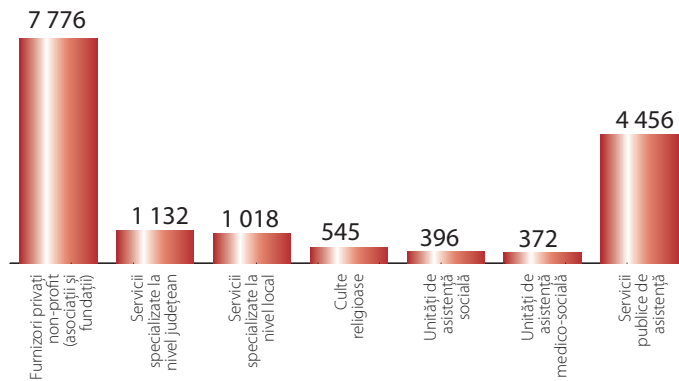
Organizațiile neguvernamentale reprezintă 49% din furnizorii acreditați de servicii sociale și aproape 50% (49,46%) din serviciile acreditate din România. În baza de date a furnizorilor de servicii sociale disponibilă pe website-ul Ministerului Muncii, Familiei și Protecției Sociale există 2 376 de furnizori publici și privați de servicii sociale. Furnizorii de servicii sociale acreditați pot fi organizații sub forma unor diverse tipuri de persoane juridice.¹⁴² Aproape jumătate dintre furnizorii acreditați de servicii sociale în România acționează în mediul privat nonprofit, fiind fundații sau asociații. Cei mai mulți furnizori privați de servicii sociale sunt asociațiile. 62% din furnizori sunt entități care funcționează în mediul urban, ceea ce indică o discrepanță între mediul rural și urban în ceea ce privește gradul de acoperire a serviciilor sociale pentru populația din mediul rural.

Capacitatea furnizorilor privați de a oferi servicii sociale este evidențiată de diversitatea și numărul serviciilor acreditate, furnizorii privați nonprofit (asociații și fundații) acreditând 7 776 de servicii diferite, aproximativ 50% din totalul serviciilor acreditate în România.

¹⁴¹ Clasificarea furnizorilor care pot primi acreditare pentru servicii sociale este stabilită prin Hotărârea de Guvern nr. 1024 din 25 iunie 2004 pentru aprobarea Normelor metodologice de aplicare a prevederilor Ordonanței Guvernului nr. 68/2003 privind serviciile sociale, precum și a Metodologiei de acreditare a furnizorilor de servicii sociale.

¹⁴² Asociații, Fundații, Servicii publice de asistență (SPAS – direcții înființate în cadrul primăriilor, consiliilor locale, primării), serviciu specializat la nivel județean (DGASPC), cult religios (servicii înființate de cultele religioase: biserici, episcopii, parohii), Unitate de asistență socială (unități cu caracter public înființate la nivel local – cămine de bătrâni, centre de zi, cantine de ajutor social), servicii specializate la nivel local (înființate la nivel local de autoritățile publice); unități de asistență medico-socială (centre/unități de asistență medicală care furnizează servicii sociale); persoane fizice autorizate (profesioniști care oferă servicii sociale în regim propriu, nu sub umbrela unei unități specializate).

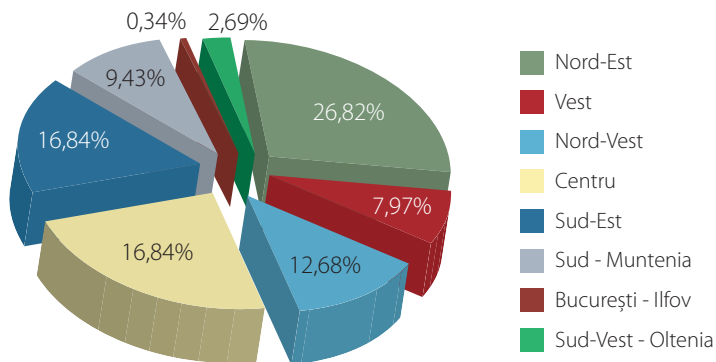
Fig. 75. Distribuția numărului de servicii acreditate pe tipuri de furnizori acreditați

Sursa: Ministerul Muncii, Familiei și Protecției Sociale – www.mmuncii.ro/sas/index (martie 2010), prelucrare FDSC

La nivel național, distribuția teritorială a furnizorilor de servicii sociale din România este inegală, la fel ca ponderea furnizorilor privați în totalul furnizorilor acreditați în județe. La nivel regional, județele Dolj, Gorj, Mehedinți, Olt, Vâlcea, din regiunea Sud-Vest Oltenia, au cele mai puține servicii acreditate.

Fig. 76. Distribuția la nivel regional a furnizorilor de servicii acreditați

Sursa: Ministerul Muncii, Familiei și Protecției Sociale – www.mmuncii.ro (martie 2010), prelucrare FDSC

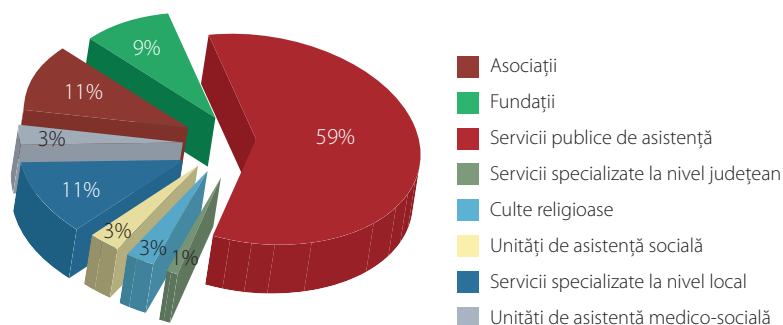
În prezent există furnizori de servicii sociale acreditați în 998 de localități din România, ceea ce lasă mai mult de jumătate dintre localitățile din România fără un astfel de serviciu. Numărul de furnizori acreditați variază între 10 și 12 în județele Ilfov, respectiv Giurgiu, și 135 – 152 sau 165 în municipiul București, respectiv județele Sibiu și Iași.

Ponderea pe tipuri de furnizori privați sau publici diferă foarte mult de la un județ la altul. La o analiză pe 10 județe s-a constatat că ponderea furnizorilor privați poate varia între 11,7% în județul Brașov și 47% în municipiul București. Există județe în care avem aproape un echilibru între furnizorii privați și cei publici, ca număr de furnizori acreditați, și județe în care furnizorii privați sunt mult mai puțin numeroși. Putem avea între 3 și 122 de furnizori privați într-un județ (respectiv municipiul București).

În egală măsură, numărul serviciilor publice autorizate poate varia foarte mult între județe, de la 3–5 în județe ca Alba sau Cluj până la 44 în județe ca Brăila. Aceste date arată că există strategii diferite la nivelul autorităților publice locale și județene de dezvoltare a serviciilor sociale și că, la nivel național, nu există o strategie pentru acoperirea cu servicii a zonelor țării.

Furnizorii privați acționează cu precădere în mediul urban, numai 14% dintre asociații și 17% dintre fundații care au servicii sociale acreditate operând în mediul rural.

Fig. 77. Distribuția furnizorilor de servicii sociale acreditați la nivel rural

Sursa: Ministerul Muncii, Familiei și Protecției Sociale – www.mmuncii.ro (martie 2010), prelucrare FDSC

Rețeaua de servicii sociale este insuficient dezvoltată și, de aceea, se impune crearea unei piețe de servicii sociale care ar permite extinderea rețelei și asigurarea accesului cetățenilor la aceste servicii, conform anagajamentelor asumate de stat atât în Constituție, cât și în Legea asistenței sociale și Legea pentru protecția persoanelor cu handicap, prin integrarea în această rețea a serviciilor furnizate de ONG.

Tipuri de servicii sociale furnizate de ONG-uri la nivel național și ponderea acestora în rețeaua de servicii

Din analiza serviciilor sociale acreditate furnizate de ONG-uri reiese diversitatea acestora, ONG-urile acoperind întreaga paletă de servicii acreditate la nivel național. Acest lucru scoate în evidență nivelul ridicat de dezvoltare al organizațiilor din sectorul social și capacitatea crescută a acestora de a acționa ca furnizor pe piața de servicii sociale. Domeniile spre care s-au îndreptat cu precădere eforturile ONG-urilor sunt: protecția copilului, furnizarea serviciilor la domiciliu, serviciile pentru vârstnici și cantine sociale.

Protecția copilului

Deși numărul organizațiilor care au organizat astfel de centre și servicii a crescut constant în perioada 2000 – 2007, ponderea ONG-urilor în rândul furnizorilor de astfel de servicii înregistrează, în ultimii 5 ani, o scădere constantă. În 2007, organizațiile neguvernamentale au organizat 23,5% dintre centrele de plasament și serviciile alternative existente în România. Considerăm că această scădere a fost cauzată de introducerea obligativității acreditării serviciilor sociale, odată cu aplicarea OUG 68/2003, care a restrâns activitatea multor organizații mici cu caracter umanitar sau religios, acestea neavând capacitatea de a-și acredita serviciile furnizate conform standardelor impuse de ordonanță, dar și de dificultatea asigurării surselor de finanțare pentru astfel de servicii de către ONG-urile respective.

Fig. 78. Servicii alternative de protecția copilului și centre de plasament

Număr de unități	Anul							
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Centre de plasament – servicii alternative Total	738	754	841	1 274	1369	1 382	1 545	1 635
Publice	513	508	540	950	983	995	1 140	1 251
Private	225	246	301	324	386	387	405	384
Ponderea serviciilor private fără scop lucrativ %	30.49	32.63	35.79	25.43	28.20	28.00	26.21	23.49

Sursa: Anuarul Statistic al României, 2008

Serviciile alternative de protecție a copilului acoperă o gamă diversificată de peste 21 de servicii, printre care pot fi menționate centrele maternale, centrele de îngrijire de zi, serviciile de asistență și sprijin, serviciile de prevenire și asistență, centre de consiliere, servicii de orientare, servicii mobile de terapie și urgență, centre de prevenire a infracționalității ș.a.m.d.

De la 225 de centre de plasament sau servicii alternative de protecție a copilului, în anul 2000, s-a ajuns, în anul 2007, la 384 de centre de plasament organizate de ONG-uri, care aveau un număr de 4 582 de beneficiari. **Numărul de centre ale organizațiilor neguvernamentale crește constant, dar ponderea lor în rândul centrelor existente scade** de la 30,5%, în 2000, la 23,5%, în anul 2007, ca efect al politicilor care au favorizat dezvoltarea serviciilor publice.

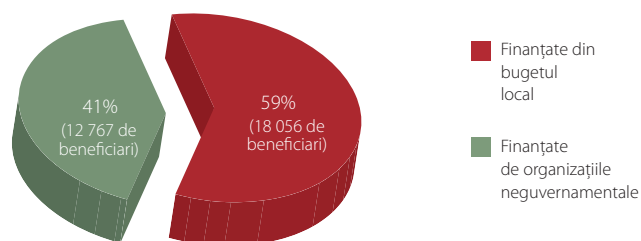
O analiză realizată de Federația Organizațiilor Neguvernamentale pentru Protecția Copilului¹⁴³ pe 30 de organizații neguvernamentale furnizoare de servicii sociale pentru copii a determinat că acestea se remarcă prin diversitate, acoperind întreaga gamă de servicii: *prevenire, protecție, integrare/reintegrare, formare profesioniști și voluntariat*. Numărul total al beneficiarilor pentru cei 30 de furnizori analizați era de 38 144 în 2007.

Îngrijiri la domiciliu

Îngrijirea la domiciliu reprezintă o strategie eficientă de îngrijire a persoanelor vârstnice sau în situație de dependență, fiind o metodă cu un cost mai redus decât îngrijirea în instituții și preferată de toate persoanele în cauză. Organizațiile neguvernamentale au fost printre pionierii serviciilor de îngrijiri la domiciliu din România.

ONG-urile servesc 41% dintre beneficiarii de servicii de îngrijire și asistență la domiciliu în fiecare lună, prin surse proprii de finanțare, și peste 58% dintre vârstnici. Un număr mediu de 10 192 de vârstnici primesc lunar îngrijiri la domiciliu din partea organizațiilor neguvernamentale.

Fig. 79. Servicii de îngrijire la domiciliu pe surse de finanțare (2008)

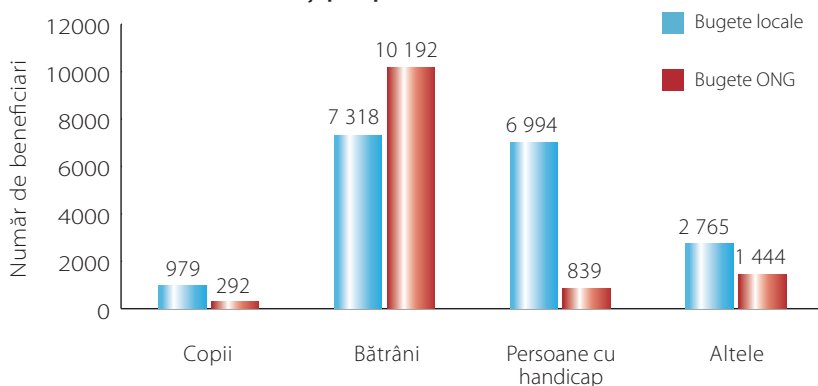

Sursa: Ministerul Muncii, Familiei și Protecției Sociale, Direcția Programe Incluziune Socială – Raport privind activitatea de incluziune socială în anul 2008

Rețeaua de îngrijiri la domiciliu este însă insuficient dezvoltată. Se constată că astfel de servicii oferite în comunitate sunt subdezvoltate, la nivel național numai aproximativ 8 000 de persoane beneficiind de servicii de îngrijire și asistență la domiciliu, din cele aproximativ 600 000 de persoane cu handicap neinstituționalizate (copii și adulți), existente la nivel național.

¹⁴³ Raport de evaluare (draft nr. 1) a situației privind serviciile sociale furnizate de ONG-uri, serviciile sociale derulate de sectorul neguvernamental și structura surselor de finanțare ale acestora (2007 – 2009), Federația Organizațiilor Neguvernamentale pentru Protecția Copilului, martie 2010

Fig. 80. Capacitatea de a furniza servicii de îngrijire la domiciliu pe surse de finanțare și pe tipuri de servicii

Sursa: Ministerul Muncii, Familiei și Protecției Sociale, Direcția Programe Incluziune Socială – Raport privind activitatea de incluziune socială în anul 2008

Fig. 81. Servicii de îngrijire și asistență la domiciliu, pe categorii de beneficiari și surse de finanțare în 2008

Servicii la domiciliu pentru				
	copii	vârstnici	persoane cu handicap	alte categorii de beneficiari
- finanțate din bugetul local				
Număr beneficiari	979	7 318	6 994	2 765
Sume plătite (lei)	5 714 120	25 516 183	51 268 775	1 746 877
Cost per beneficiar public/RON	5 836,69	3 486,77	7 330,03	631,78
- finanțate de organizațiile neguvernamentale				
Număr beneficiari	292	10.192	839	1.444
Sume plătite(lei)	352 037	11 292 363	1 490 346	872 152
Cost per beneficiar ONG/RON	1 205,60	1 107,96	1 776,33	603,98

Sursa: Ministerul Muncii, Familiei și Protecției Sociale, Direcția Programe Incluziune Socială, Raport privind activitatea de incluziune socială în anul 2008

Analiza costului pe beneficiar pentru servicii de îngrijiri la domiciliu în anul 2008 scoate în evidență faptul că sectorul public furnizează servicii la costuri mult mai mari decât sectorul ONG, mai ales în ceea ce privește serviciile pentru copii și persoane cu handicap. În cazul acestei ultime categorii de beneficiari, suma cheltuită de sectorul public este de 4,21 ori mai mare decât cea cheltuită de ONG-uri.

Cantine sociale

ONG-urile susțin 30% din cantinele sociale din România și 12% din locurile în cantine sociale, asigurând cu hrană 13% dintre beneficiari, cu 8% din resursele financiare alocate pentru cantine sociale în România. Din nou este evidentă cost-eficiența serviciilor oferite de ONG-uri.

Fig. 82. Cantine de ajutor social în anul 2008

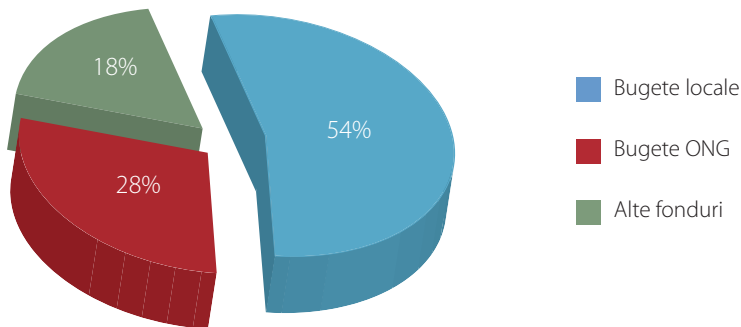
Costurile suportate de la	Număr cantine și secții	Număr mediu zilnic de beneficiari	Capacitate – număr locuri	Total cheltuieli lei
Bugetele locale	125	20 469	29 805	59 724 313
Din bugetul ONG-urilor sau al societății civile	52	3 134	4 078	5 187 444

Sursa: Ministerul Muncii, Familiei și Protecției Sociale, Direcția Programe Incluziune Socială, Raport privind activitatea de incluziune socială în anul 2008

Servicii de îngrijire instituțională pentru persoanele vârstnice

ONG-urile furnizează și 32,5% din serviciile de îngrijire instituțională existente în România pentru persoanele vârstnice (altele decât îngrijiri la domiciliu), pentru 16% din totalul beneficiarilor deserviți, deținând un sfert din locurile pentru astfel de servicii, cu 18% din totalul cheltuielilor anuale.

Asistența și îngrijirea instituțională a persoanelor vârstnice se realizează în cămine, locuințe protejate și centre de zi pentru persoane vârstnice.

Fig. 83. Cămine pentru persoane vârstnice pe tipuri de surse de finanțare (2008)

Sursa: Ministerul Muncii, Familiei și Protecției Sociale, Direcția Programe Incluziune Socială, Raport privind activitatea de incluziune socială în anul 2008

Costul lunar pentru întreținerea unui vârstnic este cu 21% mai mare în cazul serviciilor publice.

Fig. 84. Instituții rezidențiale și centre de zi pentru persoane vârstnice, în anul 2008

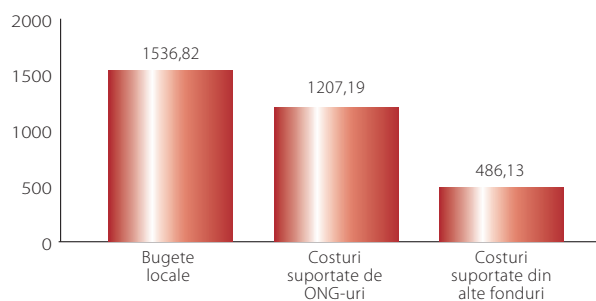
Tipuri de instituții pentru persoane vârstnice – sursa de finanțare	Numărul unităților	Numărul mediu lunar de beneficiari	Capacitatea (nr. locuri)	TOTAL cheltuieli - lei
Cămine				
bugetul local	81	5 337	6 076	98 423 956
organizațiile neguvernamentale	42	1 437	1 538	20 816 855
din alte fonduri	27	1 606	1 684	9 368 733

Tipuri de instituții pentru persoane vârstnice – sursa de finanțare	Numărul unităților	Numărul mediu lunar de beneficiari	Capacitatea (nr. locuri)	TOTAL cheltuieli - lei
Locuințe protejate				
bugetul local	14	253	268	3 982 845
organizațiile neguvernamentale	8	141	137	1 070 888
din alte fonduri	3	46	52	478 171
Centre de zi				
bugetul local	73	11 259	4,232	10 015 417
organizațiile neguvernamentale	31	1 655	1 885	3 295 186
din alte fonduri	9	1 620	810	329 149
Total				
bugetul local	168	16 849	10 576	112 422 218
organizațiile neguvernamentale	81	3 233	3 560	25 182 929
din alte fonduri	39	3 272	2 546	10 176 053

Sursa: Ministerul Muncii, Familiei și Protecției Sociale, Direcția Programe Incluziune Socială, Raport privind activitatea de incluziune socială în anul 2008

Pentru unele servicii există estimări conform cărora, pentru costurile pentru serviciile de îngrijire și asistență acordate la domiciliul persoanei cu handicap, se observă o *discrepanță foarte mare între cele pentru serviciile oferite în sistemul public și cele oferite de ONG-uri: cele publice sunt de 10 ori mai costisitoare!*¹⁴⁴

Fig. 85. Costul lunar per beneficiar cămin de bătrâni, pe surse de finanțare (2008)

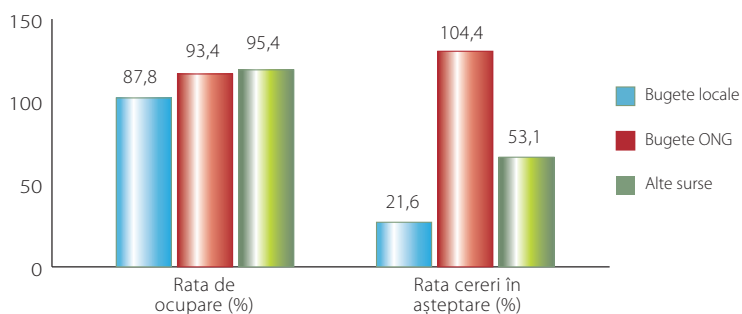
Sursa: Ministerul Muncii, Familiei și Protecției Sociale, Direcția Programe Incluziune Socială, Raport privind activitatea de incluziune socială în anul 2008

- **Beneficiarii solicită într-o măsură mai mare serviciile ONG-urilor**

De asemenea, rata de ocupare și rata cererilor aflate în așteptare sunt mai mari la ONG-uri, arătând faptul că beneficiarii solicită într-o măsură mai mare serviciile acestora, ONG-urile având și o disponibilitate mai mare pentru ocuparea locurilor vacante.

¹⁴⁴ Raportul Comisiei Prezidențiale pentru Analiza Riscurilor Sociale și Demografice, 2009

Fig. 86. Cererea de servicii pe tip de furnizori

Sursa: Ministerul Muncii, Familiei și Protecției Sociale, Direcția Programe Incluziune Socială, Raport privind activitatea de incluziune socială în anul 2008

Surse de finanțare pentru ONG-uri din domeniul social

În prezent, sursele de finanțare ale acestor servicii rămân foarte reduse. Acțiunea furnizorilor privați, limitați la entități fără scop lucrativ, a fost reglementată din punctul de vedere al calității serviciilor, dar nu și al finanțării acestora, ei nefiind în prezent integrați financiar în sistemul de servicii sociale care beneficiază de finanțări publice.

O bună perioadă, activitatea ONG-urilor de furnizare de servicii sociale a fost sprijinită de finanțările externe. În ultimii 20 de ani, sursele externe (fondurile de preaderare: Phare, Fondul Global, USAID, programe de finanțare derulate de diverse ambasade, finanțările partenerilor ONG externi), și sursele proprii ale ONG-urilor au fost, conform analizelor experților din domeniu, sursele cu ponderea cea mai importantă în bugetele organizațiilor care lucrează în domeniul social. În prezent, aceste surse continuă să finanțeze în proporție de 25% ONG-urile din domeniul protecției copilului din România.¹⁴⁵

După aderarea la Uniunea Europeană, lipsa fondurilor și accesul dificil la finanțări au devenit probleme serioase pentru ONG-urile din acest sector; *multe dintre ONG-uri stau acum la monitorizare pentru funcțiile lor vitale* (reprezentant ONG, focus-grup, FDSC). Fondurile structurale nu finanțează în mod direct activități de furnizare de servicii sociale. Toate acestea pot conduce la o restrângere a activității sau la schimbarea „politicii” organizațiilor. În ceea ce privește finanțarea publică, aceasta se acordă din fonduri alocate de la bugetul de stat sub formă de subvenții prin Legea 34/1998 sau prin Programele de Interes Național (numai pentru înființarea de servicii noi, nu și pentru operarea celor existente) și de la bugetele locale pe baza Legii granturilor 350/2005.

Federația Organizațiilor Neguvernamentale pentru Protecția Copilului (FONPC)¹⁴⁶ a întreprins o anchetă în rândul membrilor săi cu privire la sursele de finanțare utilizate pentru derularea serviciilor. Evoluția surselor de finanțare ale ONG pe cei doi ani, pentru care se găsesc date în raportul FONPC, ne arată unele tendințe, în mare parte îngrijorătoare:

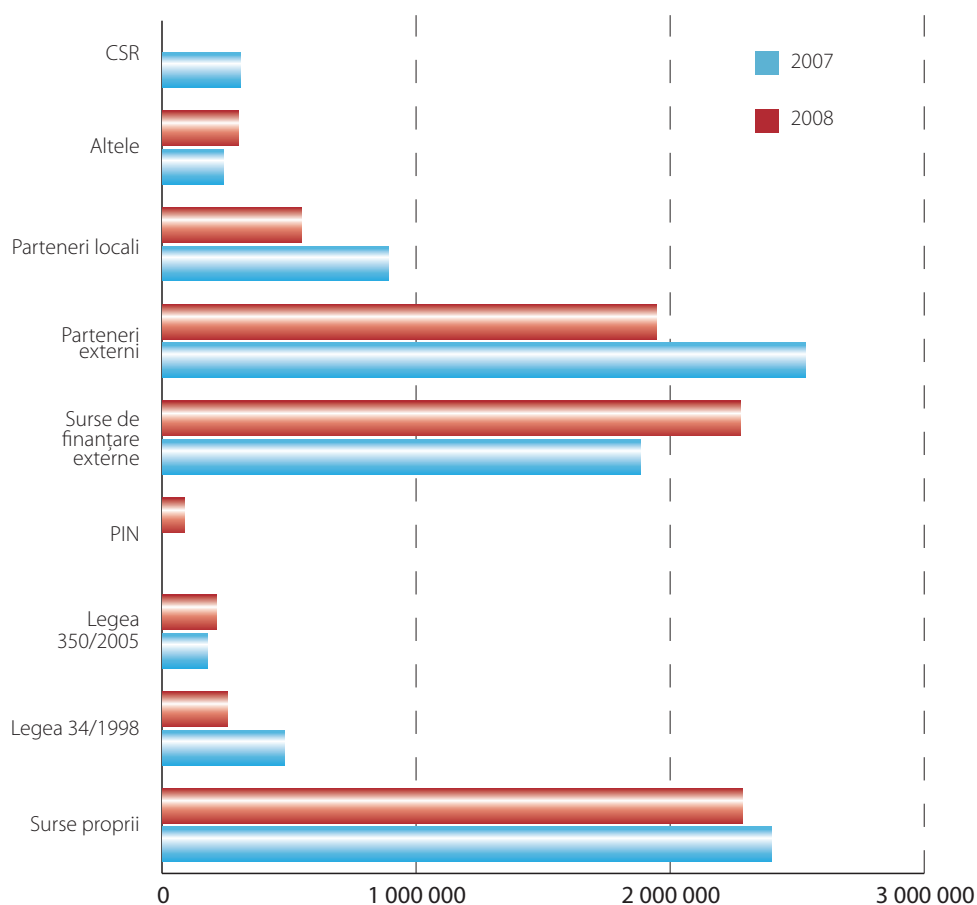
- în anul 2008 nu au existat programe de interes național în domeniul protecției copilului;
- sursele de finanțare externă au scăzut odată cu încheierea programelor de finanțare din perioada de preaderare și a facilităților de tranziție, a programelor de finanțare cu fonduri de la Uniunea Europeană, și nu există nicio viziune despre ce surse vor acoperi dispariția acestor fonduri;

¹⁴⁵ Raport de evaluare (draft nr. 1) a situației privind serviciile sociale furnizate de ONG-uri, serviciile sociale derulate de sectorul neguvernamental și structura surselor de finanțare ale acestora (2007 – 2009), Federația Organizațiilor Neguvernamentale pentru Protecția Copilului, martie 2010

¹⁴⁶ *Idem*: Federația Organizațiilor Neguvernamentale pentru Protecția Copilului, martie 2010

- fondurile structurale nu reprezintă o alternativă viabilă pentru aceste organizații și pentru serviciile pe care ele le prestează;
- se constată o evoluție constant pozitivă a fondurilor atrase de ONG-uri și a contribuțiilor proprii;
- se constată creșterea fondurilor atrase de ONG-uri de la parteneri locali și de la întreprinderi, prin responsabilitatea socială a companiilor.

Fig. 87. Evoluția surselor de finanțare ale ONG-urilor furnizoare de servicii sociale de protecția copilului, membre FONPC (RON)

Sursa: Federația Organizațiilor Neguvernamentale pentru Protecția Copilului

Finanțarea publică pentru serviciile sociale furnizate de ONG-uri este în continuare limitată.

Fondurile limitate de care statul dispune impun crearea unei piețe de servicii sociale în scopul evitării monopolului și al promovării competiției, care va avea drept rezultat creșterea calității serviciilor sociale furnizate și scăderea costurilor. Cei mai indicați parteneri în furnizarea de servicii sociale sunt organizațiile societății civile, datorită caracterului filantropic, nonprofit și voluntar al acestora. ONG-urile nu au drept scop realizarea profitului, și implică munca voluntară de multe ori, fapt care duce la costuri reduse pentru aceste servicii¹⁴⁷.

¹⁴⁷ Claudia Petrescu, Octavian Rusu, „Instrumente de politici publice în sistemul de furnizare a serviciilor sociale”, revista *Calitatea Vieții*, XIX, nr. 1 – 2, 2008, p. 159 – 184

În vederea susținerii activității organizațiilor neguvernamentale, de la bugetul de stat, se acordă anual subvenții destinate furnizorilor privați nonprofit de servicii sociale. Aceste subvenții sunt acordate în baza Legii nr. 34/1998 privind acordarea unor subvenții asociațiilor și fundațiilor române cu personalitate juridică care înființează și administrează unități de asistență socială. Deși suma acordată la nivel național prin acest mecanism de finanțare a permis creșterea numărului de beneficiari în ultimii 10 ani, subvenția acordată fiecărui beneficiar acoperă parțial costurile per beneficiar ale ONG-urilor furnizoare de servicii sociale, costurile operaționale ale ONG-ului nefiind acoperite din subvenție.

12 ANI DE PROGRAM ¹⁴⁸				
An	Quantum lunar/beneficiar	Nr. unități de asistență socială subvenționate	Număr beneficiari	Sume acordate (mii lei)
1998	30	60	2 087	92,5
1999	30	76	3 107	574,2
2000	45	120	5 471	2 000,0
2001	45	148	7 377	2 481,1
2002	60	130	6 560	3 081,6
2003	60	155	7 016	3 593,8
2004	60	184	8 550	3 941,3
2005	60	227	10 150	4 216,4
2006	89	206	9 455	4 416,1
2007	89	267	12 378	9 585,0
2008	89	327	15 830	13 558,4
2009	103	325	16 131	19 999,0
2010	106	322	15 687	19 999,9

Subvențiile din bugetele județene pun la dispoziție resurse neglijabile pentru ONG-uri

Consiliile județene din numeroase județe ale țării pot iniția scheme de finanțare nerambursabilă inclusiv pentru finanțarea ONG-urilor din domeniul asistenței sociale care înființează și administrează unități de asistență socială de interes județean. Baza legală pentru aceste scheme de finanțare o constituie Legea nr. 350/2005 privind regimul finanțărilor nerambursabile din fonduri publice alocate pentru activități non profit de interes general, Legea nr. 34/1998 privind acordarea unor subvenții asociațiilor și fundațiilor române cu personalitate juridică care înființează și administrează unități de asistență socială, precum și H.G. nr. 1153/2001 privind normele metodologice de aplicare a Legii nr. 34/1998, modificată și completată prin H.G. nr. 942/2005 și prin H.G. nr.1217/2008.

În opinia organizațiilor active în sfera socială, consultate de către FDSC în cadrul acestui studiu, cadrul legislativ care reglementează furnizarea serviciilor sociale este *suficient și uneori chiar în exces*. Printre nevoile semnalate de ONG-uri în domeniul legislativ se numără îmbunătățirea legislației pentru persoanele vârstnice și crearea unui mecanism clar de finanțare a serviciilor sociale. Deși autoritățile publice dețin, prin prisma Legii 350/2005, pârghiile legislative pentru acordarea finanțărilor la nivel local, la nivel național sunt puține autoritățile care au facilitat accesul la fondurile publice ale ONG-urilor care furnizează servicii sociale.

¹⁴⁸ Broșura program subvenții de stat, 2010, <http://www.mmuncii.ro/pub/imagemanager/images/file/BROSURA%20PROGRAM%20SUBVENTII%20BUGET%20STAT%202010.pdf>

Exemplu de alocare de fonduri de la un consiliu județean pentru proiecte finanțate prin Legea 350/2005

Beneficiarii proiectelor:

- a) persoane adulte: a.1. adulți cu dizabilități: a.1.1. îngrijire și asistență la domiciliu, a.1.2. centre de zi, a.1.3. centre Respiro, a.1.4. consiliere pentru persoane infectate cu HIV/SIDA și bolnave de cancer, a.1.5. alte persoane aflate în dificultate; a.2. persoane vârstnice: a.2.1. îngrijire la domiciliu, a.2.2. cămine pentru persoane vârstnice a.2.3. centre de zi; a.3. persoane tinere care părăsesc sistemul de protecție a copilului;
- b) copii: b.1. copii aflați în situații de dificultate: b.1.1. case de tip familial, b.1.2. centre de zi pentru copiii cu risc de abandon familial și școlar, b.2. copii cu handicap, b.2.1. centre de îngrijire și recuperare de zi;
- c) copii infectați cu HIV/SIDA, bolnavi de cancer și diabet;
- d) victime ale violenței în familie;
- e) victime ale traficului de persoane;
- f) persoane toxico-dependente.

Criteriile de selecție:

- justificarea unității de asistență socială în raport cu necesitățile și prioritățile de asistență socială ale comunității;
- ponderea cheltuielilor cu serviciile de asistență socială în raport cu cheltuielile cu celelalte activități desfășurate;
- resursele materiale și umane adecvate acordării serviciilor de asistență socială;
- valoarea raportului dintre cheltuielile lunare de întreținere în unitatea de asistență socială și subvenția lunară solicitată pentru acea unitate de asistență socială;
- experiența asociației, fundației sau persoanei fizice în domeniul serviciilor de asistență socială.

Suma disponibilă – 400 000 lei. Cofinanțarea din partea beneficiarului trebuie să fie de minimum 10% din valoarea totală a proiectului.

Cheltuielile eligibile din bugetul consiliului județean: plata salariilor personalului; achiziționare de echipamente electrice, electrocasnice etc. de folosință îndelungată, tehnică de calcul, lucrări de igienizare a spațiului, dotarea spațiului (mobilier, altele), cheltuieli cu materiale sanitare pentru persoanele asistate; materiale pentru curățenie pentru persoanele asistate; cheltuieli pentru hrana beneficiarilor direcți ai proiectului; cheltuieli de transport pentru persoanele asistate și însoțitorii lor; cheltuieli de achiziționare autovehicul și întreținere.

Nu sunt eligibile următoarele cheltuieli: plata chiriei pentru spațiul în care se derulează activitățile solicitantului; cheltuielile de întreținere a spațiilor (apă, gaz, curent, telefon); dezvoltarea infrastructurii solicitantului; activități generatoare de profit; intervenții în caz de calamitate; sprijinirea persoanelor fizice sinistrate; domeniile din Legea nr. 182/2002 privind protecția informațiilor clasificate; plata taxelor și impozitelor pe clădiri, terenuri și autovehicule.

Concluzii și recomandări:

Acoperirea cu servicii sociale a teritoriului este inegală, neasigurându-se accesul beneficiarilor la serviciile prevăzute de lege. La analiza gradului de acoperire cu servicii pentru majoritatea categoriilor de beneficiari – bătrâni, copii, persoane cu handicap – se constată în continuare zone geografice vaste care rămân nedescoperite.

În majoritatea statelor europene, în ultimii 30 de ani, sistemele au fost regândite pe baze descentralizate, pentru dezinstituționalizare prin trecere la servicii comunitare, cu reducerea costurilor și proprietății publice asupra serviciilor, extinzând contractarea cu furnizorii privați, aceasta lărgind și posibilitățile beneficiarilor de a alege.¹⁴⁹ În România s-a realizat în mare parte dezinstituționalizarea, dar, spre deosebire de modelele europene, cu dezvoltarea unui aparat de stat (al administrațiilor județene, în principal) al cărui buget a crescut semnificativ în ultimii ani (înainte de instalarea crizei), dar care nu dă posibilitatea beneficiarilor să aleagă și nu încurajează implicarea furnizorilor privați. Reformele au deplasat responsabilitățile de la bugetul central spre bugetele locale și județene.

România trebuie să își dezvolte un model social care să răspundă acestor grave provocări. Statele europene au adoptat o mare varietate de modele, între acestea existând diferențe semnificative, toate acordând însă un rol clar organizațiilor neguvernamentale, atât ca reprezentanți ai grupurilor de clienți ai serviciilor, cât și în furnizarea serviciilor existând întotdeauna un mix public – privat în domeniul serviciilor sociale, finanțat din surse publice.¹⁵⁰

Raportul cost – eficiență și preferințele beneficiarilor sunt favorabile ONG-urilor. Analizele prezentate în acest capitol evidențiază faptul că ONG-urile au un raport mai mic dintre costuri și beneficii, fiind astfel mecanisme mai eficiente și din punct de vedere economic pentru furnizarea unora dintre serviciile studiate.

Problemele semnalate cel mai frecvent de către organizațiile din domeniul social sunt legate de cadrul legal existent inadecvat și insuficient pentru sprijinirea derulării serviciilor asigurate de sectorul neguvernamental și pentru asigurarea dezvoltării și susținerii acestora. Până acum, efectul de contaminare al celorlalte politici sociale (educație, sănătate) a funcționat limitat asupra asistenței sociale. Politicile din domeniul serviciilor sociale s-ar putea inspira din modelele de mix public – privat pe care le regăsim în sănătate sau ocupare, unii furnizori de servicii sociale fiind, de altfel, activi și în aceste domenii.

Din consultările avute cu organizațiile neguvernamentale din domeniu se desprind următoarele soluții pentru extinderea rețelei de servicii și creșterea eficienței economice și a calității acestora:

- reglementarea unei participări eficiente și corecte a furnizorilor privați nonprofit la derularea unor servicii finanțate total sau parțial din fonduri publice – prin metode cum ar fi: contractarea de servicii (direct legată de necesitatea existenței unor standarde de cost pentru serviciile de asistență socială și a unor mecanisme care să asigure corectitudine și transparență în contractare, a unor mecanisme clare de licențiere a serviciilor, incluzând serviciile deja existente și derulate de către ONG-uri, precum și posibilitatea de (co)finanțare a acestora), subvenționarea serviciilor deja derulate de ONG-uri, diversificarea resurselor bugetare alocate sprijinirii activității

¹⁴⁹ Walter W. Powell (editor), *The Nonprofit Sector: A Research Handbook*, ed. a II-a (cartonată), Yale University Press, 2006

¹⁵⁰ Peter Lloyd, *The social economy in the new political economic context*, Background, report „The social economy as a tool of social innovation and local development”, OECD LEED, Trento Centre for Local Development, 2005

ONG-urilor, revederea Legii 34 (mărirea plafoanelor). Unii experți au propus chiar „eliminarea dublului rol al DGASPC de prestator de servicii și instituție cu atribuții de control și monitorizare a activității desfășurate de ONG”. Aceste mecanisme vor trebui să asigure creșterea nivelului și diversificarea resurselor publice pentru serviciile sociale furnizate de ONG-uri;

- elaborarea și implementarea unei strategii naționale pentru promovarea finanțării corespunzătoare a serviciilor sociale și de ocupare;
- necesitatea revizuirii criteriilor de recunoaștere, ca organism de utilitate publică, a ONG-urilor care derulează servicii – în sensul evitării dublării unor proceduri similare; de ex. ONG-urile acreditate ar putea primi automat statutul de utilitate publică etc.

Propunere preliminară de reformă a sistemului de servicii sociale din România pe baze mixte, prin parteneriatul dintre sectorul public și cel neguvernamental¹⁵¹ (*lansată în dezbatere publică de FDSC, în iunie 2010*)

Parteneriatul public – privat care implică instituțiile din sectorul public și societatea civilă este recunoscut la nivel internațional ca o cale pentru a soluționa problemele sociale de diverse tipuri – îngrijire medicală, educație, protecție socială, ocupare, trafic de persoane, corupție etc. Prezenta propunere de reformă a sistemului de servicii sociale din România pe baze mixte, prin parteneriatul dintre sectorul public și cel neguvernamental, are în vedere două mari axe principale de intervenție;

1. Redefinirea rolurilor și relațiilor dintre cei patru actori ai acestui sector, respectiv autoritățile publice centrale (Ministerul Muncii, împreună cu autoritățile din subordine, și Ministerul Finanțelor), autoritățile publice locale (consilii locale și consiliul județean), organizațiile neguvernamentale și beneficiarii de servicii.

Politica publică din domeniu va trebui să asocieze serviciile sociale cu cele de ocupare pentru a genera incluziune socială și să redefinească raporturile dintre servicii și prestațiile sociale. Astfel, se propune o nouă lege care să înlocuiască Legea cadru 47/2005 și O.G. 68/2003, privind serviciile sociale, precum și modificarea cadrului legal privitor la serviciile de ocupare, asigurându-se astfel adaptarea mecanismului de prestații și asigurări sociale la obiective clare de incluziune și implicarea agențiilor din domeniu (Agenția pentru prestații sociale, Agenția Națională de Ocupare).

2. Clarificarea următoarelor componente ale procesului de furnizare a serviciilor sociale și de ocupare:

Planificare – procesul prin care autoritățile publice locale și județene în colaborare cu ONG-urile din domeniul social identifică nevoia socială (inclusiv beneficiarii actuali și cei potențiali), tipurile de servicii sociale ce trebuie dezvoltate, precum și bugetul necesar;

Finanțare – sursele și mecanismul de transfer financiar de la nivel central la nivel local, precum și finanțarea contractelor de furnizare de servicii sociale și de ocupare cu furnizorii publici și privați;

Monitorizare – supervizarea tehnică și financiară a contractelor de furnizare de servicii și monitorizarea calității și standardelor serviciilor sociale prestate către beneficiari;

Evaluare periodică a întregii rețele de la nivelul unui teritoriu, a unui tip de servicii sau a unui furnizor, făcută de regulă la intervale de timp bine precizate și ori de câte ori este cazul.

¹⁵¹ Prezenta propunere a fost elaborată pe baza consultărilor FDSC cu furnizorii de servicii sociale.

7.2. Mediu

Definire sector

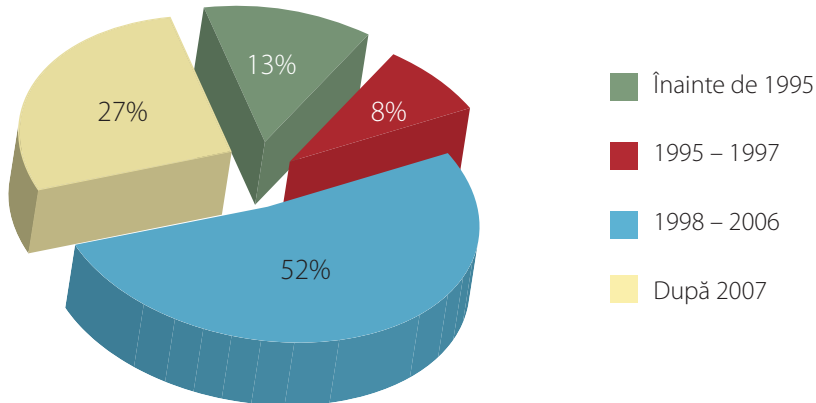
Apariția organizațiilor neguvernamentale de mediu (ONGM) la nivel internațional este înregistrată în perioada de după cel de al Doilea Război Mondial, când s-au făcut simțite efectele adverse ale creșterii economice. Primele voci verzi împotriva politicilor guvernamentale de industrializare și a sectorului privat, care reprezentau cauza principală a problemelor de mediu, au apărut în zonele afectate direct de poluarea apei, aerului, de ploaia acidă sau de defrișări. Așa s-au născut mișcările de protest ecologiste, care, spontane la început, au luat amploare și s-au transformat în organizații neguvernamentale de mediu. Impactul lor s-a extins din domeniul strict al protejării mediului în zona de acțiune politică.

În acest context, rolul principal al ONGM era de a contesta, pe de o parte, acele decizii guvernamentale, legi, politici care afectează mediul în care trăim și de a influența, pe de altă parte, adoptarea de legi, decizii, politici favorabile unui mediu sănătos. Strategiile ONGM s-au diversificat de-a lungul timpului, astfel încât acum putem vorbi despre un alt rol major al organizațiilor de mediu, acela informativ și educativ, de a face cunoscute în rândul cetățenilor problemele de mediu și de a schimba mentalitățile acestora¹⁵².

Dimensiune și evoluție sector

Potrivit bazei de date a FDSC, *Catalogul Societății Civile*, 341 dintre organizații au declarat (ianuarie 2010) mediul ca domeniu de activitate (aproximativ 14,8% din total). Dintre acestea, cea mai mare parte au fost înființate în perioada imediat următoare publicării primului raport de țară privind aderarea României la Uniunea Europeană și înainte de apariția *Instrumentului pentru Politici Structurale de Preaderare* (ISPA), care aducea finanțări pentru proiecte de infrastructură în domeniul mediului și transportului.

Fig. 88. Anul înființării ONG-urilor de mediu

Sursa: Baza de date *Catalogul Societății Civile*, FDSC, 2010

Se pot menționa trei mari etape în evoluția ONG-urilor de mediu:

- **înainte de preaderare** (perioadă caracterizată în special prin activități de ecologizare, informare, plantări etc.).

Deși sectorul ONG de mediu a fost printre primele înființate și și-a început activitatea încă din 1991 – 1992, cristalizarea s-a produs în 1995 – 1997. La începutul anilor 1990, multe dintre aceste ONG-uri funcționau

¹⁵² *Manual on Public Participation in Environmental Decisionmaking*, REC for Central and Eastern Europe, Budapesta, 1994

pe lângă partidele politice considerate a fi ecologiste (Partidul Ecologist) și aveau diverse activități de descoperire și protejare a biodiversității, ecologizare, informare, educație. Această etapă entuziastă de început a fost urmată de o consolidare a sectorului (1995 – 1997), realizată și prin diversificarea tematicilor de mediu abordate (transporturi, schimbări climatice, organisme modificate genetic, monitorizarea habitatului și a biodiversității, arii protejate, protecția apelor, energie nucleară etc.).

- **preaderare** (organizațiile s-au concentrat pe influențarea deciziei politice din domeniu, adoptarea *acquis*-ului comunitar în materie)

În perioada de preaderare, atenția activității societății civile din domeniu a fost îndreptată către schimbarea politicii din domeniul mediului, elaborarea de politici publice noi, transpunerea directivelor europene în legislația românească. Perioada respectivă s-a caracterizat printr-o puternică activitate de *advocacy* vizând influențarea politicii publice din domeniu, dar și printr-o activitate de susținere a capacității structurilor guvernamentale. Din perspectiva ONG-urilor, negocierile pe protecția mediului din perioada de preaderare au fost conduse deficitar de către România, iar problema cea mai mare este legată de implementarea politicilor publice și de lipsa unei strategii reale în domeniu.

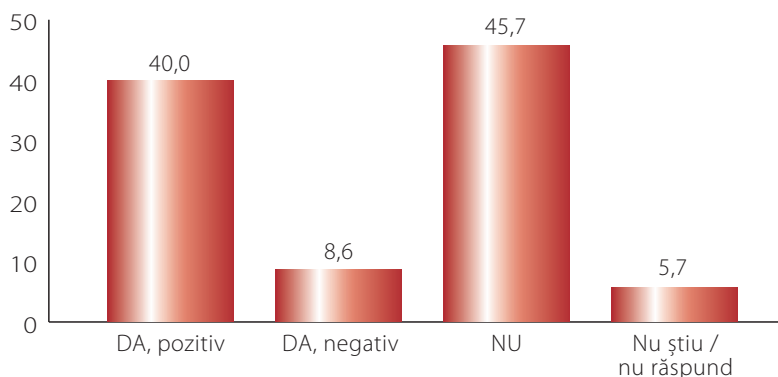
- **postaderare** (vizând prioritar schimbări de tematici, apariția unor noi ONG-uri)

După aderarea la UE, problematica mediului a devenit extrem de importantă în România, fiind necesară implementarea și respectarea directivelor europene din domeniu. Reprezentanții ai ONGM apreciază că, o lungă perioadă, în România nu s-a dorit elaborarea unei legislații de protecție și conservare a mediului pe anumite tematici tocmai din cauza intereselor economice foarte puternice din acest domeniu.

Contribuția sectorului neguvernamental din România în procesul de aderare a țării este apreciată de majoritatea liderilor ONGM care au răspuns întrebărilor din *Barometrul Liderilor ONG* (FDSC, 2010). Astfel, aproximativ 65 % dintre respondenții lideri ai ONGM consideră că sectorul neguvernamental a avut o contribuție importantă și foarte importantă în aderarea României la Uniunea Europeană.

Procentul se păstrează și în ceea ce privește evaluarea impactului aderării asupra sectorului neguvernamental. Surprinzător este însă faptul că, potrivit aceluiași barometru, cei mai mulți lideri (45%) consideră că aderarea nu a avut niciun fel de impact organizațional, sau a avut chiar un impact negativ (8,6%).

Fig. 89. Considerați că aderarea la Uniunea Europeană a avut impact asupra organizației dvs.? (%)

Sursa: Barometrul Liderilor ONG, FDSC, 2010

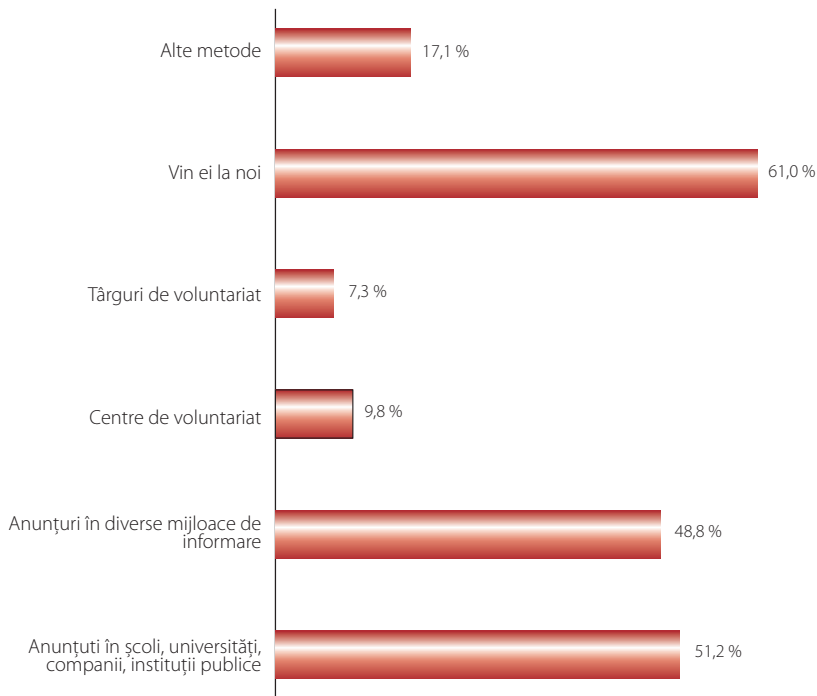
Cea mai frecventă formă juridică de organizare a ONGM este asociația, mai mult de 80% dintre organizațiile de mediu înregistrate în baza de date a Fundației pentru Dezvoltarea Societății Civile fiind asociații de mediu, doar 9,6 % dintre ele fiind înregistrate ca fundații. În ceea ce privește reprezentarea teritorială a ONGM

cele mai multe dintre acestea se regăsesc în Transilvania și Moldova, zone unde, conform *Barometrului Verde*, există un număr semnificativ de ecosuporteri¹⁵³. *Barometrul Verde* a fost realizat în România de către Fundația Terra Mileniul III și Asociația Alma-Ro, în 2008, studiul vizând atitudinea populației urbane față de protecția mediului.

Sectorul ONGM este unul dinamic, deși numărul membrilor activi nu este foarte ridicat. Organizația neguvernamentală de mediu are în medie, conform Raportului de evaluare națională realizat în anul 2008 de către Fundația Soros, 79 membri activi.¹⁵⁴ Ca o caracteristică definitorie, acesta este însă sectorul care se bucură de cel mai mare număr de voluntari, prezenți în toate acțiunile propuse (media anuală de voluntari ai unei organizații fiind în jur de 198, media de vârstă a persoanelor implicate activ fiind de 27 de ani).

Aproximativ 95 % dintre reprezentanții ONGM, respondenți în cadrul Barometrului Liderilor ONG 2010, au afirmat că organizația lucrează cu voluntari, numărul acestora fiind estimat ca suficient pentru acțiunile pe care ei le desfășoară. Interesant de observat este faptul că implicarea și atragerea voluntarilor în activități ale organizațiilor de mediu se face mai degrabă la inițiativa celor dintâi.

Fig. 90. Metode de atragere a voluntarilor de către ONG-urile de mediu

Sursa: Barometrul Liderilor ONG, FDSC, 2010 (întrebare cu răspuns multiplu)

Implicarea voluntară a cetățenilor în proiecte pentru protecția mediului poate fi datorată și schimbării comportamentului acestora.

¹⁵³ Ecosuporterii sunt considerate persoanele care au comportamente prietenoase în ceea ce privește mediul, conform *Barometrului Verde*.

¹⁵⁴ Marius Cosmeanu, *Organizațiile de mediu din România – Raport de evaluare națională* (decembrie 2008); (un proiect realizat de Centrul Educațional Soros); Adrian Bădilă (coord.), Lavinia Andrei, Eliza Teodorescu, Ioana Ciută, Roxana Damian, Raluca Alexandru, *Raport privind direcțiile strategice în domeniul protecției mediului pentru perioada 2010 – 2020*, Forumul ONG de mediu, Orizont 2020. (noiembrie 2009)

Conform *Eurobarometrului 2007 privind atitudinile cetățenilor europeni față de protecția mediului*, 86% dintre români consideră că indivizii pot juca un rol în protejarea mediului, situându-se la același nivel cu media europeană. În anul 2008, două treimi dintre respondenții din mediul urban din România declară că în ultimii ani și-au schimbat comportamentul de zi cu zi, pentru a proteja mediul.¹⁵⁵

Mai mult, ONGM utilizează platforme electronice prin care își mediatizează proiectele în rândul cetățenilor interesați de a se implica în proiecte de mediu. Pagini de internet precum: www.taraluiandrei.ro, www.mentineromaniacurata.ro etc. s-au bucurat de o largă mediatizare publică.

Finanțarea sectorului ONG-urilor de mediu

Una dintre problemele majore cu care se confruntă ONGM a fost și rămâne finanțarea acțiunilor acestora. Printre cele mai consistente surse de finanțare s-au numărat programele PHARE dedicate organizațiilor societății civile și care au promovat în special adoptarea și implementarea *acquis*-ului comunitar, inclusiv în domeniul protecției mediului.

În ultimii ani, prin Programul Phare 2006, Fundația pentru Parteneriat Miercurea Ciuc și Mecanismul Financiar al Spațiului Economic European – Fondul pentru ONG au fost finanțate proiecte ale organizațiilor neguvernamentale de mediu.

Conform datelor disponibile pe pagina de web a Fundației pentru Parteneriat din Miercurea Ciuc, în perioada 2000 – 2009 au fost finanțate peste 545 de proiecte cu o valoare totală de 8 180 312 RON, în cadrul programelor: Parteneriat pentru Mediu, Tisa, Moștenire vie, Spații verzi, Ecoturism, Drumuri verzi, Atitudine și implicare, Fondul ONG – schema de granturi mici etc.

În ultimii doi ani, guvernele Islandei, Principatului Liechtenstein și Norvegiei au finanțat un număr de 38 de proiecte de mediu prin Mecanismul Financiar al Spațiului Economic European – Fondul pentru ONG. Schema de granturi mari, administrată de Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile, a finanțat proiecte de protecție a mediului în valoare totală de peste 630 000 euro.

Cu toate acestea, organizațiile de mediu reclamă lipsa de finanțări notabile. Fondurile publice alocate organizațiilor de mediu sunt din ce în ce mai reduse. Mai mult de 48% dintre liderii ONGM de mediu apreciază ca insuficiente resursele financiare materiale ale organizațiilor. Cu toate acestea, principale surse de venit rămân finanțările nerambursabile de la Uniunea Europeană și/sau fundații internaționale, precum și veniturile obținute din direcționarea a 2% din impozitul pe venit.

Fig. 91. Surse de venit ale ONG-urilor de mediu

Surse principale de venit ale ONG-urilor de mediu	Procent
Cotizații ale membrilor	2,6
Direcționarea impozitului de 2% din partea persoanelor fizice	23,7
Sponsorizări în bani din partea companiilor	10,5
Donații în bani din partea companiilor	2,6
Granturi – finanțări nerambursabile cu fonduri de la Uniunea Europeană	21,1
Granturi de la autorități publice românești din surse financiare proprii ale acestora (de la bugetul de stat sau de la bugetele locale)	7,9
Instituții guvernamentale străine sau internaționale (altele decât UE)	5,3
Fundații străine sau internaționale	18,4
Fundații private românești	2,6
Altele	5,3

Sursa: *Barometrul Liderilor ONG, FDSC, 2010 (întrebare cu răspuns multiplu)*

¹⁵⁵ Manuela Sofia Stănculescu, Monica Marin, *Barometrul verde – Raport de cercetare, octombrie 2008*

Programul Operațional Sectorial de Mediu nu oferă prea multe perspective în finanțarea proiectelor de mediu; în cea mai mare parte, programul prevede că ONG-urile pot obține finanțare doar în domeniul biodiversității.

POS Mediu: Luând în calcul condițiile specifice de eligibilitate pe care trebuie să le îndeplinească un aplicant, în special cea referitoare la obligativitatea de a fi administratorul sau custodele ariei naturale, în practică, foarte puține ONG-uri pot fi solicitanți eligibili pe POS Mediu. În aceste condiții, experiența ONG-urilor de mediu este slab folosită în atingerea obiectivelor programului.¹⁵⁶

Comparativ cu celelalte domenii, în relația ONGM cu mediul privat, dispus a aloca fonduri, apar multe probleme etice, deoarece interesele acestora contravin principiilor organizațiilor neguvernamentale. Uneori, companiile investesc în proiecte de mediu pentru a-și crea o imagine favorabilă și din rațiuni de marketing, reclamă reprezentanți ai ONGM.

De asemenea, obținerea de sponsorizări din partea mediului privat este un proces dificil pentru unele organizații neguvernamentale care, prin activitatea lor, încearcă să tragă un semnal de alarmă asupra acțiunilor mediului privat și a impactului lor asupra mediului. Orice sponsorizare obținută ar atrage după sine și punerea sub semnul întrebării a studiilor sau acțiunilor întreprinse de ONGM.

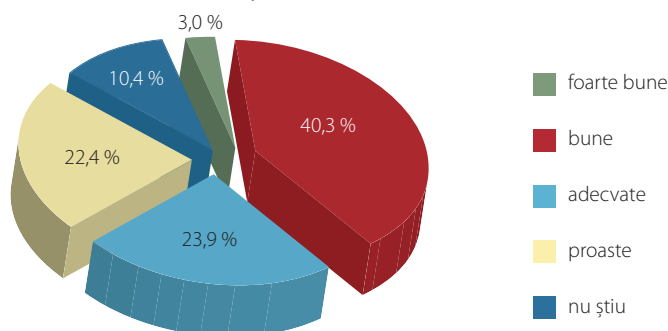
De exemplu, în anul 2008, Green Peace România a realizat un studiu ce a clasificat hipermarketurile în funcție de atitudinea lor față de încălzirea globală. Studiul s-a finalizat cu redactarea unui ghid al hipermarketurilor verzi, și concluziile acestuia au fost clar prezentate, ierarhizând hipermarketurile din țara noastră în funcție de importanța pe care acestea o acordă încălzirii globale și, implicit, reducerii emisiilor de dioxid de carbon (CO₂), prin politica pe care o au pentru eliminarea becurilor cu incandescență de pe piață. Orice sponsorizare din partea oricărui hipermarket ar fi pus la îndoială concluziile studiului.

Relațiile intrasectoriale

Pe lângă resursele financiare insuficiente, una dintre problemele serioase cu care se confruntă ONGM este cea legată de coalizare și cooperare, probleme semnalate atât în concluziile evaluării naționale din 2008, realizată de Fundația Soros, cât și de participanții la focus-grupul organizat de Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile (aprilie 2010).

Lipsa de coalizare și cooperare este o problemă gravă a ONG-urilor de mediu. Este foarte greu de realizat consensul pe problema mediului, pentru că sunt interese diverse. (participant focus-grup)

Fig. 92. Relațiile dintre ONG-urile de mediu

Sursa: Organizațiile de mediu din România – Raport de evaluare națională, Marius Cosmeanu, 2008

¹⁵⁶ 112 pentru Fonduri Structurale, Coaliția ONG-uri pentru Fonduri Structurale

Sectorul neguvernamental de mediu este sectorul în care relațiile cu celelalte ONGM sunt apreciate ca fiind bune sau foarte bune, iar acțiunile de networking sunt des întâlnite.

Cele mai multe coaliții/rețele se realizează în funcție de problemele de mediu apărute și, cel mai frecvent, funcționează *ad-hoc*. Schimbul de experiență, potențialul sporit de asociere în promovarea unor proiecte concrete sau în relația cu autoritățile, putere mai mare în relația cu autoritățile sau cu mediul de afaceri sunt doar câteva dintre beneficiile amintite de reprezentanții sectorului de mediu intervievați.

Există însă și coaliții puternice care au dovedit un impact puternic susținut, unele dintre ele devenind entități juridice de sine stătătoare, cum ar fi:

- **Coaliția Natura 2000** – constituită în 2003, are 52 de membri, organizații neguvernamentale din domeniul protecției naturii. Printr-un parteneriat al organizațiilor neguvernamentale, ce oferă reprezentativitate și forță la nivel național, coaliția acționează în domeniile: arii protejate, conservarea biodiversității, implementarea rețelei Natura 2000 în România.
- **Rețeaua de Acțiune pentru Climă** – constituită în 2006, înregistrată ca persoană juridică în aprilie 2008, are 10 membri activi și are misiunea de a reduce impactul activităților umane asupra climei și limitarea efectelor schimbărilor climatice.
- **Coaliția pentru mediu** – constituită în cadrul Forumului ONG de mediu – Orizont 2020, Sibiu 2009, are drept scop să contribuie la îmbunătățirea calității mediului din România, să influențeze politicile publice de mediu, să lupte pentru cauzele și drepturile organizațiilor de mediu din România și să sporească vizibilitatea și reprezentativitatea acestora. Coaliția are 55 de susținători.

Conectarea la rețelele internaționale a ONG-urilor românești este însă apreciată ca fiind deficitară. Parteneriatele internaționale sunt realizate de cele mai multe ori cu foști finanțatori. ONG-urile românești de mediu fac parte din diverse rețele europene sau internaționale de mediu, însă beneficiile participării la aceste rețele nu sunt foarte mari și sunt legate de schimbul de informații, consideră membrii organizațiilor de mediu intervievați.

Relația ONGM cu mass-media

Indiferent de domeniile de activitate și de activitățile desfășurate, organizațiile neguvernamentale de mediu și, în general, organizațiile neguvernamentale, au nevoie de presă. Două dintre cele mai recente radiografii ale sectorului de mediu românesc¹⁵⁷ surprind relația ONGM cu mass-media, în primul rând ca una de tip „dacă voi nu ne vreți, noi vă vrem”. Lipsa de interes pentru domeniu, obsesia pentru senzational, lipsa jurnaliștilor specializați, interpretarea eronată a informației sunt, în ordine, tarele presei în relația cu ONGM, potrivit acestora din urmă. În ambele rapoarte se face însă distincție între presa centrală și cea locală, cea din urmă fiind mai receptivă și mai ușor de abordat, de regulă.

Din cealaltă tabără, reprezentată de mass-media, reproșurile vizează incapacitatea ONGM de a comunica coerent informația, de a relaționa cu jurnaliștii, sesizând lipsa unei strategii de PR, lacune conștientizate de organizațiile de mediu. Aceleași rapoarte indică o preocupare accentuată a ONGM față de tot ce înseamnă comunicare, vizibilitate, PR și relația cu mass-media. Strategiile și planificările ONGM iau în calcul relația cu

¹⁵⁷ Marius Cosmeanu, *Organizațiile de mediu din România – Raport de evaluare națională* (decembrie 2008); (un proiect realizat de Centrul Educațional Soros); Adrian Bădilă (coord.), Lavinia Andrei, Eliza Teodorescu, Ioana Ciută, Roxana Damian, Raluca Alexandru, *Raport privind direcțiile strategice în domeniul protecției mediului pentru perioada 2010 – 2020*, Forumul ONG de mediu, Orizont 2020. (noiembrie 2009)

presa, relație văzută majoritar ca fiind *importantă și foarte importantă*. Strategiile de PR sau comunicare se numără printre cele mai dorite traininguri în rândul ONGM, potrivit aceluiași raport. De reținut este faptul că acțiunile vocale ale ONGM, precum cea stârnită în jurul unor cazuri celebre, cum ar fi Roșia Montană, stârnesc și vor stârni întotdeauna interesul presei.

Relația ONGM cu autoritățile publice

Relația organizațiilor neguvernamentale de mediu cu autoritățile publice poate fi analizată în contextul perioadelor evolutive ale ONGM. După etapa entuziastă de dinainte de preaderare, în perioada de preaderare și cea de după aderarea la UE, relațiile ONGM cu autoritățile s-au intensificat. Relațiile au fost de multe ori tensionate, în condițiile în care organizațiile de mediu au acționat ca veritabile grupuri de presiune, constituindu-se în voci critice la adresa autorităților, considerate prea lente în transpunerea directivelor europene în legislația românească și în implementarea politicilor publice. În focus grupul organizat de FDSC, organizațiile neguvernamentale de mediu au subliniat lipsa unei strategii reale în domeniu, precum și faptul că o lungă perioadă, în România, nu s-a dorit elaborarea unei legislații de protecție și conservare a mediului în anumite domenii din cauza intereselor economice foarte puternice din această zonă.

Birocrație, legislație greoaie, confuză și contradictorie, dezinteres, lipsă de încredere în ONGM, lipsă de transparență, alocare precară de fonduri publice pentru ONGM, instabilitate, proceduri de participare publică și consultare viciate sunt tot atâtea motive de nemulțumire a organizațiilor de mediu în relația cu autoritățile centrale și locale. Aceste aspecte au fost evidențiate și de cele mai recente rapoarte¹⁵⁸ despre sectorul ONGM din România, din acestea reieșind totuși că există o relație partenerială mai bună între organizațiile de mediu și autoritățile din plan local, acolo unde se interacționează și se comunică mai puțin birocratic, mai eficient.

De cealaltă parte, autoritățile invocă, potrivit *Raportului de evaluare națională* citat, în primul rând lipsa inițiativei și motivației, precum și slaba comunicare și relaționare a ONGM. De altfel, lacunele de comunicare și PR au fost semnalate și de reprezentanții ai companiilor multinaționale și ai mass-media. Pe de altă parte, cooperarea, credibilitatea, implicarea/curajul, vizibilitatea, comunicarea sunt în prima linie ca lipsuri identificate de înseși organizațiile de mediu.

Cooperarea și alierea, coalizarea, solidarizarea sunt arme puternice în relaționarea ONGM și poziționarea acestora în raport cu autoritățile publice. În 2009, la Forumul ONG de mediu – Orizont 2020, în capitolul dedicat relației ONGM cu autoritățile publice, s-a accentuat importanța coalizării și solidarizării ONGM. Iar în această poziționare, organizațiile de mediu își pot atrage aliați puternici: cetățenii și presa.

Domenii de activitate: Activități și strategii ale ONG-urilor de mediu

Sectorul neguvernamental de mediu se distinge prin multitudinea de domenii în care o organizație poate acționa, cele mai vizate fiind educația ecologică, protejarea naturii, biodiversitatea, dezvoltarea durabilă și ecoturismul.

Activitățile întreprinse de ONG-uri sunt din ce în ce mai complexe și adaptate nevoilor societății în care trăim; acțiunile de cercetare, evaluările de impact asupra mediului, activitățile educative, organizarea de dezbateri publice, networking, acțiuni de ecologizare, serviciile de supervizare, planificarea urbană și autorizarea unor investiții, campanii publice și de influențare a politicilor, dar și prestarea unor servicii de utilitate publică, cum ar fi: administrarea de arii protejate și dezvoltare durabilă, industrii verzi – ecoturism,

¹⁵⁸ Marius Cosmeanu, *Organizațiile de mediu din România – Raport de evaluare națională* (decembrie 2008); (un proiect realizat de Centrul Educațional Soros); Adrian Bădilă (coord.), Lavinia Andrei, Eliza Teodorescu, Ioana Ciută, Roxana Damian, Raluca Alexandru, *Raport privind direcțiile strategice în domeniul protecției mediului pentru perioada 2010 – 2020*, Forumul ONG de mediu, Orizont 2020. (noiembrie 2009)

agricultură ecologică, sunt doar câteva din multitudinea de acțiuni pe care le întreprind reprezentanții sectorului de mediu românesc.

Informare și educație ecologică

Educația ecologică este un proces care are scopul să îmbunătățească calitatea vieții, prin asigurarea oamenilor cu modalitățile de care au nevoie pentru a rezolva și împiedica problemele de mediu. Educația ecologică poate ajuta oamenii să câștige cunoștințe, deprinderi, motivații, valori și angajamentul de care au nevoie pentru a gospodări eficient resursele pământului și de a-și asuma răspunderea pentru menținerea unei bune calități a mediului.

Cele mai multe organizații de mediu s-au implicat și se implică în proiecte de educație ecologică de o mai mică sau mai mare amploare, proiecte ce au vizat fie portaluri web de informare, fie lecții de educație ecologică, se adresează unor grupuri-țintă diverse: preșcolari, elevi, studenți, cadre didactice, jurnaliști etc.

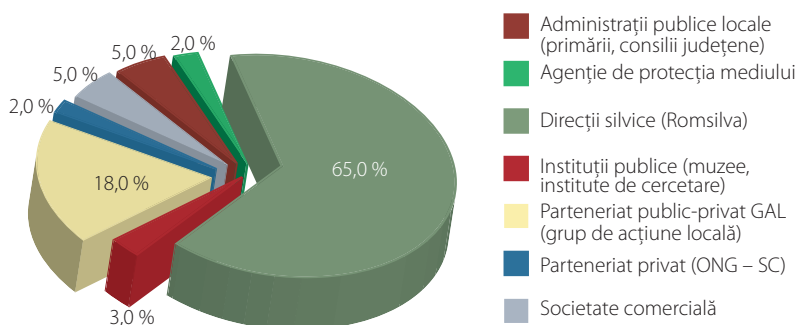
„Ghiozdanul verde” – proiect de educație ecologică desfășurat de Asociația „Tinerii Ecologi Români” din Iași în trei școli din municipiul Iași; organizatorii își propun să creeze o atitudine ecologică în rândul elevilor din clasele a V-a și a VI-a, prin intermediul unor lecții tematice referitoare la importanța protejării mediului și la modul în care activitățile noastre zilnice pot afecta în mod negativ natura și sănătatea umană.

„Viitorul crește Verde” – proiect desfășurat de Asociația Green Revolution și Primăria Municipiului București, în care beneficiari au fost preșcolarii; un fost pavilion expozițional din parcul Herăstrău a devenit o clădire pasivă, astfel încât, în vara anului 2009, a funcționat ca un centru multifuncțional de zi pentru preșcolari.

ONG de mediu – promotori și gardieni ai biodiversității

ONG-urile sunt organizațiile cele mai active în promovarea protejării florei și faunei din România, prin campanii și acțiuni directe. Odată cu adoptarea directivelor europene în materie și alinierea cadrului legislativ privind managementul ariilor protejate la acestea, contribuția ONG-urilor de mediu a putut fi integrată în sistemul național de protecție a biodiversității. Expertiza lor este dovedită de faptul că 43% dintre contractele de administratori și custozii de arii protejate din România au fost acordate în acest an unor ONG-uri. Astfel, rolul ONG-urilor în conservarea biodiversității este incontestabil.

Fig. 93. Ponderea ONG administratori autorizați de arii protejate în România (2010)

Sursa: Ministerul Mediului și Pădurilor, 2010, prelucrare FDSC

Organizațiile neguvernamentale care administrează arii protejate sunt, în general, ONG-uri de mediu, dar au mai obținut astfel de drepturi și organizații precum asociații de vânătoare și pescuit sportiv, o cameră de comerț, ocoluri silvice private ale unor asociații de proprietari de păduri.

Fig. 94. Tipuri de ONG-uri care administrează arii protejate

Tipul de organizație	Număr de arii administrate
ONG	101
ONG Asociații Generale Vânători și Pescari Sportivi	8
ONG cameră de comerț	14
Ocol Silvic	9

Sursa: Ministerul Mediului și Pădurilor, 2010

Unul dintre finanțatorii constanți ai proiectelor de mediu ce vizează domeniul biodiversității este Fondul Global de Mediu, Programul de Granturi Mici. Programul GEF-SGP a fost lansat în România la sfârșitul anului 2004 și a sprijinit implementarea a peste 78 de proiecte, oferind fonduri în valoare de aproape 2,5 milioane dolari SUA, cu o cofinanțare de peste 2,3 milioane dolari SUA de la partenerii locali (un număr total de 22 de proiecte au fost finanțate numai în domeniul biodiversității).

Organizații ca WWF – Programul Dunărea Carpați, Federația Română de Speologie, Asociația Ecologic, Societatea Ornitologică din România, Fundația de Speologie „Club Speo” Bucovina, Asociația pentru Protecția Păsărilor și Naturii „Grupul Milvus”, ONG Mare Nostrum, Asociația Green Cross România, Centrul pentru Arii Protejate și Dezvoltare Durabilă Bihor sunt doar câteva nume din sector care au implementat și desfășoară proiecte ce vizează protejarea naturii și biodiversitatea.

Promovarea în rândul cetățenilor a conceptului de biodiversitate, a conștientizării modului în care fiecare dintre noi ar putea să contribuie la protejarea ei este unul din principalele obiective ale sectorului, în condițiile în care țara noastră este puternic reprezentată în rapoartele europene din domeniu.

Anul 2010 a fost declarat anul european al biodiversității; Comisia Europeană a lansat în aprilie 2010, în România, campania de informare pe această temă (www.contamuniipealtii.eu).

Participarea ONG-urilor de mediu la decizia publică – Participarea la avizarea sau contestarea unor dezvoltări urbane

ONGM, acționând atât în rețea/coaliții, cât și individual, au vizat și acțiuni de *advocacy*, cu un impact crescut. În cadrul evaluării naționale a sectorului de mediu, din 2008¹⁵⁹, s-au identificat principalele forme de protest inițiate de sectorul de mediu, printre care se numără: petiții, campanii stradale, campanii presă, campanii neconvenționale etc.

ONG-urile de mediu au devenit o voce în domeniu și datorită rapoartelor realizate, acestea fiind consultate direct de UE în perioada de preaderare, fapt ce a condus la o reconsiderare a poziției guvernului față de activitatea sectorului neguvernamental. Presiunea ONG-urilor (proteste, petiții, rapoarte atât la nivel național, cât și european) a condus la introducerea anumitor subiecte în cadrul politicilor publice.

Conform legislației de urbanism din România, planurile de urbanism și amenajarea teritoriului, precum și investițiile, trebuie avizate de autoritățile de mediu printr-un proces care implică și participarea publicului.

ONG-urile de mediu sunt foarte active în procesul de publicare a avizelor de mediu pentru diverse investiții și monitorizează respectarea de către acestea a reglementărilor de mediu.

¹⁵⁹ Marius Cosmeanu, *Organizațiile de mediu din România – Raport de evaluare națională* (decembrie 2008); (un proiect realizat de Centrul Educațional Soros); Adrian Bădilă (coord.), Lavinia Andrei, Eliza Teodorescu, Ioana Ciută, Roxana Damian, Raluca Alexandru, *Raport privind direcțiile strategice în domeniul protecției mediului pentru perioada 2010 – 2020*, Forumul ONG de mediu, Orizont 2020. (noiembrie 2009)

De exemplu, Terra Mileniu III s-a ocupat timp de 5 ani de mai multe planuri de urbanism sau proiecte pentru diverse investiții, cum ar fi:

- Comentarii SEA PUZ Peștera – Padina;
- Comentarii cu privire la Evaluarea Strategică de Mediu pentru Planul Urbanistic Zonal Peștera – Padina;
- Comentarii privind Evaluarea Impactului asupra Mediului EIM autostrada București – Brașov;
- Comentarii privind Raportul la Studiul de Evaluare a Impactului asupra Mediului pentru autostrada București – Brașov;
- Problemele proiectului de la Belene, octombrie 2006, la 13 km de Zimnicea;
- Raport Smithfield, septembrie 2006;
- Comentarii asupra Raportului la Studiul de Evaluare a Impactului asupra Mediului pentru proiectul Roșia Montană – TERRA Mileniul III și Centrul de Resurse Juridice;
- Contestație a deciziei de emitere a acordului de mediu pentru proiectul Basarab;
- Comentarii asupra studiului de impact pentru varianta de ocolire Constanța.

Marile schimbări în politica publică de mediu au fost realizate doar la presiunile internaționale sau naționale (din partea societății civile). Cele mai puternice campanii de *advocacy* ar putea fi pasajul Basarab, Roșia Montană, Ecotaxa sau IKEA – reciclarea becurilor economice, Stop DNA 66A, campanii care au beneficiat de o mare vizibilitate în presa națională și locală.

• Finala europeană dintre conservare versus dezvoltare se joacă pe DN 66A în Retezat.

„Agent Green împreună cu organizațiile WWF, Grupul Milvus, Societatea Carpatina Ardeleană, Generația Verde și Pro Democrația Lupeni au protestat direct pe DN 66A și au organizat un blocaj simbolic pentru a atrage atenția ministrului mediului în legătură cu consecințele legale și cele pentru mediu ale drumului. În vederea atingerii obiectivelor, organizațiile partenere vor face tot ceea ce este posibil pentru ca finala dintre conservare și dezvoltarea ireversibilă să fie câștigată de natură“ (septembrie 2009, Infomediu)

• 70 de ONG-uri de mediu contra recentelor declarații ale președintelui Băsescu și miniștrilor Videanu și Borbely.

„70 de organizații neguvernamentale preocupate de protecția mediului au adoptat o declarație comună, prin care critică includerea în programul de guvernare a controversatului proiect minier Roșia Montană și recentele luări publice de poziție ale mai multor înalți demnitari pe această temă. Gravele probleme certe și potențiale de mediu pe care le ridică proiectul minier Roșia Montană sunt suficiente pentru ca realizarea acestuia să fie refuzată neechivoc și definitiv. Subliniem că acest proiect este însă foarte criticabil și sub aspectul protecției patrimoniului cultural național, al respectării drepturilor omului, a intereselor economice ale statului român și comunităților locale și al dezvoltării durabile a României în general.“¹⁶⁰ (ianuarie 2010)

Codecizia – participarea ONG-urilor de mediu la diverse organisme publice cu rol decizional

Comitete de bazin – „Parlamente ale Apei“

În etapa actuală, gospodărirea durabilă a apei se realizează nu numai prin lucrări și măsuri tehnice, instituționale și legislative specifice domeniului, dar și prin promovarea participării tuturor celor implicați, ca parte consultantă a procesului de luare a deciziei.¹⁶¹

¹⁶⁰ <http://www.stiriong.ro/pagini/70-de-ong-de-mediu-contra-recentelor-dec.php>

¹⁶¹ Ministerul Mediului și Pădurilor: http://www.mmediu.ro/gospodarirea_apelor/comitete_bazin.htm

Pentru crearea mecanismelor și parteneriatelor la toate nivelele necesare managementului integrat al resurselor de apă, pe baza unei conștientizări sociale mai largi, a colectivităților locale, utilizatorilor de apă din bazinul hidrografic, beneficiarilor de servicii de gospodărire a apelor privind necesitatea asigurării securității apei și gospodăririi durabile a resurselor, prin Legea 310/2004 pentru modificarea și completarea Legii apelor 107/1996 s-a prevăzut crearea comitetelor de bazin, organizate teritorial la nivelul Direcțiilor de Ape ale Administrației Naționale „Apele Române” (Argeș-Vedea, Jiu, Olt, Mureș, Someș-Tisa, Crișuri, Prut, Buzău-Ialomița, Dobrogea-Litoral, Banat, Siret).

11 ONG-uri sunt membre în astfel de comitete de bazin:

- Centrul de Consultanță Ecologică Galați
- Asociația Hidrotehnicienilor din România
- Centrul pentru Politici Economice Durabile de Mediu
- ONG „Mare Nostrum”
- Societatea Ecologistă Maramureș - Baia Mare
- Fundația Centrul Ecologic Zonal Jiu
- Fundația PAEM Alba Iulia
- Bios Sibiu
- Federația Română de Speologie
- Clubul Ecomontan „Origini Verzi”
- Eco Alpex 024

ONG-urile de mediu și turismul; despre turismul responsabil

ONG-urile de mediu se implică din ce în ce mai activ în acțiuni de reducere a impactului negativ al turismului asupra mediului înconjurător și promovează des conceptul de ecoturism, propunând un stil sănătos de a călători.

Din nefericire, impactul negativ al turismului asupra mediului înconjurător este unul extrem de mare; proiectele propuse de sectorul neguvernamental de mediu caută să dezvolte ecoturismul, sprijinind astfel conservarea naturii, a dezvoltării durabile a comunităților locale și promovarea naturii ca element esențial al imaginii turistice a României.

Asociația de Ecoturism din România, unul din cele mai cunoscute ONG-uri ce activează în domeniul turismului ecologic, a implementat în ultimii ani proiecte ce au vizat în principal implementarea de politici de dezvoltare rurală și conservarea naturii prin ecoturism; mai mult, Asociația de Ecoturism a dezvoltat un sistem de certificare în ecoturism, mecanism care aplică în mod practic principiile de bază ale ecoturismului. Sistemul de certificare a fost dezvoltat în concordanță cu Programul de Acreditare în Natură și Ecoturism, promovat de Asociația Australiană de Ecoturism și cu Nature's Best al Asociației Suedeze de Ecoturism.

ONG-urile de mediu încotro?

Indiferent de domeniile în care activează, organizațiile neguvernamentale de mediu au un rol major în dezvoltarea durabilă a României. Primul din cele 4 obiective-cheie ale strategiei UE de dezvoltare durabilă este protecția mediului, prin măsuri care să permită disocierea creșterii economice de impactul negativ asupra mediului.

În acord cu noua filosofie de dezvoltare a Uniunii Europene, România a adoptat la sfârșitul anului 2008 Strategia Națională pentru Dezvoltare Durabilă, care stabilește – într-un interval de timp situat la orizontul anilor 2013, 2020 și 2030 – obiective concrete pentru „îmbunătățirea continuă a calității vieții oamenilor și

a relațiilor dintre ei, în armonie cu mediul natural". 4 ONGM din 11 ONG-uri au făcut parte din structura mai largă a Consiliului Național de Dezbateri Publică, principalul for deliberativ angrenat în Elaborarea Strategiei Naționale pentru Dezvoltare Durabilă a României. Aproximativ 20 de ONGM au participat la dezbaterile „Capitalul Natural în contextul Strategiei Naționale pentru Dezvoltare Durabilă – Dezbateri cu ONG-urile de mediu”. O participare mai slabă însă a reprezentanților ONGM reiese din numărul de participanți la sesiunile de dezbateri publice la nivel regional: dintr-un total de 599, aproximativ 20 de reprezentanți ONGM au luat parte la aceste dezbateri¹⁶².

În prima parte a aceluiași an (2008) a fost dat publicității *Indexul Societății Durabile România*¹⁶³, un instrument extrem de valoros de măsurare a celor mai importante aspecte ale calității vieții și ale durabilității unei societăți. Elaborat de experți români și străini (Green Partners, România, VeraNatura, România, Fundația pentru o Societate Durabilă, Olanda), în colaborare cu Ministerul Mediului și Dezvoltării Durabile, Agenția Națională pentru Protecția Mediului, Institutul Național de Statistică și Centrul Național de Dezvoltare Durabilă, ISD-România – 2008, a analizat nivelul durabilității societății românești în funcție de 22 de indicatori. Din analiza studiului reiese că cei mai slabi indicatori sunt cei de mediu, și anume: Consumul de Energie din Surse Regenerabile (scor 1,3), Reciclarea Deșeurilor (2,1), Calitatea Apelor de Suprafață (2,9), Calitatea Solului (3,9) și Conservarea Biodiversității (4,2), 10 reprezentând nivelul maxim de durabilitate.

Aceste domenii se află, de altfel, în atenția ONGM, potrivit cercetărilor și studiilor realizate de organizații precum Centrul Educațional Soros¹⁶⁴, Terra Mileniul III și Alma-RO¹⁶⁵, care relevă informații contrariante în ceea ce privește politica ONGM de dezvoltare durabilă. Astfel, raportul Centrului Educațional Soros evidențiază domeniul dezvoltării durabile ca făcând parte dintre cele mai de succes și importante proiecte. În același timp însă, studiul realizat de Terra Mileniul III și Alma-RO plasează dezvoltarea durabilă ca arie de politică publică în care ONGM sunt destul de puțin interesate să producă schimbarea (15%, respectiv poziția 10 din 13), și asta în condițiile în care 73% din ONGM declară că au capacitatea de a influența cu succes decizia de politică publică în domeniul protecției mediului.

Organizațiile neguvernamentale de mediu sunt, în concluzie, un actor important în implementarea politicii pentru durabilitate a României, iar conceptul de dezvoltare durabilă trebuie să se regăsească în trasarea liniilor de acțiune viitoare.

7.3. Democrație, drepturile omului și bună guvernare

Definire domeniu

Asociațiile și fundațiile cu activitate în domeniul general al drepturilor omului și al bunei guvernări au fost de departe cele mai vizibile din punct de vedere mediatic, în perioada de democratizare a României. Schimbările intervenite după 1989 au reprezentat și premisa dezvoltării societății civile ca garant al democrației și apărător-promotor al drepturilor și libertăților cetățenești.

Organizațiile neguvernamentale și mișcările majore precum Alianța Civică, apărute în acele zile, au fost cele care au afirmat și promovat pluripartidismul, principiile economiei de piață, drepturile și libertățile fundamentale ale omului și principiile democrației participative. Ele au fost unii din principalii agenți ai procesului de schimbare a raporturilor dintre cetățeni și instituțiile statului, într-o perioadă caracterizată de încercări de redefinire a rolului statului în societate.

A urmat în anii 1992 – 1993 o perioadă de consolidare a acestora, prin apariția unora dintre organizațiile care au influențat masiv politica publică în domeniu: Asociația pentru Protecția Drepturilor Omului – Comitetul

¹⁶² Sursa: <http://strategia.ncsd.ro>

¹⁶³ *Indexul Societății Durabile (ISD)*, elaborat de Fundația pentru o Societate Durabilă în parteneriat cu Ministerul Mediului, Agenția Națională pentru Protecția Mediului și Institutul Național de Statistică

¹⁶⁴ Marius Cosmeanu, *Organizațiile de mediu din România - Raport de evaluare națională* (decembrie 2008); (un proiect realizat de Centrul Educațional Soros)

¹⁶⁵ *Asumă-ți responsabilitatea. Gândește politici verzi!*, Barometru ONG, Studiu realizat de TERRA Mileniul III și ALMA-RO

Helsinki (APADOR – CH), Liga pentru Apărarea Drepturilor Omului (LADO), Societatea Independentă Română a Drepturilor Omului (SIRDO), Asociația Pro Democrația. Aceste organizații reprezentau un partener permanent de discuții al organismelor internaționale, fapt ce a dus la o schimbare a atitudinii guvernului față de societatea civilă din domeniu și a permis participarea ONG-urilor la schimbările de politică publică. Agenda lor în anii 1990 s-a concentrat primordial pe alinierea documentelor fundamentale ale României (Constituție, legislație internă) la Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene și la celelalte instrumente internaționale de protecție a drepturilor omului. Au fost afirmate și reglementate: drepturile minorităților naționale, dreptul de proprietate, dreptul la informare, drepturile copiilor, respectarea drepturilor omului de către poliție sau în închisori, precum și elemente fundamentale pentru un stat democratic, de tipul: alegerilor libere și corecte, separarea puterilor în stat etc.

Procesul de integrare în Uniunea Europeană din perioada 1993 – 2004 a dus, fără îndoială, la creșterea importanței societății civile, în special din punctul de vedere al capacității de influențare al factorului public. *După 1999, când integrarea în Uniunea Europeană a devenit aproape o certitudine, sectorul neguvernamental a reușit să folosească în mod eficient cerințele impuse de UE, condiții definite de multe ori doar într-un sens larg, pentru a-și avansa propriile puncte de pe agendă. De altfel, rapoartele diferitelor organizații ale societății civile au fost folosite în mod constant pentru evaluarea progreselor României de către organismele UE, aspect care a influențat atitudinea clasei politice.*¹⁶⁶ Unul dintre succesele majore ale anilor 2000 a fost adoptarea legilor accesului la informații și a transparenței decizionale. Cu instrumentele puse la îndemână de aceste legi, ONG-urile din acest domeniu s-au concentrat pe promovarea responsabilității și integrității în funcțiile publice și pe combaterea corupției, pe promovarea democrației participative, a accesului la informație și a transparenței decizionale.

Pornind de la realitatea conform căreia există o complexitate deosebită a funcțiilor îndeplinite de către organizațiile neguvernamentale, acestea cunosc numeroase clasificări, în funcție de variate criterii. În studiul de față ne propunem să acordăm o atenție specială acelor organizații cu activitate în domeniul specific al drepturilor omului, alături de cele care promovează buna guvernare și transparența procesului decizional al administrației publice.

În practică, există organizații neguvernamentale care, deși sunt înființate și acționează majoritar în domeniul furnizării de servicii sociale, au avut și continuă să aibă o activitate susținută și în domeniul respectării drepturilor omului sau cel al promovării participării cetățenești. Este dificil de realizat o delimitare strictă a domeniului principal de activitate al organizațiilor neguvernamentale.

Dimensiunea sectorului

FDSC a realizat în 1999 Catalogul Asociațiilor și Fundațiilor din România, organizațiile neguvernamentale al căror domeniu de activitate era protecția și promovarea drepturilor omului reprezentând numai 17,10% din totalul celor înscrise în cercetare, iar activitățile preponderente desfășurate de acestea erau în domeniul drepturilor individuale, al drepturilor civile, educație civică și participare publică.

Conform Catalogului Societății Civile din 2010, în România, 12,53% dintre organizații au domeniul de activitate Civicul și Influențarea politicilor. Dintre acestea, marea majoritate (69%) se axează pe democrație și pe drepturile omului, 15% au în vedere drepturile consumatorului, 45,5% luptă pentru combaterea discriminării, iar 56% au ca domeniu de activitate buna guvernare și schimbarea politicilor publice.¹⁶⁷

Tipuri de servicii/realizări

Organizațiile neguvernamentale au un rol important în asigurarea respectării drepturilor omului. Ele oferă asistență directă persoanelor ale căror drepturi au fost încălcate, exercită presiuni pentru modificarea legislației naționale și internaționale, formulează propuneri pentru modificarea legislației și dezvoltă

¹⁶⁶ Todor Arpad, *Europa Civică – România Civică*, 2008, p. 14

¹⁶⁷ Înregistrarea în baza de date a permis alegerea mai multor subdomenii de activitate.

programe educaționale pentru cunoașterea și respectarea drepturilor omului. Cunoașterea drepturilor și a mijloacelor de apărare a lor sunt premise pentru asigurarea respectării acestora în situații cotidiene.

Organizațiile neguvernamentale din România s-au implicat activ în promovarea drepturilor omului și, astfel, drepturile copilului, ale femeii (inclusiv promovarea egalității de șanse), combaterea discriminării și promovarea drepturilor minorităților (inclusiv minorități etnice, antirasism etc), dreptul la libera exprimare, sprijinirea procesului electoral sunt câteva dintre temele care au fost amplu promovate și care au condus, în același timp, la o vizibilitate sporită a sectorului neguvernamental.

Implicarea a fost reprezentată de mai multe tipuri de acțiuni. Sunt de menționat acțiunile menite să conducă la schimbări legislative pentru punerea în aplicare pe deplin a dispozițiilor constituționale, dar și a celor din tratatele și convențiile internaționale la care România este parte, precum și cele de monitorizare a modului în care sunt aplicate actele normative de către autorități (inclusiv realizarea de rapoarte alternative la cele ale statului român și destinate, de ex., Comitetului ONU pentru Drepturile Copilului sau Departamentului de Stat al SUA, OSCE). În egală măsură, implicarea constă în semnalarea abuzurilor sau situațiilor de necunoaștere a legii, în sensibilizarea presei și a opiniei publice, în derularea de programe de educație civică, menite a informa publicul larg despre conținutul acestor drepturi, și în realizarea de acțiuni de *advocacy*.

Temele abordate de către ONG-urile din domeniu au fost extrem de diverse și au depins de contextul dezvoltării societății românești:

Promovarea și protecția drepturilor omului

Există câteva organizații care și-au creat un nume în România în ceea ce privește „activismul” pentru respectarea drepturilor fundamentale ale omului. Acestea s-au înființat în primii ani după 1989 (APADOR-CH, LADO, SIRDO, GRADO, Pro Democrația etc.), iar unele dintre acestea își continuă activitatea și în prezent.

- **Promovarea dreptului la viață, la integritate fizică și libertate individuală și lupta împotriva rețelilor de tratament și a torturii**

În principal, au fost avute în vedere sesizarea cazurilor în care drepturile civile erau încălcate de autorități (poliție, instanțe de judecată etc.), cu precădere dreptul la viață, la integritate fizică, la libertatea individuală, în care erau sesizate aplicarea de rele tratamente și chiar tortura. De asemenea, au fost semnalate nerespectarea libertății de expresie și discriminarea pe varii criterii. Sunt cunoscute astfel acțiunile întreprinse de organizații neguvernamentale, precum ACCEPT și APADOR-CH, prin care se semnalează presei, opiniei publice și se fac presiuni asupra autorităților ca anumite dispoziții legislative să fie eliminate întrucât sunt discriminatorii și, în același timp, aduc atingere libertății persoanei.

Un exemplu în acest sens îl reprezintă *Abrogarea articolului 200 din Codul penal* (prin Ordonanța de Urgență emisă de Guvern în iunie 2001). Articolul 200 (relații sexuale între persoane de același sex) a fost un subiect extrem de controversat încă din 1993. APADOR-CH a susținut constant necesitatea abrogării acestui articol încă din 1993. În iunie 2000, Camera Deputaților a abrogat articolul 200 (și alte articole referitoare la libertatea de exprimare). Proiectul de lege ar fi trebuit votat și de Senat, ceea ce nu s-a întâmplat până la sfârșitul anului 2001. În schimb, în mai 2001, Ministerul de Justiție a încercat un artificiu legislativ prin care, în aparență, se dezincrimina articolul 200, în realitate el fiind menținut prin modificarea altor articole referitoare la infracțiuni de natură sexuală (201 și 202). Reacția comună a APADOR-CH și ACCEPT, puternic susținută de instituții europene, dar și de membri ai Parlamentului European și ai Adunării parlamentare a Consiliului Europei, a oprit falsa dezincriminare a homosexualității. În sfârșit, în iunie 2001, Guvernul a emis o ordonanță de urgență, prin care a dezincriminat relațiile sexuale între persoane de același sex¹⁶⁸.

¹⁶⁸ Aspecte privind evoluția situației drepturilor omului în România și activitatea APADOR-CH, raport 2001, publicat pe site-ul <http://www.apador.org/ro2001h.php>

Totodată, organizațiile neguvernamentale au semnalat multiple cazuri de rele tratamente aplicate de către poliție, privare de libertate în mod arbitrar, și au sprijinit victimele să se adreseze Curții Europene a Drepturilor Omului (CEDO), în cazul în care nu au avut câștig de cauză în România. Un exemplu în acest sens îl reprezintă activitatea susținută derulată de către APADOR-CH care, până în anul 2007, s-a implicat într-un număr de 42 de cazuri de încălcare a drepturilor propriilor cetățeni de către statul român și a sprijinit victimele să se adreseze CEDO și să își apere astfel drepturile. Aceeași organizație a realizat constant rapoarte, analize și recomandări privind situația respectării drepturilor omului în penitenciare.

• **Dreptul la liberă exprimare și dreptul la informare**

Organizațiile neguvernamentale au realizat acțiuni de protest și au fost sprijiniți jurnaliștii ale căror drepturi au fost încălcate, și aici avem în vedere în special libertatea de exprimare. S-au făcut demersuri de combatere a cenzurii.

Tot organizațiile neguvernamentale au fost cele care au inițiat programe de instruire pentru presă privind modalitatea în care aceasta trebuie să acționeze pentru a respecta drepturile victimelor violenței, ale persoanelor reținute sau arestate, dar necondamnate, drepturile copilului etc.

Astfel, peste 10 000 de persoane au beneficiat de cursuri organizate de Centrul pentru Jurnalism Independent (CJI), în 1994.

Începând cu anul 1999, Agenția de Monitorizare a Presei – Academia Cațavencu a derulat programul „Freedom of Expression – FreeEx”, iar scopul acestuia este de a acționa împotriva încălcării dreptului la libera exprimare al jurnaliștilor, prin monitorizarea încercărilor de a intimida sau de a pedepsi ziariști, prin acordarea de asistență acestora și prin exercitarea de influență în favoarea modificării legislației care vizează mass-media.

Freedom House este un alt nume recunoscut de organizație neguvernamentală care promovează libertatea de expresie și drepturile jurnaliștilor, militând totodată pentru profesionalizarea presei și a jurnaliștilor.

• **Drepturile copilului**

Aceste drepturi sunt, în mod special, avute în vedere de organizații neguvernamentale precum: Salvați Copiii, Sprijiniți Copiii, Asociația de Sprijin a Copiilor cu Handicap Fizic din România (ASCHFR), Centrul de Resurse Juridice, Fundația Serviciilor Sociale Bethany etc. Conform *Catalogului Societății Civile FDSC* din 2010, 38,69% dintre organizațiile înregistrate au ca beneficiari copiii și tinerii (889 de organizații). Există la nivel național o Federație a Organizațiilor Neguvernamentale pentru Copii, care numără 100 de membri activi în domeniul asigurării respectării drepturilor copilului.

Organizațiile neguvernamentale au contribuit în mod esențial la pregătirea, declanșarea și implementarea reformei în domeniul bunăstării și protecției copilului din România. Acest lucru a fost recunoscut în repetate rânduri atât de instituțiile internaționale, cât și de autoritățile statului. Spre exemplu, Salvați Copiii România a inițiat în 2003 o campanie ce a urmărit dezvoltarea legislației cu privire la drepturile copilului, inclusiv la protecție împotriva violenței. În 2006 a relansat campania împotriva violenței asupra copiilor, cu scopul promovării legii de interdicere a pedepselor fizice asupra copilului și schimbării mentalităților referitoare la educarea copiilor, prin promovarea unor metode educaționale care să excludă violența.¹⁶⁹

• **Drepturile minorităților și drepturile sociale**

Și în cazul drepturilor minorităților, promovarea, acțiunile de conștientizare și de educare a publicului, dar

¹⁶⁹ Raport alternativ la cel de-al treilea și al patrulea raport periodic înaintat de România Comitetului ONU pentru Drepturile Copilului 2003 – 2007, Salvați Copiii, București, 2008

și de monitorizare a respectării lor se realizează de către organizațiile neguvernamentale. Studiul de față face referire în special la rolul ONG în apărarea drepturilor minorității romne. Nume sonore ale sectorului neguvernamental precum Romani CRISS (Centrul Rromilor pentru Intervenție Socială și Studii), Centrul de Resurse pentru Comunitățile de Romi, Aven Amentza, Centrul de Resurse Juridice, Agenția de Monitorizare a Presei, APADOR-CH, UNOPA etc. s-au implicat constant în activități menite, pe de o parte, să contribuie la îmbunătățirea cadrului legislativ și instituțional pentru protecția drepturilor minorităților, iar, pe de altă parte, să monitorizeze situația implementării dispozițiilor legale și să contribuie la ameliorarea situației grupurilor-țintă (prin instruirii, campanii de conștientizare, dar și oferirea de servicii sociale directe grupurilor afectate de discriminare etc.). Campanii sociale de prevenire și combatere a prejudecăților și discriminării față de cetățenii români de etnie rromă au fost derulate de câteva organizații neguvernamentale, incluzând campanii mediatice impresionante la nivel național (spoturi radio/TV, emisiuni televizate pe tema discriminării, expuneri de panouri etc.).

Campania CRCR a inclus șase concerte-eveniment susținute de formația Nightlosers și solistul rrom Tudor Lakatos (Elvis Romano) în București, Constanța, Craiova, Timișoara, Cluj-Napoca și Iași, expoziții itinerante pe tema Holocaustului (proiecții video, expoziții foto și de carte bilingvă), târguri locale meșteșugărești cu specific cultural rrom, un concurs cu premii pentru presă pe tema anti discriminării, monitorizarea, pentru prima dată, a modului în care e reflectată imaginea rromilor în presa scrisă și în buletinele de știri radio/TV.

Mediatorul sanitar – o meserie nouă promovată de Centrul Rromilor pentru Intervenție Socială ROMANI CRISS

Tot în privința respectării drepturilor copilului, în vederea îmbunătățirii accesului la servicii de sănătate organizația Romani CRISS a avut o contribuție esențială la introducerea meseriei de mediator sanitar pentru comunitățile de rromi. Această organizație a obținut de la MESS un aviz favorabil pentru crearea meseriei de „mediator sanitar” și pentru introducerea acesteia în nomenclatorul de meserii (grup de bază nr. 5139, „lucrători în servicii pentru populație”, cod 513902). Ministerul Sănătății a emis Ordinul 619/2002 pentru aprobarea funcționării ocupației de mediator sanitar și a normelor tehnice privind organizarea, funcționarea și finanțarea activității mediatorilor sanitari. Ulterior, în perioada 2004 – 2005 Romani Criss a organizat numeroase cursuri de pregătire a mediatorilor sanitari (au fost formați 360 de mediatorii sanitari) și a făcut evaluări riguroase ale rețelei de mediatorii sanitari. În tot acest timp au existat proiecte de monitorizare a mediatorilor sanitari de către specialiștii organizației. 264 dintre acești mediatorii au fost angajați de către 38 de Direcții de Sănătate Publică Județene. De asemenea, în cursul anului 2007, Romani Criss a coordonat elaborarea standardului ocupațional pentru mediatorul sanitar, standard aprobat pe 13 decembrie 2007.¹⁷⁰

Dacă vorbim despre combaterea discriminării față de minoritățile sexuale, trebuie menționată organizația ACCEPT, care este un militant constant în acest sens în peisajul neguvernamental românesc, una dintre valorile după care își conduce acțiunile fiind combaterea intoleranței și a discriminării față de persoane și de grupuri pe criteriul orientării sexuale și al identității de gen.

- **Drepturile femeii și egalitatea de șanse**

Drepturile femeii și, în special, egalitatea de șanse reprezintă un subiect delicat în România, chiar și în prezent. Există o Agenție Națională pentru Egalitatea de Șanse între Femei și Bărbați, există politici și strategii în acest sens, dar realitatea nu este una foarte fericită încă.

¹⁷⁰ Raport alternativ al FONPC către Comitetul Națiunilor Unite pentru Drepturile Copilului referitor la cel de-al treilea Raport periodic al Guvernului României pentru intervalul 2003 – 2007.

Organizații neguvernamentale precum Fundația Șanse Egale pentru Femei, Pro Women, Asociația pentru Promovarea Femeilor (APFR), Asociația Femeilor din România, Societatea de Analize Feministe „Ana” sunt tot atâtea organizații înființate în România pentru a sprijini demersurile de înțelegere și îmbunătățire a condiției femeii în România, de promovare a drepturilor acestora, de conștientizare, educare a publicului larg asupra acestora, precum și pentru a oferi consiliere femeilor în situații de criză (victime ale violenței domestice, ale traficului de persoane etc.).

Implicarea civică în sprijinul egalității de gen, derularea de sesiuni de educație civică, radiografierea fenomenului, precum și crearea și influențarea cadrului legislativ specific, care să răspundă optim realității și complexității fenomenului de violență în familie, sunt toate subiecte abordate de ONG-urile românești.

Astfel, APFR a realizat un proiect de lege pe violența domestică, acesta devenind o lege distinctă (Legea 217/2003 – Legea pentru prevenirea și combaterea violenței în familie). Ulterior, aceeași organizație a coordonat un alt proiect, prin care s-a promovat și chiar s-a reușit completarea acestei legi, în sensul instituirii ordinului de restricție ca măsură de siguranță pentru victimele violenței în familie. În sprijinul acestui proiect au stat Coaliția Națională a ONG-urilor implicate în Programe privind Violența Împotriva Femeilor, dar și alte ONG-uri care nu fac parte din această coaliție.

Organizații neguvernamentale precum Fundația ȘEF militează în sensul prevenirii și combaterii discriminării și eliminării stereotipurilor de gen. Sunt realizate campanii de conștientizare și informare privind rolul diversității în procesul de dezvoltare al unei organizații și al întregii societăți. Sunt derulate proiecte care își propun să promoveze femeile în funcții de luare a deciziilor, în politică, afaceri, știință și tehnologie.

Societatea de Analize Feministe „Ana” a militat pentru (și a reușit în acest demers) introducerea studiilor despre femei și a feminismului în programele universitare și în publicistica națională.

Centrul de Parteneriat pentru Egalitate promovează integrarea principiului egalității de șanse pentru femei și bărbați în politicile publice și practicile asociate, ca parte componentă a democrației și societății deschise, în scopul redefinirii statutului și îmbunătățirii condiției femeii în România.

• Drepturile consumatorilor și consilierea cetățenilor cu privire la drepturile pe care le au

Când se vorbește despre drepturi, nu poate fi omisă categoria drepturilor consumatorului. Încă din 1990 s-a înființat Asociația pentru Protecția Consumatorilor din România, fiind prima organizație neguvernamentală cu preocupări în domeniul protecției consumatorilor. Serviciile oferite de aceasta sunt de mai multe categorii și anume: consultanță oferită consumatorilor, reprezentarea consumatorilor, informarea și educarea acestora în ceea ce privește drepturile pe care le au și posibilitatea protejării lor. Rolul acestora a fost potențat de legislația europeană, pe care și România trebuie să o respecte, în condițiile participării la o piață comună de bunuri și servicii.

Pe lângă APC, în România mai există câteva zeci de organizații constituite, marea majoritate, pentru a acționa local și care oferă, la rândul lor, servicii de consultanță specializată consumatorului și îl îndrumă în vederea drepturilor acestuia. Numărul de cetățeni care beneficiază de serviciile acestora este semnificativ, dacă ne raportăm la faptul că numai în anul 2008, peste 4 500 de consultații au fost acordate de o singură organizație (APC România).

La 1 ianuarie 2008 s-a înființat și Centrul European al Consumatorilor România (EEC România) care face parte din rețeaua EEC-Net și are ca rol sprijinirea cetățenilor UE în domeniul achizițiilor transfrontaliere. EEC România este cofinanțat de Comisia Europeană și de Guvernul României prin Autoritatea Națională pentru Protecția Consumatorilor. EEC funcționează în cadrul APC România.¹⁷¹

¹⁷¹ http://www.apc-romania.ro/assets/comatosepages/243/1902/raport_anual_2008.pdf?1254271666

În ceea ce privește creșterea capacității cetățenilor de a-și exercita drepturile și obligațiile civile și sociale, există în România, începând cu anul 2002, o rețea de **Birouri de Consiliere pentru Cetățeni** (BCC), care oferă acces cetățenilor la informații privind drepturile și îndatoririle lor, precum și consiliere pentru identificarea căilor de rezolvare a unora din problemele cu care se confruntă. Acest serviciu a fost înființat în baza unui parteneriat între o organizație neguvernamentală și autorități locale, fiind însă independent de acestea. Activitatea de informare și consiliere derulată de BCC se bazează pe principiile independenței, imparțialității, gratuității și confidențialității.¹⁷² Peste 40 000 cetățeni intră anual în contact cu serviciile BCC. Impactul pe care îl au serviciile BCC în comunități este semnificativ, BCC promovând participarea cetățenească, transparența și responsabilizarea autorităților publice.

Promovarea bunei guvernări în România

Activitatea ONG-urilor aduce o contribuție importantă la consolidarea democrației, prin activitățile de monitorizare a guvernării, acționând pentru creșterea transparenței procesului de luare a deciziilor de interes public și asumarea răspunderii de către autorități, dar și prin creșterea nivelului de participare a cetățenilor, facilitarea implicării directe a grupurilor defavorizate în dezvoltarea și implementarea de soluții pentru problemele cu care se confruntă, influențarea culturii și a comportamentelor guvernanților și cetățenilor.

Participarea este instrumentul cel mai important în inițierea, informarea și promovarea schimbărilor dorite de cetățeni. Astfel, ONG-urile care doresc să influențeze guvernarea, pentru a rezolva problemele critice sau a crește nivelul de notorietate a problemelor, derulează activități menite să construiască și să consolideze mecanismele care asigură participarea cetățenilor și stimularea implicării active și directe a acestora.

Principalele legi care reglementează participarea publică, și anume Legea 52/2003 privind transparența decizională în administrația publică și Legea 544/2001 privind accesul la informațiile de interes public sunt rezultatul acțiunilor întreprinse de organizații neguvernamentale, care au făcut ca temele propuse de ele să fie transpuse în politica publică din domeniu.

• Monitorizarea transparenței decizionale și a accesului publicului la informații de interes public

În 2001, o coaliție de ONG-uri românești a acționat cu succes ca un catalizator al consensului privind adoptarea Legii Accesului la Informații Publice. În condițiile în care inițiative legislative concurente de la guvern și din opoziție fuseseră depuse în Parlament, iar o Lege a informațiilor clasificate era, de asemenea, în discuție, în martie 2001 s-a format o coaliție a societății civile, care a facilitat consultările între guvern (Ministerul Informațiilor Publice) și opoziție (Partidul Național Liberal). Rezultatul a fost o poziție comună a tuturor celor implicați asupra unei propuneri de lege ce a fost, mai apoi, adoptată de Parlament, în septembrie 2001.¹⁷³

Legea în sine nu este suficientă pentru a face lucrurile să se schimbe. Este nevoie în continuare de efortul susținut atât al organizațiilor neguvernamentale, al presei, dar și al cetățenilor, pentru implementarea în bune condiții a acestei legi și pentru schimbarea mentalității administrației publice din România.

Organizații precum APADOR-CH, Societatea Academică din România, Institutul pentru Politici Publice, Pro Democrația, Asociația Română pentru Transparență au derulat activități de monitorizare a aplicării legii și au publicat rapoarte conținând modul de aplicare a legii, neregulile sesizate în practică, precum și propunerile de lege ferenda.

¹⁷² www.robcc.ro

¹⁷³ *Advocacy și influențarea politicilor publice. Un ghid pentru organizațiile neguvernamentale*, Nicole Rață, seria „Organizații nonprofit, Programul de Consolidare a Societății Civile din România, World Learning, 2007

Societatea Academică din România și-a propus în anul 2006 îmbunătățirea capacității instituționale a administrației publice locale de a realiza raportul de activitate anual prevăzut de legea liberului acces la informațiile de interes public, prin crearea unui model standard de raport, bazat pe indicatori de performanță care să măsoare concret eficiența și transparența financiară a fiecărei instituții. Au fost organizate sesiuni de instruire pentru funcționari publici; a fost, de asemenea, creată o metodologie de raportare anuală, care să poată fi preluată și folosită de autoritățile locale din România, precum și un ghid practic – *Raportul anual al instituțiilor publice*, distribuit autorităților la nivel național.

Asociația Asistență și Programe pentru Dezvoltare Durabilă – Agenda 21 a realizat, în 2008, o analiză a gradului de transparență și implicare a cetățenilor din cadrul a 18 instituții publice din România, prin aplicarea unei metodologii specifice (metoda CLEAR).

IPP a realizat și dat publicității, în 2008, un raport de evaluare a aplicării legislației privind accesul la informații de interes public la nivel local, analizând în conținutul său accesul la informații privind activitatea consiliilor locale.

- **Responsabilitatea și integritatea clasei politice**

Organizațiile neguvernamentale au derulat activități cu un impact răsunător în rândul societății în ceea ce privește **responsabilizarea clasei politice** sau posibilitatea cetățenilor de a-i trage la răspundere pe conducătorii lor politici.

Odată cu adoptarea legislației privind accesul publicului la informație și obligativitatea declarării de către demnitari a averii și intereselor, există demersuri de monitorizare foarte riguroasă a averilor și cheltuielilor demnitarilor.

Exemple în acest sens sunt: constituirea Coaliției pentru un Parlament Curat și a Coaliției pentru o Guvernare Curată.

Cu ocazia alegerilor locale, din iunie și a celor legislative și prezidențiale, din noiembrie/decembrie 2004, ca urmare a acumulării de frustrări și de dezamăgiri legate de lipsa de eficiență a activităților desfășurate de guvern și instituțiile publice pentru combaterea corupției, societatea civilă din România a avut prima inițiativă de formare a unei coaliții, scopul fiind promovarea integrității în viața politică:

Coaliția pentru un Parlament Curat.

Organizațiile participante la acest demers sunt: Societatea Academică din România, Agenția de Monitorizare a Presei, Alianța Civică – Consiliul Director Național, APADOR – CH, Asociația Pro Democrația, Asociația Revoluționarilor Fără Privilegii, Freedom House România, Centrul pentru Journalism Independent, Fundația pentru o Societate Deschisă, Grupul pentru Dialog Social, Liga Română de Presă, Asociația Studenților de la Facultatea de Științe Politice.

Conceptul a fost întâi testat pe șapte mari orașe, în alegerile locale din iunie 2004, și apoi extins la toți candidații din alegerile naționale din noiembrie. Coaliția a stabilit în primul rând criteriile care ar face un candidat să fie nepotrivit pentru un Parlament curat: a) migrarea repetată de la un partid politic la altul; b) existența unor acuzații de corupție sau conflicte de interese bazate pe dovezi verificabile; c) colaborarea cu fosta Securitate.

Al doilea pas a fost discutarea acestor criterii cu conducerea principalelor partide politice. A urmat monitorizarea candidaților principalelor partide politice. Astfel, a fost compilată o listă cu acei candidați care îndeplineau unul sau mai multe criterii de includere și care erau, astfel, considerați de CPC ca fiind

nepotriviți moral pentru o poziție în viitorul parlament. *Listele negre* au fost trimise partidelor politice, care au fost rugate să reexamineze fiecare caz și să decidă dacă doresc să retragă sau să mențină candidatul, sau să conteste aceste date. Retragerea de pe listele electorale a dus la încetarea activității de monitorizare din partea CPC.

Ultimul pas a constat în finalizarea listelor cu biografiile candidaților cu probleme și distribuirea lor sub forma a aproape două milioane de fluturași în întreaga țară, cu accent pe zona rurală. Fluturașii au fost, de asemenea, puși pe o pagină de web, astfel încât să poată fi obținuți de orice persoană interesată și distribuiți mai departe.

Prin această acțiune, CPC a obținut o vizibilitate enormă și o acoperire media extraordinară, devenind unul dintre punctele de interes ale campaniei electorale din 2004. Coaliția a câștigat procesele pornite împotriva sa de diferiți candidați și demnitari, bazându-se pe argumentul libertății de expresie. 98 dintre candidații numiți de CPC au fost retrași de pe liste de partidele lor sau au pierdut alegerile; 104, deși prezenți pe *listele negre* ale CPC, au reușit să intre în parlament. Rata de succes a fost deci puțin sub 50%.¹⁷⁴

În ianuarie 2005, CPC s-a transformat în **Coaliția pentru o Guvernare Curată**.

Institutul pentru Politici Publice (IPP) realizează activități de monitorizare a cheltuielilor cu activitatea parlamentarilor. Totodată IPP realizează rapoarte de monitorizare a sesiunilor parlamentare, rapoarte care cuprind informații actualizate privind prezența deputaților și senatorilor la lucrările din plen și din comisii, inițiativele legislative propuse, declarațiile politice realizate de la începutul legislaturii, precum și situația interpelărilor/întrebărilor adresate Cabinetului.

• Participarea cetățenilor la luarea deciziilor

Participarea cetățenilor din România la luarea deciziilor care îi privesc rămâne scăzută. ONG-urile sunt principalele mecanisme care facilitează această participare, de la cele mai fragede vârste prin formule de tipul consiliilor locale ale copiilor, consacrate de Asociația MasterForum, sau de dezbateri publice, forumuri pe teme de interes cetățesc la nivelul comunităților locale din România sau forme mai sofisticate de bună guvernare locală prin planificare strategică participativă, care s-au înmulțit în ultimii ani.

Mecanismele de participare sau consultare a cetățenilor instituite prin legi speciale, cum ar fi cele privitoare la planificarea urbană a localităților sau cele prin autorizațiile sau studiile de impact de mediu sunt încă ineficiente în practică, iar ONG-urile au un rol foarte important și în acest domeniu.

Principalii promotori ai participării cetățenilor la democrația locală au fost pentru multă vreme Asociația Pro Democrația care, prin cluburile locale, a organizat forumuri de candidați în alegeri, dezbateri cetățenești.

În ultimii ani, numeroase organizații derulează campanii de influențare a deciziilor locale, a planurilor de dezvoltare locale și a modului de luare a deciziilor care îi privesc pe cetățeni, existând cazuri celebre de organizații și campanii care au reușit, prin presiune publică sau prin decizii ale unor instanțe, să determine autoritățile publice să respecte legislația în vigoare și să adopte măsurile corecte.

De multe ori, aceste campanii ale ONG au vizat calitatea vieții cetățenilor, protecția mediului și a patrimoniului cultural, care nu era avută în vedere de administrațiile publice, în pofida prevederilor legale. Sunt de notorietate cazurile Roșia Montană, Pasajul Basarab etc.

¹⁷⁴ http://www.sar.org.ro/art/proiecte/buna_guvernare/coalitia_pentru_un_parlament_curat-48-ro.html

În ceea ce privește definirea strategiilor de dezvoltare locală prin planificare strategică participativă, pionierii ai acestei abordări au fost Fundația Parteneri pentru Dezvoltare Locală și Fundația Civitas pentru Societatea Civilă în Transilvania. În ultimii ani, tot mai multe organizații promovează astfel de procese la nivel local, în paralel cu inițiativele făcute de diverse niveluri ale administrației (local, județean, regional și național) de a organiza astfel de procese participative, care sunt un ingredient de bază al bunei guvernări.

Pe site-ul Centrului de Resurse pentru Participare Publică¹⁷⁵ se regăsesc adunate o multitudine de inițiative de acest tip derulate de către organizațiile neguvernamentale, resurse pentru cetățeni, ONG-uri, instituții publice, manuale de participare publică, povești de succes, instrumente practice în domeniul participării publice. Este demonstrat astfel, o dată în plus, rolul pe care îl au ONG-urile în consolidarea democrației (implicit a bunei guvernări) și a societății civile.

• Integritate în viața publică – rolul ONG-urilor în combaterea corupției

Printre organizațiile neguvernamentale care are ca obiectiv prevenirea și combaterea fenomenului corupției, în special prin activități de cercetare, documentare, informare, educare și sensibilizare a opiniei publice, se numără Asociația Română pentru Transparență, Societatea Academică din România, Asociația Pro Democrația, Fundația Concept, APADOR-CH, Centrul de Resurse Juridice, Institutul pentru Politici Publice, Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile etc.

Promovarea unui comportament civic de respingere a corupției mici și de încurajare a implicării jurnaliștilor în promovarea valorilor și practicilor civice, prin investigarea subiectelor de corupție mică și semnalarea cazurilor de comportament civic de respingere a acesteia, a reprezentat obiectivul principal al campaniei naționale „Nu da șpagă!”

Campania derulată de alte organizații neguvernamentale, precum Asociația Pro Democrația, club Brașov, a condus la îmbunătățirea cadrului legal în domeniul luptei împotriva corupției, prin punerea în aplicare a dispozițiilor Legii privind avertizorii de integritate (Legea nr. 571/2004¹⁷⁶).

Proiectele derulate de Centrul pentru Resurse Juridice au vizat atât construirea integrității și a bunei guvernări la nivel local, prin dezvoltarea unei rețele naționale pentru integritate și buna guvernare capabilă să influențeze politicile publice și să promoveze schimbări pozitive în societate, cât și dezvoltarea abilităților și capacității organizațiilor neguvernamentale locale de a monitoriza și lupta împotriva corupției.

Asociația Română pentru Transparență este, la rândul, său asimilată în mintea publicului cu imaginea luptătorului anticorupție. Activitățile realizate de aceasta constau, la fel ca pentru câteva alte organizații românești active în domeniu, în monitorizare a implementării legislației și a performanțelor instituționale relevante pentru combaterea corupției; instruire: participarea la și organizarea de sesiuni de instruire pentru organizații neguvernamentale, funcționari publici și partide politice cu privire la problematica legată direct sau indirect de corupție; consiliere juridică oferită cetățenilor afectați de corupție, fără a se angaja să îi reprezinte în instanță; educație civică.

Finanțarea netransparentă a partidelor politice reprezintă unul dintre instrumentele cele mai folosite pentru a obține beneficii din partea politicianilor și o cale de a lăsa procesul decizional public pradă unor interese specifice ale unor finanțatori. Asociația Pro Democrația și Institutul pentru Politici Publice sunt două dintre organizațiile ce au derulat o serie de proiecte, prin care s-a urmărit atât sensibilizarea opiniei publice privind nivelul transparenței în finanțarea campaniilor electorale ale partidelor politice și candidaților, cât și îmbunătățirea modului de aplicare a legislației privind finanțarea partidelor politice și a campaniilor electorale.

¹⁷⁵ <http://www.ce-re.ro/home>

¹⁷⁶ Legea nr. 571/2004 privind protecția personalului din autoritățile publice, instituțiile publice și din alte unități care semnalează încălcări ale legii

• Reforma electorală și corectitudinea procesului electoral

Alegerile corecte sunt apanajul democrației și al bunei guvernări. În privința alegerilor și a corectitudinii procesului electoral, Asociația Pro Democrația are implementate mai multe proiecte. Un exemplu elocvent sunt campaniile de strângeri de semnături pentru promovarea Codului electoral. Asociația Pro Democrația a stat la baza creării și coordonării activității coaliției de structuri ale societății civile Inițiativa Civică pentru Responsabilitatea Actului Politic (ICRAP).

În toamna anului 2001, ICRAP a propus clasei politice și sectorului privat un proiect de Cod Electoral care urma să cuprindă toate reglementările cu privire la organizarea și desfășurarea alegerilor, indiferent de tipul acestora.

Inițiativa Civică pentru Responsabilitatea Actului Politic (ICRAP) a desfășurat două campanii pentru strângerea celor 250 000 de semnături necesare introducerii proiectului de Cod Electoral în Parlament ca o inițiativă legislativă cetățenească. Prima campanie s-a desfășurat în perioada noiembrie 2001 – ianuarie 2002 și s-a reușit strângerea a doar 161 400 de semnături, iar în a doua campanie, desfășurată în perioada mai – august 2002, numărul de semnături strânse a fost de aproximativ 150 000¹⁷⁷.

Finanțarea ONG-urilor din domeniul drepturilor omului și al bunei guvernări

De departe, cel mai important susținător și finanțator al organizațiilor neguvernamentale din România, în special în procesul extins al construcției democratice de după 1990, a fost Uniunea Europeană. Prin programe de finanțare multianuale (în cadrul Memorandumurilor de Finanțare Phare), Uniunea Europeană a susținut constant ONG-urile din România, pornind de la activități de dezvoltare organizațională și construcție de structuri de suport și continuând cu susținerea activităților de promovare a parteneriatelor, creării și dezvoltării de servicii specifice, influențarea proceselor și monitorizarea activității și deciziilor publice, identificarea și promovarea de acțiuni menite a susține consolidarea sectorului neguvernamental. În Anexa 3 sunt enunțate programele dedicate susținerii sectorului neguvernamental românesc, programe în implementarea cărora Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile a fost implicată ca administrator direct sau ca furnizor de asistență tehnică către autoritățile române responsabile.

Finanțări în domeniul sprijinirii democrației și a drepturilor omului au fost acordate și de către alți finanțatori precum: Agenția Statelor Unite ale Americii pentru Dezvoltare Internațională (USAID), Trust for Civil Society in Central and Eastern Europe, Balkan Trust for Democracy, ambasade precum cea a Olandei etc.

Activitatea acestora s-a restrâns continuu în perioada ultimilor ani, ceea ce situează și organizațiile active în cadrul acestui domeniu, asemenea întregului sector neguvernamental românesc, în fața unor provocări continue de identificare de resurse alternative de finanțare.

Fonduri Structurale. Planul Național de Dezvoltare a României pentru perioada 2007 – 2013 este prezentat drept o creație într-un larg parteneriat, totuși comunicarea guvern – societate civilă a fost, ca de obicei, relativ deficitară, cea mai mare parte a doleanțelor manifestate de ONG-uri nefiind luate în considerare.¹⁷⁸

Unul dintre cele mai problematice efecte ale lipsei de interes referitoare la includerea societății civile în măsurile de susținere financiară este însuși riscul ca un număr important de organizații active să se găsească în situația de a fi incapabile să-și continue o mare parte din activități. Planul Național de Dezvoltare 2007 – 2013 și programele operaționale nu prevăd finanțări directe în domeniile democrației și statului de drept, participării cetățenilor la buna guvernare la nivel local și național, justiției și incluziunii sociale, ceea ce face ca accesul lor la fondurile structurale să fie serios amenințat. Un alt efect al lipsei

¹⁷⁷ Nicole Rață, *Advocacy și influențarea politicilor publice. Un ghid pentru organizațiile neguvernamentale*, seria *Organizații nonprofit*, Programul de Consolidare a Societății Civile din România, World Learning, 2007

¹⁷⁸ Todor Arpad, *Europa Civică – România Civică*, 2008, p. 36

de implicare a societății civile în planficarea, implementarea și monitorizarea proiectelor de dezvoltare poate conduce la o limitare drastică a transparenței folosirii fondurilor UE, aspect care, într-o țară cu un nivel mare de corupție creează un mediu ideal pentru fraude.

Câteva concluzii

Din cele prezentate în acest capitol se poate observa cât de important a fost și continuă să fie procesul de advocacy în influențarea guvernării, în contribuția la maturizarea societății și în consolidarea democrației.

Impactul activităților de advocacy derulate de organizațiile neguvernamentale a fost atât la nivelul schimbărilor de conținut (amendarea/promovarea unei legi/hotărâri/decizii, inițierea/modificarea unei politici publice), cât și la cel al schimbărilor în modul de funcționare a sistemului și de luare a deciziilor de interes public. Au intervenit totodată și unele schimbări în modul în care cetățenii percep puterea și se implică în activități de influențare a acesteia.

Campaniile de advocacy au avut succes mai mare atunci când au fost inițiate de către coalitii sau rețele de ONG-uri. În ce privește influențarea politicii publice, putem spune că efectele acestor campanii sunt pozitive: schimbări de legislație (Codurile civil și penal, articolul 200 din Codul penal, legislația audiovizualului, legea finanțării partidelor politice), elaborare de legislație (legea egalității de șanse, legea discriminării, legea transparenței decizionale, legea accesului liber la informații, legislație pe trafic de persoane, legea pentru avertizorii de integritate, legislația pe drepturile copilului, legea de sancționare a faptelor de corupție – legea 78/2000, votul uninominal), creare de instituții (Agenția Națională pentru Integritate, Consiliul Național al Discriminării), sprijinire a activității unor instituții (Direcția Națională Anticorupție, Autoritatea Electorală Permanentă, TVR, Radio România). Este de menționat însă că demersurile ONG-urilor de schimbare sau de elaborare de politică publică au fost de lungă durată, iar campaniile punctuale de scurtă durată nu au avut mereu efectele scontate imediat, ci în timp.

Ca și coalitii importante pot fi menționate: Coaliția pentru un parlament curat, Coaliția pentru universități curate, Coaliția Antidiscriminare, Coaliția „Opriți Codurile”.

ONG-urile nu au reușit întotdeauna să construiască o relație foarte strânsă cu cetățenii. Concentrarea mare pe elaborarea de politici publice sau pe schimbarea acestora, coroborată cu resursele limitate avute la dispoziție, a condus la o cunoaștere limitată de către cetățeni a activității derulate de organizațiile neguvernamentale, fapt ce generează implicit existența unei susțineri extrem de reduse la nivelul populației. Lupta intensă dusă la nivel politic a făcut ca apropierea de cetățeni să nu se realizeze, și chiar să lipsească susținerea necesară a acestora pentru activitatea derulată. De aceea, de multe ori apar probleme legate de reprezentativitatea ONG-urilor.

În plus, nu există evaluări ale campaniilor derulate pentru informarea cetățenilor, deoarece efectele acestora sunt dificil de monitorizat.

Este interesant de văzut care au fost schimbările intervenite în ceea ce privește notorietatea unor organizații neguvernamentale în rândul populației. Astfel, la nivelul anului 1998, organizațiile neguvernamentale cele mai populare erau, în ordine, asociațiile generic denumite ale „crescătorilor de taurine”, cu 3 din 10 nominalizări, urmate de organizații individualizate, precum LADO (una din 10 persoane) și Fundația Soros (1 din 25 persoane). Prezența asociației LADO, profilată pe protecția drepturilor omului și supravegherea alegerilor, în top, se justifică prin rolul puternic mediatizat jucat de aceasta în timpul alegerilor, iar Fundația Soros (cunoscută mai ales sub acest apelativ, decât cel de Fundația pentru o Societate Deschisă), pentru acordarea de finanțări individuale sau de grup.¹⁷⁹

¹⁷⁹ Daniel Saulean, *Sursele sociale ale vieții asociative și filantropiei în România*, FDSC, 2001

În 2010, organizațiile cele mai cunoscute și considerate utile de către publicul larg sunt cu totul altele: Salvați Copiii, Crucea Roșie, Caritas, Pro Democrația, AIESEC, Smurd, Green Peace.¹⁸⁰ Acestea sunt, în principiu, organizații care au derulat campanii de presă susținute, și astfel au devenit „memorabile”. Există totuși semne încurajatoare pentru organizațiile care sprijină drepturile omului și democrația, dat fiind faptul că, în ambele perioade avute în vedere, cel puțin o organizație de acest tip a fost menționată.

Sustenabilitatea activității organizațiilor neguvernamentale în domeniu continuă să fie puternic influențată de resursele pe care reușesc să le mobilizeze, fiind remarcate de-a lungul timpului acoperirea unor teme doar pe anumite perioade de timp (asta și în funcție de finanțare și de rezultatele obținute) și insuficienta acoperire geografică, care duce la dificultăți în monitorizarea respectării principiilor democrației la nivel local.

7.4. Educație

Definire sector

Delimitarea cantitativă a organizațiilor neguvernamentale active în domeniul educațional este dificil de realizat, în contextul în care statisticile actuale iau în considerare clasificarea internațională a organizațiilor nonprofit (ICNPO), ce include educația alături de cercetare. Mai mult, intervenția celor mai multe dintre organizațiile neguvernamentale nu permite, uneori, o delimitare strictă a domeniului principal de activitate. Se regăsesc organizații neguvernamentale care activează consistent în domeniul educațional, dar pot avea, de asemenea, activități în domenii complementare, precum: serviciile sociale, democrația și drepturile omului, arta și cultura, mediul etc.

O categorie aparte de ONG-uri o reprezintă unitățile private de învățământ. Regimul lor juridic este mult mai complex, având un tratament special față de regimul juridic general al organizațiilor neguvernamentale, probabil tocmai datorită plasării lor foarte sus pe o scală a importanței furnizorilor de servicii publice. Așadar, potrivit legii¹⁸¹, învățământul particular poate funcționa numai dacă este organizat și funcționează pe „principiul nonprofit”, este organizat pe principii nediscriminatorii și respinge ideile, curentele și atitudinile antidemocratice, xenofobe, șovine și rasiste, respectând standardele naționale.

Dincolo de parcurgerea procesului de înființare, prevăzut pentru orice asociație sau fundație, unitățile private de învățământ se supun unor prevederi suplimentare relevante, atât pentru etapa anterioară dobândirii personalității juridice, cât și pentru etapa funcționării propriu-zise. Astfel, cu titlu de exemplu, grădinițele, școlile primare și gimnaziale, precum și școlile de arte și meserii se pot înființa numai cu autorizarea inspectoratului școlar, pe baza documentației de evaluare (cerință ce nu există nici măcar într-o manieră similară pentru un alt tip de asociație sau fundație). Liceele, inclusiv cele care cuprind anul de completare, precum și școlile postliceale, se pot înființa numai cu avizul inspectoratului școlar și cu aprobarea Ministerului Educației, Cercetării și Tineretului, pe baza documentației de evaluare (idem comentariul anterior).

Acest capitol va sintetiza date statistice referitoare la organizațiile neguvernamentale având educația și cercetarea ca domeniu de activitate, însă vom insista, în primul rând, pe delimitarea acțiunilor concrete și a rezultatelor realizate în domeniul educației de organizațiile neguvernamentale. Vom sublinia complementaritatea sectorului neguvernamental raportat la sistemul public, precum și rolul de promotor, pe care numeroase organizații neguvernamentale și l-au asumat în domeniul educațional.

¹⁸⁰ Cercetare Omnibus, FDSC, 2010 realizată de Mercury Research

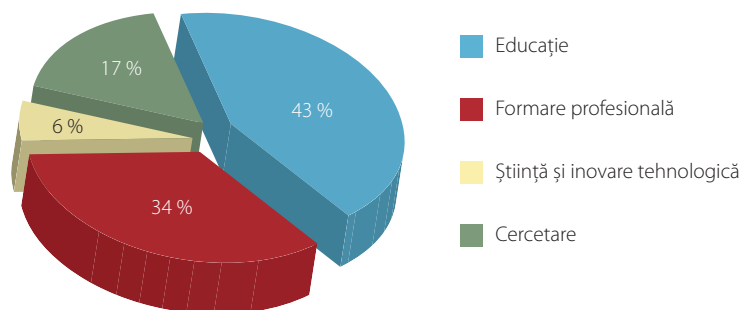
¹⁸¹ Legea 84/ 1995 a învățământului, cu modificările și completările ulterioare

Dimensiune și evoluție sector

Potrivit ultimei cercetări realizate la nivel de sector de către FDSC, în 1997, organizațiile neguvernamentale active în domeniul educației și cercetării reprezentau 16% din sector, cu o dinamică în creștere față de anul precedent (14%). Mai mult însă, peste 65% dintre organizațiile neguvernamentale incluse în cercetare derulaseră activități specifice domeniului, chiar dacă acesta nu reprezenta principalul obiect de activitate.

În 2010, dintre cele **2 297** de organizații neguvernamentale înregistrate în Catalogul Societății Civile, 973 (**42,36%**) au ca domeniu de activitate „educația și cercetarea”. Distribuția pe subdomenii este reflectată în graficul alăturat, luându-se în considerare faptul că unele organizații au bifat 2 subdomenii de activitate.

Fig. 95. Distribuție pe subdomenii a ONG-urilor din domeniul educației și cercetării

Sursa: Baza de date Catalogul Societății Civile, FDSC (ianuarie 2010)

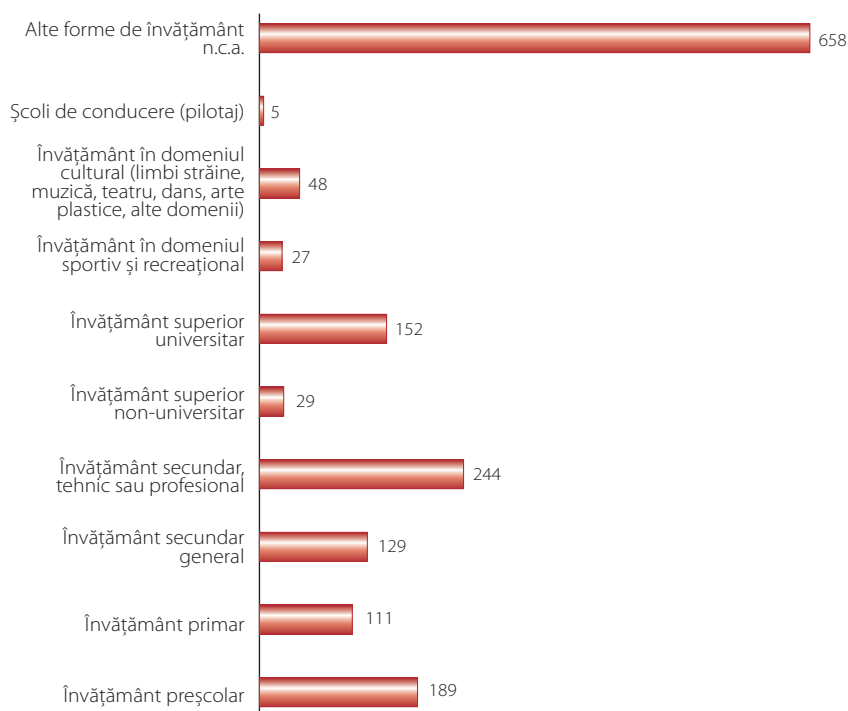
În această distribuție, merită menționat faptul că, în cadrul domeniului „sănătate”, alte 241 organizații neguvernamentale (10,49%) au ca subdomeniu de activitate „Educația pentru sănătate”.

Pe baza analizei datelor disponibile la nivelul Ministerului de Finanțe și codificării CAEN, în perioada 2006 – 2008, numărul organizațiilor neguvernamentale active (care au depus bilanț la sfârșitul exercițiului financiar), care sunt înregistrate cu domeniul major de intervenție „Educație”, a fost în evoluție constant pozitivă, cu o rată de creștere dintre cele mai importante, comparativ cu celelalte domenii.

Indicator	2006	2007	2008
Număr organizații neguvernamentale active (care au depus bilanț)	20 468	21 704	21 319
Organizații neguvernamentale – cod CAEN în domeniul educației (AFSL)	1 151	1 279	1 592

Sursa: Ministerul Finanțelor Publice, date de bilanț (prelucrare FDSC)

În 2008, ponderea organizațiilor neguvernamentale din domeniul educației a fost de 7,5% din numărul total de organizații, cu o pondere de 19,03% din efectivul de personal angajat în sectorul neguvernamental și, respectiv 22,27% venituri înregistrate. **Educația este domeniul principal de activitate al organizațiilor neguvernamentale din România, dacă avem în vedere numărul de salariați și veniturile.**

Fig. 96. Distribuția organizațiilor active pe tipuri de subactivitate principală (CAEN 2008)

Sursa: Ministerul Finanțelor, prelucrare FDSC

Analiza datelor financiare înregistrate în baza Ministerului de Finanțe relevă, de asemenea, faptul că există organizații ce înregistrează venituri din activități economice adiacente domeniului educațional, chiar dacă domeniul major de intervenție pentru activitatea nonprofit este diferit.

Fig. 97. Număr ONG-uri cu activități economice în domeniul educațional, dar fără activitate nonprofit în domeniu

Denumire cod CAEN	Nr. organizații active	
	Activități fără scop lucrativ exclusiv	Activități economice în domeniul educațional, fără a avea activitate fără scop lucrativ cu cod CAEN în domeniu
Învățământ preșcolar	189	3
Învățământ primar	111	1
Învățământ secundar general	129	3
Învățământ secundar, tehnic sau profesional	244	7
Învățământ superior nonuniversitar	29	1
Învățământ superior universitar	152	2
Învățământ în domeniul sportiv și recreațional	27	2
Învățământ în domeniul cultural (limbi străine, muzică, teatru, dans, arte plastice, alte domenii)	48	1
Școli de conducere (pilotaj)	5	1
Alte forme de învățământ n.c.a.	658	31
Total	1 592	52

Sursa: Ministerul Finanțelor Publice, date de bilanț (prelucrare FDSC)

Intervenția în domeniul educațional însă nu se limitează la aceste organizații, numărul celor care derulează activități specifice fiind mult mai mare, chiar în condițiile în care domeniul major de intervenție este diferit, sau organizațiile nu au declarat un cod CAEN specific.

Există, de exemplu, o serie de organizații care, deși în actele constitutive au scop declarat educația pentru diverse categorii de beneficiari, ele nu sunt reflectate în datele financiare centralizate. Astfel, **fundațiile județene de tineret** se înregistrează în majoritate în categoria *Activități ale altor organizații n.c.a.*, **organizații ale minorităților naționale**, altele decât cele reprezentate în parlament, se regăsesc în majoritate în categoria *Alte activități asociative n.c.a.*, în condițiile în care ambele categorii au, cel puțin la nivel declarativ, activitate în domeniul educațional, de exemplu de promovare a valorilor culturale, în cazul celei de a doua categorii.

Se poate aprecia, de altfel, că alegerea codului CAEN declarat la înregistrarea organizației nu reflectă întotdeauna cel mai bine activitatea de bază a acesteia. Un motiv poate fi reorientarea, în timp, a activităților predominante ale organizației, dezvoltarea în ultimii ani a activităților economice în cadrul organizațiilor, dar, la fel de bine, poate fi vorba și despre neacordarea unei importanțe deosebite alegerii codului CAEN. Pentru a face posibilă reflectarea corectă a activității sectorului, este necesară conștientizarea de către actorii din domeniu a importanței codificării CAEN.

Alături de social, educația reprezintă domeniul cu pondere semnificativă în aria de acțiune a organizațiilor neguvernamentale din România. După 1989, primele care au răspuns unor nevoi de bază în comunități, prin intervenție directă sau prin furnizare de servicii, au fost organizații neguvernamentale internaționale. Chiar dacă a predominat serviciul social, nu pot fi lăsate de o parte proiectele educaționale destinate unor categorii dezavantajate, cel mai important grup fiind copiii.

Peste ani, organizațiile neguvernamentale în domeniul educațional au evoluat de la intervenția punctuală, cu accent pe furnizarea unor servicii în special către categorii de grupuri dezavantajate, către definirea și promovarea de politici educaționale, dezvoltarea de capacități instituționale și/sau resurse umane, pilotarea unor modele sau mecanisme educaționale alternative și crearea de presiune pentru responsabilizarea guvernării. Intervenția în domeniul educației devine prioritară la nivelul politicilor publice și constituie de multe ori nucleul proceselor de dezvoltare comunitară.

Activități și servicii specifice domeniului

Eforturile organizațiilor neguvernamentale de susținere și complementare a sistemului public în domeniul educației s-au concretizat prin crearea de structuri proprii în cadrul sistemului formal de educație. În același timp însă, organizațiile neguvernamentale sunt promotorii și susținătorii conceptelor de educație nonformală și informală.

Reprezentare și intervenție în sistemul public de educație

- **Învățământ preuniversitar**

În contextul reformei continue a sistemului educațional național și a resurselor bugetare ce au reprezentat constant o problemă, contribuția organizațiilor neguvernamentale ca furnizori de servicii educaționale de calitate este considerabilă.

Fig. 98. Număr și tipuri de unități de învățământ particular

Unități de învățământ particular (nivel)	Accreditate, având ca inițiator		Autorizate, având ca inițiator	
	Asociații / Fundații	Altele (firme)	Asociații / Fundații	Altele (firme)
Preșcolar	67	16	252	166
Primar	26	4	38	11
Gimnazial	12	2	17	3
Liceal	27	2	97	6
Școli de Arte și Meserii	12	0	27	1
Unități de învățământ postliceal	64	2	119	4
TOTAL	208	26	550	191

Sursa: www.edu.ro (2009)

Organizațiile neguvernamentale au susținut revigorarea sau introducerea în România a unor **alternative educaționale**, ce au fost recunoscute și evaluate ca atare în cadrul sistemului formal de educație. Sunt incluse aici:

- **Pedagogia Step by Step**, care a debutat în România în 1994, sub numele de Head Start, la inițiativa **Fundației Soros pentru o Societate Deschisă**. Din 1998, programul este preluat și continuat de **Centrul Step by Step pentru Educație și Dezvoltare Profesională**. Aplicarea programului a fost reglementată de Convenția semnată în iunie 1994 cu Ministerul Educației, convenție reactualizată în fiecare an școlar pe măsura extinderii programului. În prezent, programul Step by Step este reprezentat în 10 județe (Bistrița Năsăud, Botoșani, Brăila, Caraș-Severin, Alba, Arad, Argeș, Bihor, Buzău, Bacău) și municipiul București (sursa www.stepbystep.ro).
- **Pedagogia Montessori**, aceasta constituind o tradiție în perioada interbelică în România, prin instruirea educatorilor prin prelegeri susținute de Maria Montessori, a cărei activitate a fost organizată prin **Asociația Montessori România**, condusă de Constantin Rădulescu-Motru și susținută prin publicarea de traduceri. Asociația Montessori Romania a fost reînființată în 1990, iar noul cadru legislativ permite crearea de grupuri de educație Montessori cu aprobarea inspectoratelor, la cererea părinților și asociațiilor care pot sprijini aplicarea acestei pedagogii. Proiectul de implementare a acestei alternative a fost inițiat în 1993 de Institutul de Științe ale Educației, în cooperare cu Asociația. În 2008, funcționau în România grupe de grădiniță Montessori la Drobeta Turnu Severin, Timișoara, București și Miercurea Ciuc (în lb. maghiară) și o școală elementară la Cluj-Napoca.
- **Pedagogia Waldorf** a apărut în România începând cu 1990, în peste 20 de județe. În prezent, învățământul Waldorf este învățământ de stat, organizat de Ministerul Educației în baza Acordului General de Cooperare încheiat în anul 1996. Potrivit www.waldorf.ro, rețeaua națională de implementare a pedagogiei reunește 40 de unități de învățământ. Nu mai puțin de **23 de asociații și fundații Waldorf** sunt reunite în cadrul **Federației Waldorf din România**, entitate ce susține reprezentarea la nivel național și internațional a intereselor grupelor, grădinițelor, claselor, școlilor, liceelor și centrelor de pedagogie curativă din România.
- **Pedagogia Freinet** (1995) este recunoscută de Ministerul Educației și se regăsește în clase din județele Timiș, Alba, Mureș, Arad și Bacău. Informații detaliate privind particularitățile unităților de învățământ care aplică acest tip de pedagogie au fost dificil de identificat în cursul cercetării. Una dintre organizațiile ceva mai vizibile este **Asociația Română pentru o școală modernă C. Freinet**. În cadrul alternativei educaționale Freinet se organizează și *școala de vacanță*, o tabără națională și internațională, organizate cu regularitate.

În baza datelor furnizate de Institutul Național de Statistică se poate determina ponderea intervenției sectorului privat în sistemul educațional, fără a putea fi făcută distincția între activitățile ONG și cele ale altor entități private. Se înregistrează însă o cuantificare a numărului de elevi, beneficiari direcți ai unităților de învățământ, susținute și de organizații neguvernamentale.

Fig. 99. Număr beneficiari și număr de unități de învățământ private

Reprezentare sistem educațional pe nivele de educație	Nr. unități 2007/2008		Nr. elevi înscriși 2007/2008	
	Total	Privat	Total	Privat
Învățământ preșcolar	1 731	206	650 324	11 086
Învățământ primar și gimnazial	4 737	32	1 789 693	4 525
Învățământ liceal	1 426	41	791 348	19 186
Învățământ profesional și de ucenici	147	8	220 335	2 646
Învățământ postliceal și de maiștri	83	58	45 528	20 587

Sursa: Institutul Național de Statistică, 2008

• Învățământ superior

La nivelul **învățământului superior**, implicarea și reprezentarea organizațiilor neguvernamentale este consistentă. În 2009, la nivelul sistemului educațional național, din cele **28** unități particulare de învățământ superior acreditate, plus 21 acreditate provizoriu și 5 autorizate să funcționeze provizoriu, însă aflate în curs de acreditare¹⁸², cele mai multe fie **au fost înființate la inițiativa unor asociații/fundații sau ordine bisericești**, fie chiar funcționează în sine ca **asociații/fundații**.

În esență, intervenția particulară în sistemul educațional național este cel mai bine reprezentată la nivelul învățământului superior.

Fig. 100. Evoluția învățământului superior public și privat

Indicator	2006/2007			2007/2008		
	Total	Privat	%	Total	Privat	%
Nr. instituții de învățământ superior	104	48	46,15	106	50	47,17
Nr. studenți înscriși	785 506	265 243	33,77	907 353	380 509	41,94
Personal didactic	30 583	n.a.	n.a.	31 964	4 920	15,39

Sursa: Institutul Național de Statistică, 2008

Analiza calității serviciilor furnizate la nivelul instituțiilor de învățământ superior (public și privat) nu a constituit un scop al prezentei analize. Cu toate acestea, în contextul discuțiilor aprinse din ultimii ani, legate de legitimitatea păstrării acreditării sau autorizării pentru unele dintre instituțiile private, merită discutată, de exemplu, **rata scăzută de absolvire** înregistrată la nivelul instituțiilor private¹⁸³ sau, poate, **eficiența activității acestora**, văzută nu prin prisma rezultatelor financiare, ci din perspectiva abilităților și competențelor dezvoltate la nivelul beneficiarilor direcți (studenți) sau recunoașterii în plan internațional.

Învățământul superior reprezintă nivelul de învățământ cu cea mai spectaculoasă creștere a ratei brute de cuprindere¹⁸⁴, creștere care a debutat imediat după 1990. Potrivit *Raportului asupra stării sistemului*

¹⁸² Sursa: <http://www.edu.ro/index.php/articles/c22>

¹⁸³ Conform INS 2008, rata de absolvire înregistrată la nivelul instituțiilor private pentru 2006/2007 a fost de 12,75%, la un număr total de studenți înscriși de 265 243.

¹⁸⁴ *Rata brută de cuprindere școlară* reprezintă numărul total al studenților cuprinși în învățământul superior, indiferent de vârstă, ca raport procentual din totalul populației din grupa oficială de vârstă corespunzătoare învățământului superior.

național de învățământ (Ministerul Educației, Cercetării și Inovării, 2009), un rol important în această evoluție l-a avut tocmai alternativa particulară. Nivelul maxim al indicatorului este atins în anul universitar 2007/2008 – aproape 54%, diferența de creștere în acest, an comparativ cu anul 2001/2002, fiind de 20 p.p. Anul 2008/2009 marchează, însă, pentru prima dată în ultimele două decenii, un ușor regres al nivelului indicatorului – 51,7%, față de 53,6% în anul anterior.

Includerea acestor instituții în analiza intervenției organizațiilor neguvernamentale în domeniul educației a fost considerată tocmai din perspectiva ponderii activelor și a veniturilor cuantificate în statisticile oficiale. Astfel, **28 universități particulare acreditate** înregistrează **peste 71%** din total active immobilizate la nivel de organizații nonprofit active în domeniul educațional, respectiv **peste 64%** din total venituri declarate la 31 decembrie 2008.

Fig. 101. Ponderea activelor și veniturilor universităților particulare acreditate în domeniul educației

	Date statistice domeniu educație (31 decembrie 2008) 1 EUR = 3,9852		Date statistice pentru cele 28 Universități particulare acreditate (Lista conform www.edu.ro, aprilie 2010) 1 EUR = 3,9852		% în total Domeniu Educație
	RON	EURO	RON	EURO	
Active immobilizate	1 021 049 990	256 210 476	727 554 035	182 563 996	71,26%
Venituri din AFSL	1 121 549 357	281 428 625	759 357 054	190 544 277	67,71%
Venituri din act cu destinație specială	384 949	96 595	–	–	–
Venituri din activități economice	67 091 686	16 835 212	5 298 815	1 329 623	7,90%
Total venituri	1 189 025 992	302 007 410	764 655 869	191 873 901	64,31%

Sursa: Ministerul Finanțelor Publice, date de bilanț (prelucrare FDSC)

Furnizare de servicii de formare profesională și dezvoltare de resurse umane pentru educație

Rămânând în aria activităților certificate și validate formal, merită a fi cuantificată contribuția organizațiilor neguvernamentale în domeniul formării profesionale a adulților și, în mod specific, în domeniul dezvoltării de servicii care să vizeze resursele umane implicate în educație.

Din perspectiva alternativei dezvoltate raportat la sectorul formal de educație, primii pași în recunoașterea educației nonformale și informale au fost înregistrați prin asigurarea funcționalității Consiliul Național de Formare Profesională a Adulților¹⁸⁵, respectiv prin promovarea procedurilor de evaluare și certificare a competențelor profesionale dobândite în alte contexte decât cele oficiale.

- La nivel național, potrivit datelor publicate de Consiliul Național de Formare Profesională a Adulților (www.cnfpa.ro), **2 475 cursuri de inițiere, calificare, perfecționare sau specializare** au fost acreditate de către organizații neguvernamentale în perioada 2005 – 2009. Pe primul loc ca număr de cursuri acreditate se situează municipiul București – 490 cursuri, urmat de județele: Timiș - 184 cursuri, Cluj – 183 cursuri, Iași – 176 cursuri, Argeș – 120 cursuri.

Programele acreditate sunt dintre cele mai diverse, vizând ocupații de interes pentru cei implicați direct în derularea activității în cadrul unei organizații neguvernamentale (manager de proiect, expert achiziții publice, lucrător social, îngrijitor la domiciliu, manager resurse umane, formatori, mentori, contabil, asistent

¹⁸⁵ Politică publică și reglementarea pieței de formare profesională continuă este gestionată de CNFPA, care susține, cel puțin la nivel declarativ, implicarea ONG-urilor în activitățile de formare continuă, afirmând în Strategia pe termen scurt și mediu pentru formare profesională continuă 2005 – 2010 următoarele: „Dezvoltarea sistemului de FPC nu poate fi concepută în absența unor parteneriate construite cu contribuția tuturor factorilor care pot influența evoluția sistemului, în special a partenerilor sociali, dar și a statului și a autorităților sale de reglementare, a asociațiilor profesionale, a furnizorilor de formare, a societății civile etc.”

relații publice, administrator de rețea, programator, grafician etc.), dar și ocupații ce răspund nevoilor directe ale beneficiarilor de servicii ai organizațiilor neguvernamentale (administrator pensiune turistică, inspector protecția muncii, consultant fiscal, agent de turism, brutar, tâmplar, bucătar, sudor, lucrător în comerț, barman, zugrav etc.).

Necesitatea certificării profesionale în unele domenii specifice de interes pentru organizațiile neguvernamentale a determinat și implicarea acestora în elaborarea sau revizuirea unor standarde ocupaționale, în lipsa cărora certificarea nu ar fi fost posibilă. Între standardele inițiate sau revizuite de către ONG se regăsesc cele pentru formator, director program, manager proiect, manager și respectiv analist de resurse umane, ghid montan, manager sistem de mediu, lucrător social, animator socio-educativ, asistent maternal, asistent medico-social, asistent social abuz, neglijare, rele tratamente, asistent social adopție, asistent social în penitenciar, asistent social pentru prevenirea abandonului și reintegrare, mediator social.

- În afara ofertei de cursuri certificate, există la nivel național 8 organizații neguvernamentale care au fost autorizate de CNFPA, precum și Centre de evaluare și certificare a competențelor profesionale (din totalul de 50 de centre raportate la 20 ianuarie 2010);
- La nivelul dezvoltării profesionale a personalului didactic, este remarcată contribuția organizațiilor neguvernamentale în dezvoltarea și acreditarea a 84 din cele 366 de cursuri incluse în lista Centrului Național de Formare a Personalului din Învățământul Preuniversitar – CNFP pentru cadrele didactice.

Domeniile cărora se adresează aceste cursuri arată complementaritatea și transferul de expertiză din partea ONG către instituțiile de învățământ. De exemplu:

- *Calitatea în învățământ:* „Calitate și eficiență în învățământul rural”, „Calitate în educație”, „Inovație și performanță didactică”, „Educație preșcolară la standarde europene”;
- *Management eficient:* „Program de formare continuă a managerilor școlari”, „Curs de formare continuă a personalului de conducere”, „Managerul instituțiilor de învățământ”;
- *TIC și abordări inovatoare din perspectiva noilor tehnologii:* „Competențe și abilități prin noi tehnologii”, „e-Learning”, „Calculatorul și proiectele interdisciplinare”, „Valorizarea educației în era cunoașterii”;
- *Tehnici de predare și învățare:* „Strategii de învățare activă pentru dezvoltarea gândirii critice la învățământul primar”, „Gândirea critică, învățare activă”, „Tehnici creative”, „Predarea și învățarea din perspectiva competențelor-cheie”;
- *Dezvoltarea abilităților de viață:* „Dezvoltarea abilităților de viață ale elevilor”, „Ateliere de vară”, „Educație pentru democrație participativă”, „Educație interculturală”;
- *Consiliere și orientare:* „Cursuri practice de consiliere și orientare”, „Teorie și practică în mentorat”;
- *Drepturile copilului:* „Educarea copilului fără violență – disciplina pozitivă”, „Drepturile copilului”.

O statistică relevantă a numărului și evaluării cursurilor furnizate de către organizațiile neguvernamentale pentru cadrele didactice nu a fost disponibilă. Au fost apreciate însă rezultatele anchetei derulate în 2009 de Centrul Național de Resurse pentru Orientare Profesională (Institutul de Științe ale Educației)¹⁸⁶. Potrivit acesteia, ponderea furnizorilor privați de formare (ONG, firme private, asociații) este destul de importantă (aprox. 14%), posibil ca urmare a unei oferte care prezintă interes pentru cadrele didactice. În condițiile în care „oferta furnizorilor din sfera sectorului public (Casa Corpului Didactic, Inspectorat Școlar Județean, instituții ale ME, instituții de învățământ) se orientează prioritar (în proporție de aproape 90%) spre programe cu caracter obligatoriu o dată la 5 ani (sau similare acestora ca tematică)”, aproape **un sfert din oferta furnizorilor din sectorul privat este destinată altor tipuri de cursuri** (stagii nondisciplinare ș.a.m.d.).

¹⁸⁶ *Formarea profesională continuă în România*, Institutul de Științe ale Educației - Centrul Național de Resurse pentru Orientare Profesională, București 2009

Promovarea și recunoașterea educației nonformale și informale

Devenită prioritate la nivel european, promovarea și recunoașterea complementarității tuturor formelor de învățare, a cunoștințelor, abilităților și competențelor dezvoltate în afara cadrului formal, au devenit prioritate strategică și în politicile publice ce privesc sistemul educațional românesc.

Cu toate acestea, ritmul de operaționalizare a mecanismelor de recunoaștere a educației nonformale este lent. *Nu avem mecanisme instituționale care să certifice și să valideze învățarea realizată în contexte informale și nonformale, deși construcția acestor mecanisme a intrat ferm pe agenda europeană. Nu există stimulente concrete pentru individ sau pentru angajatori care să motiveze participarea la învățare pe tot parcursul vieții, deși statul câștigă cu atât mai mult, cu cât are o forță de muncă mai educată.*¹⁸⁷

Prin esența activității lor, organizațiile neguvernamentale sunt cei mai importanți promotori ai educației nonformale și informale, în activități și proiecte proprii sau prin dezvoltarea de parteneriate cu unitățile de învățământ formal sau instituții publice. *Centrarea pe nevoile indivizilor, flexibilitatea și adaptarea față de acestea, promovarea creativității* sunt esențiale în definirea intervențiilor sectorului neguvernamental și conducând la atingerea rezultatelor înregistrate de-a lungul timpului.

Cu toate acestea, colectarea unor date obiective care să scoată în evidență *calitatea, cantitatea, diversitatea*, și nu, în cele din urmă, impactul acestor intervenții, este extrem de dificilă. Activitatea organizațiilor neguvernamentale este în general centrată pe proiecte, cu rezultate vizibile (nu neapărat tangibile, atunci când vorbim despre dezvoltare de abilități în domeniu nonformal) la nivelul beneficiarilor direcți. De cele mai multe ori însă, impactul pe termen mediu sau lung este dificil de apreciat. Toate acestea se reflectă, de altfel, la nivelul gradului de vizibilitate și încredere publică în sectorul neguvernamental.

Cultura evaluării sau a *determinării impactului* activităților derulate este la început de drum, nu neapărat din lipsa datelor, ci mai degrabă a resurselor necesare colectării și prelucrării acestora. Rareori se reușește identificarea unor finanțatori sau, în general, a unor resurse care să permită evaluarea, cu o anumită regularitate, a proiectelor/activităților derulate după încheierea acestora.

Intervenții specifice organizațiilor educaționale includ:

- Acțiuni de *advocacy* pentru a pune presiune asupra factorilor de decizie (la nivel central și local) pentru a-și respecta promisiunile și a asigura accesul la educație pentru toți copiii, la un nivel acceptabil de calitate. Într-un cadru mai restrictiv, specific ultimilor ani, sensibilizarea autorităților față de importanța educației inclusive pentru copiii/tinerii cu cerințe educaționale speciale;
- Acțiuni centrate pe creșterea calității și impactului serviciilor educaționale: after-school, pilotarea și promovarea metodelor de educație nonformală adresate copiilor/tinerilor, dar și „educatorilor”; sistemele alternative de educație;
- Acțiuni de cercetare și evaluare în domeniul educațional pentru a suplini lipsa unor date statistice, pentru a fundamenta intervenții sau a determina acțiuni la nivelul autorităților sau, în general, intervenția comunitară (situația copiilor rromi, situația copiilor singuri acasă, copiii cu nevoi speciale, grupuri de copii și tineri din penitenciare sau alte grupuri vulnerabile);
- Acțiuni de complementare a sistemului de consiliere din România, pentru diverse categorii de beneficiari (centrele educaționale, rețeaua de servicii pentru angajare – prin furnizarea serviciilor de formare și incluziune pe piața muncii, în special a categoriilor vulnerabile, rețeaua de servicii pentru tineret etc.);
- Acțiuni de furnizare directă de servicii de educație pentru diverse categorii de beneficiari, în special pentru cei aflați în risc de excludere.

În toate acestea, organizațiile neguvernamentale au avantajul acțiunii promovate pornind de la nevoi

¹⁸⁷ *România Educației, România Cercetării – Raportul Comisiei Prezidențiale pentru analiza și elaborarea politicilor din domeniile educației și cercetării*, București, iulie 2007

directe, fiind cel mai aproape de beneficiari. Iar aici, diversitatea activităților este dată de diversitatea problemelor, a categoriilor de beneficiari, a metodelor de lucru alese, de disponibilitatea de adaptare a unor modele practicate în alte zone sau țări:

- Acțiuni centrate pe necesitatea creșterii nivelului de participare școlară, respectiv reducere/prevenire abandon școlar i.e. *modelul școlii mobile, rețele de centre educaționale*, cu tendința de specializare a intervenției (i.e. Salvați Copiii România, care deschide, în decembrie 2009, primul *Centru de Educație Emoțională și Comportamentală pentru Copii*; Asociația „Alternative Sociale” – asistență pentru copiii singuri acasă etc.), presiune pentru conturarea *politicilor naționale împotriva segregării școlare* (acțiune concertată a Romani Criss și a altor organizații pentru romii) și, în ultimii ani, pentru implementarea acestora;
- Acțiuni pentru creșterea *participării copiilor și tinerilor*, a implicării acestora în viața comunității, promovarea parteneriatului i.e. programele de dezvoltare a abilităților de viață, de educație pentru viață (pe tematici specifice: mediu, educație civică, sănătate, consum de droguri etc.), susținerea formării consiliilor locale ale copiilor și tinerilor; burse pentru elevi (fundații corporatiste), etc.;
- Acțiuni pentru *integrarea în societate a unor grupe speciale* de beneficiari i.e. integrare copii și tineri cu dizabilități (Fundația Motivation, Pentru Voi Timișoara etc.), copii supradotați și servicii speciale dezvoltate pentru aceștia (EDUGATE – Consorțiul Român pentru Educația Copiilor și Tinerilor Supradotați și Talentați), ateliere protejate și activități asociate dezvoltării de abilități practice care să faciliteze integrarea pe piața muncii, educația parentală;
- Acțiuni de promovare a beneficiilor *învățării pe tot parcursul vieții* (i.e. activitatea organizațiilor de tineret, implicate în furnizarea de servicii de instruire adaptate nevoilor etc.), a programelor de educație intergeneraționale (i.e. Fundația „Principesa Margareta”).

Parteneriate educaționale

Activitățile derulate de organizațiile neguvernamentale în domeniul educațional au reușit să scoată în evidență beneficiile recunoașterii parteneriatului dintre instituțiile publice și societatea civilă. Organizații neguvernamentale au fost implicate în susținerea de activități extracurriculare, în dezvoltarea și ameliorarea școlară, în implicarea părinților în actul educațional și în managementul școlii (comitete și asociații de părinți), în ameliorarea accesului la educație, în zone și pentru grupuri dezavantajate sau în comunități multiculturale, promovarea și susținerea de module educaționale opționale, în pilotarea diverselor programe educaționale.

La nivel preuniversitar, multe dintre programele naționale extracurriculare, în care s-a promovat parteneriatul educațional, au fost pilotate sau susținute de organizații neguvernamentale. Pot fi menționate în acest context:

- Programele naționale **A doua șansă pentru învățământul primar** și, respectiv, **A doua șansă pentru învățământul secundar inferior** – Punctul de plecare al programului *A Doua Șansă* este anul școlar 1999 – 2000, când MECT, în cadrul unui proiect al Centrului Educația 2000, finanțat de Ministerul Afacerilor Externe Norvegia, Pactul de Stabilitate a inițiat în învățământul obligatoriu un *program de combatere a marginalizării și excluderii sociale și profesionale a tinerilor care au abandonat învățământul obligatoriu și nu au competențele minime necesare ocupării unui loc de muncă*. Proiectul a fost implementat în 11 școli-pilot, din 6 județe și municipiul București. Ariile de program dezvoltate în cadrul proiectului-pilot *A Doua Șansă* au fost: formarea profesorilor, curriculum experimental, mediere școlară, activități extracurriculare. După o perioadă în care diverse proiecte izolate au încercat continuarea pionieratului din 1999, o variantă structurată și posibil de aplicat la scară națională a fost inițiată de MECT prin intermediul proiectelor Phare.¹⁸⁸

¹⁸⁸ Lucia Copoeru, Viorica Pop, Paul Vermeulen, *Raport de monitorizare și evaluare a programului „A doua șansă” în România*, octombrie 2007 (www.acces-la-educatie.edu.ro)

- **Programul național „Educație pentru cetățenie democratică”**¹⁸⁹, lansat în februarie 2003, s-a fundamentat odată cu implicarea unui număr considerabil de organizații și instituții. Parteneriatul reunea atunci UNICEF – România, UNHCR România, Asociația Națională pentru Educație din România, Asociația ArtEd, Asociația ARDOR, Fundația CODECS pentru Leadership, Fundația AMOBA, Liga pentru Apărarea Drepturilor Omului, Salvați Copiii, ANSIT, Centrul de Resurse pentru Diversitate Etnoculturală, Școala Internațională „Mark Twain”, Confederația Sindicatelor Democratice din România, Biroul de Informare al Consiliului Europei în România.
- **Educație pentru sănătate**, inițiat în 2001 și susținut în primă fază, cel puțin de 15 organizații neguvernamentale, cu suportul UNICEF, USAID și UNFPA.¹⁹⁰
- **Avocatul elevului** – program-pilot implementat în 8 licee din București, Ilfov și Buzău, într-un parteneriat promovat de Asociația „Asistență și Programe pentru Dezvoltare Durabilă – Agenda 21”, Ministerul Educației și Cercetării și Reprezentanța UNICEF în România.¹⁹¹ Proiectul a experimentat metodologia, mecanismele și instrumentele prin care drepturile copilului pot deveni o realitate în școli, prin promovarea unei structuri care reunește unitar elevi, cadre didactice și părinți.
- **Creează-ți mediul** – proiect educațional inclus în Curriculum național al obiectelor opționale pentru elevii din învățământul primar și gimnazial, începând cu anul școlar 2007 – 2008. Programul de educație civică a fost experimentat începând cu anul 2004 în 20 de școli din 19 orașe, într-un parteneriat susținut de o societate comercială și Fundația Concept.¹⁹²
- **Proiectul grădinițelor estivale pentru copii romi** – metodologie elaborată în baza unei inițiative a Fundației Ruhama¹⁹³ și care a fost recomandată ulterior de către MECT la nivel național.

Lista exemplelor de bună practică poate continua, fără a lăsa deoparte activitățile specifice pentru diverse grupuri-țintă. Nu întâmplător, operaționalizarea unuia dintre obiectivele strategice asumate de Ministerul Educației vizează tocmai necesitatea continuării programelor naționale extracurriculare, dezvoltarea parteneriatului educațional și a programelor educative.

De cele mai multe ori, aprecierile privind relația *organizație neguvernamentală – școală* sunt pozitive, în sensul în care intervenția în educație presupune construirea unei relații pe termen lung. Participanții în cadrul focus grupului organizat pentru cercetarea de față au susținut, de altfel, necesitatea sprijinului la nivelul autorităților centrale sau regionale (i.e. orice intervenție în școală trebuie să aibă acordul inspectoratelor școlare), chiar și în contextul conștientizării *mobilității factorilor de decizie*, mai accentuată la acest nivel.

În ultimii ani, organizațiile neguvernamentale au adus în școli sau în comunități modele de intervenție sau metode de lucru care au rezonat cu nevoile copiilor, tinerilor, părinților, cadrelor didactice sau comunităților. Prin pilotarea diverselor acțiuni, s-a valorificat expertiza organizațiilor neguvernamentale și, poate, într-o anumită măsură, și deschiderea diversilor finanțatori (publici sau privați) către susținerea de acțiuni la nivel educațional. Presiunea rămâne în continuare pe consolidarea rolului activ al școlii în comunitate¹⁹⁴.

¹⁸⁹ www.civica-online.ro

¹⁹⁰ <http://www.educatiepentrusanatate.ro/index.html/articles?articleID=24>

¹⁹¹ http://www.agenda21.org.ro/avocatul_elevului.html

¹⁹² http://www.euractiv.ro/uniunea-europeana/articles%7CdisplayArticle/articleID_11844/Creeaza-ti-mediul-obiect-de-studiu-optional-in-Invatamantul-primar-si-gimnazial.html; <http://www.responsabilitatesociala.ro/studii-de-caz-csr/holcim-romania/creeaza-ti-mediul.html>

¹⁹³ <http://www.ruhama.ro/ro/educatie/programe-educationale>

¹⁹⁴ „[...] școala va trebui să stimuleze și să ghideze participarea activă a elevilor la viața comunității prin implicarea lor în programe comunitare, activități de voluntariat, grupuri de suport, asistență socială, parteneriate cu ONG-uri. Școala însăși poate crea propriile ONG-uri dacă dorește să stimuleze antreprenoriatul social al elevilor. Măsura în care o școală va reuși să-și asume aceste noi funcții va deveni un indicator fundamental al capacității sale instituționale și un atu esențial pe piața de servicii educaționale. Nu mai putem concepe în secolul XXI o școală care își închide porțile după orele de curs, care se izolează pe sine și care-i vâduvește pe elevi de participarea la rezolvarea problemelor comunității!”, extras din *România Educației, România Cercetării – Raportul Comisiei Prezidențiale pentru analiza și elaborarea politicilor din domeniile educației și cercetării*, București, iulie 2007

Rețele, coaliții

La nivelul sectorului educațional sunt puține structurile formalizate pe termen lung ale organizațiilor neguvernamentale, însă este relevantă capacitatea de mobilizare pe arii de intervenție specifice sau pe probleme delimitate. De remarcat mobilizarea sectorului în dezbaterile desfășurate de-a lungul timpului pentru modificarea legilor educației, în diverse campanii derulate la nivel național.

Câteva rețelele sau coaliții au fost identificate, mai mult sau mai puțin active sau vizibile prin prisma subiectelor centrale pe care le-au promovat:

- **Rețeaua Națională a Educației pentru Cetățenie Democratică** inițiată de Institutul Intercultural Timișoara;
- **Coaliția pentru Universități curate** – cu un grup de inițiativă reunind: Alianța Națională a Organizațiilor Studențești din România, Asociația Ad Astra, Asociația FAR, Asociația Pro Democrația, Asociația Profesională pentru Educație și Cercetare EduCer din România, Centrul Euroregional pentru Democrație, Centrul pentru Jurnalism Independent, Colegiul Noua Europă, Grupul pentru Dialog Social, Grupul pentru Reforma Universitară, Societatea Academică din România, Societatea Română de Științe Politice, Solidaritatea Universitară;
- **EDUGATE – Consorțiul Român pentru Educația Copiilor și Tinerilor Supradotați și Talentați**, reunind peste 40 de membri, și care s-a impus prin susținerea propunerii legislative privind educația tinerilor supradotați și capabili de performanță înaltă;
- **Rural Net**, rețea reunind 23 organizații membre și care, în timp, a devenit un punct de referință în dezvoltarea politicilor publice relaționate dezvoltării comunitare;
- Coaliția pentru susținerea **Campaniei Globale pentru Educație**, coordonată în România de Organizația Salvați Copiii începând din 2001 și, poate, una dintre cele mai vizibile campanii la nivel național și internațional. Campania urmărește, pe plan internațional, îndeplinirea **Obiectivelor Educației pentru Toți** (Education for All) stabilite la Dakar, în anul 2000, de 180 de țări ale lumii: (1) extinderea educației preșcolare; (2) asigurarea învățământului obligatoriu gratuit pentru toți copiii; (3) promovarea educației continue și a învățării abilităților de viață pentru tineri și adulți; (4) creșterea ratei de alfabetizare a adulților cu 50% la nivel global; (5) atingerea parității de gen până în 2005 și (6) creșterea calității în educație.

BIBLIOGRAFIE

Agenția de Monitorizare a Presei, *Transparența fondurilor europene în România*, 2009.

Andrei Lavinia (Terra Mileniul III), Chifu Mioara (ANBCC), Tănase Ioan (ANBCC), Micescu Viorel (CENTRAS), Bărbulescu Dan (SDD), Pârvu Septimius (APD), Chioveanu Paul (AMP), Dobre Sînziana (CeRe), Preda Oana (CeRe), Răuță Raluca (CeRe), *112 pentru Fonduri Structurale*, Raport, 2009.

Arpad Tudor, *Europa Civică – România civică*, 2008.

Asociația pentru Relații Comunitare & Scot Company Consulting, *Mic ghid fiscal pentru implicare socială*, mai 2007.

Badea Camelia, Pavel Florina, *Transparență și participare în administrația publică – Ghid de bune practici*, 2005.

Bădilă Adrian, Andrei Lavinia, Teodorescu Eliza, Ciută Ioana, Damian Roxana, Raluca Alexandru, *Raport privind direcțiile strategice în domeniul protecției mediului pentru perioada 2010-2020*, 2009.

Bădilă Adrian (coord.), Andrei Lavinia, Teodorescu Eliza, Ciută Ioana, Damian Roxana, Alexandru Raluca, *Raport privind direcțiile strategice în domeniul protecției mediului pentru perioada 2010 - 2020*, Forumul ONG de mediu - Orizont 2020, noiembrie 2009.

Bărbulescu Dan, Popa Costel, *Transparența Fondurilor Europene în România*, Raport de monitorizare și analiză a finanțărilor europene, Agenția de Monitorizare a Presei, Asociația Pro Democrația, 2007.

Bazin Cécile, Malet Jacques, *La France associative en mouvement. Recherches & Solidarités*, 7ème édition, Recherches & Solidarités, noiembrie 2009.

Berceanu Diana, Burada Valentin, *Dialogue for Civil Society. Report on the state of civil society in Romania 2005*, Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile (FDSC). CIVICUS Civil Society Index, 2006.

Biroul de Consiliere pentru Cetățeni, *Transparență decizională în administrația publică – practici curente în județul Satu Mare*, 2008.

Brașoveanu Ioana, Gheorghe Cătălin, Pirtoc Dana, Porumb Alina, *Tendențe ale implicării sociale în România*, 2008.

Bujder Irina, *Transparența parlamentară și participarea societății civile la procesul legislativ*.

Bularda Doru Cristian, Chioveanu Paul, Pop Andrei, Preda Oana, Presadă Florina, *Buna guvernare la români*, Ghid de bune practici pentru consolidarea bunei guvernări locale, 2008.

Burada Valentin, Berceanu Diana, Petrescu Claudia, *Analiza mecanismelor de finanțare directă de la bugetul de stat pentru organizații neguvernamentale în România*, 2007.

CEE Trust (2004), *Report of the consultation process in Romania, consultation process facilitated*, Association for Community Relations, mai-august 2004.

CIVICUS/FDSC, 2005, *Dialogue for civil society. Report on the state of civil society in Romania*, București, 2005.

CIVIUS, Civil Society Development Foundation (CSDF) (2006), *Dialogue for Civil Society, Report on the state of civil society in Romania*, 2005, CIVICUS Civil Society Index. An international action-research project coordinated by CIVICUS: World Alliance for Citizen Participation.

Comisia Europeană, Întreprinderi și Industrie, *Întreprinderile mici au prioritate – Europa este bună pentru IMM-uri, iar IMM-urile sunt bune pentru Europa*, Ediția 2008, .

Comolli Loic, Etchart Nicole, Varga Eva, *Cadrul legal și de reglementare pentru autofinanțarea OSC în România*, 2007.

Copoeru Lucia, Pop Viorica, Vermeulen Paul, Raport de monitorizare și evaluare a programului „A doua șansă” în România, octombrie 2007.

Cosmeanu Marius, *Organizațiile de mediu din România*, Raport de evaluare națională, Centrul Educațional Soros, 2008.

Cosmeanu Marius, *Organizațiile de mediu din România - Raport de evaluare națională*, decembrie 2008; (un proiect realizat de Centrul Educațional Soros);

Dahrendorf Ralf, *După 1989: Morală, revoluție și societate civilă*, Ed. Humanitas 2001, pg.108.

Dakova Vera, Dreossi Bianca, Hyatt Jenny, Socolovschi Anca (2000), *Review of the Romanian NGO Sector: Strengthening Donor Strategies*, septembrie 2000 <<http://www.charityknowhow.org/romania.htm>

Dakova Vera, Dreossi Bianca, Hyatt Jenny, Socolovschi Anca, *O prezentare a sectorului ONG românesc: Revigorarea strategiilor donatorilor*, 2000.

EFC Research Task Force, *Foundations in the European Union – Facts and Figures*, Report on work, mai 2008.

Epure Carmen, Țigănescu Oana, Vameșu Ancuța, *Romanian Civil Society: An Agenda for Progress*, A preliminary report on the civicus index on civil society project in Romania, 2001.

EUROPEAN COMMISSION Directorate-General for Research, *Giving More for Research in Europe: The role of foundations and the nonprofit sector in boosting R&D investment*, 2005.

European Foundation Centre, *Comparative Charts Of Foundation Laws*, 2009.

European Foundation Centre, *Foundation Facts & Figures Across the EU-Associating Private Wealth for Public Benefit*, aprilie 2005.

FDSC, CENTRAS, *Analiza mecanismelor de finanțare directă de la bugetul de stat pentru organizații neguvernamentale în România*, mai 2007.

FDSC, *Changes and trends in the nonprofit sector*, 1998.

FDSC, *Comportamentul asociativ și filantropic al populației*, 1998.

FDSC, *Contribuția societății civile în derularea procesului legislativ din anul 2007*, Ghid de bune practici, 2007.

FDSC, *Dialogue for Civil Society*, Report on the state of civil society in Romania, 2005.

FDSC, *Finanțarea guvernamentală directă pentru organizațiile neguvernamentale în România*, 2007.

FDSC, *Locul și rolul organizațiilor neguvernamentale pe piața de servicii sociale din România*, 2007.

FDSC, *Social Watch Report, Impossible Architecture. Why the financial structure is not working for the poor and how to redesign it for equity and development*, 2006.

FDSC, *Social Watch Report, The Need to Put Social Security Back on the Agenda*, 2008.

Federația Organizațiilor pentru Protecția Copilului, *Raport de evaluare (draft nr. 1) a situației privind serviciile sociale furnizate de ONG serviciile sociale derulate de sectorul neguvernamental și structura surselor de finanțare ale acestora (2007–2009)*, martie 2010.

Fundația pentru o Societate Durabilă în parteneriat cu Ministerul Mediului, Agenția Națională pentru Protecția Mediului și Institutul Național de Statistică, *Indexul Societății Durabile (ISD)*.

Giurgiu Anca, *Volunteer Activity and the Volunteers in Romania*, în *Social Economy and Law Journal (SEAL)*, 2001.

Granovetter Mark, 1982, „The strength of weak ties”, în Marsden P. V. și Lin N. (coord.), *Social Structures and Network Analysis*, Sage, Londra, pp. 105-130.

Guidelines for preparing National Report on strategies for Social Protection and Social Inclusion.

Institutul de Științe ale Educației – Centrul Național de Resurse pentru Orientare Profesională, *Formarea profesională continuă în România*, București, 2009.

Institutul pentru Politici Publice, *Cum să formulezi corect recomandări de politică publică - Ghid practic destinat organizațiilor neguvernamentale*, 2009.

Lambriu Mihaela, *Există participare publică în România?*, Centrul de Resurse pentru Participare Publică – CeRe, București, 2006.

Lambriu Mihaela, Mărginean Ioan (coordonatori), *Parteneriatul public – privat în furnizarea de servicii sociale* Ed. Ziu, București, 2004.

Lambriu Mihaela, *Relația între sectorul de afaceri și sectorul nonguvernamental – între sponsorizare și construcția de relații parteneriale*, Fundația CONCEPT, ianuarie 2004.

Lisetchi Mihai, *Model participativ de elaborare a unei politici publice privind ONG în România*, 2008.

Lloyd Peter, *The social economy in the new political economic context*, Background report *The social economy as a tool of social innovation and local development*, OECD LEED Trento Centre for Local Development, 2005.

Making Civil Society Work, 2001.

Maslyukivska Olena P., *Role of Nongovernmental Organizations in Development Cooperation*, 1999.

Ministerul Muncii, al Solidarității Sociale și al Familiei, National Strategic report concerning social protection and Social Inclusion, 2006.

Ministerul Muncii, Familiei și Protecției Sociale, *Asistență tehnică pentru promovarea campaniei naționale de conștientizare în domeniul incluziunii sociale*, Raport de cercetare privind evaluarea conferințelor regionale, 2009.

Mitruțiu Mircea, Nicosevici Radu, Dragomirescu Corina, Fiț Simona, Nemeșan Adina, *Agenda politicilor publice – Finanțare prin bugetul de stat*, 2009.

Moraru Adrian, Ercuș Loredana, Miron Răzvan, *Alegerile locale 2008 prin ochii societății civile. Raport național privind mecanisme și practici folosite de partide pentru finanțarea activităților specifice campaniei electorale pentru alegerile locale*, Institutul pentru Politici Publice, iulie 2008.

National Survey of Third Sector Organisations Overall Report – National Results, Cabinet Office of the Third Sector, Ipsos Mori, decembrie 2008.

NGO Assessment for Peace Corps Romania, 2003.

Olivier de Sardan Jean-Pierre, 1995, *Anthropologie et développement. Essai en socio-anthropologie du changement social*, APAD-Karthala, Marseille (APAD) & Paris (Karthala) (Hommes et Sociétés).

Olteanu Sinziana, Preda Oana, Presadă Florina, *Ghid pentru un Parlament responsabil și inovator: cum să implici societatea civilă în procesul legislativ*, 2007.

Omenia, revista trimestrială a Federației Naționale a Caselor de Ajutor Reciproc, Anul 2, Nr. 1, martie 2010.

Petrescu Claudia, Rusu Octavian, „Instrumente de politici publice în sistemul de furnizare a serviciilor sociale”, în revista *Calitatea Vieții*, XIX, nr. 1 – 2, 2008.

Ponthieux Sophie, 2006, *Le capital social, La Découverte* (Collection Repères), Paris.

Preda Oana, Olteanu Sînziana, *Ghid de participare publică pentru autoritățile publice locale*, 2008.

Pro Vobis, *Drepturile și responsabilitățile voluntarilor*.

Putnam Robert, *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*, Simon & Schuster, New York, 2000.

Putnam, Robert D, *Making Democracy Work. Civic Traditions in Modern Italy*, Princeton, Princeton University Press, 1993.

Raport alternativ al FONPC către Comitetul Națiunilor Unite pentru Drepturile Copilului referitor la cel de-al treilea Raport periodic al Guvernului României pentru intervalul 2003–2007.

Raport alternativ la cel de-al treilea și al patrulea Raport periodic înaintat de România Comitetului ONU pentru Drepturile Copilului 2003–2007, Salvați Copiii, București, 2008.

Raportul Comisiei Prezidențiale pentru Analiza Riscurilor Sociale și Demografice, 2009.

Raportul Comisiei Prezidențiale pentru analiza și elaborarea politicilor din domeniile educației și cercetării, România Educației, România Cercetării, București, iulie 2007.

Rață Nicole, *Advocacy și influențarea politicilor publice*, Ghid pentru organizațiile neguvernamentale.

REC for Central and Eastern Europe, *Manual on Public Participation in Environmental Decisionmaking*, Budapesta, 1994.

Revista 3, „A cui este societatea civilă?”, 1989-1999.

Salamon Lester M., Anheier Helmut K. și asociații, *Globalizarea sectorului nonprofit: O teorie revizuită*, rezumat, Center for Civil Society Studies, 1998.

Salamon Lester M., Sokolowski S. Wojciech, *The Johns Hopkins Comparative Nonprofit Sector Project + Global Civil Society. An Overview*, Regina List, 2003.

Salamon M. Lester, *The tools of government. A guide to the New Governance*. Oxford University Press, 2002.

Sandu Dumitru (coord.), Câmpean Cosmin, Marina Lucian, Peter Mihaela, Șoflău Vasile, *Practica dezvoltării comunitare*, Ed. Polirom, Iași, 2007.

Sandu Dumitru, *Dezvoltare comunitară. Cercetare, practică, ideologie*, Ed. Polirom, Iași, 2005.

Săulean Daniel, Epure Carmen, „Defining the nonprofit sector in Romania”, în *Working Papers Of The Johns Hopkins Comparative Nonprofit Sector Project*, Fundatia pentru Dezvoltarea Societatii Civile, 1998.

Săulean Daniel, *Sursele sociale ale vieții asociative și filantropiei în România*, 2001.

Sîrbu Ion Desideriu, *Jurnalul unui jurnalist fără jurnal*, vol. I & II, Ed. Institutului Cultural (ediție de Elisabeta Sîrbu, cronologie Toma Velici), București, 2005.

Societatea Academică din România, *Raportul de analiză și prognoză, Criza economică și statul de drept*, 2009.

Sorescu Andrei, Răduț Carmen, *Reglementarea participării publice în România și Uniunea Europeană*, 2006.

Stănculescu Manuela Sofia, Marin Monica, Barometrul verde – Raport de cercetare, 112 pentru Fonduri Structurale, Coaliția ONG-uri pentru Fonduri Structurale, octombrie 2008.

Study of volunteering in sports sector in the European Union, National Report-România.

Study on Recent Public and Self-Regulatory Initiatives Improving Transparency and Accountability of NonProfit Organisation in the European Union, 2009.

Study on the incorporation of Social Considerations in Public Procurement in the EU, iulie 2008.

TERRA Mileniul III și ALMA-RO, *Asumă-ți responsabilitatea. Gândește politici verzi. Barometru ONG*, 2008.

Toth Alexandru, Dărășteanu Cătălin, Tarnovschi Daniela, *Autoritățile locale față în față cu fondurile europene*, 2010.

Voicu Bogdan, *Satul românesc pe drumul către Europa*, Ed. Polirom, Iași, 2006.

Voicu Mălina, Voicu Bogdan, *Volunteering in Romania: a rare avis*, în Paul Dekker și Loek Halman (editori) – *The Values of Volunteering. Cross-Cultural Perspectives*, Kluwer Publishers, pp.143–160, 2003.

Weil Marie, *The Handbook of community practice*, Sage Publications, Londra, 2005.

Zani Bruno, Palmonari Augusto, *Manual de psihologia comunității*, Ed. Po, 2003.

ANEXA 1:

Lista Hotărârilor de Guvern prin care au fost recunoscute ca fiind de utilitate publică 105 organizații neguvernamentale:

Hotărâre Guvernul României 1585 16/12/2009 894 21/12/2009

privind recunoașterea asociației „Camera de Comerț și Industrie România-Turcia” ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 103 18/02/2009 103 19/02/2009

privind recunoașterea Asociației „Centrul de Mediere Craiova” ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 1580 04/12/2008 835 11/12/2008

privind recunoașterea Fundației Române pentru Democrație ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 1531 25/11/2008 804 02/12/2008

privind recunoașterea Asociației Euro\$It\$26 România ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 1506 19/11/2008 797 27/11/2008

privind recunoașterea Asociației „Livone Tennis Club - Ilie Năstase” ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 1459 12/11/2008 795 27/11/2008

privind recunoașterea Asociației „Habitat for Humanity România” ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 1414 04/11/2008 767 14/11/2008

privind recunoașterea Asociației „Comunitatea Rușilor Lipoveni din România” ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 1415 04/11/2008 767 14/11/2008

privind recunoașterea Asociației „Uniunea Armenilor din România” ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 1344 22/10/2008 731 29/10/2008

privind recunoașterea actului de recunoaștere a Asociației „Domus” ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 1281 08/10/2008 715 21/10/2008

privind recunoașterea asociației „Uniunea Croaților din România” ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 1123 18/09/2008 666 25/09/2008

privind recunoașterea asociației „Uniunea Democrată Turcă din România” ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 1126 18/09/2008 666 25/09/2008

privind recunoașterea Uniunii Polonezilor din România ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 1125 18/09/2008 666 25/09/2008

privind recunoașterea asociației „Liga Albanezilor din România” ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 1124 18/09/2008 666 25/09/2008

privind recunoașterea asociației „Uniunea Democratică a Slovacilor și Cehilor din România” ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 1062 10/09/2008 653 16/09/2008

privind recunoașterea Asociației Yacht Club Regal Român ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 1033 03/09/2008 645 10/09/2008

privind recunoașterea Asociației Nevăzătorilor din România ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 995 27/08/2008 639 05/09/2008

privind recunoașterea Asociației „Uniunea Bulgară din Banat - România” ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 902 20/08/2008 626 28/08/2008

privind recunoașterea Asociației Macedonenilor din România ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 903 20/08/2008 629 29/08/2008

privind recunoașterea asociației „Uniunea Elenă din România” ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 836 13/08/2008 609 18/08/2008

privind recunoașterea Asociației pentru Implementarea Democrației ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 709 02/07/2008 515 09/07/2008

privind recunoașterea Fundației „Institutul Social Democrat Ovidiu Șincai” ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 625 11/06/2008 454 18/06/2008
privind recunoașterea Fundației C.I.D. România (Children in Distress - Copii în Dificultate) ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 626 11/06/2008 454 18/06/2008
privind recunoașterea Asociației „Catharsis” din Brașov ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 599 04/06/2008 433 10/06/2008
privind recunoașterea asociației „Forumul Democrat al Germanilor din România” ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 526 21/05/2008 392 23/05/2008
privind recunoașterea Fundației Ronald S. Lauder - România ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 530 21/05/2008 397 27/05/2008
privind recunoașterea Asociației Magistraților din România ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 493 14/05/2008 382 20/05/2008
privind recunoașterea Asociației pentru Promovarea Femeii din România ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 494 14/05/2008 382 20/05/2008
privind recunoașterea Asociației „Centrul Diecezan Caritas Iași” ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 509 14/05/2008 389 22/05/2008
privind recunoașterea Fundației „ROMTENS” ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 473 07/05/2008 358 09/05/2008
privind recunoașterea Societății de Cultură Macedo-Română ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 472 07/05/2008 362 12/05/2008
privind recunoașterea Uniunii Ziarisților Profesioniști din România ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 285 12/03/2008 206 18/03/2008
privind recunoașterea Fundației „COMMUNITAS” ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 156 13/02/2008 125 18/02/2008
privind recunoașterea Asociației Comunelor din România ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 124 06/02/2008 112 12/02/2008
privind recunoașterea Fundației „RENAȘTEREA PENTRU EDUCAȚIE, SĂNĂTATE ȘI CULTURĂ” ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 125 06/02/2008 112 12/02/2008
privind recunoașterea Asociației „SANO-HEP” ROMÂNIA ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 126 06/02/2008 112 12/02/2008
privind recunoașterea Fundației „SFÂNTA IRINA” ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 108 30/01/2008 85 01/02/2008
pentru modificarea Hotărârii Guvernului nr. 20/2004 privind recunoașterea Uniunii Naționale a Cadrelor Militare în Rezervă și în Retragere „Alexandru Ioan Cuza” ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 109 30/01/2008 87 04/02/2008
privind recunoașterea Asociației Italianilor din România - RO.AS.IT. ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 72 23/01/2008 63 28/01/2008
privind recunoașterea Fundației Universitare „Alma Mater” ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 41 16/01/2008 49 22/01/2008
privind recunoașterea Asociației „Harghita Visual Art” ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 1553 19/12/2007 884 21/12/2007
privind recunoașterea Asociației Române de Științe Penale ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 1236 10/10/2007 698 16/10/2007
privind recunoașterea Asociației „Liga Navală Română” ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 970 22/08/2007 598 30/08/2007
pentru recunoașterea Asociației Generale a Inginerilor din România ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 869 01/08/2007 552 13/08/2007
pentru recunoașterea Asociației Naționale a Cadrelor Militare în Rezervă și în Retragere din Ministerul Administrației și Internelor ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 795 25/07/2007 510 30/07/2007
privind recunoașterea Fundației „Columna” ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 269 14/03/2007 232 04/04/2007
privind recunoașterea Asociației „PROVITA - MAMA ȘI COPILUL” ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 807 21/06/2006 547 26/06/2006
privind recunoașterea Asociației Academia de Științe Tehnice din România ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 286 02/03/2006 223 10/03/2006
privind recunoașterea Fundației „Un copil o speranță” ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 1240 13/10/2005 939 20/10/2005
privind recunoașterea Asociației Criminaliștilor din România ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 1139 29/09/2005 886 04/10/2005
privind recunoașterea „Uniunii Române de Transport Public” ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 1106 22/09/2005 884 03/10/2005
privind recunoașterea Asociației pentru Protecția Consumatorilor din România ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 927 11/08/2005 763 22/08/2005
privind recunoașterea Asociației Solidaritatea Umană ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 388 05/05/2005 404 13/05/2005
privind recunoașterea Fundației de Sprijin Comunitar ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 379 28/04/2005 377 05/05/2005
privind recunoașterea Asociației Proprietarilor de Păduri din România ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 2437 28/12/2004 3 03/01/2005
privind recunoașterea Fundației „Democrație prin Cultură” ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 2438 28/12/2004 3 03/01/2005
privind recunoașterea Fundației Culturale „Dana Ardelea” ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 2262 09/12/2004 1244 23/12/2004
privind recunoașterea Organizației „Salvați Copiii” ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 2076 24/11/2004 1131 30/11/2004
privind recunoașterea Fundației „Familia” ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 2093 24/11/2004 1159 08/12/2004
privind recunoașterea Fundației „Humanitas Pro Deo” ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 1646 07/10/2004 947 15/10/2004
privind recunoașterea Asociației Naționale a Caselor de Cultură ale Sindicatelor din România ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 1661 07/10/2004 954 18/10/2004
privind recunoașterea Asociației Române pentru Transparență ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 1583 30/09/2004 910 06/10/2004
privind recunoașterea Asociației Române de Drept Umanitar ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 1584 30/09/2004 910 06/10/2004
privind recunoașterea Fundației Colegiului Național de Apărare ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 1551 23/09/2004 899 04/10/2004
privind recunoașterea Asociației „Grupul pentru Dialog Social” ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 1558 23/09/2004 905 05/10/2004
privind recunoașterea Asociației „Consiliul Național al Întreprinderilor Private Mici și Mijlocii din România” ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 1479 09/09/2004 847 16/09/2004
privind recunoașterea Fundației Române pentru Copii, Comunitate și Familie ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 1447 09/09/2004 839 13/09/2004
privind recunoașterea Asociației Naționale a Evaluatorilor din România - ANEVAR ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 1481 09/09/2004 846 15/09/2004
privind recunoașterea Asociației Creștine de Caritate, Misiune și Ajutor Olanda-România „Betania” ca fiind

de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 1480 09/09/2004 846 15/09/2004

privind recunoașterea Organizației „Caritas Alba Iulia din Arhidiocesa Romano-Catolică Alba Iulia” ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 1308 19/08/2004 779 25/08/2004

privind recunoașterea Asociației „Domus” ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 1323 19/08/2004 780 25/08/2004

privind recunoașterea Asociației Institutul de Științe Administrative „Paul Negulescu” (I.S.A.) ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 1276 13/08/2004 771 23/08/2004

privind recunoașterea „Fundației pentru sprijinul familiilor de vârstnici și a vârstnicilor aflați în situație de risc social” ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 1277 13/08/2004 771 23/08/2004

privind recunoașterea Fundației „Centrul de Resurse Juridice” ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 1128 23/07/2004 720 10/08/2004

privind recunoașterea Asociației Amelioratorilor, Producătorilor și Comercianților de Sămânță și Material Săditor din România - AMSEM ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 1044 01/07/2004 630 12/07/2004

privind recunoașterea Fundației Naționale pentru Civilizație Rurală „Niște Țărani” ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 1004 25/06/2004 623 09/07/2004

privind recunoașterea Fundației „Episcopul Grigorie Leu” ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 795 19/05/2004 474 26/05/2004

privind recunoașterea Asociației „Organizația Caritas Satu Mare” ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 663 29/04/2004 415 10/05/2004

privind recunoașterea Fundației Naționale pentru Știință și Artă ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 561 15/04/2004 344 20/04/2004

privind recunoașterea Asociației „Marea Lojă Națională din România” ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 458 01/04/2004 348 21/04/2004

privind recunoașterea Asociației Naționale a Veteranilor de Război ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 413 23/03/2004 273 29/03/2004

privind organizarea și funcționarea Autorității Naționale pentru Turism

Hotărâre Guvernul României 354 18/03/2004 283 31/03/2004

privind recunoașterea Fundației „Anastasia” ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 384 18/03/2004 266 25/03/2004

privind recunoașterea Fundației „PRO PIANO ROMÂNIA” ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 167 12/02/2004 148 19/02/2004

privind recunoașterea Asociației Tineretul Român pentru Națiunile Unite ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 20 15/01/2004 104 04/02/2004

privind recunoașterea Uniunii Naționale a Cadrelor Militare în Rezervă și în Retrageră „Alexandru Ioan Cuza” ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 14 08/01/2004 49 20/01/2004

privind recunoașterea Asociației „George C. Marshall - România” ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 1565 18/12/2003 5 06/01/2004

privind recunoașterea Fundației Project on Ethnic Relations - Filiala România ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 1268 04/11/2003 792 11/11/2003

privind recunoașterea Fundației Consiliul Național Român pentru Refugiați ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 1184 09/10/2003 716 14/10/2003

privind recunoașterea Uniunii Cineaștilor din România ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 1153 02/10/2003 710 10/10/2003

privind recunoașterea Fundației „Crucea Alb-Galbenă din România” ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 1154 02/10/2003 711 13/10/2003

privind recunoașterea Asociației de Autoajutorare a Diabeticilor și Bolnavilor Oncologici ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 1134 25/09/2003 692 03/10/2003

privind recunoașterea Fundației „Pop de Popa pentru Ocrotirea Bolnavilor cu Afecțiuni Cardiovasculare” ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 822 10/07/2003 522 21/07/2003

privind recunoașterea Uniunii Autorilor și Realizatorilor de Film din România ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 1137 17/10/2002 776 24/10/2002

privind recunoașterea Comitetului Național Român pentru Drepturile Copilului ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 664 20/06/2002 486 08/07/2002

privind activitatea Asociației de Drept Internațional și Relații Internaționale (A.D.I.R.I.) și recunoașterea sa ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 602 13/06/2002 436 21/06/2002

privind recunoașterea Fundației Europene „Titulescu” ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 1195 27/11/2001 795 13/12/2001

privind recunoașterea Asociației Naționale a Agențiilor de Turism din România ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 356 04/04/2001 178 09/04/2001

privind recunoașterea Asociației Armatorilor și Operatorilor Portuari-Fluviali din România ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 259 22/02/2001 110 05/03/2001

privind recunoașterea Asociației Generale a Vânătorilor și Pescarilor Sportivi din România ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 1361 20/12/2000 710 30/12/2000

privind recunoașterea Uniunii Arhitecților din România ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 1242 29/11/2000 634 06/12/2000

privind recunoașterea Uniunii de Creație Interpretativă a Muzicienilor din România - U.C.I.M.R. ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 1183 28/11/2000 627 04/12/2000

privind recunoașterea Organizației pentru Apărarea Drepturilor Omului - O.A.D.O. ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 1055 06/11/2000 566 15/11/2000

privind recunoașterea Fundației arte și meserii „Floare Albastră” ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 971 19/10/2000 527 26/10/2000

privind recunoașterea Ligii Apărării Drepturilor Omului - L.A.D.O. ca fiind de utilitate publică

Hotărâre Guvernul României 746 31/08/2000 443 06/09/2000

privind recunoașterea Uniunii Teatrale Române - UNITER ca fiind de utilitate publică

ANEXA 2

Implicarea organizațiilor neguvernamentale în procesul politicilor publice în România

Etapele ciclului politic public	Rolul cetățenilor și organizațiilor neguvernamentale	Obstacole	Nivelul perceput al consultării
Stabilirea de scopuri și obiective	<ul style="list-style-type: none"> - Identificarea problemelor - Definirea priorităților 	<ul style="list-style-type: none"> - Inaccesibilitatea factorilor de decizie - Lipsa de interes pentru punctele de vedere ale cetățenilor 	<p>Nu există exemple de consultare sistematică, ci doar inițiative ocazionale</p> <p>Chiar și ocazional, de multe ori consultarea a fost realizată în cadrul unor procese determinate de apartenența noastră la Uniunea Europeană, cum ar fi cele legate de planificarea programelor operaționale pentru finanțare din fonduri structurale. Metoda deschisă de Coordonare în domeniul Incluziunii Sociale, sau planificarea în domeniul ocupării etc.</p>
Determinarea strategiei	<ul style="list-style-type: none"> - Identificarea obstacolelor - Identificarea soluțiilor - Testarea componentelor și instrumentelor politicii 	<ul style="list-style-type: none"> - Lipsa de recunoaștere a competențelor cetățenilor - Formalismul construcției de strategii 	<p>Procesele de elaborare a Programelor de Dezvoltare Regională (PDR) au avut un caracter participativ, dar de multe ori acesta a fost formal, obiectivele fiind de obicei decise de autorități, sugestiile ONG-urilor fiind luate în seamă mai ales în faza de strategie – cum a fost cazul la elaborarea Planurilor Regionale de Acțiune pentru Ocupare și Incluziune Socială și a Pactelor Teritoriale.</p> <p>O excepție o constituie procesul de elaborare a Programului Operațional Dezvoltarea Resurselor Umane la care o coaliție de ONG-uri au propus introducerea unui obiectiv nou și anume dezvoltarea economiei sociale, acesta fiind preluat ulterior de autoritățile competente. În prezent, dezvoltarea economiei sociale este un obiectiv inclus în Planul Național de Incluziune 2008-2010.</p> <p>La nivel local, există unele procese de planificare participativă a strategiilor de dezvoltare a unor localități/județe, care au implicat ONG-uri.</p> <p>În egală măsură, se constată că există relații parteneriale punctuale între un APL și un ONG, în general atunci când se stabilesc obiective specifice definite în comun. Există foarte puține exemple de consultare în faza de construcție de strategie.</p>
Dezvoltarea alternativelor	Construirea consensului	<ul style="list-style-type: none"> - Criterii de reprezentativitate slabe - Proces formal, discuții limitate la alternativa propusă de administrație 	<p>Aici se concentrează cele mai multe exemple de consultare publică, dar numai pe alternativa susținută de administrație și transpusă în proiect de act normativ. Acest lucru este rezultat al cadrului de reglementare descris mai sus și care impune consultarea (și la nivelul unităților de politică publică din administrația centrală) și măsurii care să asigure transparența decizională.</p>
Negocierea bugetelor	<ul style="list-style-type: none"> - Crearea serviciilor, monitorizarea soluțiilor, - Colectarea de bune practici 	<ul style="list-style-type: none"> - Lipsa de coordonare între cetățeni și structurile guvernamentale - Neîncredere în capacitatea tehnică a cetățenilor și ONG-urilor 	Nu există exemple de consultare.
Monitorizare și Evaluare	Audit social; cooperarea actorilor interesați	<ul style="list-style-type: none"> - Evaluarea externă a cetățenilor și ONG-urilor nu e avută în vedere - Preconcepția conform căreia cetățenii pot să-și exprime opinia, nu să ofere informație 	Nu există exemple de consultare.

ANEXA 3

Programe de finanțare multianuale care au sprijinit dezvoltarea organizațiilor neguvernamentale din România
– derulate cu asistență tehnică din partea Fundației pentru Dezvoltarea Societății Civile –

Programul	Scurtă descriere	Buget contractat (granturi pentru ONG)
PHARE 1994 Dezvoltarea Societății Civile	A urmărit întărirea capacității profesionale și operaționale a ONG-urilor din România și să extindă numărul acțiunilor și implicarea lor în societate la nivel național și local, contribuind astfel la crearea unui cadru durabil de dezvoltare a unei culturi a ONG-urilor în România ca parte integrantă a societății civile. Au fost finanțate: - Training pentru ONG - Inițierea și dezvoltarea de Centre de Resurse pentru ONG - Informare - Cooperare - Dezvoltare de proiecte și programe	2.621.919 Euro
Inițiativa Europeană pentru Democrație și Drepturile Omului (IEDDO) 2000	S-a urmărit sprijinirea promovării drepturilor omului, democratizarea și prevenirea conflictelor, prin implementarea de proiecte de către organizații neguvernamentale și organizații internaționale.	308.750 Euro
PHARE 2000 Dezvoltarea Societății Civile	Obiective imediate de atins prin intermediul celor 3 componente: - de a înființa servicii de consiliere și informare pentru cetățeni și o rețea națională a acestor servicii - de a dezvolta capacitatea administrației locale de a coopera cu reprezentanții societății civile - de a oferi sprijin pentru a întări sustenabilitatea sectorului ONG	3 710 000 Euro
ACCESS 2000	A fost un program de dezvoltare/construcție instituțională având ca scop consolidarea societății civile pentru aderarea celor 10 țări candidate din Europa Centrală și de Est.	3 997 550 Euro
PHARE 2001 Societate Civilă	A vizat îmbunătățirea capacității și credibilității sectorului ONG pentru a răspunde mai bine nevoilor și intereselor comunității și sprijinirea ONG-urilor în domeniul democrației, drepturilor omului și statului de drept.	9 250 000 Euro
PHARE 2003 Consolidarea Societății Civile	A avut ca obiective creșterea capacității și credibilității sectorului neguvernamental pentru a răspunde bine nevoilor și intereselor comunității, sprijinirea proiectelor ONG care sunt relevante pentru implementarea acquis-ului comunitar și pentru anumite priorități ale sectorului social și consolidarea ONG-urilor active în domeniul democrației, drepturilor omului, statului de drept și independenței justiției.	7 836 110 Euro
PHARE 2004 Societate Civilă	A urmărit să sprijine în continuare întărirea rolului organizațiilor neguvernamentale din România în accelerarea reformelor din domeniul social, economic și politic în vederea aderării la Uniunea Europeană și în adoptarea și implementarea acquis-ului comunitar având componente principale: sprijinul pentru sectorul ONG, sprijinul ONG-urilor pentru democrație, rolul ONG-urilor în adoptarea și implementarea acquis-ului comunitar	6 002 153 Euro
PHARE 2005 Consolidarea Democrației în România	A avut ca obiective sprijinirea organizațiilor neguvernamentale în consolidarea rețelei de Birouri de Consiliere pentru Cetățeni și creșterea eficienței și eficacității serviciilor oferite de acestea; consolidarea rolului de <i>advocacy</i> al organizațiilor neguvernamentale în menținerea și susținerea democrației, a statului de drept, a protecției drepturilor omului, accesului la informație, libertății de expresie și independenței mass-media, independenței justiției și luptei împotriva corupției.	3 354 000 Euro

Programul	Scurtă descriere	Buget contractat (granturi pentru ONG)
PHARE 2006 Creșterea Rolului Societății Civile în Procesul de Integrare a României	<p>A urmărit creșterea capacității organizațiilor neguvernamentale, dezvoltarea de mecanisme adecvate pentru dialog structurat între stat și „al treilea sector” și consolidarea rolului organizațiilor neguvernamentale după procesul de aderare la Uniunea Europeană. A avut o componentă distinctă dedicată finanțării proiectelor din domeniul democrației, protecția mediului, protecția consumatorului, dialog social, aspecte de gen și ocuparea forței de muncă</p>	5 381 000 Euro
Fondul ONG / Mecanismul Financiar al Spațiului Economic European	<p>Obiectivul general al Fondului ONG este de a consolida societatea civilă din România prin sprijinirea unor proiecte în cinci domenii prioritare:.</p> <ul style="list-style-type: none"> • consolidarea democrației • oportunități pentru participarea copiilor și tinerilor la viața comunității • incluziune socială și acces la servicii sociale • protecția mediului • conservarea și valorificarea patrimoniului cultural 	4 593 893 Euro
Facilitatea de Tranziție 2007 Consolidarea Sprijinului Societății Civile în Lupta împotriva Corupției	<p>Programul vizează creșterea implicării organizațiilor neguvernamentale nonprofit în prevenirea și combaterea corupției la nivel național, regional și local, precum și în promovarea integrității și eticii, transparenței, responsabilizării și bune guvernări</p>	2 986 990 Euro
Facilitatea de Tranziție 2007 Integrarea în societate a tinerilor aparținând minorităților și grupurilor dezavantajate	<p>Programul vizează îndeplinirea angajamentelor României de a asigura democrația și a garanta libertățile și drepturile omului precum și protecția și integrarea în societate a minorităților prin creșterea implicării sociale a tinerilor și copiilor.</p>	2 986 989,19 Euro

